

T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ESKİ TÜRK DİLİ BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NASIHAATNAME

**(METİN-TÜRKİYE TÜRKÇESİNE ÇEVİRİ -
DİL İNCELEMESİ -SÖZLÜK)**

NURCAN YILDIZ

2501180144

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ FERYAL KORKMAZ

İSTANBUL 2022

ÖZ

NASİHATNAME

(METİN-TÜRKİYE TÜRKÇESİNE ÇEVİRİ -DİL İNCELEMESİ - SÖZLÜK)

NURCAN YILDIZ

Nasihatnameler, Türk ve dünya edebiyatının önemli edebî verimlerindendir. Tarafımızca incelenen bu eser, muhteva özellikleri bakımından nasihatname niteliği taşımaktadır. Bu sebeple çalışmamızın ilk bölümünde yazmanın tanıtılmasının ardından eserin türü ve konusu hakkında bilgi verilmiştir. Konunun “İblis” etrafında şekillenmesinden dolayı “Kaynaklarda İblis”, “ Edebî Eserlerde İblis”, “Nasihat Temasının Muhtevası ve Kaynaklarda Yeri” başlıkları altında bilgiler verilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde metnin dil özellikleri incelenmiştir. Üçüncü bölümde metnin transkripsiyonu; dördüncü bölümde ise Türkiye Türkçesine aktarımı yapılmıştır. Beşinci bölüm sözlük-dizinden oluşmaktadır. Yazmaya ait görseller “Ekler” başlığı altında yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Nasihatname, İblis, şeytan, söz dizimi, nasihat-i İblis aleyhiline.

ABSTRACT

NASİHATNAME

(TEXT - TURKISH TRANSLATION INTO TURKISH - LANGUAGE EXAMINATION - DICTIONARY)

NURCAN YILDIZ

Nasihatname which is defined advice texts is one of the important literary outputs of Turkish and World literature. This study, which has been examined by us, has the quality of advice in terms of its content features. For this reason, in the first chapter of the study, after the introduction of writing, information about the type and subject of the work is given. Since the subject is shaped around the "devil", information is given under the titles of "Iblis in Sources", "Iblis in Literary Works", "Content of Advice and Its Place in Sources". In the second chapter of the study, "Language Features of the Text" is examined. In the third chapter, text is transcribed under the title of "Transcription of the Text". In the fourth chapter, the text has been transferred to Turkey Turkish. The fifth chapter consists of "Dictionary-Index". Images of the manuscript are located under the "Appendix" heading.

Key Words: Advice literature, Demon, Syntax, Advice to the Devil (Damnation be upon it).

ÖNSÖZ

Çalışmamıza konu olan eser, İstanbul Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü Yazma Eserler Kütüphanesi envanterinden alınmıştır. Katalog kaydında TAEKY47/1 demirbaş numarasında Gûlamî tarafından kaleme alınan Dâstân-ı Mustafa,TAEKY47/2 demirbaş numarasında Mahmud B. Şeyh Fahrüddîn tarafından kaleme alınan Şükür-nâme bulunduğu kaydedilmiştir. Ancak 47/2 içerisinde yazmada belirtilmemiş bir metin daha bulunmaktadır. Bu da üzerinde çalışma yaptığımız nasihatnamedir. İlgili nasihatnâme 208x133 (175x110) mm. ebadındadır.¹

Çalışmamızın ilk bölümünde yazmanın tanıtılmasının ardından eserin konusunun “İblis” etrafında şekillenmesinden hareketle “Kaynaklarda İblis” , “ Edebî Eserlerde İblis” , “Nasihat Temasının Muhtevası ve Kaynaklarda Yeri” başlıkları altında bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde “Metnin Dil Özellikleri” incelenmiştir. Üçüncü bölümde “Metnin Transkripsiyonu” başlığı altında metnin transkripsiyonu yapılmıştır. Arapça olan ayetler metnin traskripsiyonunda Arap harfleri ile verilmiş ve ayet numaraları dipnotta belirtilmiştir. Yine metin içerisinde geçen çeşitli Arapça ibareler Arap harfleri ile belirtilmiş ve dipnotlarda açıklanmıştır. Dördüncü bölümde metnin Türkiye Türkçesine aktarımı yapılmıştır. Beşinci bölüm “Sözlük-Dizin” den oluşmaktadır. Sonuç kısmında ise elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Yazmaya ait görseller “Ekler” başlığı altında yer almaktadır.

¹İsmail Güleç, Mehmet Zeren, İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesi Yazma Eserler Katalogu, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2009, s. 182-184.

Yüksek lisans sürecim boyunca her konuda yanımda olan aileme müteşekkirim. Lisansüstü eğitim sürecimiz boyunca bizlere çalışma ortamı sağlayan Fatih Belediye başkanımız Sn. Mehmet Ergün TURAN'a; Medrese Davutpaşa Lisansüstü Araştırma Merkezi yetkilileri İbrahim CİHANGİR ve Sercan TAVKUL ile Medrese Davutpaşa Lisansüstü Araştırma Merkezi çalışanlarına müteşekkirim. Ayrıca tezimi okuyup kıymetli görüşlerini bildiren ve çeşitli noktalarda katkı sunan kıymetli bilim insanlarından Kerem AKIL, Amjad HASSAN ve Mohamed TAREQ ile İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nden arkadaşım Elif ELÇİ'ye bu zorlu süreçteki katkılarından dolayı çok teşekkür ederim.

Lisans eğitimim dâhil olmak üzere desteğini daima hissettiğim Dr. Öğr. Üyesi Özcan TABAKLAR'a, gerçek bir ilim insanının nasıl olması gerektiğini öğrettiği için müteşekkirim. Lisans dönemim dâhil olmak üzere çeşitli noktalarda bana her daim destek olan bölümümüz araştırma görevlilerinden Mizan COŞKUN ÖZGÜR'e ve kıymetli dostum Recep Selman DOĞRU'ya yol göstericilikleri için teşekkürü bir borç bilirim.

Yüksek lisans eğitimimi tamamlamam noktasında en büyük emeğin sahibi olan kıymetli tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Feryal KORKMAZ'a bu uzun ve netameli yolculuğumda beni her koşulda desteklediği, cesaretlendirdiği ve yönlendirdiği için müteşekkirim.

Bugün, yarın ve daima kalemimizden dökülecek her satırın dilde, fikirde, işte birlik idealine giden yolda bir çakıl taşı olması temennisi ile...

İstanbul, 2022

Nurcan YILDIZ

İÇİNDEKİLER

ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
TABLO LİSTESİ	XI
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	XII
GİRİŞ.....	xiii
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
1.1. Yazmanın Şekil İncelemesi.....	1
1.2. Eserin Konusu.....	3
1.3. İslam Öncesi Türk İnanışlarında İblis	6
1.4. İlahi Dinlerde İblis	8
1.5. Yazılı Kaynaklarda İblis.....	9
1.5.1. Sözlüklerde İblis.....	9
1.5.1.1.Yek.....	9
1.5.1.2. Şeytan (شیطان).....	10
1.5.1.3. İblis (إبليس).....	11
1.5.2. Tezlerde İblis/Şeytan	11
1.5.3.Yazma Eserlerde İblis.....	12
Türk Edebiyatı Eserlerinde Şeytan.....	14
Kutadgu Bilig’de Şeytan.....	14
“ Yek “ Kelimesinin Geçtiği Beyitler	14
Yunus Emre’de Şeytan	16
Nasihat Teriminin Muhtevası ve Kaynaklarda Yeri:.....	17
Dinî Kaynaklarda Nasihat:	17
Bir Edebî Tür Olarak Nasihat İçerikli Eserler	18
Köktürk Yazıtlarında Nasihat	18
Kutadgu Bilig’te Nasihat.....	18
Atabet’ül Hakayık’ta Nasihat.....	18

Yunus Emre’de Nasihat	19
Halk Edebiyatında Nasihat	19
Divan Edebiyatı Geleneğinde Nasihatnameler	19
İKİNCİ BÖLÜM	21
2.1. Metnin Dil Özellikleri	21
2.2. Metnin İmlâ Özellikleri	22
2.2.1. Ünlülerin Yazımı	22
2.2.1.1. ‘a’ Ünlüsünün Yazımı	22
2.2.1.2. ‘e’ Ünlüsünün Yazımı	23
2.2.1.3. ‘ı’ Ünlüsünün Yazımı	23
2.2.1.4. ‘i’ Ünlüsünün Yazımı	24
2.2.1.5. ‘u, o’ Ünlüsünün Yazımı	25
2.2.1.6. ‘ü, ö’ Ünlüsünün Yazımı	26
2.2.2. Ünsüzlerin Yazımı	27
2.2.2.1. /ç/ Ünsüzünün Yazımı	27
2.2.2.2. /b/ ve /p/ Ünsüzünün Yazımı	27
2.2.2.3. /g/ ve /k/ Ünsüzlerinin Yazımı	27
2.2.2.4. /ñ/ Nazal n Yazımı	27
2.2.2.5. /s/ Ünsüzünün Yazımı	28
2.2.2.6. /t/ Ünsüzünün Yazımı	28
Bitişik/Ayrı Yazımlar	28
2.2. Ses Bilgisi	30
2.2.1. Ünlü Değişimleri	30
2.2.1.1. i/e Değişimi	30
2.2.2. Ünlü Uyumu	30
2.2.3. Ünlü Düşmesi	32
2.2.4. Ünlü Birleşmesi	32
2.2.5. Ünsüz Uyumu	33
2.2.6. Ünsüz Değişimleri	33
2.2.7. Ünsüz Düşmesi	34
2.3. Şekil Bilgisi	35
2.3.1. İsim	35
2.3.1.1. Çokluk Ekleri	35

2.3.1.2. İyelik Ekleri.....	35
2.3.1.3. İlgi Hâli	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
2.3.1.4. Belirtme/Yükleme Hâli.....	35
2.3.1.5. Yönelme Hâli	36
2.3.1.6. Bulunma Hâli	36
2.3.1.7. Ayrılma Hâli.....	36
2.3.1.8. Eşitlik Hâli	36
2.3.1.9. Vasıta Hâli	37
2.3.1.10. Yön Gösterme Ekleri.....	37
2.3.1.11. Soru Ekleri.....	38
2.3.3. Fiil.....	38
2.3.3.1. Fiil Çekimi	38
a. Fiilde Şahıs Eklerinin Çekimi	38
b. Basit Çekim	39
b.1. Haber Kipleri	39
Görülen Geçmiş Zaman	39
Öğrenilen Geçmiş Zaman	40
Geniş Zaman	40
Gelecek Zaman.....	40
Şimdiki Zaman.....	41
b.2. Dilek Kipleri.....	41
Şart Kipi.....	41
İstek Kipi	41
Gereklilik Kipi.....	42
Emir Kipi	42
c. Birleşik Çekim.....	42
GÖRÜLEN GEÇMİŞ ZAMANIN HİKÂYESİ	43
ÖĞRENİLEN GEÇMİŞ ZAMANIN HİKÂYESİ	43
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	45
3.1. Metnin Transkripsiyonu.....	45
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	95
5.1. Tercüme.....	95

BEŞİNCİ BÖLÜM	130
SÖZLÜK-DİZİN	130
SONUÇ	156
KAYNAKÇA	158
EKLER.....	163

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e. : adı geçen eser

a.g.t. : adı geçen tez

Ar. : Arapça

C. : cilt

F.: Farsça

İbr.: İbranice

Peh.: Pehlevi

s. : sayfa

S. : sayı

TABLO LİSTESİ

TABLO 1: ZAMİR KÖKENLİ ŞAHIS EKLERİ	38
TABLO 2: İYELİK KÖKENLİ ŞAHIS EKLERİ.....	38
TABLO 3: EMİR KÖKENLİ ŞAHIS EKLERİ	39
TABLO 4: GÖRÜLEN GEÇMİŞ ZAMAN ÇEKİMİ.....	39
TABLO 5: ÖĞRENİLEN GEÇMİŞ ZAMAN ÇEKİMİ.....	40
TABLO 6: GENİŞ ZAMAN ÇEKİMİ	40
TABLO 7: ŞİMDİKİ ZAMAN ÇEKİMİ.....	41
TABLO 8: İSTEK KİPİ ÇEKİMİ.....	41
TABLO 9: EMİR KİPİ ÇEKİMİ	42

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا	a,e	ص	ş
ب	b	ث	ş
پ	p	ز	z
ت	t	ط	ṭ
س	s	ظ	ẓ
ج	c	ع	‘
چ	ç	غ	ġ
ه	h	ف	f
ح	ḥ	ق	ḳ
خ	ḫ	ك	k
د	d	گ, ڭ	k,g,ñ
ذ	ẓ	ل	l
ر	r	م	m
ز	z	ن	n
ژ	j	و	v, o, ö, u, ü, ū
س	s	ه	h,a,e
ش	ş	ی	y,ı,i, ĭ

GİRİŞ

Türk ve dünya edebiyatlarında dinî konuların halka öğretilmesi, halkın dinî konularda bilinçlendirilmesi ve eğitilmesi gibi amaçlarla yazılmış birçok eser bulunmaktadır. Bu eserler zamanla “nasihatname” başlığı altında birleştirilebilecek kadar dolu bir literatür oluşturmuştur. Aynı konu etrafında dinî anlatıların bir araya getirildiği birleştirilmiş çalışmalar olan mecmualara da sıkça rastlanmaktadır. Çalışmamıza esas olan yazma eser de bir nasihatname mecmuası niteliği taşımaktadır. Müellif farklı hadis rivayetçilerinden almış olduğu anlatıları birleştirmiştir. Bu esnada bazı rivayetlerde ve anlatılarda anlatımı kuvvetlendirmek adına Kur'an ayetlerinden delillendirmeler ve bazı Arapça söz kalıplarından alıntılarla anlatımı güçlendirmiştir.

Sözü pekiştirmek için yapılan alıntıların metin içindeki sıklığı dolayısıyla metnin iktibâs² sanatı ile örüldüğü söylenebilmektedir. Yapılan iktibâsların bir bölümü ayetlerin bütünüyle alındığı tam iktibâslar iken bir bölümü ayetlerin satırlar arasına parçalı bir biçimde dağıtılmış olması dolayısıyla nâkıs iktibâslardır. Bu iktibâsların da büyük bir yüzdesi alıntılanan ibarelerin aynen alındığı hâllerleriyle bulunduğu lâfzî iktibâslardır. Bazı satırlarda ayetler parçalanarak dağıtıldığı için iktibâslar müstehcen iktibâs kabul edilebilir. Bu iktibâslarda aynı satır içerisinde alıntılanan metnin o dönem Türkçesi ile manası ya birebir ya da yakın anlamlı biçimde verilmiştir. Ayrıca telmîh ve teşhîs sanatına da sıkça başvurulmuştur. Fakat çalışmamızın ana eksenini dilsel malzeme olduğundan edebî sanatlara değinilmemiştir.

Metnin transkripsiyonu yapılırken Arapça ayet, dua, söz vb. ibareler yazmada yer alan imlaları ile metne dâhil edilmiştir. Metnin tercümesi yapılırken ve Arapça ibareler yerleştirilirken metindeki hallerine sadık kalınmıştır. Yapılan metin tamirleri dipnotlarda belirtilmiştir.

²Mustafa İsmet Uzun, “Hak Katına Yükselişin Şiiri: Türk- İslam Edebiyatında Mi'râciyye ve Mi'racname”, **Osmanlı Kültür Ortamında Miraç ve Yolculuk Durakları**, Editör Ayşe Taşkent, Nicole Kançal Ferari, Dergâh yayınları, İstanbul, 2021, s. 71.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Yazmanın Şekil İncelemesi

Bu çalışma, İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsünde TAEKY 47 numara ile kayıtlı yazmanın 47/2 kısmında bulunan ve Şükür-nâme adıyla kaydedilmiş kısmın 31 varağıdır. Kütüphane kataloglarında incelemiş olduğumuz yazmada her sayfada 15 satır olduğu kaydedilmiştir. Ancak yapmış olduğumuz incelemede sayfalardaki satır sayılarının farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Tespit ettiğimiz satır sayıları aşağıda yer almaktadır:

DSC_5019 : 1A 15 , 1B 15

DSC_5020 : 2A 15 , 2B 15

DSC_5021 : 3A 15 , 3B 15

DSC_5022 -DSC 5023 (aynı sayfalar) : 4A 15 , 4B 15

DSC_5024 : 5A 15 , 5B 16

DSC_5025 : 6A 15 ,6B 15

DSC_5026 : 7A 14+ Sağda yukarıdan aşağıya 1 satır , 7B 15

DSC_5027 :8A 14 + altta 1 kelime , 8B 15

DSC_5028 : 9A 15+ altta 1 kelime , 9B 16

DSC_5029 : 10A 14 , 10B 17

DSC_5030 : 11A 16+altta 3 kelime , 11B 16

DSC_5031 : 12A 14 + altta 1 kelime , 12B 15

DSC_5032 : 13A 14 + altta 1 kelime , 14B 15

DSC_5033 : 14A 15+ altta 1 kelime , 14B 15

DSC_5034 : 15A 15+ altta 1 kelime, 15B 15

DSC_5035 : 16A 15+ altta 1 kelime ,16B 15

DSC_5036 : 17A 15+ altta 1 kelime , 17B 15

DSC_5037 : 18A 15+ altta 1 kelime ,18B 15

DSC_5038 : 19A 15+ altta 1 kelime ,19B 15

DSC_5039 : 20A 15+ altta 1 kelime, 20B 15

DSC_5040 : 21A 15+ altta 1 kelime ,21B 15+ Solda yukarıdan aşağıya 1 satır

DSC_5041 : 22A 15+ altta 1 kelime , 22B 15

DSC_5042 : 23A 15+ altta 1 kelime , 23B 15

DSC_5043 : 24A 16+ altta 1 kelime , 34B 15

DSC_5044 : 25A 15+ altta 1 kelime , 25B 15

DSC_5045 : 26A 15 + Aşağıdan yukarıya 1 , 26B 15

DSC_5046 : 27A 15 , 27B 15

DSC_5047 : 28A 15+ altta 1 kelime, 28B 15

DSC_5048 : 29A 15+ altta 1 kelime, 29B 15

DSC_5049 : 30A 15, 30B 15

DSC_5050 : 31A 15 , 31B 13

DSC_5051 : ARKA KAPAK

İlk sayfada ikinci satırda kırmızı hatla yazılmış olan “naşîhat-i iblis ‘aleyhi’l-la’netü” ibaresiyle başlayan eser, 31.varak 12.satırdan devam eden cümleinin son kelimesi olan “gıtdüm” yüklemının ardından yer alan “temmet ü kemāl” ibaresi ile sona ermektedir.

Beşinci ve otuz birinci varaklarda birer adet mavi mürekkepli mühür bulunmaktadır. Mühürlerin ikisi de aynı ibareleri içermektedir. Mühürlerde “evkâf-ı humâyun müessesat-i ilmiyye heyeti” ibaresi yer almaktadır.

Müessesât-ı İlmiyye, II. Mahmud tarafından vakıfların tek bir elden idaresini sağlamak amacıyla 1826'da kurulan Evkâf-ı Humâyun'un Teftiş Heyeti'nin 9 alt kolundan biridir.³

Metinde yer alan anlatılar “bâb” olarak anılan ayrımlar ile bölünmüştür. “bâb” ibarelerinin bazıları kırmızı hatla yazılmıştır. “bâb” ibaresi metin içerisinde 32 kez geçmektedir.

Sayfa numarası kullanılmayan eserde bir sonraki sayfanın ilk kelime veya kelimelerinin yazıldığı görülmüştür.

1.2. Eserin Konusu

Müellifin eserin ana çatısını “iblis” etrafındaki rivayetleri derleyerek oluşturduğu gözlenir. Eserin bazı kısımları Muhyiddin ibn Arabi'nin "*Şeceretü'l-kevn*" isimli eserinde "*Şeytanın Hileleri*" başlığıyla geçen bölümle benzerlik göstermektedir. Ancak bahsi geçen eserin orijinali Arapça olup 6-7 varak civarındadır."Şeytanın Hileleri" içerisindeki sıralama ile elimizdeki eserdeki sıralama birebir aynı değildir. İncelemiş olduğumuz eserde geçen konu yaygınlık itibariyle oldukça sık işlenen bir figür olan “iblis” etrafında şekillenmiştir. Mitolojik bir figür de olan “iblis” ile peygamberler arasındaki ilişkiler, iblis ile insanlar arasında geçtiği varsayılan anlatılar ilahî kaynaklar başta olmak üzere çeşitli eserlere aktarılmıştır. Bu nedenle elimizdeki yazma eserin incelenmesine geçilmeden önce “Kaynaklarda İblis “ ana başlığı altında çeşitli yönleriyle şeytan kavramı incelenmiştir. İslam öncesi inançlarda ve yazılı kaynaklarda iblis bölümün iki ana çatısıdır. Yazmanın kırmızı hatla yazılan “naşihat-i iblis ‘aleyhi’l-la’netü” ibaresi ile başlaması ve akabinde şeytan figürü etrafında geçen çeşitli rivayetleri toplayan bir nasihatname niteliği taşıması dolayısıyla önce Türk ve dünya edebiyatlarında yaygın bir yer tutan “nasihatname” alt türü, “Nasihat Teriminin Muhtevası ve Kaynaklarda Yeri” başlığı altında incelenmiştir. Tezimize kaynaklık eden yazmanın içerisinde metnin işleyişini destekleyen birçok Kur’an ayetinden de iktibas yapılmıştır. Bu iktibaslar yer yer tam yer yer nakıs

³ Nazif Öztürk, *Evkaf-ı Hümayun Nezareti*, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C. 11, s. 521-524.

iktibaslardır. Şeytanın teşhis ve intak sanatı ile kişileştirilip diyaloglarda taraf olduğu göze çarpar. Metnin olay örgüsü Hazret-i Muhammed ve sahabelerle Şeytan'ın karşılaşması ve diyalogunun nakledilmesi ile başlar. Bu diyalog içerisinde Şeytan önce Hazret-i İbrahim ve Hazret-i Musa ile karşılaşmalarından bahseder. Akabinde eksik bir metin olduğunu düşünmekteyiz. Ardından bir denizinyaradılışı anlatılır. Hazret-i Muhammed'den iki şehrin yaradılışı ile ilgili aktarılan bir rivayet ile devam eder. O şehrin halkının özelliklerinin anlatılmasının ardından Yecüc ve Mecüc'e değinilir. Kıyamete yakın yaratılan bir meleğin ve Kıyamet gününde vereceği tepkiye değindikten sonra bu kısım biter. Ardından "bāb-ı tövbe kapu-sı şıfatı" başlığı ile Tövbe kapısının özellikleri bölümü başlar. Bu bölümü "bāb -ı deccāl 'aleyhi'l-la'ne şıfatı" ve "bāb-ı deccāl eşüñ şıfatı" başlıkları ile Deccal'in ve eşinin özellikleri bölümü izler. Deccal ile Ahmed'in mücadelesinin anlatılmasının ardından Hazret-i İsa'nın Deccal'i öldürdüğü kaydedilir. Bir sonraki bölüm "bāb-ı 'isā gökden inesi şıfatı" adını taşımaktadır. İsa'nın ölümünün anlatılmasının ardından "bāb-ı ye'cūcu ve me'cūce şıfatı" başlığı ile daha önceki bablarda değinilen Yecüc ve Mecüc bahsine dönülür. Bu bahsi "bāb -ı dābbet-ül-arz şıfatı" başlığı ile Dabbe'nin özelliklerinin anlatıldığı bölüm takip eder. Akabinde "bāb-ı firişteler ağlaşa-sı şıfatı" başlığı ile meleklerin insanlara ağladığı durumlar anlatılıp dört büyük melekten kabul edilen İsrail'le alakalı bahse "bāb isrāfīl şūra urası şıfatı" başlığı ile geçilir. Ölüm meleği olarak anılan Azrail'in Kıyamet'te durumunun anlatıldığı "bāb -ı melek-ül- mevt kendi cānın almak şıfatı" başlığı ile Kıyamet'te melekleri konu olan bu kısım biter. "bāb yirler ıssız çaladı şıfatı" ve "bāb-ı yirler gökler dutan ıtlamak şıfatı" başlıkları altında Kıyamet'in kopuşunun ardından olacak doğa olaylarının anlatıldığı bahis gelir. Peşinden "bāb -ı isrāfīl şūra urası" başlığı ile İsrail'in şūra üflemesinin ardından gerçekleşeceği rivayet edilen olaylar anlatılmıştır. "bāb-ı şūr şıfatı" başlığı altında İsrail'in Kıyamet günü üfleyeceği aletin tasviri yapılmıştır. Orada bulunacak meleklerden bahsedilip "bāb-ı burāk şıfatı" başlığı ile Burak'ın özelliklerinin anlatıldığı bölüme geçilir. "bāb-ı muḥammed muṣṭafā gürdan kapısı şıfatı" başlığı ile Hazreti Muhammed'in mezarından kalkışının tasvirinin yapıldığı kısım başlar. Bu kısım içerisinde Hazret-i Muhammed'in Cebrail, İsrail ve Burak ile diyalogları da yer alır. Hazret-i Muhammed'in mezarından kalkışı esnasında gerçekleşeceğine inanılan olay ve diyalogların aktarılmasının ardından "bāb-ı ḥalāyık gürdan kopa-sı şıfatı" başlığı ile

insanların mezarların çıkarılıp hesaba çekileceğine inanılan Kıyamet gününün tasviri başlar. Mezarlardan çıkışın ve kulların hâllerinin tasvirinin ardından “bāb-ı mevķif şıfatı” başlığı ile insanların hesaba çekileceğine inanılan dört durak hakkındaki rivayetler nakledilir. “bāb-ı şü‘bānyıl şıfatı” bahsinde bu olayların akabinde geçecek bir yıllık sürede olacakların tasvirleri yapılır. “bāb-ı minberler şıfatı” başlığı altında peygamberlerin ve yanlarında yer alan seçkin kişilerin oturacağı minberler ve o minberlere geliş süreçlerinin tasviri yapılır. Ardından “bāb-ı tāmū şıfatı” ile cehennem tasvirleri başlar. Bu bölümü “bāb-ı mahşer şıfatı” ve “bāb-ı şaflar şıfatı” başlıkları altında mahşerde insanların topanıp sınıflandırılmasına dair rivayetleri içeren bölümler takip eder. “kürsiler şıfatı” başlığı altında peygamberlerin Kıyamet zamanı oturacağı kürsüler sıralanmıştır. “bāb -ı ‘alemler şıfatı” başlığı altında Hazret-i Muhammed’in ümmetinin altında toplanacağına inanılan on sancak , bunların sancaktarları ve altlarında toplanacak insanların özellikleri anlatılmıştır. Kıyamete dair bu bölümlerin ardından, “bāb-ı cennet şıfatı” başlığı altında önce cennetin sonra cehannemin özellikleri tasvir edilmiştir. “bāb-ı hisāb şıfatı” başlıkları altında insanlara sorulacak hesapların sırası anlatılır. Allah’ın levh, kalem ve meleklerinden hesap soracağına değinilir. Bu bölüm içerisinde Hazreti Nuh’un ümmeti ile ve Hazreti Muhammed’in ümmeti ile olan diyalogu anlatılır. Yine bu bölüm içerisinde Kıyamet günü hesabının sorulma sırasının nasıl olacağına dair Hazreti Muhammed’e sorulan soru ve bunun cevabı nakledilir. Hesap bahsinin bitmesinin ardından “bāb gökden bitiler yağmak şıfatı” başlığını taşıyan hesap defterlerinin kullara gökten gelişini tasvir eden bölüm başlar. Hesap defterlerinin niteliğine göre kulların tasnifleri yapılır. Bu bölümde Hazreti İsa’ya da değinilmiştir. Akabinde “bāb uçmak yıl şıfatı” adlı bir bölümde cennette bir bölümün tasviri yapılır. “bāb muḥammed ümmeti tāmuya varalar” şeklinde başlayan bölümde Muhammed ümmetinin cehennem kapısına gelişini anlatılır. “bāb cehennem şıfatı” başlıklı bölümde ise cehennemin katları, kapıları, kapıcıları ve çeşitli özellikleri betimlenir. Bu bölümde Tevrat’tan olduğu söylenen bir rivayete de yer verilmiştir. Bu rivayet cehennemde yer alan iki yaratık hakkındadır. “bāb tāmū t̄āğlar şıfatı” başlığında ise cehennem dağları tasvir edilir. Cehennemdeki dağların ve derelerin tasvirinin ardından “bāb-ı zaḳḳum ağaç şıfatı” başlığında cehennemde olduğu rivayet edilen bir ağaçtan bahsedilir. Bu bölümün içerisinde Hazreti Ali’den olduğu söylenen bir rivayete de yer verilmiştir. Cehennem ve cennet kapısında yazan

ibarelerin zikredilmesinin ardından cehennemliklerin ve yaşayacaklarının tasviri başlar. Bu tasvirlerin ardından yine Şeytan ile Hazreti Muhammed arasında geçen bir diyalog başlar. Şeytan'ın neden melekler katından kovulup lanetlenenler arasına düştüğünü anlattığı bir kısım ile devam eden bölüm Hazret-i Muhammed ile olan soru cevaplı diyalogu ile devam eder. Ardından Hazreti Musa ile Şeytan arasında geçen bir diyalogun nakli başlar. Şeytan'ın Hazreti Adem'e neden secde etmediğini açıkladığı cümleler ile metin sona erer.

1.3. İslam Öncesi Türk İnanışlarında İblis

Köktürk yazıtlarından itibaren takip edebildiğimiz yazılı geleneğin yanı sıra halk arasında yaygın olan çeşitli sözlü verimler ve kültler mevcuttur. Bunlara ait izleri destanlar, halk anlatıları, türküler, atasözleri gibi ürünlerden ve geleneklerden izlemek mümkündür. Türklerin inançları noktasında bir kronolojik yapı izlenmesi mümkün olmamakta, yer yer çeşitli coğrafyalarda çeşitli zamanlar farklı inanışlar izlenebilmektedir. Gök-dini ve şamanlık izlerini takip edebildiğimiz en kadim inançlardır. Bu inançlar etrafında oluşturulan sözlü verimler içerisinde şeytan kavramının izlerini sürdüğümüzde karşımıza bazı destan motiflerinde yer alan figürler çıkar.

Özkul Çobanoğlu'nun Türk Halk Kültüründe Şeytan Telakkisi Üzerine Tespitler başlıklı çalışmasında şeytan kavramını üzerine yapılan derlemelerden hareketle temelde 12 özellik etrafında toplanan inanışlar tespit edilerek tasnifi yapılmıştır. Bu başlıklar şöyledir:

1. İnsan kılığına giren şeytan (anthropomorphic devil) motifi.
2. İnsan veya hayvan kılığına giren ve “gittikçe ağırlaşan şeytan”.
3. Şeytanın kimliğini açığa çıkaran ayakları, boynuzları ve kuyruğudur.
4. Şeytan/lar hamamlarda veya kırsalda yapılan düğünlerde dans ederler.
5. Şeytan girdiği değişik kılıkla insanları aldatır ve ölmelerini sağlar.
6. Hayvan kılığına giren şeytan (zoomorphic devil) motifi.

7. Kuş kılığında şeytan (ornithomorphic devil) motifi.
8. Çocuklar şeytan ve benzeri olağanüstü varlıkları daha kolayca görebilirler.
9. Köpekler şeytan ve benzeri olağanüstü varlıkları kolayca algılayıp görebilirler.
10. Şeytan cansız varlıkların kılığına da bürünür.
11. Şeytan yılan ve kurbağa gibi sürüngen varlıkların kılığına da bürünür.
12. Hayvan kılığına giren şeytan, yolcuyla takip eder ve onu korkutup bunaltır.

Köktürk Kağanlığı döneminde devletin resmî bir dinî inancı yokken Uygur Devleti dönemine gelindiğinde Maniheizm inanç sisteminin Böğü Han zamanında (763) Uygur devletince devlet dini olarak ilan edildiğini görürüz. Maniheizmde kötülüğü karanlık tanrısı temsil eder. Karanlık tanrısı için “Şeytan”, “İblis”, ”Ehrimen”, ”Karanlığın prensi”, ”Şeytanın oğlu”, ”Yüce Arkon” ve “Madde” isimleri de kullanılmaktadır.⁴ Maniheizm inanç sisteminin kurucusu olarak kabul edilen Mani; Buda, Zerdüş ve İsa'nın peygamberliğini kabul eder fakat Yahudilerin tanrısı Yahve'yi şeytan olarak niteler ve Hz. Musa'nın da peygamberliğini reddeder.⁵

⁴ Nesrin Gül, **Bâtınî dini yapılanmalarda tanrı ve tanrısal varlıklar / God and divine beings in esoteric (batinid) religious structures**, Dicle Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı / İslam Mezhepleri Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, s.56.

⁵ Saniye Yağcı, **Belief terms in the texts of the ancient Turkish language period / Eski Türk dili dönemi metinlerinde inanç terimleri**, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, s.6.

1.4. İlahi Dinlerde İblis

Talmud⁶ ve Haggada⁷'dan hareketle Yahudi kaynaklarındaki İblis anlatısı hakkında bilgi edinmek mümkündür. Eski Ahit'te "Eyüb" bölümünde Rab, Eyüb ve Şeytan etrafında gelişen bir hikaye anlatılmaktadır. Bu bölümde Şeytan Eyüb'ü yoldan çıkarmaya çalışmaktadır. Yeni Ahit'te şeytan kelimesi, Markos 1/13, Luka 22/3 ve Yuhanna 6/70, 8/44 bölümleri ile beraber toplam otuz beş yerde geçmektedir.

Şeytan'la ilgili bilinen en eski Hristiyan betimleme ise 586'ya tarihlenen Rabbula İncillerindendir.⁸ Bazı eski gelenekler, İblis'den çok Sammael olarak bilinen Şeytan'ın düşen, Adem ve Havva'yı ayartmak için yılanı kullanan ve bir ayartıcı, iftiracı, yıkıcı gibi davranan yüksek bir melek ve ölüm meleği olarak görüldüğü "haggada"⁹lardan; ahlaki öyküler, efsaneler, özdeyişler ve törenler türetmişlerdir.¹⁰ Hristiyanlık, Şeytan'ı Tanrı'ya tabi bir varlık olarak tanımlamasına karşın, Şeytan'ın Rab ile kozmik bir mücadeleye kilitlendiğine inanmaya devam etmiştir.¹¹ Hristiyanların, Rab ile Şeytan arasındaki İbrani mücadeleyi İsa ile Şeytan ve İsa ile Deccal arasında bir mücadeleye çevirdiği, İblis ile Deccal arasındaki farkın çoğunlukla bulanık olduğu düşünülmektedir.¹²

⁶ Talmud: Yahudilerin kanun ve tefsir kitabıdır.

⁷ Haggada: Hukuk ya da ayin dışında yol gösterici tarihsel motiflerin işlendiği İbrani din kitaplarına verilen addır.

⁸ Jeffrey Burton Russell, **İblis Erken Dönem Hristiyan Geleneği**, Çeviren: Ahmet Fethi, Kabalıcı Yayınevi, İstanbul, 2000, s. 8.

⁹ Haggada: Hukuk ya da ayin dışında yol gösterici tarihsel motiflerin işlendiği İbrani din kitaplarına verilen addır.

¹⁰ Russell, **a.g.e.**, s.26.

¹¹ Russell, **a.g.e.**, s.29.

¹² Russell, **a.g.e.**, s.29-30.

1.5.Yazılı Kaynaklarda İblis

Dünya dillerinde ve Türk dillerinde ibliskavramını karşılayan pek çok kelime bulunmaktadır. GünümüzTürkçesinde bunlardan en yaygın kullanılanlar şeytan ve iblistir ancak ilk kaynaklardan günümüze birçok kelimenin bu kavramı karşılamak için kullanıldığı saptanmıştır. Eski Türkçe'den günümüze dek kabul edilen inançlar ve komşu toplulukların da etkileriyle Arapça, Farsça, Çince, Sanskritçe, Toharca, Rusça ve Latineden, yaygınlıkları değişen miktarlarda kelimeler alınmıştır. Sayısı oldukça fazla olan bu alıntı kelimelere metinlerde rastlanmaktadır.

1.5.1. Sözlüklerde İblis

1.5.1.1.Yek

Türk dilinin bilinen ilk sözlüğü olan Dîvân-ı Lugâti't-Türk 'te , “şeytan” kavramına denk geldiği tespit edilen yek kelimesine rastlarız. Bu kelimenin kullanımının bir süre daha eserlerde devam ettiği ardından güncelliğini yitirdiği görülür. Eserde kelimenin ilk geçtiği yer Hemzeli Fiiller Kitabı, Dörtlü Baplar, Harekeleriyle, İkinci ve Dördüncü Harfleri Sükûnlu Fa'leldi Bâbı, Bunun Muzâafi başlığındaki **(esnet-)** maddesidir.

(esnet-)ye.k anı esnetti şeytan onu esnetti. **esnetür, esnetme.k.**¹³

Kelimenin geçtiği ikinci yer; Hemzeli Fiiller Kitabı , Dörtlü Baplar, Harekeleriyle, İkinci ve Dördüncü Harfleri Sükûnlu Fa'leldi Bâbı başlığındaki **(kargal-)** maddesidir.

(kargal-) ye.k kargaldı şeytan vb.lanetlendi. **kargalu.r, kargalma.k**¹⁴

Ardından Üçler Kitabı, Üçlü Baplar, K (Kef) harfinin ilk başlığı olarak ye.k maddesi alınmıştır.

ye.k şeytan. Atasözü: Bilmiş ye.k bilme.đük kişi.den yi.g. Anlamı : Tanıdığın şeytan tanımadığın adamdan daha iyidir. Bu tanıdıklara saygıyı korumak için söylenir.

¹³Ahmet B. Ercilasun, Ziyat Akkoyunlu, **Divan-ı Lügat-t Türk (Giriş- Metin- Çeviri-Notlar- Dizin)**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2014, s.119.

¹⁴Ahmet B. Ercilasun, Ziyat Akkoyunlu, **a.g.e.**, s. 301.

Kelime Kökenine Dair:

Dîvân-ı Lugâti't-Türk 'te, kelimenin kökeni hakkında bilgi verilmemiştir. Ancak Sir Gerard Clauson tarafından derlenen *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*'te içgek maddesi içerisinde bu sözcüğe rastlanır. Clauson bu sözcüğün tanımını içerisinde ye:k kelimesinin eski bir kelime olduğunu ve bir çeşit şeytanî varlığı tanımladığını , Buddist metinlerindeki ye:k içgek şeklinde ikileme biçiminde kullanıldığını kaydeder.¹⁵

1.5.1.2. Şeytan (شیطان)

Anlam olarak ele alındığında İslam kaynaklarında genellikle Âdem'e (as) secde konusunda isyan etmesinden önce “İblîs”, sonrasında ise “Şeytan” şeklinde, tanımlandığı görülmektedir. Kur'ân-ı Kerim'de 70 yerde tekil (Şeytan), 18 yerde çoğul (Şeyâtîn) olmak üzere toplam 88 yerde geçmektedir. Buna mukâbil “İblîs” ismi sadece 11 yerde geçmektedir.¹⁶

Kelime Kökenine Dair:

Şeytan kelimesini Arapça kökenli kabul eden görüşler içerisinde iki farklı görüş kabul edilmektedir. Birinci ihtimal, kelimenin sonundaki nun “ ن ” harfini kelimenin üçüncü harfi olarak kabul etmek. Bu görüşe göre “şeytan” kelimesi, “uzaklaşmak, hayırdan, iyilikten uzak olmak” anlamına gelen şe-ta-ne (ش ط ن) fiilinden türemiştir. Bu görüşe göre yâ ve elif harfleri zâiddir.

¹⁵Clauson, Sir Gerard. *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*. Oxford, 1972 (EDPT), s. 24-25.

¹⁶ Nurettin Şentürk, *Hadislere Göre Şeytan, Sakarya*, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü / Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı / Hadis Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2015, s.8.

Bu kelime fey'âl (فيعال) veznine konularak Şeytan (شيطان) şeklini almıştır. Bu görüşü savunan dilbilimcilerden İbn Manzûr (v. 630/1233), arapların kullandığı şe-ta-ne (شطن) nin çoğulu olan Şeyâtîn (شياطين) sîgasındaki “ن” un varlığını buna delil gösterir. İkinci ihtimal ise, Şeytan (شيطان) kelimesinin helak olmak manasında (ش ي ط) şe-ya-ta kelimesinden türemiş olduğu ihtimâlidir. Bu anlayışa göre kelimenin elif ve nun harfleri zâiddir. Bu kelimenin (ش ي ط) şe-ya-ta kökünden türediği kabul edildiğinde fa'lân (فعلان) vezninde sıfat olarak gelmektedir.¹⁷

1.5.1.3. İblis (إبليس)

Kur'an'da yedi yerde geçen yaratılış ve cennetten çıkış kıssasında şeytandan şahsî hüviyete sahip bir varlık olarak bahsedilir. Bu kıssalarda hem şeytan hem de iblis ifadeleri geçmektedir. Âdem'in yaratılışı ve ona secde emrinde sadece iblis ifadesi geçerken Âdem ve eşi Havva'nın kandırılması ve cennetten çıkarılması olayında şeytan ifadesine yer verilmiştir.¹⁸

Kelime Kökenine Dair:

Arapça sözcük Eski Yunanca diábolos διάβολος "iftiracı, şeytan" sözcüğünden alıntıdır. Bu sözcük Eski Yunanca diabállō διαβάλλω "iftira etmek, yanıltmak" fiilinden türetilmiştir. Yunanca fiil Eski Yunanca bállō, bol- βάλλω, βολ- "atmak" fiilinden dia+ önekiyle türetilmiştir.

İtalyanca diabolos, Fransızca diable, İngilizce devil, Almanca Teufel (şeytan) Kilise Latincesi yoluyla Yunancadan alınmıştır.

1.5.2. Tezlerde İblis/Şeytan

İblis konusu etrafında şekillenen birçok akademik yayın yapılmıştır. Bunlardan bazıları aşağıda listelenmiştir:

1. İlyas Çelebi'nin (1985) “İslam İtikadında Şeytan Anlayışı” adlı yüksek lisans tezi,
2. Lütfullah Cebeci'nin (1989) “Kur'an'a Göre Melek-Cin-Şeytan” adlı kitabı,

¹⁷Nurettin Şentürk, a.g.t., s.8-9.

¹⁸Nurettin Şentürk, a.g.t., s.8

3. İbrahim Hilmi Karslı'nın (1993) "Kur'an'a Göre Şeytan ve İnsanla Olan ilişkisi" adlı yüksek lisans tezi,
4. Muharrem Çakmak'ın (1994) "Tasavvufî Düşüncede Şeytan" adlı yüksek lisans tezi,
5. Ali Osman Ateş'in (1996) "Kur'an ve Hadislere Göre Şeytan" isimli doktora tezi
6. İsmail Bulut'un (1998) "Kur'ân'da Şeytan Kavramı" adlı yüksek lisans tezi,
7. Mustafa Tuncer'in (1999) "Kur'ân'da Cin ve Şeytan" adlı doktora tezi,
8. Abdulvahap Aslan'ın (1999) "Kur'an'da Şeytan Terimi" adlı yüksek lisans tezi,
9. Ali İhsan Yitik'in (2003) "Hint Dinlerindeki Şeytan ve Kötülük Tasavvuru" adlı makalesi,
10. Mustafa Öztürk'ün (2005) "İblisin Trajik Hikâyesi" adlı makâlesi,
11. Mustafa Çoban'ın (2007) "Kur'an ve Sünnet Rehberliğinde Şeytanla Mücadele Edecek İnsanın Eğitimi" adlı doktora tezi,
12. Enes Caymaz'ın (2007) "Kur'an'da İnsan Şeytan İlişkisi ve Bu İlişkinin Tarihi Serüveni" adlı yüksek lisans tezi,
13. İlyas Şanlı'nın (2008) "Kur'an'a Göre Şeytan'ın İnsanı Aldatma Yöntemleri" adlıyüksek lisans tezi,
14. Fatih Kanca'nın (2010) "Kur'an-ı Kerim'e Göre Şeytan'ın İnsan Fiilleri Üzerindeki Etkisi" adlı yüksek lisans tezi

1.5.3.Yazma Eserlerde İblis

1. Afyon Kocatepe Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Başkanlığı Nadir Eserler Kataloğu - YZ00042; Dua ve sureleri ihtiva eden bir mecmua : Nasihat-ı iblis-i hikaye-i Sidürla'retullahı Taala, Muharrem 1167 : Dua mecmuası
2. İstanbul Millet Kütüphanesi Ali Emiri Koleksiyonu Demirbaş No: 34 Ae Roman 280 Nasihat-ı İblis Tercümesi

3. Konya Yazma Eserler Kütüphanesi 42 Kon 5407/1 numara Risale-i Sual-i İblis - Necmettin Erbakan Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı / Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı'nda Doç.Dr. Mehmet Yastı danışmanlığında Fatma Yeldan tarafından tez olarak hazırlanmıştır.

4. Tercüme-i risale-i suâl-i İblis aleyhillane. / naşiri Yusuf Ziya. - Dersaadet : [y.y.], 1331. 14, [12] s. Eserin sonunda Yusun Emre divanından bölüm vardır.

5. Gülşehrî'nin 1317 yılında Kırşehir'de yazdığı Mantuku't-Tayr adlı eserinin 3318-3475. beyitleri arasında Münâzara-i İblis-i La'în bâ-Âdem-i Safî adlı bir bölüm bulunmaktadır.¹⁹

6. Dâsitân-ı İblis Aleyhi'l-la'ne 20 : Eserde Şeytan'ın Allah'ın izni ve emri ile Hazret-i Muhammed'in yanına gelişi ve karşılıklı soru cevaplarına dair rivayetlerden oluşur. Büyük ihtimalle bu eser de İbn Arabî'nin eserine dayanmaktadır. Ancak eser hakkında kapsamlı bilgi yoktur.

7. Diyanet İşleri Başkanlığı kütüphanesi 005237-III demirbaş numarasıyla yer alan Osmanlı Türkçesi dil koduyla kayda geçmiş Tercüme-i Nasihat-i İblis adlı bir yazma eser mevcuttur. Va'z ve İrşâd konu başlığında yer almaktadır.

8. Diyanet İşleri Başkanlığı kütüphanesi 006028-IV demirbaş numarasıyla yer alan Osmanlı Türkçesi dil koduyla kayda geçmiş İblis nasîhati adlı bir yazma eser mevcuttur. Eser Hazret-i Muhammed ile iblisin konuşmasını ve ahlakî olarak öğütleri kapsamaktadır. Eserin sonu eksiktir. Eser yazmanın 83b varlığında bitmiş olup 84a-89b varakları arasında çeşitli fıkıh konuları ve şiir vardır. Eser ismi yazmada yoktur, konusundan yola çıkarak verilmiştir. Kayda göre müellifi belirsizdir.

¹⁹ Kemal Yavuz, **Gülşehrî'nin Mantuku't-Tayr'ı (Gülşen-nâme) -Metin ve Aktarma-**, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2007, s. 1.

²⁰ Metin Akar, **“Yûsuf-ı Meddah'ın Dâstân-ı İblis'inin Kaynağı”**, Beşinci Milletler Arası Türkoloji Kongresi (Tebliğler-II. Türk Edebiyatı). C. 1. İstanbul, 1985, s 1-7.

9. Dervîş Niyâzî-i Mevlevî, Resûl-i Ekrem sallallâhu ‘aleyhi ves’sellem iblis ‘aleyhi’l-la’neye Su’âl İdügün Bildürür : Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi Bölümü 1682 numarada kayıtlı olan bir yazmanın 63b-76a varakları arasında yer alan ve kütüphane kaydına Niyazî-i Mısırî’ye ait olarak kaydedilen eserin müellifi tartışmalıdır.⁴³⁷ beyitlik aruzun Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün kalıbıyla yazılmış bir mesnevidir.

Türk Edebiyatı Eserlerinde Şeytan

Geçmişten günümüze, Dünya’da özellikle dinî-tasavvufî eserlerde, şeytan kavramını karşılayan çeşitli figürlere rastlanmaktadır. Kutsal kitapların ve mitolojik anlatıların yanı sıra edebî eserlerde de şeytan figürüne rastlanmaktadır. Türk edebiyatında şeytan figürüne rastlanan belli başlı eserler ve bu eserlerde şeytan kelimesinin geçtiği kısımlar tarafımızca kronolojik olarak aşağıda listelenmiştir:

Kutadgu Bilig’de Şeytan

Kutadgu Bilig’de şeytan kavramının karşılığı olarak “yek” kelimesi kullanılır. Yek kelimesinden türetilen “yeklig” kavramının ise alam genişlemesi ile cin, peri gibi ruhanî varlıkları da karşıladığı görülür.

“ Yek “ Kelimesinin Geçtiği Beyitler

1. 3523

bayat yirmişi ol bu **yek** seymişi

taķı artuķı ol seyiüp salmışı

-Bu şeytanın sevdiği ve Tanrının yerdiği; Tanrının sevip bıraktığınıysa o daha çok sever.

2. 3590

üçinci yağı **yek** bu din oğrısı

tegürmesü teñri bularñing yası

-Üçüncü düşman şeytan, o din hırsızdır; Tanrı bunların şerrinden korusun.

3. 3592

bayat atı aysa tezer **yek** barır

ķodu barsa dünya seniñdin ķalır

-Tanrı adını zikredersen, şeytan kaçır gider; dünyayı bırakıp gidersen ondan kurtulursun.

4. 4361 -yeklig

bularda basa keldi afsunçılar

bu yıl **yeklig** igke bu ol emçiler

-Bunlardan sonra efsuncular gelir; cin ve perilerden gelen hastalıkları tedavi ederler.

5. 4362 -yeklig

bularķa time ök ķatılķu kerek

bu yıl **yeklig** igke okıķu kerek

-Bunlarla da görüşmek tanışmak gerektir; cin ve peri ķarpmasından gelen hastalıkları okutmak gerekir.

6. 4365 -yekler

ol aymış otuķ yise igke yarar

bu aymış bitig tutsa **yekler** yırar

-Birinin sözüne göre, ilaç alınırsa hastalığa iyi gelir ; diğerrinin sözüne göre, muska taşırsan cinler senden uzaklaşır.

7. 4763

seyüğ bolmasa tap idim seymişi

yağım **yek** turur öz yağılamış

-Rabbimin sevdiği işler yeterli gelmezse, mücadele etmek için düşmanım olan şeytan vardır.

8. 5029

ajun tul tonın keğti kaşın tügüp

kalık **yek** yüzi teg qarardı oñup

-Dünya ıstırap içinde tekrar dul elbisesini giydi; gök şeytan yüzü gibi karardı.

9. 6017 -yektin

taķı bir tüş ol körse **yektin** bolur

tüşegli anı körse suvķa yunur

-Yine bir düş vardır ki , bu şeytandan gelir ; bu düşü gören kişi gusül etmelidir.

10. 6251 -yekig

bayat birge barķa tilekiñ tükel

yekig keğ yağıla bayatķa tüzül

-Bütün arzularını Tanrı verecektir; şeytana karşı iyice mücadele et; Tanrıya karşı da içtenliğini bozma.

11. 6577

kimi özke köz teg yakın tuttum erse

yağı çıktı **yek** teg yekig ne kılayı

-Kimi gözüm gibi kendime yakın tuttumsa, o şeytan gibi düşman çıktı, ben şeytanı ne yapayım.

Yunus Emre'de Şeytan

Anadolu sahasında kaleme alınan Türkçe eserler içerisinde önemli bir yere sahip olan Risaletü'n Nushiyye'sinde ve Divan'ında Yunus Emre, çeşitli semboller üzerinden şeytan tasviri yapmıştır.

Nasihat Teriminin Muhtevası ve Kaynaklarda Yeri:

Dinî Kaynaklarda Nasihat:

Yahudi dinine göre insanların fiil ve hareketleri üzerinde görülen müdahaleleri ilahi iradeye yardım ve hizmet vazifesi görmektedir. Yahudilikte meleklerle inanılmaktadır ve melekler Tanrıyla eş tutulmaktadır. Tevrat'ta Âdem'in Şeytana uyması melek, insan ve irade ilişkisinin bir örneğidir.²¹ Bu sebeple Yahudi din adamları çeşitli nasihat içerikli vaazlarla insanları ilahi iradeye yardıma teşvik etmeye çalışmıştır. Sina Dağı'nda Hazreti Musa'ya vahyedildiğine inanılan Dekalogos veya On Emir olarak da anılan nasihatler bu anlayışın belirgin dinî metin örneklerindendir.

Hristiyanlıkta ise, kutsal kitaplar iki ana başlıkta tasnif edilmiştir. Tarihi İnciller: Matta, Markos, Luka ve Yuhanna İncili oluştururken; talimi (öğretici) İncilleri 22 risale oluşturur. İncillerin bu şekilde tasnif edilmesi dahi Hristiyanlığın nasihat temelli bir din olduğunun göstergesidir.²² Ayrıca İncil, “Başlangıçta Söz (logos) vardı. Söz Tanrı'yla birlikteydi ve Söz Tanrı'ydı.”²³ ifadeleri ile başlamaktadır. Dolayısıyla Hristiyanlık dininin bir vaaz, nasihat dini olduğu söylenebilmektedir.

Kur'an-ı Kerim'e gelindiğinde ise ayetlerde yer alan peygamber kıssaları üzerinden Müslümanlara çeşitli nasihatler verildiği görülür. Peygamber kıssaları yanında çeşitli örnek olay ve durumlarla nasihatler verilir ancak “nasihat” kelimesine aynen rastlanmaz. Mev'ize kelimesi ve fiil olarak türevleri, Kur'an-ı Kerim'in çeşitli âyetlerinde “öğüt, nasihat, öğüt vermek ve nasihat etmek” anlamlarında kullanılmıştır. Ayrıca hadislerin tümünü nasihatnameler olarak kabul etmek mümkündür.

²¹ Ahmet Kahraman, **Mukayeseli Dinler Tarihi**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2013, s. 195-196.

²² Ahmet Kahraman, **a.g.e.** s. 249-255.

²³ Karen Armstrong, **İncil**, Çeviren: Ilgın Yıldız, Versus Kitap, İstanbul, 2008, s. 83-85.

Bir Edebî Tür Olarak Nasihat İçerikli Eserler

Arapça “nasihat” ve Farsça “name” kelimelerinin birleşimi ile oluşturulan ve bir edebî terim haline gelen “nasihatname”, öğüt verici eserlerin genel adı olarak tanımlanabilir. “Nasihatname” yanında “pendname” kelimesi de bu türü karşılayan bir kavram olarak kullanılmaktadır.²⁴

Köktürk Yazıtlarında Nasihat

Türk edebiyatının ilk yazılı kaynağı olarak kabul edilen Köktürk Yazıtları dönem hükümdarı Kül Tigin’den Türk milletine nasihatleri olarak kabul edilir.

Köktürk ve Uygur dönemlerinde nasihatlar eserlerin içerisinde geçen birkaç ibareden oluşurken ilerleyen dönemlerde müstakil eserler olarak verilmeye başlanmıştır.

Kutadgu Bilig’te Nasihat

İlk Türk İslam eserlerinden olan Kutadgu Bilig’de, Türk folkloruna, atasözlerine, siyaset ve medeniyetine ait kavramlara ve eski Türk büyüklerinin vecizelerinesıkça yer verildiğinden²⁵ nasihatname teması altında değerlendirilebilir.

Kutadgu Bilig’deki beyitlerin genel anlamları öğüt niteliği taşımakla birlikte sözcük ve söz öbeği olarak karşımıza çıkanlar şunlardır:

öğüt vermek → kumarı, naşıhat, öt; öt erig, öt saw erig; ötle-; naşıhat kıl-,

naşıhat tut-, pend bir-, pend tut-, öt saw ay-, öt erig bir-, öt saw erig bir-, öt saw, erig sözleanlatmak

Atabet’ül Hakayık’ta Nasihat

Türk İslam edebiyatının ilk örneklerinden olan Atabetü’l Hakayık’ta Edip Ahmet’in çeşitli vaazları ve nasihatleri yer almaktadır. Bu nasihatler “Hikmet” adıyla anılır.

²⁴İskender Pala, **Nasihatname**, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C.32, İstanbul, 2006, s. 409-410.

²⁵Ahmet B. Ercilasun, “İlk Müslüman Türk Devletlerinde Dil ve Edebiyat”, **Türkler**, C. 5. Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2003, s. 764.

Yunus Emre’de Nasihat

Yunus Emre’nin yaklaşık 600 beyitlik Risaletü’n-nushiyye’si nasihatname özelliği gösteren eserlerden kabul edilebilmektedir.

Halk Edebiyatında Nasihat

Âşıklar, klasik dönem Türk edebiyatı şairleri gibi müstakil eserler vermediğinden halk edebiyatı söz konusu olduğunda konu ve kavramların takibini halk edebiyatı şairlerinden günümüze ulaşan bazı cönklerden veya sözlü anlatı geleneğinin günümüze taşıdığı sözlü verimlerden yapmak gerekmektedir.

Âşıkların çeşitli konularda söylediği şiirler içerisinde nasihat teması etrafında olanlar “Nasihat/Öğüt Destanı” gibi adlarla başlıklandırılmıştır. Nasihat temalı halk şiirleri belli temalar etrafında toplanır. Bu temalardan biri de hoşgörüdür.

Atasözleri de halk edebiyatı sahasındaki nasihat örneklerindendir. Bunlara Arapça’da “mesel”²⁶ Farsça’da “pend” adı verilir.

Halk şiirinde öğretici şiirler , nasihat adı ile anılmaktadır. Bu tür şiirler halka bir şeyi öğretmek, bir fikrin propagandasını yapmak için kullanılmaktadır.²⁷ Türk halk edebiyatı, nasihat türü şiirler yönünden çok zengindir. Nasihat kültür hayatının bir parçasıdır. Nasihatlerin içeriği Türk kültürünün tarihsel sürecindeki değişimiyle ve gelişimiyle günümüzdeki şeklini almıştır. Nasihat hayatın her ögesinde vardır. Ancak başkalarına aktarıldığında bir forma girerek edebiyata yansır.²⁸ Masal menkıbe ve efsaneler de nasihat içerikli öğeler barındırmaktadır.

Divan Edebiyatı Geleneğinde Nasihatnameler

²⁶ İsmail Durmuş, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C.29, Ankara, 2009, ss. 293-297.

²⁷ Zehra Anaz, Bülent Arı, **Âşık Feymânî’de Nasihat**, The Journal of Academic Social Science Studies, 2108, s. 217.

²⁸ Zehra Anaz, Bülent Arı, **a.g.m**, s. 218.

Türk edebiyatının İslâmiyet tesirinde oluşan ve genelde halk edebiyatı sahası dışında kalan yazılı gelenekten gelen ve adını şairlerin derlediği “divan” mecmualarından alan Divan edebiyatı döneminde nasihat temalı birçok eser kaleme alınmıştır. Bunların bir bölümü müstakil nasihatnamelerden oluşurken bir bölümü şair ve ediplerin kaleme aldığı eserlerin içerisinde yer alan nasihat niteliği taşıyan ibarelerden oluşur. Feridüddin Attar’ın Pendname’si, Sadi’nin Gülistan ve Bostan’ı Türkçe’ye hem manzum hem mensur biçimlerde sıkça çevrilen müstakil nasihatnamelerdir. Ahmet Fakih’in Çarh-name’si edebiyatımızda önemli nasihatnamelerdendir. Dede Ömer Ruşeni’nin terci-i bend biçiminde bir Pend-name’si bulunmaktadır. Şeyh Eşref’in Nasihat-name adlı mesnevi biçimindedir. Yine Safevi Hükümdarı Şah İsmail’e ait mesnevi biçimde Nasihat-name adlı bir eseri vardır. “Mefâîlün/mefâîlün/faûlün” vezniyle yazılmış dinî-tasavvufî bir mesnevidir.²⁹

²⁹ İbrahim Arslanoğlu, **Şah İsmail Hatayî ve Anadolu Hatayîleri**, Der Yayınları, İstanbul 1992, s. 241-248.

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. Metnin Dil Özellikleri

Çalışmamıza konu olan eser söz varlığı ve imla özellikleri bakımından karışık dilli olarak tabir edilebilecek eserler arasındadır.

Söz varlığı noktasında bazı kavramların Eski Türkçe döneminden taşınan halleri yanında İslamiyet tesiri ile Türkçeye dâhil olan hâlleri de kullanılmıştır. Bazı kavramlar söz konusu olduğunda ise eski yazı ve imla geleneğine ait olanlar seçilmiştir.

Günümüzdeki metinlerde Arapça veya Farsça hâlleri kullanılan dinî kavramlara ait sözcüklerin genellikle Eski Türkçe döneminde türetilen biçimleri kullanılmış ; bazen Arapça ve Farsça hâlleri de geçmiştir. Bu kavramlara metinden hareketle teñri “Tanrı, Allah”, çalab”Tanrı” , uçmak “ cennet”, tāmū “cehennem” , ırte namāzı “sabah namazı” , buyruğ “emir” haber degirici “resul, peygamber” yazıg “günah” ; biti “amel defteri” ; ezine gün “Cuma günü” örnekleri verilebilir.

Günümüzde /e/ sesi ile kullanılan fakat metnimizde /i/ sesi kullanılarak yazılan bazı kelimeler de ayırıcı dil özelliklerindendir. Bu konu Metnin İmla Özellikleri bahsinde detaylandırılmıştır.

Fiiller söz konusu olduğunda da karışık dillilik mevcuttur. Bu duruma söyle- fiili yanında eyit- ve di- fiillerinin kullanılması gibi örnekleri vermek mümkündür.

Metnin ayırıcı dil özelliklerini ortaya çıkaran bir diğer unsur fiil çekimleridir. Fiil çekimlerinde emir kuvvetlendirme eki olan -ğıl/ğil yapısının kullanılması, gelecek zaman anlamı için -ısar/iser yapısının kullanılması, -a,-e istek kipi ekinin yer yer geniş zaman fonksiyonu üstlenmesi, soru ekinin bazen birleşik bazen ayrı yazılması metnin ayırıcı unsurlarındandır. Bu unsurlar Metnin İmla Özellikleri bahsinde detaylandırılmıştır.

2.2. Metnin İmlâ Özellikleri

Metinde yazım kuralları açısından bir imla birliği yoktur. Bazı kelimelerin ve eklerin yazımlarında ikilik göze çarpmaktadır. Yabancı kökenli kelimelerde orijinal imlalar korunmaya gayret edilmiştir.

2.2.1. Ünlülerin Yazımı

Metinde ünlülerin yazımı noktasında bir imla birliği bulunmamaktadır. Seslerin hareketlerle karşılandığı durumlar olduğu gibi okutucu imla harfleri olan (ʾ) elif , (و) vav ve ye (ي) ile karşılandığı durumlar da mevcuttur.

2.2.1.1. ‘a’ Ünlüsünün Yazımı

Kelime Başında:

Metnimizde ‘a’ ünlüsü kelime başında bazen sadece elif (ʾ) bazen medli elif harfleri (ʾ) ile temsil edilmiştir. Yer yer aynı kelimenin imlasında dahi bu harfin kullanımında ikilik mevcuttur.

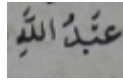
Arapça kökenli kelimelerde (ع) harfinin de okunuşta /a/ sesini sağladığı durumlarda transkripsiyon alfabesinde bu okunuşlar /‘a/ ile transkribe edilmiştir.

(1B/2) āzi;

(5A/9) ağac ;

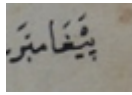
(1A/2) ‘abdullah

Kelime Ortasında:

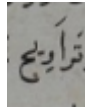
Metnimizde a ünlüsü için kelime ortasında, iç seslerde bazen üstün harekesi ile temsil edilmiş kelime köklerinde bazen elif (ʾ) bazen medli elif (ʾ) ile temsil edilmiştir.

(1B/13) kātī;

(1A/9) peygāmbēr ;

(2B/7) terāviḥ

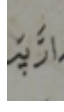
Kelime Sonunda:

Metnimizde a ünlüsü ismin kökünde yer aldığı durumlarda bazen elif (ʾ) bazen medli elif (ʾ) bazen de hâ-yı resmiyye (ʾ) ile temsil edilmiştir.

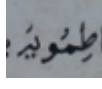
İsmin yönelme halini sağladığı durumlar için ise bazen üstün harekesi ile temsil edilmiştir.

(3B/5) baña ;

(3B/2) arpa ;

(21A/14) tamuya;

(5A/8) hakkında

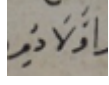
2.1.1.2. ‘e’ Ünlüsünün Yazımı

Kelime Başında:

Metnimizde kelime başında e ünlüsü bazen elif (ا) bazen medli elif (اِ) ile temsil edilmiştir.

(2B/15) eyleye ;

(2B/15) evlādum

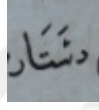
Kelime Ortasında:

Metnimizde kelime ortasında e ünlüsü üstün harekesi ile ifade edilmiştir.

Kelime kökünde ünlünün aslî harflerden olduğu durumlar dışında yazılmamıştır.

(3A/11) sen ;

(10A/8) destār

Kelime Sonunda:

Metnimizde e ünlüsü, ismin kökünde yer aldığı durumlarda bazen elif (ا) bazen medli elif (اِ) ile temsil edilmiştir. İsmi yönelme halini sağladığı durumlar için ise üstün harekesi ile temsil edilmiştir. Bazen de hâ-yı resmiyye (ه) ile temsil edilmiştir.

(1B/6) ne ;

(2B/15) eyleye

2.1.1.3. ‘ı’ Ünlüsünün Yazımı

Kelime Başında:

Metnimizde kelime başında ı ünlüsü(اِ) esreli elifbiçiminde hareke ile ifade edilmiştir.

(5B/5) ıssından

Kelime Ortasında:

Kelimele köklerinin aslî harfleri arasında bulunduğu durumlarda bazen ye (ي) bazen esreli ye (يِ) ile harici durumlarda esre harekesi ile temsil edilmiştir.

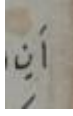
(12A/4) kuşluk; (5B/5) ıssından

Kelime Sonunda:

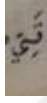
Yabancı kökenli kelimelerin aslî harfleri arasında bulunduğu durumlarda bazen ye (ى) bazen esreli ye (ي) ile harici durumlarda esre harekesi ile temsil edilmiştir.

(1A/10) anı ;

(3B/12) anı ;

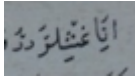
(1B/15) katı

2.1.1.4. ‘i’ Ünlüsünün Yazımı

Kelime Başında:

Metnimizde kelime başında i ünlüsü(!) bazenesreli elifbiçiminde bazen esre harekesi (ى) ile ifade edilmiştir.

Arapça kökenli (ع) harfinin de okunuşta /i/ sesini sağladığı durumlar olsa da transkripsiyon alfabesinde bu okunuşlar /‘i/ ile transkribe edilmiştir.

(6A/2) inanmışlardır ;

(1B/12) imdi

Kelime Ortasında:

Yabancı kökenli kelimelerin aslî harfleri arasında bulunduğu durumlarda (ى) ve (ي) ile harici durumlarda esre harekesi ile temsil edilmiştir.

Arapça kökenli (ع) harfinin de okunuşta /i/ sesini sağladığı durumlar olsa da transkripsiyon alfabesinde bu okunuşlar /‘i/ ile transkribe edilmiştir.

(1A/14) la‘în ;

(22A/8) biti ;

(11B/15) issiz

Kelime Sonunda:

Yabancı kökenli kelimelerin aslî yazımında veya köklerin aslî harfleri arasında bulunduğu durumlarda (ى) ve (ي) ile harici durumlarda esre harekesi ile temsil edilmiştir.

(7A/7) iki ;

(22A/8) biti

ki edatı ile ilgili istisnai bir biçimde ki biçiminde yazımı görülmüştür.

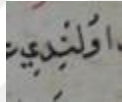
2.1.1.5. ‘u, o’ Ünlüsünün Yazımı

Kelime Başında:

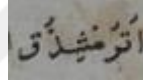
Metnimizde /u/ ve /o/ sesi bazen ötreli elif (ا) ile bazen ötreli elif vav (و) ile karşılanmıştır.

(13B/11) uluk ;

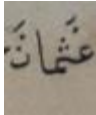

(1A/1) olundu ;

(1A/5) oturmuşduk

Arapça kökenli (ع) harfinin okunuşta /u/ ve /o/ sesini sağladığı durumlarda transkripsiyon alfabesinde /‘u/ ve /‘o/ ile karşılanmıştır.

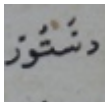
(2A/15) ‘oşmān ;

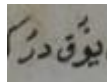
(4B/6) ‘ulemā

Kelime Ortasında:

Kelimenin aslî harflerinden olan ünlülerin yazımı dışında /u/ ve /o/ ünlüsünün bazen ötre harekesi ile (ُ) bazen ötreli vav (و) ile sağlandığı görülmüştür.

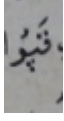
(1A/10) destūr ;

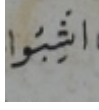
(1B/1) yokdur

Kelime Sonunda:

/u/ ve /o/ ünlüsünün bazen ötre harekesi ile (ُ) bazen ötreli vav (و) ile sağlandığı görülmüştür.

(1A/14) kapu ;

(1B/6) işbu

2.1.1.6. ‘ü, ö’ Ünlüsünün Yazımı

Kelime Başında:

Metnimizde /ü/ ve /ö/ sesi bazen bazen ötreli vav (و) ile bazen ötreli elif vav (و) ile bazen ötre harekesi (ُ) ile karşılanmıştır.

Arapça kökenli (ع) harfinin de okunuşta /ü/ ve /ö/ sesini sağladığı durumlarda bu okunuşlar /‘ü/ ve /‘ö/ ile transkribe edilmiştir.

(4A/2) üç ;

(1A/11) ölüm ;

(1A/9) ‘ömer

Kelime Ortasında:

Metnimizde /ü/ ve /ö/ sesi bazen ötreli vav (و) ile bazen ötreli elif vav (و) ile bazen ötre harekesi (ُ) ile karşılanmıştır.

Arapça kökenli (ع) harfinin de okunuşta /ü/ ve /ö/ sesini sağladığı durumlarda bu okunuşlar /‘u/ ve /‘ö/ ile transkribe edilmiştir.

(4A/2) yüz;

(4B/7) şöyle ;

(1A/5) bölük

Kelime Sonunda:

Metnimizde /ü/ ve /ö/ sesi bazen ötreli elif (ُ) ile bazen ötreli elif vav (و) ile karşılanmıştır.

Arapça kökenli (ع) harfinin de okunuşta /ü/ ve /ö/ sesini sağladığı durumlarda bu okunuşlar /‘ü/ ve /‘ö/ ile transkribe edilmiştir.

(9A/7) diyü

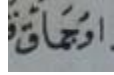
2.1.2. Ünsüzlerin Yazımı

2.1.2.1. /ç/ Ünsüzünün Yazımı

Metinde /ç/ ünlüsünün yazımı için bir imla bütünlüğü yoktur. Bazı kelimelerde hem çim (چ) hem de cim (ج) harfleri ile yazılan örneklere rastlanmıştır.

(4A/2) uç ;

(14A/6) ucmağ

2.1.2.2. /b/ ve /p/ Ünsüzünün Yazımı

Metinde /p/ ünsüzünün yazımı için bir imla bütünlüğü yoktur. Bazı kelimelerde /b/ ünsüzü ile /p/ ünsüzü geçişkenlik göstermektedir.

(11B/16) bıñar ;

(12B/6) barmağın

(6B/14) kabül ;

(6B/14) kapül

2.1.2.3. /g/ ve /k/ Ünsüzlerinin Yazımı

Metinde /g/ ile /k/ seslerinin ayrımı için belirgin bir işaret olmaksızın ikisi için de (ك) kullanılmıştır.

(2B/1) meger ;

(1A/15) kim

2.1.2.4. /ñ/ Nazal n Yazımı

Bazı kelimelerde kef (ك) bazı kelimelerde üç noktalı kef (ك) nazal n'yi temsil etmektedir.

(1B/6) teñri

Bazı ekler nazal n ile temsil edilmiştir.

(1B/14) aduñ ;

(12B/6) alduñ

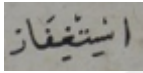
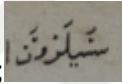
Teklik 1. şahıs zahirinin yönelme hâli yazılırken “baña” biçiminde kefle

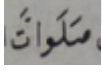
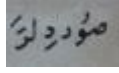
yazılmıştır. Teklik 2. şahıs zahirinin yönelme hâli yazılırken “saña” biçiminde kefle yazılmıştır.

Teklik 3. şahıs iyelik zahirinin yönelme hâli yazılırken “oña”; biçiminde üç noktalı kefle kullanılarak yazılmıştır.

2.1.2.5. /s/ Ünsüzünün Yazımı

Metnimizde Arapça ve Farsça kökenli kelimelerde bulunan peltek s (ث) imlada korunmuştur. Bunun yanı sıra genel manada kalın sıradaki kelimelerde sad (ص) ince sıradaki kelimelerde sin (س) ünsüzü kullanılmıştır. İstisnaları da mevcuttur.

 (2B/11) istiğfar; (2B/1) söylervən;

 (3A/13) şalavāt; (7A/8) şordılar

 (2A/15) ‘oşmān

2.1.2.6. /t/ Ünsüzünün Yazımı

Metnimizde /t/ ünsüzü için iki farklı harf kullanılmıştır. Bunlar te (ت) ve tı (ط) sesleridir. Bazı kelimelerin imlasında t ve d ünsüzleri arasında geçişkenlik görülmektedir.

 (1B/6) teñri

 (9A/8) ; (8B/11) ağa

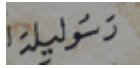
Bitişik/Ayrı Yazımlar

Metnimizde bazı yapım ve çekim eklerinin bir imla bütünlüğü göstermeksizin bazen ayrı bazen birleşik yazıldığı görülmüştür.

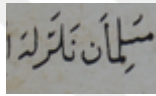
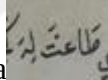
İle Edatı

Metnimizde ile edatının yazımı ile ilgili bir imla birliği bulunmamaktadır. Farklı kullanımlardan örnekler aşağıda yer almaktadır:

()ى harfinin kullanıldığı örnekler mevcuttur.

 (1A/6) resūliyle (2B/4) sebebile

+le/la biçiminde eklediği örnekler mevcuttur.

 (1B/9) müslimān-larla (4A/1) tā'atıla

Bunların yanı sıra birle “ile” biçimi de 13 kez metnimizde yer almaktadır.

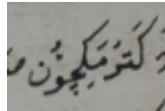
İçin Edatı

Metnimizde “için” şeklinde tercüme edilen edatın birden fazla yazım biçimi karşımıza çıkmıştır.

“içün “ biçimiyle ayrı yazıldığı gibi “içün” veya “çün” biçimiyle kelimelere bitiştiği yazımlar da mevcuttur.

“çünkü” biçiminde bir cümle başı edatı olarak da 1 kez karşımıza çıkmaktadır.

 (8A/1)

 içün “için”

2.2. Ses Bilgisi

2.2.1. Ünlü Değişimleri

2.2.1.1. i/e Değişimi

Göktürk, Eski Uygur ve Arap alfabeleriyle yazılı Türkçe metinlerde devam eden bir yazım geleneğine göre, açık e ünlü sesinden belirgin olarak ayırt etmek için kapalı é ünlü sesi, i ünlü sesini karşılayan bir harfle yazılır.³⁰ Buna bağlı olması muhtemel bir biçimde metnimizde günümüzde /e/ sesi ile kullanılan fakat metnimizde /i/ sesi kullanılarak yazılan bazı kelimeler mevcuttur. Bunlardan bazıları ye (۷) ile bazıları ise esre harekesi ile temsil edilmiştir.

Bunlar;

biş “beş” ; gice ”gece” ; yidi “yedi”; yir “yer”; di- “ de-“ ; girü ”geri” ; it- /id- “et-“ ; yi-“ye-“ ; ir-“er-“ ; vir- “ver” ; iy “ey” ; rik‘at “rekat”; sicde “secde” ; firişte “ ferişte” ; tevbi” tevbe” kelimeleridir.

Günümüzde /i/ sesi ile kullanılan fakat metnimizde /e/ sesi kullanılarak yazılan bazı kelimeler mevcuttur.

Bunlar;

eyi “iyi” vb. örneklerdir.

Günümüzde / ı/ sesi ile kullanılan fakat metnimizde /u / kullanılarak yazılan bazı kelimeler mevcuttur.

Bunlar;

altu ”altı”; yatsu “ yatsı” ; tanuk “tanık” ; azdır- “ azdur-“ namāz kıldır- “ namaz kıldır-“ ; kapu “kapı” ; kaygulu “kaygılı”

2.2.2. Ünlü Uyumu

³⁰Timur Kocaoğlu, “Tarihi Türk Lehçeleri Metinlerinin Transkripsiyonlanmasında Kapalı é/i Meselesi”, **Türk Kültürü**, Sayı: 483, Ankara, Temmuz-Ağustos 2003, s. 268.

Ünlü uyumu, bir kelimedeki ünlülerin çeşitli bakımlardan birbirine uyması hadisesidir. İki çeşit ünlü uyumu vardır: Kalınlık-İncelik Uyumu ve Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu. Türkçe kökenli olmayan alıntı sözcüklerde ünlü uyumu aranmaz.³¹

Metnimiz söz konusu olduğunda bir tam ünlü uyumundan söz edilemez. Metnimizde karındaş “kardeş” örneğinde olduğu gibi bugün uyum dışında kalan metinde ünlü uyumuna tabi olan bazı kelimeler yanında uyuma girmeksizin yapılarını devam ettiren kelimeler de mevcuttur.

eyü”iyi” ; girü”geri” ; yavuz ”yavuz” ; ayru “ayrı” ; altun “altın” ; kapu”kapı” gibi kelimeler bu duruma örnektir.

Kalınlık-İncelik Uyumu:

i- fiili önceki kelimeye bitişik yazıldığı durumlarda dar ünlülü olarak okunmuştur:

olsaydı (4b/12); helāk olaydı (5b/16) ; köydi (7a/9)

Önceki kelimeye birleşmediği durumlarda asli sesi korumuştur: *dirler idi (7a/8)*

-iken zarf-fiil eki günümüzde olduğu gibi metinde de ince ünlülü ve bitişiktir.

(21b/11) geçerken

Bugün uyum dışı kalan “hangi”, “hani” ve “dahi” kelimeleri metnimizde uyuma bağlı olarak kullanılmıştır.

kanķı “Hangi?” soru sözü 6b/7, 10b/1, 11a/2, 26a/10

kanı “Hani?” soru sözü 13a/2, 13a/3, 13a/4

Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu:

Metnimizde Eski Türkçe dönemindeki yuvarlak ünlüsünü koruyan bazı yapım ve çekim ekleri şunlardır:

-uk/ük fiilden isim yapım eki; *ayr-uk (18a/5)*

-aru,-erü yön eki; *yuk-aru : (10b/4) , (12a/8), (22b/2)*

-dur, -dür fiilden isim yapma eki ; *bildürmek için (24a/1)*

³¹Muharrem Ergin, **Türk Dili Bilgisi**, İstanbul, Bayrak Basım Yayım, 2009, s. 72.

-dur,-dür bildirme eki ; (23b/4) *pādiṣāhdur* , ‘*ālemetidür* (24a/3), *kişilerdür* (23b/13) , (5b/10) *cebālistāndur*

-duk,-dük sıfat fiil eki ; (1b/2) *gördük sâ‘at*

-sun,-sün -sunlar, -sünler emir eki (23b/15) *girsünler*

2.2.3. Ünlü Düşmesi

Kelimelere getirilen çekim eklerine bağlı olarak genellikle kelime ortasında geçici olarak düşen ünlüler yanında “şimdi” kelimesinin kalıplaşmasındaki gibi kalıcı ünlü düşmeleri de mevcuttur.

uş+imdi < şimdi örneği metnimizde 3 kez geçmektedir. 3b/9, 31a/3, 31b/11

uş+ol < şol örneği metnimizde 23 kez geçmektedir.

buyur-uğ< buyruk örneği metnimizde 1 kez buyruğıla “buyruğı ile” biçiminde geçmektedir. 4a/10

2.2.4. Ünlü Birleşmesi

Bazı kelimelerin isim çeki aldığı durumlar ile ikinci hecesi dar ünlü taşıyan bir kelimenin ünlüyle başlayan bir unsurla birleştiği durumlar yaşanır.

Metnimizde ünlü birleşmesinin yaşandığı örneklerden bazıları kalıplaşıp yeni kelimeler oluşturur. Bu durumun yaşandığı örnekler şunlardır:

a. Kendöz

kendi+ öz <kendöz örneği metnimizde 5 kez geçmektedir.

b. Böyle

bu+ öyle < böyle biçimi metnimizde 4 kez geçmektedir.

c. Şöyle

şu+ öyle < şöyle örneği metnimizde 5 kez geçmekte olup 1 kez Şolleküm biçimde yazılıp tarafımızca şöyle kim biçiminde okunduğu bir örnek mevcuttur.

d. Niçün

ne+çün < niçün örneği metnimizde 7 kez geçmektedir.

2.2.5. Ünsüz Uyumu

Metnimizde ünsüz uyumu dışı kalan çeşitli ekler bulunmaktadır.

Bu ekler şunlardır:

a. Görülen Geçmiş Zaman Eki

Fiil çekimleri es

b. Bildirme Eki

Ek tam uyuma tabi olmayıp yuvarlak ünlülü yapısını korumuştur.

kimdür (1a/7) , yokdur (1a/11), vardur (4b/2),

c. Bulunma Hâli Eki

Bunların çekimlenme biçimleri ilgili eklerin bahislerinde anlatılmıştır.

2.2.6. Ünsüz Değişimleri

b>p Değişmesi

b > p geçişkenliğinin yaygın olduğu kelimelerden biri peygamber > beygamber örneğidir. İmla birliği açısından metinde bu örnekler peygamber olarak kabul edilmiştir.

abdest/apdest örneği de aynı kelimenin hem b hem p ile yazıldığı örneklerdendir. İmla birliğinin sağlanması adına abdest okunuşu kabul edilmiştir.

barmağ örneği 2 kez geçmektedir.

bınar örneği metnimizde 1 kez geçmektedir.

peş vakti (26A/11) örneğinde 1 kez geçmektedir.

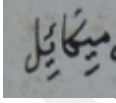
ķ/k> ħ Değişmesi

Metnimizde yoħsul kelimesinde 2 kez karşımıza çıkmaktadır.

Günümüzde h ile yazılan fakat metnimizde k harfi ile geçen kelimelere örnek olarak ise kanı “hani” ve kanı “hangi” soru sözleri örnek verilebilir. kanı sözcüğü metnimizde 3 kez ; kanı sözcüğü 6 kez geçmektedir.

Metnimizde göhçek “güzel “ kelimesi (11A/3) ‘de 1 kez h ‘li şekliyle (4B/10) ‘da 1 kez gökçek şekliyle geçmektedir.

“mikail” kelimesi (27A/1)’de 1 kez miḥail imlası ile geçmektedir. Bunun

dışında mikāyil biçiminde yazılmıştır.

t > d Değişmesi

Metnimizde bazı kelimelerin yazımında bir imla birliği bulunmamaktadır. t/d ünsüzü içeren kelimelerde bunun ikilik gösterdiği durumlar yanında t veya d tarafının seçildiği kelimeler de mevcuttur.

Bu örneklerin başlıcaları ada/aṭa “ada” ; ṭağ “dağ” kelimeleridir.

dürlü “türlü” kelimesinin imlasında d’li biçim tercih edilmiştir. Metnimizde dürlü biçimiyle 14 kez geçmektedir. t’li biçimine metinde rastlanmamıştır.

Dudak kelimesinde ise ṭudak biçimi yanında dudak biçimine de metinde rastlanmıştır.

ti(t)re- fiilinin ditre- biçimine de rastlanmıştır.

od “ateş” kelimesinin de hem ot hem od biçimi ile metinde geçmektedir.

2.2.7. Ünsüz Düşmesi

Metnimizde kelime başında bazı ünsüzlerin eriyip kaybolduğu örneklerle rastlanmıştır.

Kelime başında ön seste yer alan y ünsüzünün düştüğü ırlamak”şarkı söylemek” (30B/15) örneği metnimizde 1 kez geçmektedir.

2.3. Şekil Bilgisi

2.3.1. İsim

2.3.1.1.Çokluk Ekleri

İsmin birden çok olduğunu belirtmek için kullanılan ek çokluk eki olarak adlandırılmaktadır. Çokluk anlamını sağlamak için Eski Türkçe’den itibaren yaygın olarak +lar/ler eki kullanılmaktadır. Bu ekin olduğu haller dışında kelime anlamı olarak kendiliğinden çoğul anlamı taşıyan kelimeler ve Türkiye Türkçesinde artık kalıplaşmış ve/veya kullanımdan düşmüş eklerle yapılan çokluklar da mevcuttur. Eski Türkçede çokluk yapan +an/en ekinin oğlân ve eren kelimesinde kalıplaşmış biçimde karşımıza çıktığı ve çoğul durumlarda ekin üzerine +lar/ler ekinin geldiği gözlenmiştir. Ekin kelimelere bitişik yazılan şekilleri yanında ayrı yazılan şekline sıkça rastlanır.

2.3.1.2. İyelik Ekleri

Kişi	Tekil	Çoğul
1.Şahıs	+m	+muz/müz
2.Şahıs	+ñ	+ñuz/nüz
3.Şahıs	+ı +sı ; eksiz	+ları/leri

Tablo 1: İyelik Ekleri

2.3.1.2.Belirtme/Yükleme Hâli

İsmin kendisinden sonra gelen fiile nesne ilgisiyle bağlanmasını sağlayan yapıları oluşturur.

Metnimizde üç tip belirtme hâli ekine rastlanır. Bunlar +₁,+_i/(y)₁,+(y)_i ; +n₁, +n_i ve +n biçimleridir. Eksiz belirtme hâline de rastlanmaktadır.

Ünlü ile biten isimlere eklenirken bağlama ünsüzlerinden olan y’yi alarak +y₁/y_i hâline gelir. Ünsüzle biten isimlere +₁,+_i biçiminde eklenir.

Metinden hareketle ol üni (1A/7) +₁,+_i biçimine ; *kazāyı* (8B/1) +(y)₁, +(y)_i biçimine; *bunı* (3B/8) ; *anı* (1A/8) +n₁,+n_i biçimine ; *āyāğın* (3B/12) +n biçimine; *bu söz benden işidüp* (2B/3) eksiz belirtme hâline örnek olarak gösterilebilir.

2.3.1.3.Yönelme Hâli

İsmi fiile yönelme ve yaklaşma işlevi ile bağlar. Ünlü ile biten isimlere+a,+e ünsüzle biten isimlere -(y)a, +(y)e; +(n)a, +(n)e biçiminde eklenir.

(1a/6) *katuñuza* , (1b/8) *muḥammede*, (3a/4) *oğlānına*

Metnimizde yönelme hâlinin üstün harekesiyle verildiği örnekler de görülür.

(3b/1) *konıka*

Bunun yanı sıra kalıplaşmış bazı kelimelerde yönelme hâlinin izleri görülür. Bazı durumlarda ek kalıplaşarak yeni bir kelime işlevi kazanmıştır. Bu örnekler şunlardır: girü (2b/15), (3a/1), (3a/7), (6a/5) , sonra, üzeri, taşra (5b/3), içre (8a/4), (9a/9), (9a/12), (26a/1)

2.3.1.4.Bulunma Hâli

Metnimizde ekin ünsüzü uyuma girmez her zaman d’li yazılmıştır. Ekteki /a/ sesi(♫) he ile karşılanmıştır.

(1a/5) *evinde*,

Metinde +dın ayrılma hâli ekinin bulunma hâli işlevinde bulunduğu vaktindin “vaktinde” (8B/15) örneğine 1kez rastlanmıştır.

2.3.1.5.Ayrılma Hâli

Ayrılma hali eki +dAn’dır. Ekin ünsüzü uyuma girmez her zaman d’li yazılmıştır.

Metinde yer alan bazı örneklerde +dA eki bu ekin işlevini yüklenmiştir. Bunlara örnek olarak bitisin arkasında vireler (24A/14) “amel defterini arkasından verirler”, kürsi arasında çıka (25B/14) “kürsü arasından çıkar” gibi yapılar verilebilir.

öñünce ve ardınca gibi örneklerde eşiklik hâli ekinin ayrılma hâli fonksiyonunda kullanıldığı görülmüştür.

2.3.1.6. Eşitlik Hâli

+ca,+ce yapısı eşitlik görevi dışında metnimizde “kadar, göre, gibi” anlamlar da yüklemiştir. *günce* (8b/15), (10b/8), (26a/4), *ayca* (10b/8) , *yılca* (8b/15), (15b/4) , *sā’atce* (10b/8) , *ümmetince* (10b/15) , *hūd tağınca* (19a/9),

bunca/buca, anca ve nice kelimelerinde ek kalıplaşmıştır.

+cılayın, +cileyin yapısı *sincileyin* (23A/9) örneğinde 1 kez karşımıza çıkmaktadır.

2.3.1.7. Vasıta Hâli

+n ile yapılan vasıta hâlli şekillerin yanı sıra +ile edatı ile edatından ekleşen +le/la yapısı ve birle şeklindeki yapı karşımıza çıkmaktadır.+ın/in biçimine de bazı kalıplaşmış kelimelerde rastlanmaktadır.

Metnimizde geçen örnekleri şunlardır: vaḳti+n (5b/13),(11a/5),(22a/2),(30a/6), (30b/3), (30b/11) ; degi+n (1a/11), (1b/15),(2a/13), (3b/13),(4a/12),(5b/2),(6b/7),(8b/14), (9a/10), (9a/11), (9a/12), (12b/1), (12b/8), (14a/3), (16b/9), (18a/4), (19a/6), (19a/7), (19a/8), (29a/11) ; içi+n/içü+n

Vasıta hâlinin işlevini yer yer ile edatının üstlendiği de görülür.

2.3.1.8. Yön Gösterme Ekleri

+aru ; üzerü > üzeri biçiminde uyuma da bağlanmıştır.

+ra; soñra ; Metnimizde 31 kez geçmektedir.

taşra; Metnimizde (5B/3) ‘te 1 kez geçmektedir.

+rü ; girü ; Metnimizde uyuma bağlanmaksızın yuvarlak ünlülü karşımıza çıkan bu yapı edat işlevini de kazanmıştır. Metnimizde girü biçiminde 22 kez geçmektedir. “andan girü” biçimiyle de 6 kez karşımıza çıkmaktadır.

arḳaru (10a/1) “arkasına doğru” kelimesi metnimizde 1 kez geçmektedir.

toḡru “doḡru” kelimesi toḡru biçimiyle 1 kez , toḡıru biçimiyle 1 kez geçmektedir.

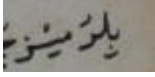
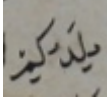
+aru,+erü ; yuḳaru “yukarı” kelimesi metnimizde 3 kez geçmektedir. Uyuma girmeksizin yuvarlak ünlülüdür.

ilerü “önce” kelimesi ilerüki “önceki” biçiminde metnimizde 1 kez geçmektedir.

ḳancaru “nereye” kelimesi metnimizde 1 kez geçmektedir.

2.3.1.9. Soru Ekleri

Metnimizde soru ekinin yazımında bir imla birliği bulunmamaktadır. Soru eki kimi zaman bitişik kimi zaman ayrı yazılmıştır.

bilür misiz (1A/8) ; diledün mi (2B/14)

2.3.3. Fiil

Cümlelerde yargı bildiren unsurlar olan fiiller basit çekim ve bileşik çekim olmak üzere iki farklı tipte çekimlenebilir. Cümlenin genellikle yargı bildiren unsurudur.

2.3.3.1. Fiil Çekimi

a. Fiilde Şahıs Eklerinin Çekimi

a.1. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

Kişi	Tekil	Çoğul
1.Şahıs	-am/em ; van/ven	-uz/üz
2.Şahıs	-sın/sin	-sız/siz
3.Şahıs	eksiz	-lar/ler

Tablo 1: Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

a.2. İyelik Kökenli Şahıs Ekleri

Kişi	Tekil	Çoğul
1.Şahıs	-m	-k
2.Şahıs	-ñ	-ñuz/nüz
3.Şahıs	eksiz	-ları/leri

Tablo 2: İyelik Kökenli Şahıs Ekleri

a.3.Emir Kökenli Şahıs Ekleri

Şahıs	Ekler
Teklík 1.Şahıs	-ayın/-eyin
Teklík 2.Şahıs	-ğıl/ğil
Teklík 3.Şahıs	-sun/sün

Çokluk 1.Şahıs	-alum/ -elüm
Çokluk 2.Şahıs	-uñ ; -uñuz
Çokluk 3.Şahıs	-sunlar

Tablo 3: Emir Kökenli Şahıs Ekleri

b. Basit Çekim

Çekimleri esnasında şekil ve zaman kavramı olarak tek ekle çekimlenmiş yapıdaki fiillerin çekimi basit çekim olarak adlandırılmaktadır. Bu çekimlerde fiilin iki tip kiple çekimlendiği görülür. Bunların birincisi olan haber kipleri görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman, geniş zaman, gelecek zaman ve şimdiki zaman olmak üzere beş; bunlardan ikincisi olan dilek kipleri şart kipi, istek kipi, gereklilik kipi, emir kipi ve ek fiil olmak üzere beş başlık altında incelenmiştir.

b.1. Haber Kipleri

Görülen Geçmiş Zaman

Ekin ünsüzü d'li yazılmış olup uyuma tabi olmamıştır. (دي)

(3b/1) eyitdüm ; (1b/4) eyitdũñ ; (1a/7) eyitdi, (3a/15) eyitdü; (1a/8) eyitdük ; (25a/13) hileler kılduñuz; (1a/4) eyitdiler

Şahıs	Ekler
Teklik 1.Şahıs	-dI-m
Teklik 2.Şahıs	-dI-ñ
Teklik 3.Şahıs	-dI
Çokluk 1.Şahıs	-dI-k
Çokluk 2.Şahıs	-dI-ñUz
Çokluk 3.Şahıs	-dİler

Tablo 4: Görülen Geçmiş Zaman Çekimi

Öğrenilen Geçmiş Zaman

Şahıs	Ekler
Teklik 1.Şahıs	-mış-Im
Teklik 2.Şahıs	-mış/miş-sen/sin
Teklik 3.Şahıs	-mış/miş
Çokluk 1.Şahıs	-mış/miş-iz
Çokluk 2.Şahıs	-mış/miş-siz
Çokluk 3.Şahıs	-mış/miş-ler

Tablo 5: Öğrenilen Geçmiş Zaman Çekimi

turmuşvan (29b/6) ; yaratmış (27b/15) ;dimişler (31a/7)

Geniş Zaman

İstek eki olan -A, metinde yoğun bir biçimde geniş zaman işleviyle kullanılmaktadır.

Şahıs	Ekler
Teklik 1.Şahıs	-r -em /- r-am ; -r- ven – r-van; -ür-em -; -ür-van/-ür-ven
Teklik 2.Şahıs	-r-sin ; -ür-sin
Teklik 3.Şahıs	-r ; -ür
Çokluk 1.Şahıs	-r-üz
Çokluk 2.Şahıs	-r-siz ; -ür-siz
Çokluk 3.Şahıs	-r-ler ; -ür-ler

Tablo 6: Geniş Zaman Çekimi

(4a/5) öğredürin,(4a/7) eydürven ; (24a/4) ümiz dutarız

Gelecek Zaman

Metin içerisinde gelecek zaman anlamını veren birden fazla ek ve yapı karşımıza çıkmaktadır. Bazı cümlelerde gelecek zaman eki bulunmayıp tarafımızca mânâdan hareketle gelecek zaman anlamı verilerek tercüme edilmiştir.

-ısar/iser: Bu ek Eski Anadolu Türkçesi döneminin tipik bir ekidir. Günümüzde kullanılmamaktadır.³²

kalısar (29b/8) ; biliserdür (25a/15)

Şimdiki Zaman

Şahıs	Ekler
Teklik 1.Şahıs	-XrAm/-ArAm/-XrIn/-XrvAn
Teklik 2.Şahıs	-XrsIn/-ArsIn
Teklik 3.Şahıs	-Xr/-Ar
Çokluk 1.Şahıs	-XrUz/-ArUz
Çokluk 2.Şahıs	-XrsIz/-ArsIz
Çokluk 3.Şahıs	-XrlAr/-ArlAr

Tablo 7: Şimdiki Zaman Çekimi

b.2. Dilek Kipleri

Şart Kipi

Gerçekleşen fiilin tek başına yargı taşımadığı bir çekim olup fiilin oluşumunu bir dileğe veya şarta bağlayan yapıdır.

-se/sa eki ile karşılanmıştır.

İstek Kipi

Şahıs	Ekler
Teklik 1.Şahıs	-e-m
Teklik 2.Şahıs	-e-sin
Teklik 3.Şahıs	-e
Çokluk 1.Şahıs	-e-vüz
Çokluk 2.Şahıs	-e-siz
Çokluk 3.Şahıs	-e-ler

Tablo 8: İstek Kipi Çekimi

³² Sinan Uygur, “-(Y)Isar Gelecek Zaman Ekinin Yapısı Üzerine”, *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature And History of Turkish or Turkic* 2 (49), s. 1193-1196; Talat Tekin, “ısar Ekinin Türeyişi”, *TDED*, Mayıs 1954, C. III, S. 32, s. 453-455; a. mlf., “ısar Eki Hakkında”, *TDED*, Kasım 1954, C. IV, S. 38, s. 89-96.

girem (1a/7); naşıhat idesin (1b/16); giriftār olmayayduñuz (26b/2), āmīn eylevüz(23a/12); eyleye(2b /15) ;

Gereklilik Kipi

Metnimizde gereklilik kipi eki geçmemektedir.

Emir Kipi

Bir fiilin yapılmasının emir yoluyla istendiği çekimdir. Şahıslara göre değişkenlik gösterir. Metnimizde yer yer istek kipi ile emir çekiminin geçişkenlik gösterdiği görülmüştür.

Şahıs	Ekler
Teklik 1.Şahıs	-ayın/-eyin
Teklik 2.Şahıs	-ğıl/ğil ; eksiz
Teklik 3.Şahıs	-sun/sün
Çokluk 1.Şahıs	-alum/ -elüm
Çokluk 2.Şahıs	-uñ ; -uñuz
Çokluk 3.Şahıs	-sunlar/sünler

Tablo 9: Emir Kipi Çekimi

(3b /1)öğüt vireyin; (3b/4)virmegil ,(4a/6) korğmağıl ; (8a/4) gelsün, (23b/7) korğmasun ; (23b/9) şoralum, (24b/11) geledüm; (24a/9) varuñ ,(25a/13) kılñuz; (23b/15) girsünler

c. Birleşik Çekim

Bir kip eki almış esas fiile ek fiil getirilmesinin ardından ikinci bir kip eki getirilerek oluşturulan çekimdir. Çekim sırasında ek fiil genellikle kaybolur.

Ek-Fiil

Eski Türkçede er- yardımcı fiilinin -er> -ir> -i biçiminde ekleşmesinden oluşan isim soylu kelimelerin yüklem olarak kullanılması sağlayan ve birleşik fiil çekimlerinde de görev alan fiil ek fiil olarak adlandırılmaktadır.³³

Ek-Fiilin Kipleri

³³ Murat Küçük, “Tarihi Türk Lehçelerinden Türk Türkçesine -Dır/-Dur (<Turur) Eki ve İşlevleri”, Türkbilig, Ankara, 2010, s. 61.

Geniş Zaman Çekimi: -dur/-dür; -durur
elümde degüldür (4b/11) ,

Ek-Fiilde Görülen Geçmiş Zaman: i-di
dirler idi (7a/8) , dirlerdi (7b/5)

Ek-Fiilde Öğrenilen Geçmiş Zaman: i-miş

Ek-Fiilde Şart: i-se
(10b/16) var-ise

Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Görülen geçmiş zaman eki olan -dI ekinin üzerine hikâye etme işlevindeki -dI eki gelerek oluşturulur. İyelik kökenli şahıs ekleri alır. *durdıdınız (3b/13)*

Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Öğrenilen geçmiş zaman eki olan -mİş ekinin üzerine hikâye etme işlevindeki -dI eki gelerek oluşturulur. İyelik kökenli şahıs ekleri alır. *oturmuşdum (1b/7), oturmuşduk (1a/5), konulmuşdı (3a/15)*

Geniş Zamanın Hikâyesi

Geniş zaman eki olan -r/-Ar/-Ir/-Ur eklerinin üzerine hikâye etme işlevindeki -dI eki gelerek oluşturulur.

(7a/14) oturırdı, (7b/3) ururdu

İstek Kipinin Hikâyesi

-A ve -sA ekleriyle karşılanan istek anlamı veren eklerin üzerine hikâye etme işlevindeki -dI eki gelerek oluşturulur.

geçmeseydi (5a/5), işletmeyeydüm (4b/13)

İstek Kipinin Rivayeti

-A ve -sA ekleriyle karşılanan istek anlamı veren eklerin üzerine rivayet etme işlevindeki -mİş eki gelerek oluşturulur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. Metnin Transkripsiyonu

(1A) (2) naşihat-i iblis ‘aleyhi’l-la’netü(3) rivāyet olundı ‘abdullah oğlu muḥammed oğlu ebu’l ḥasandan ve ebu’l ḥasan (4) ibn ‘abbasdan ve mu‘āz bin cebelden raḍiyallāhu ‘anhuma bunlar eyitdiler biz teñri (5) resūliyle oturmuşduk ebū eyyūb enşārî evinde bir bölük şahâbeler cemā‘atile (6) ta ki bir kimseye kığırdı kim iy ev issiler(ü) destūr³⁴ virür misiz baña kim sizün ḡatuñuza (7) girem resūl ḥazret-i ‘aleyhi’s-şalātü ve’s-selam ol üni işitdi eyitdi kimdür (8) bilür misiz çağıran biz eyitdük kim kimdür anı teñri bilür ve anuñ resūl(ü) bilür pes (9) peygāmbere ‘aleyhi’s-selām eyitdi ol çağıran iblis-i la‘in-dür ‘ömer ibn ḥaṭṭāb (10) raḍiyallāhu ‘anh eyitdi destūr verir misiz baña yā resūlallah ki anı depeleyem(11) resūl eyitdi destūr yokdur ki depeleye-sin zıṛā ki kıyāmet degin aña³⁵ ölüm (12) yokdur nitekim ḡur’ān içinde ḡaber virdi ³⁶فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ إِلَى ³⁷يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ andan ḥazret-i resūl ‘abdullah ibn mes‘ūda raḍiyallāhu (14) ‘anh buyurdi kim tura aña³⁸ ḡapuyı aç(ı)vir tura geldi ḡapu açdı şeyṭān-ı la‘in (15) göz gördiler kim bir pır şeklinde bir gözi kör köse yüzinde ve añlında³⁹

³⁴ دنستور yazılmıştır.

³⁵ Metinde ona anlamındaki aña kelimesi أَكَّا şeklinde yazılmıştır.

³⁶ Sâd Suresi, 80-81.ayetler, 80.ayet başındaki قَالَ ibaresi eksiktir.

³⁷ Sâd Suresi, 80-81.ayetler, 80.ayet başındaki قَالَ ibaresi eksiktir.

³⁸ Metinde ona anlamındaki aña kelimesi أَكَّا şeklinde yazılmıştır.

³⁹ Kelime kökündeki كَ ile iyelik ekinden gelen كَ üst üste gelmiştir.

(1b) (1) yidi kıldan artuḡ yokdur gözi dik aṣaḡa yırtılmış tudaḡları ḡalıñ (2) ve āzı dıṣı arḡurı çıḡışmıṣ ḡinzır āzısı ḡibü gördük sā‘at eyitdi (3) ki es-selāmun ‘aleyk yā muḡammed niḡün benüm selāmımu red eyledüñ ki selām (4) teñrinüñdür resülullah eyitdi rāst eyitdüñ kim selām teñrinüñdür ve (5) velikin sen teñrinüñ düşmenisin añun selāmına layıḡ degülsün bāri (6) ne işe geldüñ yā me‘lün işbu evde bize teñri te‘ā(lā)⁴⁰ zikrine meṣḡül (7) likin la‘ın eyitdi yā muḡammed ben bir yir-de oturmışdum bir firişte baña gökden (8) geldi elinde bir ḡarbe dutar baña eyitdi teñri te‘ālā buyırdı kim yā muḡammede versin (9) ki ol ebū eyyüb⁴¹enṣārī evinde bir bölük müslimān-larla oturur aña söz (10) söyleyesin ve naṣihat idesin ve saña ne ṣorursa toḡru cevāb (11) vire-sin ve eger yalan söyleyin ö[l]ür⁴² señ köyündürüb kül eylerven pes (12) imdi geldim saña yā muḡammed ṣorḡıl baña ne dilerseñ resül ḡazreti ṣordı kim (13) ādemīlerüñ key ḡatı düşmenraḡı saña kimdür eyitdi ki key ḡatı düşmenüm (14) sensin yā muḡammed zırā kim senüñ aduñ maṣrıḡdan añılsa maḡribden ḡaçaram (15) maḡribde añılsa maṣrıḡa deḡin ḡaçaram ve ṣordı kim benden ṣoñra ḡatı

⁴⁰ Yazmada Te‘ala kelimesinin son harfi eksiktir.

⁴¹ Yazmada kelimenin ilk harfi eksiktir.

⁴² Kef ile yazılmış ancak anlam esas alınarak düzeltili.

(2a) düşmenüñ kimdür eyitdi şu sultān kim ‘adil ola resūlallah (2) eyitdi ‘adil pādīshāh niçün düşmen tutar-sın eyitdi zirā ki bir yalnūz (3) gün ‘adl eylese altmış yıllık ‘ibādet ševābın bulur ve eyitdi kim andan (4) soñra düşmenüñ kimdür eyitdi şol yigitdür kim muttakı perhiz-kār ola (5) ve resūlallah eyitdi kim andan soñra düşmenüñ kimdür eyitdi kim şol (6) ‘alīmdür kim perhizkār ola ve ‘ilmiyle ‘amel eyleye ve resūlallah eyitdi kim andan soñra (7) düşmenüñ kimdür eyitdi şol kişidür kim dāīm abdest⁴³ (8) ola eyitdi kim anlar niçün düşmen tutar-sın eyitdi zirā kim anlar teñri te‘ālā (9) qatında dāīm namāz kılan ševāb bulular resūlallah eyitdi ki yā la‘īn (10) ebū bekir haqqında ne dir-sın eyitdi ol baña her giz muṭī‘ olmadı ne (11) cāhiliyyet hālinde ve ne islām hālinde ve şordı kim ‘ömer bin hattāb haqqında (12) ne dir-sın eyitdi kim yā muḥammed vallahi ben anı her qanda görsem yalanuma ve buhtān (13) uma inanalar ba‘zı ba‘zısın azıdılar kıyāmet degin ve eger yalān s(ö)yledümise (14) teñri beni senüñ eliñde kül eylesün resūlallah eyitdi ki girçek eyitdün (15) yalān söylemeden yā la‘īn eyitdi yā muḥammed ben ‘oşmān haqqında yalān ve buhtān

(2b) (1) söylervēn ol buhtān bilmez illā meger ümmetiñden bir tā’ife bu buhtāna (2) inanur bir nicesi bir nicesin azıdur ve daḥı bir tā’ifeyi azıdurven ve eydür (3) in anlara kim teñri te‘ālā mūsāya söz söylemedi bu söz benden işidüp (4) inanurlar azarlar bu sebebile ve bir nice kişiler eydürüven kim münkir ve nekır yoqdur (5) ve ölmekden soñra girü dirilmek ve ‘azāb yoqdur dirin işidürler inanurlar (6) toḡıru yoldan azarlar ve ümmetüññ bir nicesin namāzdan yıḡıruven ve cum‘a (7) namāzından ve terāviḥ namāzından yıḡıruven bu tā’atleri aña gösteriven (8) her kişikim benüm bu sözlerüme inansa ve benüm bu söz(ü)me yidilise⁴⁴ (?) teñri (9) ol kişilerden rāzı ve hoşnūd mı olısar ve yā muḥammed resūlallah eyitdi (10) yarlıgamayasız rāzı ve hoşnūd olmyasuz ve ya muḥammed bu azḡun kişiler (11) istiḡfar ve şefā‘at idersiz-sın resūlallah eyitdi şefā (12) ‘at itmiyervēn la‘īn eyitdi bu düdükim kişiler bendendür ve ben daḥı (13) bunlardan⁴⁵ bunlar ādem oḡlānlarıñ şeytānidur andan resūlallah eyitdi (14) yā la‘īn hiç teñriden hācet diledün mi eyitdi yā muḥammed diledüm teñriden (15) ki benüm evlādum ve zurriyyetüm çok eyleye ve bilgil yā muḥammed ki ādem oḡlanları

⁴³ P ile yazılmıştır.

⁴⁴ DLT, yüdül- : hareket et- .

⁴⁵ Bunlarven şeklinde yazılmış

(3a)(1) girü kalan canavarların on al(t)uda birisinedür teñri te‘ālā benüm dilegüm (2) yirine getürmek içün sağ uyluğumda zeker kıldı şol uyluğumda feric kıldı (3) kaçan kim cima‘ etsem iki uyluğum biribirine sürerün şabāh vaqtinde şol (4) uyluğumdan biñ şeytān toğar her birisin bir ādem oğlānına müvekkel ve havale (5) iderin ve evlādum gönderürin ‘ālimlere faqihlere zāhidlere şālihlere (6) bu cümlesi yā muḥammed benüm esirlerimdür yā muḥammed ümmetüñden biñde birisi (7) senüñdür girü kalanı benümdür andan resūlallah bu āyeti okıdı kim (8) ⁴⁶ وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ ⁴⁷ إِلَّا مَنْ رَجَعَ رَبُّكَ ⁴⁸ وَأَمْرُ اللَّهِ فَدَرًا مَّقْدُورًا (10) وَكَانَ (9) bundan soñra resūlallah eyitdi kim (10) andan teñri resulü eyitdi yā ebā mürre⁴⁹ var mıdur (11) kim tevbe kılasın saña uçmağa zāmın olmaya eyitdi yā muḥammed sen teñrinüñ (12) helāl yirinde sihr eyleme resūlallah eyitdi ne nesnedür senüñ başıñı (13) kesen eyitdi senüñ üzeriñe çok şalavāt eyitmekdür ve āmmā ibrahīmīler(e) sözü (14) budur kim şol vaḳti kim mancılık düzdüm ānı oda atmak içün anuñ (15) eli ayağı bağlanu mancılık üzerine konılmışdı geldü mi eyitdü mi ki yā ibrahīm

46 Hud Suresi 118.ayet sonu.

47 Hud Suresi 119.ayet başı.

48 Ahzab Suresi 38.ayet sonu

⁴⁹ ابامرت (eba meret) biçiminde yazılan kelime anlam esas alınarak ابامر (eba mürre) olarak düzeltildi.

(3b) (1) saña ögüt vireyin ki saña hōş gele eyitdi ki diñle eydeyin ben eyitdüm (2) yā
ibrāhīm kaçan saña konuk gelse arpa etmegin yidürgil buğdāy etmegin yidür (3) megil
ve konıka⁵⁰ koyun boğazlamağıl şıgır boğazlağıl ve kaçan kim saña dilenci gelse (4)
tevkıf ehli gelse nesne virmegil ve hiç kimseye urunç⁵¹virnegil ben bunları diyecek
(5) ibrahīm eyitdi ben seni şeytān saydum tız git katımdan ki bu ögütlerinden baña (6)
oda girmek gelendür eyitdüm bir ulu dem dahı budur kim kaçan kim bir muşibet (7)
ir-se eyitgil iy çalabum şıgınurun muğarreb firiştehlere ki dükeli āfetden (8) ve belādan
digil teñri te‘ālā sin dükel şerden şaklaya bunı dıcek ibrahīm (9) eyitdi şimdi bildüm
ki sen iblīs-i la‘ın katımdan git iy teñri düşmeni (10) buyurursın yaña ki hālīkum
kayura maḥlūḳdan meded isteyem vallahi ben senün (11) söziñ işidüp saña muṭi‘
olacak saña degülven böyle diyecek ḳodım gitdüm (12) anı oda atdılar budur ibrahīm
söyledüğim ve amma mūsā ‘aleyhisselām (13) bir gıce şabāḥa degin bir rik‘at namāz
üzerine āyāğın durdıldıñız ḳarñında ḳaçankim (14) şabāḥ vakti olduysa mūsā eyitdi ki
şükr ol teñriye kim baña kuvvet virdi (15) ve baña yardım eyledi işbu gıcesi tã‘at
üzerine geçirdüm bu yaña deñiz içinde

⁵⁰ Müellif bazı datifleri hareke ile vermiştir. Bu kelime de onlardan biridir.

⁵¹ Dīvānū Lugāti’t-Türk Dizini (TDK) urunç rüşvet.

(4a) (1) bir kurbagācuḳ eyitdi yā mūsā sen bir giceyi t̄a‘atıla geçirdüğünçün kendüñi gördün (2) ben bugün üç yüz altmış yıldur ki bir ayagum üzerine t̄urmuşven teñriya tesbîh ederven (3) ben teñrinün mekrinden k̄orḳurven nite ki iblîse mekir eyledi muḳarrebîñün dergāhından sürildi (4) ben daḥı bir bahāneyile t̄amūlık olam diyü k̄orḳurven mūsā eyitdi iy kurbagā baña tesbîhün (5) öğretgil eyitdi yā mūsā şol şarṭile öğredürin ki kıyāmet-de baña şefā‘at eyleyesin (6) mūsā eyitdi eger ben selāmete k̄urtulisam saña şefā‘at eyleyem sen hiç k̄orḳmaḡıl (7) eyitdi imdi benüm tesbîhüm budur ki eydürven له سبحان من يسبح له الأرض والفقار سبحان (8) سبحان من يسمح له بكل شقة ولسان⁵² resūlullah eyitdi yā la‘in k̄ur‘ān āyetin tanuḳ göstermek daḥı (10) benüm çalabum buyruḡıla gelmiş olmasañ ben saña hergiz inanası degülüdüm la‘in eyitdi (11) yā muḥammed ben ādem oḡlānınınuñ atı ve tımarı içinde nice dilersem yürürven kıyāmete (12) deḡin bilgil kim ümmetiñden benümile olan çokdur seniñüle olandan ve bilgil kim (13) benüm bir oḡlım vardur adı ‘aytamadur⁵³ ümmetiñden şol kişinün k̄ulaḡına bevl ider (14) ki yatsu namāzında ḡaflet uyḳu-sın ḡālib ide kılmadın yata ırte namāzından (15) ḡāfil olup uyıya uyanamıya ve eger bu oḡıl-um anuñ k̄ulaḡına bevl itmeseydi hergiz

⁵² له الْحَجَرُ الْبَحَارُ سُبْحَانَ مَنْ يُسَبِّحُ لَهُ الْأَرْضُ وَالْفَقَارُ سُبْحَانَ مَنْ يُسَبِّحُ لَهُ كُلُّ شَقَةٍ وَلِسَانُ

⁵³Atame

(4b) (1) farîzalar kılmayınca gözine uyku gelmeyeydi ve bilgil ki yâ muḥammed benüm bir oğlum (2) dahı vardur anuñ âdı menâ'âdur kaçankim senüñ ümmetiñden bir kişi ḥalaḳdan (3) gizlü tâ'at işlese dilese ki anı ḥalkdan gizliye bu oğlum aña musallaḥ eyler (4) ven şol ḳadardur şorkim anı şikâre eyler yüz şevâb bulacaḳ yirde (5) bir şevâb bulur bilgil kim benüm bir oğulum dahı vardur anuñ âdı kaḥildür (6) kaçankim âdemîler 'ulemâ ve ḥaṭṭâb ve vai'zler meclisinde otursalar anlaruñ (7) gözlerne sürme çeker bunlar şöyle uyudur kim hiç nesne işitmezler (8) ve şevâb bulmazlar ve bilgil ki yâ muḥammed hiç bir 'avreti evinde çıkmıya illa bir şeyṭân (9) anuñ ṭonıla gövdesin arasına girür oturur ve ol 'avrat gözlerle (10) ve gökçek gösterür görenler tâ ki anıñla zinâ iderler gözlerle ve bilgil yâ muḥammed (11) ki azdurmaḳ benüm elümde degüldür illâ vesvese idici ve azğınlık yol göster (12) ci ve eger azdurmaḳ benüm elimde olsaydı âdem oğlanlarında hiç kimseye (13) لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ didürmeyeydüm dahı hiç bir kişiye namâz ḳıldur-mayaydum (14) ve oruç tutdur-mayaydum ve hiç bir dürlü eyülük işletmeyeydüm nitekim senüñ (15) eliñdendür dükeli sensin illâ resûlsin ḥaber degirici-sin ve eger hidâyet

(5a) (1) senüñ eliñ de(g)misse hiç sen cihânda bir kâfir ḳomayayduñ yâ muḥammed dükelisin (2) illâ teñrinüñ ḥüccetisin ḥalâyıḳ azar ne ve ben esîr eylemezsin illâ şunlar ki (3) şaḳî bed-baḥt olalar ve sa'îd oldur kim ana ḳarnında sa'îd ola (4) ve şaḳî oldur ki ana ḳarnında şaḳî ola resûlullah eyitdi ki yâ iblîs (5) erden 'avratdan hiç bir kimse var mıdur senüñ eliñden selâmet ḳurtıldı (6) eyitdi erenlerde meryem oğlu'îsa ve yahya ḳurtıldı 'aleyhümâ esselâm 'avratlar (7) dan 'imr ibn meryem ḳurtıldı resûlullah eyitdi yâ ebâ mürre ne dırsin şol (8) kişiler ḥaḳḳında ki benümile el dutuşdılar bey'at ve beglik 'aḳdi eylediler (9) ağaç dibinde medînede eyitdi yâ muḥammed ben nedür diyeyin şol kişiler ḥaḳḳında (10) ki teñri anlardan râzı olmuşdur resûlullah eyitdi ne dırsin benüm evüm (11) insleri ḥaḳḳında eyitdi yâ muḥammed nedür diyeyin bir ḳavmiñ ḥaḳḳında kim teñri anları (12) medḥ ider resûlullah eyitdi yâ la'îñ ne dırsin benüm ümmetüm ḥaḳḳında (13) eyitdi yâ muḥammed ben anlaruñ ekşerin azdursarven şol ḥadde yitürserveren (14) azğınlık -ların kim bir bölügi ebû bekre 'ömere 'oşmâna 'aliye sögerler (15) ve ol söğüşimle anlaruñ ḳatında tesbîḥ itmekden yigrek ola ve bir tâ'ifeyi

(5b) (1) ‘aleyhi’s-selām eydür teñri te‘ālā dünyā gögi altında bir deñiz yaratmışdur (2) derinligi biş yüz yıllık yoldur geñligi dañı ol kaçardur maşrıkdan mağribdegin (3) dutubdur dün gün kaynar taşra bir kaçre yire tamlasa teñri te‘ālā fermānı birle (4) ay gün ol deñiz içinde geçer peygāmbere ‘aleyhisselām eydür eger gün ol deñiz (5) içinde geçmeseydi ıssından dünyāda bir sa‘at içinde yakaydı her kim anuñ (6) yüzine görse ‘āşık olup aña secde kılaydı delil-i kuran كُلُّ فِي فَلَكٍ (7) ⁵⁴ peygāmbere ‘aleyhi’s-selām eydür teñri te‘ālā bu cihanda üküş ‘acābiler (8) yaratmışdur dükeli ‘acābilerinden bir ‘acāyib oldur kim iki şehir yaratmışdur (9) birisi maşrıkdā ve birisi mağribde ve ol şehir kim maşrıkdadur seryān (10) dilince ādı barkiyā⁵⁵dur (?) tāzi⁵⁶ dilince cebālistāndur ve ol şehir kim mağribde (11) dūr seryān dilince ādı bercisiyāndur (?) tāzi dilince cebālisāndur ve ol (12) şehir ki degmesinin on biñ kapusı vardur her kapu biñ pāsibān vardur (13) ve ol şehirde ne kadar hālāyık varsa gün toğdıgı vaktin günler naķķāre (14) ler çalu galebe kılar-lar gün toğıdan dolanubdur kırkmasınlar diyü ve ol (15) şehir hālāyık-lar olmasaydı delmeñiz gün doğdıgı dolandıgından anuñ (16) gür-lemesi heybetinden dükeli hālāyık zehili yarılıp helāk olaydı ve ol

54 Yasin Suresi, 40.ayet sonu

⁵⁵Tanrı tarafından kutsanmış anlamına gelen İbranice bir isimdir. Matta 23:35'te "Tanrı'ya diz çöken" anlamına gelen Barachias olarak adlandırılır.

⁵⁶ Arap dili

(6a)(1) şehir ki kavmi mü'minler muvahhidler-dür ve hüd peygâmbere mūsā peygâmbere⁵⁷ (2) inanmışlardır ve dağı bizüm peygâmbere muhammed muşafa mi'râç gice görmüşlerdür (3) āgāh imān getirmişlerdür ve bular-dan öte üç tã'ife var birine miskîn dirler (4) ve birine nāfıl ve birine nātādisi dirler ve bular evet ye'cūce ve me'cūcedür kim (5) çıkşardur كَلَامِ الشَّمْسِ وَالْقَمَرِ girü dünler söz başına gelem tamām (6) ay gün kapanur bekār iletirler yidi kat gökden gökden geçecek tamām 'arş altına gilecek (7) haqq te'ālāya secde kılar delil-i kūr'an لَهَا 58 peygâmbere 'aleyhi (8) 's-selām eydür teñri te'ālā hicāb karañulığından bir ferhiştede yaratmışdur bir kanād (9) ı maşrıkdadur ve bir kanādı mağribdedür ve ol ferişte sağ elin kuşa dutar parmaklar (10) ı arasından nūr çıkar dünyā deñizlerine yayılır kendünce olur delil-i (11) kūr'an يُولِجُ اللَّيْلِ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارِ فِي اللَّيْلِ وَهُوَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ 59 ol vakit kim kıyāmet yakın gele güne 'arş (12) gele ol firişte teñri te'ālā-ya secde kıla eyde iy bāriḥuday kıyāmet yakın geldi (13) günler kışā oldu baña dağı destür⁶⁰ virdi diñleneyim diye üç [gün] üç gice 'arş (14) altında kıla ol üç gün üç gice içinde münāfıklar kāfirler anı hiç (15) duymayalar āmmā 'alimler 'abidler diyeler ol gice 'ibādet kıllalar eydeler iy

⁵⁷ Beğāmbere biçiminde yazılmış olup tarafımızca peygâmbere olarak tamir edilmiştir.

⁵⁸ Yasin Suresi , 38. ayetin başı

⁵⁹ Hadid Suresi, 6.ayet. Bir kısmı 11.satıra eklenmek üzere yana yukarıdan aşağıya yazılmıştır.

⁶⁰ دستر şeklinde yazılmıştır.

(6b) (1) dirigā ol kōrkdugumuz dūne şataşduk diyeler andan şoñra haqq te‘ālā (2) güne ay buyurur kapkara toğalar mağribden doğalar tamām zevāl yirine (3) gelicek dōne mağribden tolanalar andan girü teñri te‘ālā tevbe kapu-sın yapa (4) bāb-ı tövbe kapu-sı şıfatı ‘ömer bin el-ḥattāb eydür yā resūlallah tevbe (5) kapu-sı nedür peygāmbey eydür yā ‘ömer teñri te‘ālā tevbeçün bir kapu-ymuşdu (6) mağribden öte-dür ol kapu iki ṭabaḳadur gevherdendür ve merviden bir ṭabaḳadan (7) bir ṭabaḳa degin kırk yıllık yoldur her kankı müslimān kim naşūḥ tevbesü kılar (8) firıştehler ol tevbeyi alurlar ol kapu-sı girüler andan girü ol kul (9) yazığına yakın gelmez mu‘āz bin cebel eydür yā resūlallah naşūḥ tevbesi nice (10) olur peygāmbey ‘aleyhi’s-selām eydür naşūḥ tevbesinüñ nişāne (11) oldur kim *لَا يَعُودُ إِلَيْهَا كَمَا لَا يَعُودُ الْحَلِيبُ إِلَى الْفَرْعَةِ* (12) ol kim yazuğa dönmeye şol sağılan süt emcüğe girmediği gibi ola(13) andan teñri te‘ālā kapū-sı bağlaya andan girü her kim tevbe kılar-sa (14) qabūl olmaya kāfirler dağı müslimān olur-sa qabūl⁶¹ olmaya andan (15) peygāmbey ‘aleyhisselām bu āyet okıdı *يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ آيَاتِ*⁶²

⁶¹ Kapūl biçiminde yazılmıştır.

⁶² Enam suresi 158. ayet başı, yazmada بَ yerine تَ ile يَ yerine بَ ile yazılmış.

(7a) (1) رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيْمَانُهَا⁶³ andan ol bî-nîka‘b eydür (2) yâ resûlallah andan soñra dünyâda ay gün nite ola peygâmbir (3) eydür [ay] gün birbirne gele kavışâ mağribden doğalar girü mağribde tolu (4) nalar dünya şöyle kararında dura kıyâmet gele tevbe kapu-sı bağladığından (5) soñra yidi yıl geçicek deccâl çıka bâb -ı deccâl ‘aleyhi’l-la‘ne şıfatı (6) haberde gelmişdür kim deccâl ‘aleyhi’l-la‘ne peygâmbir ‘aleyhi’s-selâm mekkeden (7) medînâ vardı ebû bekir şıddîk ve ‘abdullah bin mes‘ûd medîneden bir iki (8) ferseng yire bir köye irdiler ol müctemi‘ su‘âl köyi dirler idi ve bir (9) niceler şu‘ayin hâriş köyi dirler göçecek köydi ol araya varıcağ (10) peygâmbir ‘aleyhi’s-selâm ata baş çekdürdi eydür yâ ebû bekr añağıl bilgil (11) kim deccâl ‘aleyhi’l⁶⁴-la‘ne işbu köyden çıksar didi bu köyde (12) iki cuhûd vardır birniñ adı sayıkdür ve birniñ adı dāvüddur diy (i) (13) ‘avratı feţândur deccâl feţândan doğusardur diy(i) bu sözi iki (14) üç gün geçmedi peygâmbir ‘aleyhisselâm medînede oturırdı rebî ‘u’l-evvel

(yanda yukarıdan aşağıya bir satır daha var : zamânında toğmışdur ol vaçtkim)

(7b) (1) ayında çehâr-şenbe gûnıtolundururken deccâl anesinde toğdı anasıyla (2) geleçi eyledi haberde gelmiştiür kim deccâliñ bir gün bir göziniñ hiç nişân (3) yoğdı durımadan kendözin ururdu urduğınca semürirdi aña deccâl diyü at (4) virdiler hemişe kâl bizüm peygâmbir eydürlerdi kâfir iyümekli bizüm mesîh deccâlümüz (5) ke senüñ haqqıñda kâ dirlerdi

⁶³ Enam Suresi 158.ayet başı

⁶⁴ aleyhil ibaresinden sonra karalanmış bir kısım var ardından la‘ne yazılmış.

رَجَعْنَا إِلَى الشَّمْسِ الْكَلَامَ girürün kim söz başına (6) gelem ol günküm deccāl anasından doğduğına ‘abdullah bin mes‘ūd ve muḥammed (7) bin hüseyñ müctemi‘ su‘āl köyine bir işe gelmişdür diy(i) gördiler kim ol köyde ğalebe (8) şordılar bu ne ğalebedür didiler eyitdiler bugün bu köyde bir oğlān doğdu (9) söyler didiler bular anı işitdiler ikisi daḥı deccāl anesi kapu-sı-na vardı (10) lar deccāl anesi eydür iy deccāl muḥammed muştafa yāranları seni görmege geldiler (11) daḥı deccāl eydür kıncaru geldiler ol benüm düşmenler midür didi bular geldi (12) ler deccālūñ alınına bakdur gördüler yazılı بِاللَّهِ كَافِرٍ diyü ikisi daḥı bunı (13) körüp kayğulu olup gitdiler yatsu namāzın vaqtinde geldiler yā resūl (14) allah deccāl anesinden doğdı didiler resūl eyitdi nite bildiñüz (15) eyitdiler müctemi‘ su‘āl köyinde sāyık cuhūd kıonşulığında

(8a) (1) saçıra feṭanda (?) doğdı diyiler dükeli alāmetlerin eyitdiler çünkü şabāḥ (2) oldı peygāmbere ‘aleyhi’s-selām bindi ‘ömer ve ‘abdullah bin mes‘ūd geldiler (3) deccāl(e) eyitdi iy deccāl muḥammed muştafa şallallahı ‘aleyhi’s-selām seni görmege (4) geldi deccāl eyitdi gelsün peygāmbere andan içre giricek vaqtinde yāra (5) nlarna eydür ğöñlümüzde nesne dutalum ğörelüm bilür mi didiler andan duḥān (6) suresin niyet dutdılar deccāl kıatına girdiler gördiler kendözin urur urur (7) urdığıca semürür buyurur resūl ḥazreti deccāl ğörcek eydür eşhedü ennı (8) resūlullahı ya‘nı tanıklık virgil kim ben teñrügen didi üç keze dek peygāmbere (9) aña müslimānlık arz kıldı olşafıḥ tañrılık da‘vısin kıldı andan peygāmbere (10) eyitdi iy mel‘ün bilgil kim ben ğöñlümde ne dutdum didi deccāl eyitdi yā muḥammed (11) duḥān sūre-sı eve girdüğin dutduñ didi resūl ḥazreti eyitdi iy mel‘ün (12) قَتَلَكَ اللَّهُ ya‘nı depeleren seni didi ‘ömer raḍiyallahu ‘anh kıılınç tutdı (13) sıçradı ‘ömerüñ yüzine dokındı dört beşak kıadar kesdi ‘ömerüñ yüzine kıan (14) revān oldı aklı peygāmbere ‘aleyhisselām ‘ömer bu ḥālde ğöricek eydür

(8b) (1) iy subḥanallah diger sen kişiden kazāyı gider-sen didi andan peygāmbere (2) ‘aleyhi’s-selām döndi medīneye geldi deccāl ‘aleyhi’l-la‘ne ardınca vardı (3) kaşdı kıldı kim medīneye zelzeliye ḥalāyık aña kaşdı kıla-lar sen deccāl-sen ko delil (4) didiler deccāl bir biyükle taşı getürdi medīnelü yöresinde kor delil işaret (5) eyledi taş bir ḥiṣār gibi oldu medīnelü korıldı-lar eyitdi-ler yā resül (6) deccāl fitnesi kopdı bizi ḥiṣāriyle dutdı didiler andan peygāmbere el getür (7) di du‘ā kıldı eyitdi iy bār-i ḥüdayi va‘de vakti degini bu kāfir şerrinden (8) sen benüm ümmetüm şaklağıl didi uluk sā‘at ḥakk te‘ālā bir firīşte veribdür (9) kuşu şafitler geldi deccāl urdı getürdi ol firīşte resülden yaña bakdı (10) resül parmağıla işaret eyledi tañrı te‘ālā anıñçün taberistān deñizinde (11) bir ata yaratmışdur ol ataya bıraktı va‘de vakti gelince ol atada olusardur (12) andan soñra çıksardur rivāyet iderler çıkdığı vaktinde maşırıkda bir (13) taş üzerine çıka çağıra tañrı te‘ālā anuñ otın maşırıkdan mağribe (14) degin dükel kāfirler cuḥūdu işidiler yidüğine degin ol taşında diller (15) rivāyet iderler kim ol vaktindin bir gün günce bir yılca ola

(9a) (1) andan deccālün uzunlğı üç fersenk ola karnı içindeğinden (2) şuna deñizden bir balık çıkara köne suvınıla yuya andan tañrı fermān birle (3) diyüler periler ol eşün kim yazılmışdur getüreler aña deccāl yine yuriye bāb-ı (4) deccāl eşün şıfatı teñri te‘ālā yaratdı anuñçün bir eşin yidi fersenk (5) uzunlğı üç fersenk yoğunlğı teni kızıl kan gibidür dört ayağı dizinde (6) kapkara zift gibidür karnı ak yüzi şafra kulağı yavlaḳ büyük ola adı (7) la‘yānedür alnında yazıludur بِاللَّيْكَافِرِ diyü meşih deccāl eşinven diyü (8) ceziye-i ‘azım dirler ulı adadadur rivāyet iderler ol adada kırk ırmaḳ (9) var şuyın hiç komaz içre bir zerre ol arada uzunlğı kırk fersenk (10) dür ol kırk ol arada kırk ot biter giceyedegin kırkı adanuñ otın ...(11) karnı tutmasar irteye degin hiç guşşadan emin olmaz irsedür dükeli (12) meydānları arkalı tolu bulu geceye degin otı şuyı yir içre irteye degin gayḡulu (13) guşşalı yatır dükeli ömrinde ḥakk te‘ālā anuñ bir gün rızkın kesmedi hiç bir gice (14) kayḡu-sın yatmadı ḥakk ???? kişiler aña beñzedür gözi tutmaz bencil (15) kişiler daḡı āñā beñzedür delil-i kūrān إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا⁶⁵ إِذَا مَسَّهُ

⁶⁵ Mearic Suresi, 19.ayet.

(9b) (1) ⁶⁶ الشَّرُّ جُرُوعًا andan deccāl-i la'îne ol eşek biniyor ol zamanda (2) bir pādīšāh ola idi aḥmed ibn 'abdullah ola deccāl 'aleyhi'l-la'ne (3) aḥmedden qorqa andan deccāl 'aleyhi'l-la'ne deccālīga aḥmede öldire girü (4) diri kıla anı göricek çerisiniñ göñli kavî ola eydeler imdi bildi kim (5) sen tañrı-sın diyeler dilerüz kim atamız anamız diri qalasın diyeler deccāl (6) 'aleyhi'l-la'ne diyüler perilere buyuruñ anası atası şuretinden gür (7) den qopalar bular anı göricek anaların ata-sısınlar kâfirliklar erte (8) andan abdullah küfve şehrinde müslimānlar dārā küfe qapu-sında (9) deccāl-le doqışa aḥmedüñ iki biñ çerisi ola aḥmed çerisile medi (10) neye gire tañrı te'ālā yirde dura bir sâ'at içinde medîneye geeler (11) aḥmed iki biñ er-ile şaff bağlaya bir gün bir gice uruşa birbirin yeñmeye (12) ler andan aḥmed qaşd kıla mekkeye teñri te'ālā yirde dura bir sâ'at (13) içinde varalar deccāl ardınca vara bir gün bir gice uruşa ne aḥmed (14) deccāl mi yene ne deccāl aḥmed mi yene andan qaşd kıla tūr u şinā tağına (15) aḥmed ardınca düşe bir gün bir gice uruşa ne aḥmed zafer bula ne de (16) deccāl qaşd kıla beytü'l-mukadese aḥmed ardınca vara bir gün bir gice

(10a) (1) uruşa birbirin yeñmeyeler andan deccāl çerisi dükeli cihan dutalar yeryüzi qahtlık (2) ola teñri te'ālā müslimān şibhin ferişter şibhine beñzede kılcık qarnaları⁶⁷ diye (3) tesbih kılcı şusuzlıqları qına tamam deccāl dükeli cihān benüm oldu mı diye (4) mekru döne mekkeye medîneye ve tūr u şināya qaşd kıla andan bu dört buq'a (5) müslimānlar du'ā kıllar haqq te'ālā du'aların müstecāb kıla 'isa peygāmbere vara (6) yaya gele deccāl helāk kıla bāb-ı 'isā gökden inesi şıfatı andan 'isā peygāmbere (7) gökden ine bir nūrdan qubbe-ile ol qubbe bir aq bulut içinde ola 'isā peygāmbere (8) bir aq hulle giyüb başına yeşil destār şarınub gele bir nūr-u mîrûriden 'aşa elinde (9) ola ol 'aşānuñ uzunlığı yidi arşūn ola andan 'isa 'aleyhi's-selām (10) ol 'aşā-ıla deccāl doqındı deccāl eşeginden yire düşe andan tañrı te'ālā (11) yire yüz yire deccāl iki ayağın bağliya 'isā harbile arqaru ura gögsine (12) çıka düşe ırmağ gibi qanı aqa andan müslimānlar şādılık kıllar andan aḥmed (13) bin 'abdullah bu dört buq'a komıyalar 'isa peygāmbere qarşu gele andan kılcık (14) tūtalar deccālün çerisi kıralar deccālün çerisi qaça qanda büyük tağlar var-sa

⁶⁶ Mearic Suresi, 20. ayet.

⁶⁷ boynuzu.

(10b) (1) aña şıgıñalar haqq te‘ālā fermanı birle kankı tağa ve kankı taş kim (2) bular şıgıñalur çıgrıñalar iderler deccālūñ bir kişi-si dūkelūñ depeleñ diyeler (3) deccāl çerisi bırakmayalar kırılar andan soñra key heybet bir-le yir yüzinizde ne (4) yir karnında ne kadar gencine var-ısa yukaru çıka kavlule te‘ālā (5) ⁶⁸إِذَا زُلْزِلَتْ ⁶⁹وَأُخْرِجَتِ الْأَرْضُ أَنْقَالَهَا (5) ⁶⁸إِذَا زُلْزِلَتْ ⁶⁹وَأُخْرِجَتِ الْأَرْضُ أَنْقَالَهَا andan girü ħalāyık (6) altun gümüş anca toylar kim hiç kimse bakmaya andan ‘isa peygāmbir (7) ħalāyık-lar pād-şāh ola ‘isa kırk yıl diri ola andan ol günlerde (8) bir ayca ola bir yıl bir ay günce ola bir gün bir sātce ola andan (9) kırk yıl tamām olıcağ ‘isa peygāmbir şahrā taşında secdeye vara ca (10) nın haqqā teslim eyleye andan ‘isa öldügin işidecek ‘işeler geleler (11) ‘isa beytülmağdūs kapu-sından defin kılalar andan yidi günden soñra (12) ye’cūc ve me’cūce çıka bāb-ı ye’cūcu ve me’cūce şıfatı kavlū (13) te‘ālā ⁷⁰حَتَّىٰ إِذَا فُتِحَتْ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ وَهُمْ مِّن كُلِّ حَدَبٍ يَنْسِلُونَ (13) ye’cūce [me’cūce] didikleri (14) iki melekdür birinūñ adı tūlāndur ve birinūñ adı āncadur (?) ve buñlaruñ (15) çerisine sāğış yokdur ve bunlar dört muħammed ümmetincedür çıkuğı vaktinde çok (16) çıkalar ol tūlān çıka yir yüzinde ne kadar tatlu şular var-ise içe (17) ikinci gün ancak çıka yiryüzinden ne kadar acı şular var-ise içe üçinci gün

⁶⁸ Zilzal suresi 2. ayet

⁶⁹ Zilzal suresi 1. ayet

⁷⁰ Enbiya suresi 96. ayet

(11a) (1) anca çıka kim yiryüzünde ne kadar tatlu deñizler varısa şusuzlıktan bulacak belā (2) şora-lar ve bularuñ ağızı kankı deñiz deger-se kurıya ve bularıñ degmesıñ uzınlığı (3) bir karış ola ve yoğunlık dağı bir karış ola ve gözleri göhçek ola ve saçalları (4) olmaya ve bıyıqları ağızların örte ve kulakları yürürken ayaklarına sermese (5) ve yatdukları vaktin bir kulakların örtineler bir kulakların döşeñ-eydeler ve bularıñ (6) eñ za'ıfı yüz batman taş gitüre-ler kuvvetlü olalar ve bulardan hic kimse olmaya (7) te biñ ikiz oğlan toğmayınca biñ oğlan toğıcak ata bir yaña düşe ana bir yaña düşe ikisi (8) dağı olalar ve bular maşrıkdan yañadan çıkalar üç yılda dükeli cihanı dutalar (9) ve yutalar bularuñ zamānında ādem hiç yiyesi bulamaya tamām dünyā dolıcak eydeler yiryüzüme (10) oldu göğü dağı dutalar diyeler bir kez göge ok atalar anca kuvetlü ola kim oklar (11) bir yıllık yol vara andan teñri te'ālā firiştelere buyıra eyide bular okların kana (12) bulaşdurañ diye kana bulaşdurlar şalur-lar okların göricek sünışeler gök (13) teñri-yi dağı başlu kıldık diyeler gök dağı bizüm oldu diyeler andan bunlar tamām dünyā (14) yı dutacak āmmā bunlar beytü'l-makdis mekke-yi medıneyi ve tūr u şınāyı bular görmeyler andan haqq te'ālā (15) bir dürlü kara çığız-lar ve riyāda adı nefneha ola bularuñ ağızından gire fercinde çıka-lar (16) bir sā'at içinde helāk kıla-lar andan haqq te'ālā yallāh buyıra dükelinin denize döke

(11b)(1) mu'minler anı görüp şād u gām ola-lar bulardan soñra yidi günden dābbet-ü (2) l-arz çıka bāb -ı dābbet-ül-arz şıfatı peygāmbere 'aleyhi's-selām eydür (3) ol dābbet-ül-arz mekkeden çıka kavlehū te'ālā وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ (4) أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ ol dābbet-ül-arz (5) kim vardır ādem gibi ola boynı deve gibi ola gövde-si kuş gibi ola (6) sağ elinde süleyman peygamber yüzigi ola şol elinde mūşa 'aşa-sı (7) ola uzunluğu biş yüz yıllık yol ola baş gökde ola maşrıqdan (8) mağribde ne kadar ḥalāyık var-ısa dükeli anı göreler andan sağ elinde süleymān (9) yüzigin bir kez çevire dükeli mü'minlere dokına yüzleri nūrlana alınlarında (10) yazılı ola mü'min billah diye daḥı şol elinde mūşa 'aşa-sın bir kez çevire (11) ne kadar bed-baht kāfir var-ısa alınına dokına alınında yazılı ola kim kāfir billahi (12) diyü andan girü uçmaqlı ṭamūlık bellü ola cihān tolu ni'met ola hiç kimse (13) kimseye dünyā ni'metinden ötiri bakmaya-lar bāb-ı firişteleler ağlaşa-sı şıfatı (14) peygāmbere 'aleyhisselām eydür ebū hureyre andan firişteleler bile-ler kim kıyāmet (15) yakın geldi ādemiler için ağlaşa-lar eyder-ler ey dirigā dünyā issiz kalısar (16) 'ālimler ve 'ādil pādışāhlar ve cömerdler dükeli ḥarāb olısar ve bñargöz şıgalar

(12a) (1) diyeler andan soñra isrāfīl şūra ura bāb isrāfīl şūra (2) urası şıfatı andan peygāmbere 'aleyhi's-selām eydür yā [e]bū hureyre andan gökde (3) yire firişteleler ine yarı teni od ola yarı teni qardan ola ne kar odı söyündire (4) ne od qarı eride andan soñra isrāfīl şūra ura ezine gün kuşlık vaḳtinde (5) delil-i kūr'an وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَيَوْمَ يَقُولُ كُنْ فَيَكُونُ⁷²

⁷¹ Neml Suresi, 82. ayet. Yazmada ayette geçen دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ ibaresi , اِبْيَاتِنَا لَا ve تُكَلِّمُهُمْ ibaresindeki ث ve م harfleri yoktur.

⁷² En'am Suresi, 73. ayet. Yazmada ayette yer alan بِالْحَقِّ ibaresi eksiktir.

dağı (6) bir yirde ⁷³وَيَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَفَزِعَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ (7) ādemiler işlü işinde gâfil olup gezerken isrâfîl sūra ura ādemiler işlü (8) kōrkılarından aşğa yukaru baqalar ol kōrkıdan yüklü ‘avrat-lar yüklerni bırağa (9) dükeli ‘avrat-lar oğlanlarını yabana atalar delil-i kūr’ān ⁷⁴بَعَثْنَا نَبِيِّهُمْ (10) لَا تَأْتِيَكُمْ إِلَّا بَعَثْنَا نَبِيِّهُمْ ⁷⁵ (10) لَا تَأْتِيَكُمْ إِلَّا بَعَثْنَا نَبِيِّهُمْ ⁷⁵ andan haqq te‘ālā isrâfîle emr ide ikinc gün şū[ra] ura (11) her nekim var-ısa yirede ve gökde heba ola-lar meğer ol diledügi kişiler kıyāmet (12) kōpa bāb -ı melek-ül- mevt kendi cānın almak şıfatı peygāmbere ‘aleyhisselām eydür yā ebū (13) hureyre andan melekü’l mevt şahrā tāsına bine günün göge dike fermān gele diyü andan (14) haqq te‘ālāden fermān gele eyde iyy melek-ül-mevt sağ elüñ ‘arşı şungıl diye tamām

(12b) (1) yirden gögel degin hiç kimse kōmıya cānın ala delil-i kūr’ān ⁷⁶كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ (12b) (1) yirden gögel degin hiç kimse kōmıya cānın ala delil-i kūr’ān ⁷⁶ andan eyde iyy melek-ül-mevt kim (3) kaldı melek-ül-mevt eyde iyy bāri hūday sen ‘alim teñri-sin görür-sin bilür-sin (4) saña şormak ne hacetdür diye kimse kaldı illā isrâfîl mikāil cebrayıl ben za‘îf (5) kaldım diye haqq te‘ālā eyde iyy melek-ül-mevt benüm kelāmum okıduñ mu kim ⁷⁸كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ

(6) nitekim ‘ālemler cānın alduñ kendü cānuñı dağı al diye andan melek-ül-mevt uçmāğıla (7) tāmū arasına vara bir kōnādın döşine ve sağ barmağın gözine şōka kendi cānın (8) kendi tarta tamām hulkuma gelicek bir kez çağıra eger kim maşrıqdan mağrib degin ne kadar (9) hālāyık varmışaydı öninden zahlesi yarılıp helāk ola-lardı andan eyde kim (10) iy barihuda bilseydüm cān acığı böyle katıdır senden ‘özür dileyeydüm (11) hiç kimsenüñ cānın almayaydım diye haberde gelmişdür kim isrâfîlüñ on sekiz (12) biñ kōnadı vardır incünden yāqūtdan zebercetden her kōnadı maşrıqdan mağribde (13) kendin ol ‘azametile kurtıla-sı degüldür bir za‘îf kullar nite kurtılar bāb (14) yirler ıssız kaladı şıfatı peygāmbere ‘aleyhisselām eydür yā ebū hureyre andan şōñra (15) cihān kır[k] yıl isiz kıla gökler yirler ve ay gün kararında dura andan yağmur-lar yağa

⁷³ Neml Suresi, 87.ayet başı.

⁷⁴ Araf Suresi, 187.ayet ortasından bir kısım.

⁷⁵ Ankabut Suresi, 53.ayet

⁷⁶ Rahman Suresi, 26.ayet.

⁷⁷ Rahman Suresi, 27.ayet.

⁷⁸ Rahman Suresi, 26.ayet.

(13a) (1) yimişler bite cihān toptolu ni‘met ola mecmū‘ yaradılmışdan diyer (2) hiç kimseye yeyici bulunmaya andan teñri te‘ālā لِمَنَالْمَلِكِ āyeti okıya kanı negülenüp (3) toğān götirenler kanı pādşāhlık da‘vā-sı kılup hişār-lar yapup yoħsullara (4) güç kılanlar kanı ol kişiler kim benden rızkın doyurur ayruğa tapunalar diye hiç kimse (5) cevāp vermeye andan pādişāh-ı ‘ālem cevāp vere eyde pādişāhlık baña yaraşur (6) külli cihān pādişāhların helāk itdüm diye ol bendüm girü ben kaldum diye لَمَنْ الْمَلِكُ (7) andan yirler gökler dutan toлмақ şıfatı (8) peygāmber ‘aleyhi’s-selām eydür yā ebū hureyre haqq te‘ālā dutına emr ide yirler gök (9) arasında tola delil-i kūr‘ān 80 مُبِينٍ بِدُخَانٍ السَّمَاءِ تَأْتِي يَوْمَ إِذَا 81 وَأُخْرِجَتِ الْأَرْضُ أَنْفَالَهَا 82 andan yir silkine yir yüzinde ne kadar yışmış ağaçlar (13) varısa ve yaş nesneler varısa kūrıya delil-i kūr‘ān وَحُمِلَتِ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ (14) فَدُكَّتَا دَكَّةً 83 yir yüzinde ne kadar yumrı varısa düpdüz

79 Mümin Suresi, 16.ayet sonu.

80 Duhan suresi 10. ayet

81 Zilzal Suresi, 1.ayet.

82 Zilzal Suresi, 2.ayet.

83 Hakka Suresi, 14.ayet son kelimesi olan وَاحِدَةً eksik.

(13b) (1) ola ve taşlar yıkılar-lar dere-ler tola cihān düpdüz ola delil-i kūr'ān (2) فَأَعَّا⁸⁴ andan girü 'aziz men haqq te'ālā (3) buluda buyıra kırk gün yağmur yağa cihān kırk gün kırk arşun şu (4) da andan haqq te'alladan nidā gele kim iy güneş yüzlü-ler ve iy (5) dökülmüş saçlar ve şakallar iy yüzülmüş deriler iy çürmiş etler benüm fermān (6) num birle diriliñ diye andan haqq te'ālā isrāfīl cān vire bāb (7) -ı isrāfīl şūra urası şıfatı peygāmbere 'aleyhisselām eydür (8) isrāfīl evvel dirile gele şaħra taşına bine kığıra delil-i kūr'ān (9) وَ اسْتَمِعْ يَوْمَ يُنَادِ الْمُنَادِ مِنْ مَّكَانٍ قَرِيبٍ⁸⁶ andan isrāfīl böyle (10) diyü kığıra أَيُّهَا الشَّعْرُ الْمُتَفَرِّقُ⁸⁷ iy tığılmış saçlar dürnişün (11) الْعَشِيرَ وَالْعَظْمَ أَيُّهَا⁸⁸ iy çürümüş süñükler dürnişün diye uluk sâ (12) 'at dirileler andan isrāfīl şūra ura bāb-ı şūr şıfatı (13) peygāmbere 'aleyhisselām ya ebu hureyre şūra boynuz gibidür āmmā (14) yuda-sı gümüşdür dört budağı vardur bir budağı 'arş altında (15) dur bir budağı yidi kāt yirden aşağıdur üçinci budağı düpdüz

(14a) (1) cihān dutupdur andan haqq te'ālā isrāfīle şūra urğıl diye (2) delil-i kūr'ān ثُمَّ⁸⁸ ol gün (3) şūr üründükde 'arşdan tahte'ş-şerāya degin firiştehler ādemalar kalmaya(4) didi ola her ne kim allahu te'ālā yaratdıysa dirile andan haqq te'ālā cebrayile (5) buyıra varğıl tamū malikine eyitgil dükeli tamū kapuların bağlasın (6) muħammed içün dahı ümmetiçün riḍvān buyırğıl sekiz uçmak kapu (7) ların açsın dahı muħammed içün burāk ve 'alem ve hulle algıl mīkāyil (8) isrāfīl ve dahı yitmiş biñ firişte birle varğıl muħammed ṭapū-sına (9) muħammed görine çıkargıl diye andan cebrāil⁸⁹ mīkāyil isrāfīl yetmiş (10) biñ firişte birle muħammed birle görine burāk ve 'alem ve hulle ilede (11) bāb-ı burāk şıfatı burākuñ yüzi ādem gibi ola ayağı at ayağı (12) gibi pürcek kızıl yāķūtdan ola ve kulaqları yişil zebercetden ola (13) uyanı yişil zümiritden ola ayarak (?) mürvarıdden⁹⁰ ola bāb-ı muħammed (14) muştafā gürdan kapısı şıfatı andan muħarreb firişte resülullah (15) ḥazretine burāk ve 'alem ve hulle ilede-ler cebrāil gür başında dura

⁸⁴ Taha Suresi, 107.ayet.

⁸⁵ Taha Suresi, 106.ayet.

⁸⁶ Kaf Suresi, 41.ayet. Yazmada ayetin başı

⁸⁷ أَيُّهَا الشَّعْرُ الْمُتَفَرِّقُ⁸⁷ iy tığılmış saçlar ibaresinin Arapçasıdır.

⁸⁸ Zümer Suresi, 68.ayet sonu.

⁸⁹ Yazmada sehven خ ile yazılmıştır.

⁹⁰ Yazmada مرویدن yazılmıştır.

(14b) (1) mîkâyil ayağı ucındadır isrâfîl orta yirde dura kalan (2) firiştiler el kavşurub karşı duralar andan isrâfîl çağıra (3) eyde iy bâki cān gûrdan çıkğıl diye ilk çağırdukdā gûr yarıla (4) ikinç çağıra ayıtduğda seyyidü's-sādāt 'aleyhi's-şalavāt çıkā (5) saçı sakāllar⁹¹ tobrağı silkine durı-gele gözin açā cebrāyil⁹² mîkâyil (6) ve firişte-ler göre andan peygāmbere eyde مَا هَذَا الْيَوْمُ⁹³ diye bu ne (7) gündür diye andan cebrāyil eyde yā muḥammed kıyāmet gündür ḥaşir neşr melā (8) let günidür diye dahı ol gündür kim ucmāklık ṭamūlık seçilesidür diye (9) bu sözi işidicek peygāmbere zārı zārı ağlayar cebrāyil eyde yā muḥammed niçün (10) ağlar-sın burāk getürdüm biñgil diye muḥammed eyde baña burāk kapu-sı degül diye (11) eyde yā muḥammed uçmak hule-sin getürdüm geygil didi muḥammed eyde baña hulle (12) kayu-sı degül diye eyde yā muḥammed uluk 'alemin getür-düm yā muḥammed ben 'alem kaykusı (13) degelem diye eyde yā cebrāyil ol teñri ḥaqqiçün kim benüm cānum anuñ kudret (14) elindedür diye baña ne burāk gerek ne hül(l)e ne tāt gerek ne ṭapucılar (15) gerek ne oğul ne kız gerek āmmā baña eyitgil⁹⁴ kim ḥaqq te'ālā ümmetime

⁹¹ Tek l kullanılmış.

⁹² Hemze ile yazılmış.

⁹³ "Bu hangi gündür ?" anlamında düz cümle.

⁹⁴ Eyitge yazılmış manaya uygun olarak tamir edilmiştir.

(15a) (1) kaldı diye uluk sā‘at isrāfīl eyde esselām ‘aleyk yā muḥammed (2) benkim isrāfīl-lem bu sā‘at dirildüm henüz dahı şūra urmadum (3) ādem oğlanları da senden artuk gürından kopmadı diye andan (4) resūlullah sevine hulle giye ve tāt başına alaña burāğa binmeklige burāk (5) eyde benüm kavlim var kıyāmet güninde baña aḥir zamān peygāmberi muḥammed (6) muştafā binesidür diye sen kimsin diye peygāmbere⁹⁵ eyde aḥir zamān pey (7) gāmbere benüm diye andan burāk dura peygāmbere ‘aleyhisselām burāğa bine cebrā (8) yıl terkisi duta isrāfīl ḥaşāsın gitüre kalan fırışteler önünce ardınca (9) yügrüşeler mālīk-i zū’l-celāl pādīşāh-ı bī-zevāl kādir ü ḥazreti degerler (10) peygāmbere ḥazreti degicek başı secdeye koya götürmeye uluk sā‘at (11) ḥakk te‘ālā-dan ḥitāp gele eyde yā muḥammed başıñ secdeden götürgil bu gün (12) tāt günü degüldür diye şefā‘at ve şevāb günidür diye andan peygāmbere (13) eyde yā rabbi benüm ümmetüm(e) şefā‘at baña arz anı kılğıl diye andan nidā (14) gele eyde arz anı kıldum varğıl anca şefā‘at eylegil kim tā ki senden (15) benden ḥoşnūd olalar diye delil-i kūr‘ān⁹⁶ وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَى

⁹⁵ harfinin noktaları sehven üste konmuş.

⁹⁶ Duha suresi 5. ayet

(15b) (1) andan peygāmbere ‘aleyhisselām eyde evvelden āhirdeñ şefā‘at kıldum (2) diye bāb-ı ḥalāyık gūrdan kopa-sı şıfatı ḥadişdür ebū naşır aḥmedden (3) ol daḥı rivāyet kılor emirü’l-mü’miñin ‘aliden peygāmbere eydür kıyāmet günü elli (4) biñ yılca ola delil-i kūr’ān ⁹⁷ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ ol (5) günde elli mevķıf ola degme mevķıfda biñ yıl duralar ayağın ammā ḥalāyık gūrdan (6) kopucaķ gūr başında yigirmi biş yıl duralar ayağın delil-i kūr’ān ⁹⁸ فَإِذَا بَرِقَ الْبَصَرُ وَخَسَفَ الْقَمَرُ (7) andan ḥalāyık gözin göge dikeler kōr (8) kılarından esrik gibi olalar peygāmbere ‘aleyhi’s-selām eydür ādemler gūrdan (9) kopdukda baş açuķ eyni yalıncaķ kopalar anasından toğmış gibi ola (10) lar andan ‘aişe ol sözi işidecek zārı zārı ağladı eyitdi yā resūl(11) allah anlaruñ arasında ‘avratlar daḥı yalıncaķ mıdur didi andan peygāmbere (12) eyitdi yā aişe fāriğ olğıl kayırmağıl ol gün ḥalāyık anca kayğulu o (13) lalar kim er kendözin bilmeye ‘avrat mıdur ‘avrat daḥı eyle ola didi ol gün (14) yüksek heybetlü tağlar atılmış panbūķ gibi hevāya uça delil-i kūr’ān ⁹⁹ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ يَوْمَ يَكُونُ ¹⁰⁰ الْمَنْفُوشِ

(16a) (1) ve ol gün genc oğlāncıķlar saçı ak süd gibi ola delil-i kūr’ān (2) ¹⁰¹ يَوْمًا يَجْعَلُ السَّمَاءَ مُنْفَطِرًا يُولَدَانِ شَيْبًا ve ol gün (3) kıyāmet heybetinden ay gün birbirine gele kavışa kapķāra olalar (4) delil-i kūr’ān ¹⁰² وَجُمِعَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ ve cümle ḥalāyıkķlar korkudan (5) çığırışalar yol kancarı diyeler kanca kaçalum diyeler delil-i kūr’ān (6) ¹⁰³ يَوْمَئِذٍ يَقُولُ الْإِنْسَانُ أَيْنَ الْمَقَرُّ ve ol gün karındaş karındaşın kaçā iş (7) işden kaçā oğıl atadan kaçā delil-i kūr’ān ¹⁰⁴ وَصَاحِبَتُهُ وَنَبِيَّتُهُ ¹⁰⁵ وَأُمُّهُ وَأَبِيَّتُهُ ¹⁰⁶ يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ

⁹⁷ Mearic Suresi, 4.ayet son kısmı

⁹⁸ Kıyame Suresi 7. ve 8.ayetler

⁹⁹Karia Suresi, 4.ayet.

¹⁰⁰Karia Suresi,5. Ayet.

¹⁰¹ Müzemmil Suresi 17.ayet sonu ve 18.ayet başı.

¹⁰² Kıyame Suresi,9.ayet.

¹⁰³ Kıyame Suresi, 10.ayet.

¹⁰⁴ Abese Suresi, 34.ayet.

¹⁰⁵ Abese Suresi , 35.ayet .

¹⁰⁶ Abese Suresi, 36.ayet.

لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ ¹⁰⁷ يُغْنِيهِ (9) ve ol gün kâfirler anca duşvâr ola kim eger yir yüzün (10) tolu mallar olaydı dükelisin virelerdi döke kırtılalardı delil-i (11) kıur'ân 108 عَلَى الْكَافِرِينَ غَيْرُ نَاسٍ ve ol gökler pāre pāre ola (12) firişteler bir kezden(?) yire dökileler kamu-sı çıpyalınca olalar (13) gūr üzerinde duralar ve ol gün münādî kığıra iy terāzu firişte-si (14) terāzu kıurgıl andan hālāyık bir kez temirlene dirnişe bāb-ı mevķif ¹⁰⁹ (15) şıfatı ya'ni dört şormaķ sıfatı haberdür emjirü'l-mü'minîn 'aliden

(16b) (1) eydür kıyāmet güninde elli yirde mevķufdür ya'ni dört şoru şor (2) maķlık ol her kim mü'min muvaħħid-se gürdan kıopucaķ uçmağa gire (3) ħisābsız ve her kim münāfık 'āşiyise elli biñ¹¹⁰ yıl baş açıķ (4) eyni yalıncaķ kıarnı aç ve şu-sız tamağı tebsere ola-lar kıyāmet esilerinde (5) kıala elli biñ yıldan şöıra tāmuya gire bāb-ı şu'bān¹¹¹ yıl sıfatı peygā (6) mber 'aleyhisselām eydür yā ebū hureyre andan tāmūdan bir yıl çıķa ol (7) hālāyıklar temirleye maħşer yirine ilede ve güne buyıra bir su gibi buyı yire (8) gele dura münāfıklarun bitisi şu gibi kıayna gün issinden münāfıklardır (9) yıllar ol kıandığı derede topuqların-degin batarlar bir niceler dizlerin-degin batarlar (10) her bir-si günāhlu günāhınca 'azāb göreler andan şöıra minber getüreler (11) bāb-ı minberler şıfatı haberde gelmişdür kim yüz biñ yigirmi dört biñ minber (12) ler getüreler bizüm peygāamberün kıızıl yāķūtdan ola başında tāc eyninde (13) ħulle elinde kıac olā burāğa bine ebū bekr şıddıķ aķ kāfūri burağa bine (14) şāğ yānında aşā 'ömer 'anber burāğa bine 'oşmān muşķi burāğa bine ardınca (15) aşā ve 'alī nūrdan burāğa bine aħmer 'alem gitüre önince aşā ve kıamu peygāamber

¹⁰⁷ Abese Suresi, 37.ayet.

¹⁰⁸ Müddessir Suresi, 10.ayet.

¹⁰⁹ Sahābenin sözü ve fiili anlamında hadis terimi

¹¹⁰ Kelime بیل "bil" şeklinde yazılmış olup tarafımızca manadan hareketle بینگ "bin" olduğu düşünülerek okunmuştur.

¹¹¹ Su'ban : Yılan, ejderha.

(17a) (1) ler bizüm peygâmbir selâmlayup gele bâb-ı tamû şıfatı peygâmbir ‘aleyhi (2) sselâm eydür yâ ebû hureyre¹¹² teñri te‘âlâ fermân birle tamûya halık cem‘ ideler (3) ol yire ileteler kim aña sâhîr dirler delîl-i kûr‘ân هُمْ بِالسَّاهِرَةِ 113 (4) demek pāk olur anuñçün aña pāk dirler kim ol yirde yazuk olmamışdur (5) ol yirde ‘acındağı dirler gümüşden oğdur gün gibi urur ol bir teñri (6) te‘âlindan qorqanlara yir ola münâfıklar kâfirler aña başamayalar ve ol (7) gün bir nice yüzler qapqara ola delîl kûr‘ân 114 وَتَسْوَدُّ يَوْمَ تَبْيَضُّ وَجُوهُ وُجُوهُ ve ol gün olā ki hâkk te‘âlâ dege (9) delîl kûr‘ân 118 مَا الْحَاقَّةُ 117 وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحَاقَّةُ bilür misin yâ muhammed (10) ol hâkk te‘âlâ didügi gün bu gündür 120 عَادَ بِالْقَارِعَةِ (11) كَذَّبْتُ ثَمُودُ وَعَادٌ بِالْقَارِعَةِ 121 يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ ve ‘ādın kavmi bile-ler kıyâmet yalan derler ceza-sın kıla-lar (12) وَأُفْتِحَتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ أَبْوَابًا 122 ve gökler päre päre ola hâlâyık-lar hâlden hâle döneler qorqudan bir sâ‘at (14) qara ola-lar ve bir sâ‘at şaru olalar 123 وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ إِذَا كُيَآمَتُ كُيَاسٍ مِنَ الْوَاقِعَةِ gökler päre päre ola ve tağ(l)ar atılmış panbuk gibi havāya

(17b) (1) uça ve hem 124 عَافِلِينَ عَنْهَا ve hic kimsiye gâib cezası olmaya ve (2) وَمَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمَ الدِّينِ 125 yâ muhammed ne bilirsın (3) ol gün ne gündür 127 يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِنَفْسٍ شَيْئًا ol gün (4) kimsenün feryadı kimseye degmeye يَوْمَ صَفَا 128 وَالْمَلَائِكَةُ الرُّوحُ يُفُومُ (5) evvel cebrâyıl ve dükeli firişteler şaff durmuş ola bâb-ı (6) maşşer şıfatı andan hâlâyık maşşer yir-ne gele-ler ve biñ yıl ayağın duralar (7) şağından şolından gün yağa ol gün ‘arş gölgesinden ar (8) tuğ ve şadağa gölgesinden artuğ gölge olmaya her kim lâ ilahe illallah muhammedün (9) resûlullahi didi-se gökler ta‘at kıldı-sa ‘arş gölge-sinde ola ve (10) ‘aşı kullar ol ıssıda qala-lar biñ yıl¹²⁹ biñ yıldan soñra teñri te‘âlâ (11) dan nidâ gele tamûlğı tamûya qoya-lar

¹¹² Kelimede tarafımızca tamir yapılmıştır.

¹¹³ Naziat Suresi, 14. Ayet

¹¹⁴ Ali İmran suresi 106. Ayet

¹¹⁵ Kıyame suresi 22. Ayet ,

¹¹⁶ Kıyame suresi 23. ayet

¹¹⁷ Hâkka suresi 2. ayet

¹¹⁸ Hâkka suresi 3. ayet

¹¹⁹ Hâkka suresi 1. ayet

¹²⁰ Hâkka suresi 4. ayet

¹²¹ Zilzal suresi 4. Ayet

¹²² Nebe suresi 19. Ayet0

¹²³ Vakıa Suresi , 1. ayet.

¹²⁴ Araf suresi 136. Ayet sonu.

¹²⁵ İnfitar Suresi, 17. ayet.

¹²⁶ İnfitar suresi 18. Ayet.

¹²⁷ İnfitar suresi 19. Ayet başı.

¹²⁸ Nebe Suresi 38. ayet.

¹²⁹ Sehven بک بیل

ucmaklığı uçmağa koyalar âdemiler (12) âdemler sıfatı kim kuşlar(a) beñzerler bilür misin yâ muhammed kıyâmet nite ol gün (13) ne gündür يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ ol gün âdemiler (14) kuşlar beñzerler kim karañuda oda şer ve cümle halâyık degirmen gibi çeker (15) neler kıyâmet havlinde¹³¹ هَالَايَكُ ol gün kaygulu ola

الْجَنِّ وَالْإِنْسِ (2) يَا مَعْشَرَ الْفِرَاشِ (18a)(1) ola-lar ve ارجها على الملك firîşteler çığrışılar eydeler (3) iy divler iy perîler iy ademîler kaçuñ İِنْ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ تَنْفُذُوا مِنْ أَقْطَارِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ gökler bucaklar ne diler (4) bāb-ı şaflar sıfatı ol gün halâyık iki yüz yigirmi şaffā olur seksen (5) şāfı muhammed ümmeti ola ve yüz kırk şāfı ayruk ümmetlerden ola delil-i (6) kūr'ān وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا¹³² firîşteler şafı âdemler şafından artuğ (7) gele يَوْمَ يَقُومُ¹³³ firîşteler şafı âdemler mağribden (8) maşrıq-degin ola andan yidi kāt¹³⁴ gök firîşteler yidi şāf ola andan (9) muhline ve mucine ve rāki'in ve sācidin ve hāifin ve havle'l 'arş (10) bu firîşteler 'arş yöresündedürler 'arşı götüren sekiz firîşteler (11) kavlehu te'ālā¹³⁵ وَيَخْمَلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ¹³⁶ bu külli halâyıklar (12) on biş biñ yıl b(i)r ayağı üzerine duralar kavlehu te'ālā¹³⁶ يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا أَلَا (13) مِنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَقَالَ صَوَابًا¹³⁶ hiç kimse kimseye söyliyesi olmya (14) kürsiler sıfatı peygāber 'aleyhisselām eydür ol gün 'arş gölge (15)sinde kürsiler koyalar benüm içün bir nürdan kürsi koyalar üç

¹³⁰ Karia suresi 4. ayet

¹³¹ Hākka suresi 16. Ayet sonu

¹³² Fecr Suresi, 22.ayet sonu

¹³³ Nebe Suresi, 38.Ayet başı

¹³⁴ Nebe Suresi, 38.Ayet başı

¹³⁵ Hākka suresi 17. ayet sonu

¹³⁶ Nebe Suresi, 38.Ayet sonu

(18b) (1) kürsi dağı benüm sağ yanuma koyalar üç kürsi dağı sol yanıma koyalar üç
(2) kürsi dağı karşıma koyalar ve ol üç kürsi kim benüm sağ yanımdadır (3) evvel
kürside âdem otıra ikinç kürside ibrahîm otıra üçinç kürside mūsā otıra¹³⁷ ve evvelā
üç kürsi kim benüm sol yanımdadır evvel (4) kürside zekeriyyā otıra ikinç kürside ebū
bekir otıra ve üçinç kürside ‘ömer (5) otıra ol üç kürsi kim benüm karşımda ola evvel
kürside ‘isa otıra (6) ikinç kürside ‘oşmān otıra üçinç kürside ‘alî otıra bāb (7) -ı
‘alemler sıfatı peygāmbir ‘aleyhisselām eydür ol gün benüm on ‘alem ola (8) evvel
‘alem ebū bekir elinde ola ikinç ‘alem ‘ömer elinde ola üçinç ‘alem ‘oşmān (9) elinde
ola dör(d)inç ‘alem ‘alî elinde ola beşinç ‘alem mu‘āz ibn cebel elinde (10) ola altınç
‘alem ‘abdullah elinde ola yedinç ‘alem bilāl elinde ola sekizinci (11) ‘alem hamza
elinde ola toközünç ‘alem ebū derda elinde ola onunç ‘alem ebū (12) zer-i gāfāri elinde
ola şiddıklar ebū bekr ‘alemi dibinde ola toğır söylenciler (13) ‘ömer ‘alemi dibinde
ola utlu kişiler ‘oşmān ‘alemi dibinde ola cömerdler ‘alî (14) ‘alemi dibinde ola kūr‘an
[o]kuyıcılar ‘abdullah ‘alemi dibinde ola şehidler (15) hamza ‘alemi dibinde ola
nahidler ebū derda ‘alemi dibinde ola muzinler¹³⁸ bilāl

(yanda ek satırda : âdem otıra ikinç kürside ibrahîm otıra üçinç kürside mūsā otıra)

¹³⁷ Yanda yer alan ek satırdan tamamlanmıştır.

¹³⁸ Müezzin.

(19a)(1) -i hâbeşi ‘alemi dibinde ola bâb-ı cennet sıfatı haberde gelmişdür kim (2) haqq te‘âla uçmâğa bezeye biküllî ni‘metlerle ve ‘arşuñ sağ yânında getüreler (3) ve tamûyî bezeye-ler dürlü ‘azablar-la ‘arşuñ şol yanın getüre-ler gök ehli (4) yir ehli dükeli göreler peygâmbere ‘aleyhi’s-selâm eydür haqq te‘âla tamûyî ‘azâ (5) blar-la kıyâmet yir yirine getüreler delil-i kûr‘ân 139 وَجِيءَ يَوْمَئِذٍ ol firişteler kim (6) tamûyî gitüreler degmesinüñ bir (a)yağı yanından bir (a)yağı yanına degin bir yıllık yol ola ve (7) ve tamûnuñ dört ayağı ola bir ayağından bir [a]yağına degin biş yüz yıllık yol ola (8) ve tamûnuñ yüzinde biñ ağzı ola bir dudağında bir dudağın degin biş yüz yıllık (9) yol ola her ağzında biñ dişi ola degme dişi hüd tağınca ola degme ba (10) başında yitmiş biñ zencir var degme zencirüñ yitmiş biñ halkası (11) var degme halkada yitmiş biñ firişte müvekkel var degme firişteniñ ululığı uluğd (12) ur¹⁴⁰ der kim eger haqq te‘âla bu yir yedüm yiri gögi bir loğma edüp yudaydı bu sıfatıla (13) tamûyî kıyâmet yirine getüreler tamâm kâfirler üzerine gelicek tamûdan od (14) sıçraya münâfıklar yağa mü‘minlere hiç ziyâ degme delil-i kûr‘ân (15) إِنَّهَا تَرْمِي بِشَرَرٍ¹⁴²¹⁴¹ كَأَنَّهُ جِمَالَتٌ صُفْرٌ كَالْفَصْرِ¹⁴² ol tamû kaçd kıla kim dükeli kâfirler münâfıklar

139 Fecr Suresi, 23.ayet başı.

¹⁴⁰ Ulak yazılmış

¹⁴¹ Mürselat Suresi, 32.ayet.

¹⁴² Mürselat Suresi, 33.ayet.

(19b)(1) ie evvel firişteler omayalar dutalar anuñ orısından dukeli yzsin dşeler
(2) anuñ orısından ibrahim eyde iy barihuda iy ishak birle sen bilr (3) sin beni baa
sen bağışla diye ya‘kb dağı eyle diye delil-i ur‘n (4) وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ 143 يَوْمَ يَفِرُّ ur‘n ol orudan hıdır dağı (5) ilys peygmber dağı nice peygmberler
145 144 وصَاحِبَتِهِ وَبَنِيهِ ol orudan hıdır dağı (6) peygmbermz eyde mmet mmet diye
nefsi nefsi diy ağışalar illa bizm (7) ne ılursuñ sen illa mmetm dilerin diye mmetinden
ilah الم اتتجه و قاريم حسين (8) sa bu gn yirine getr diye andan hak te‘ladan nida gele
eyde kim (9) y muammed ‘azm hakn gnln mi şd ıldum varıl şef‘at (10)
eylegil t kim senden benden hoşnd ola-lar delil-i ur‘n رَبُّكَ 146 (11) وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ
and an hak te‘la tamya mu‘delil olıl diye mu‘(12) olup dolana dukeli
peygmberler minberl minberine ıalar halar hisbların (13) vireler bb-ı hisb
şıfatı ‘al ibni eb tlib eydr hisb vir (14) mekli yidi sıra yerde ola evvel yirde hakları
‘avratlardan şorarlar her kim (15) haramdan emn oldu-ise ulu s‘at urtıla emn
olmadı-y-sa biñ yıl

143 Abese Suresi, 34.ayet.

144 Abese Suresi, 35.ayet.

145 Abese Suresi, 36.ayet.

146 Duha Suresi, 5.ayet.

(20a) (1) ‘azāb göre biñ yıldan soñra tamūya ikinç yirde bid‘atler şoralar (2) her kim melek göñüli arı-y-sa uluḵ sā‘at ḵurtıla eger göñlinde hevā (3) bid‘at var-ise biñ yıl ‘azāb göre biñ yıldan soñra tamūya gire üçinci (4) yirde ata aña ḥaḵḵın şoralar yirne getürdi-se ulıḵ sā‘at ḵurtılalar (5) getürmedi-se biñ yıl ‘azāb göre biñ yıldan soñra tamūya vara dördinç yirde (6) oḡıl kıızda ḥaḵḵın şoralar eger oḡılın kıız ḥoş dutdı uluḵ sā‘at ḵurtıla (7) eger dutmadı ise biñ yıl ‘azāb göre biñ yıldan soñra tamūya vara bişinç (8) yirde ḵul ḵaravaş ḥaḵḵın şoralar eger ḥoş dutdı ise ulıḵ sā‘at (9) ḵurtıla eger dutmadı-sa biñ yıl ‘azāb göre biñ yıldan soñra tamūya gire (10) altınç yirde ḥışmlar ḥaḵḵın şoralar eger yirne getürdi-se ulıḵ sā‘at (11) ḵurtıla eger gitürmedi-se biñ yıl ‘azāb göre biñ yıldan soñra tamūya (12) vara yidinç yirde ḥaḵḵ u muḡlimin şoralar eger kimseye güç eylemedi ise ulıḵ (13) sā‘at ḵurtıla eger eyledi ise biñ yıl ‘azāb göre biñ yıldan soñra tamūya (14) vara bāb ḥisāb şıfatı andan ḥaḵḵ te‘āla biñ yıldan soñra ḵalem (15) şora eyde ḵāni ol ‘alim kim ben saña ısmarladum diye ḵalem yüz yıl ti(t)reye

(20b)(1) eyde ilāḥi ben anı levḥe¹⁴⁷ ısmarladum diye andan levḥe şora levḥ (2) iki yüz yıl ditreye eyde ilāḥi ben anı mikāile ısmarladum diye mikā (3) ile şora eyde ben anı cebrāil ısmarladum diye cebrāile şora eyde (4) ben anı peygāmberlere ısmarladum diye andan peygāmberler şora bular eyde (5) sin yigrek bilürsin biz ümmetlerümüze eyitdük bular dutmadılar diyeler andan (6) ol kāfirler münkirler inkār ideler eydeler iy bāriḥudāy bular (7) bize ḥiç nesne dimediler andan nūḥ ‘aleyhi’s-selām eyde ilāḥi (8) sen yigrek bilür-sin ben biñ yıldan iki eksük yaşıdum bularuñla dürişdüm bular (9) inanmadılar diye teñri te‘āliden nidā gele eyde iy nūḥ ṭanuk gitüre (10) diye andan ol seksen kişiküm¹⁴⁸ nūḥa inanmışlardı ḵaçalar gizleneler ṭanukluk (11) virmeyeler nūḥ ḵorḵa süñükleri ditriye baḵa muḥammed ‘ālimlerin göre (12) eyde yā muḥammed ‘ālimler gelüñ ṭanukluk veriñ ben buluñla nice dürüşdüm baña (13) inanmadılar diye muḥammed ‘ālimler nūḥu göricekesirliler geleler ṭanukluk (14) vireler kim bular gele biñ yıldan iki eksük dürüşdü bular inanmadılar diyeler anda (15) andan nūḥ ḵavmi eydeler iy bāriḥuda görecek eyderler bular bize görmediler

¹⁴⁷ Arada karalanmış kelime var.

¹⁴⁸ كشكُم “kişiküm” لشكُم şeklinde yazılmış.

(21a)(1) āmmā ol muḥammed kim ḥaḳḳ peygāmbere viribdüñ bize andan senüñ kelāmuñ (2) okuduk diyeler delil-i ḳur‘ān مِنْ قَبْلِ (3) إِنَّا أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ أَنْ أَنْذِرْ قَوْمَكَ andan ḥaḳḳ te‘ala eyde iy muḥammed ‘ālimler (4) ṭanuklıklığı ḥaḳḳ virdüñüz ammā tezkiye daḥı gerek-dür diye bular muḥammed (5) tezkiye getüreler muḥammed eyde ilahî kelāmuñda buyur de (6) الْعَابِدُونَ الْخَائِفُونَ السَّائِحُونَ (7) الرَّاجِعُونَ السَّاجِدُونَ الْأَمْرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّاهُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ (8) eyde ya muḥammed biz tezkiye daḥı gerekdür diye andan 150 andan ḥaḳḳ te‘ala (9) getürem muş eyde ilahî kelāmuñ buyur deñ كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ (10) أُخْرِجَتْ (11) nidā gele didüñ diye andan ḥaḳḳ te‘aladan 151 (12) ben kim ḥalīḳum tezkiye daḥı gerçec ümmetüñ daḥı gerçec illa nūḥ bunlar (13) bunlar ḥaḳḳa okuduḡı daḥı gerçec-dür illa yalancılar nūḥ ḳovmadı durur (14) uñ buları bir kez dutañ başıñun fida ṭamuya bıraḡuñ diye andan uçmaḡa varıñ (15) diye delil-i ḳur‘ān الَّذِينَ 152 رِوَايَةُ (16) rivāyet

149 Nuh Suresi ,1.Ayet.

150 Tevbe Suresi , 112.Ayet .Yazmada السَّائِحُونَ الرَّاجِعُونَ kelimeleri eksiktir.

151 Ali İmran Suresi 110.ayet başı.

152 Müminun Suresi, 11.ayet.

(21b)(1) rivāyet iderler kim şahābeler peygāmbere şordılar eyitdiler teñri te‘ala evvel (2) hisābı kimüñle kıla didiler resūl eyitdi ebū bekirle didi andan ebū bekir bu (3) sözi işidecek qorqdı süñükler ditredi benzi ağardı uşı gitdi (4) peygāmbere qorqdı şandı kim ebū bekir cān virdi şehādet talāqın eyledi eyitdi (5) ya ebū bekir lā ilahe illallah digil didi ebū bekir eyitdi yā resūlallah benüm qorqıdan üñüm gitdi dükeli ‘ālemden öñ niçün baña hisāb ola didi uluq sāt (6) (ce)brail geldi eyitdi yā muḥammed ḥaqq te‘ala saña selam kılar eydür eyitgil ebū bekir (7) qorqmasun ben dükelinden öñ aña hisāb şorarın dükelinden öñ cennete (8) gire qurtılmışlardan ola didi anuñ ardınca hisāb ‘ömere şorarlar eyde (9) ler kim ne kılduñ diyeler ‘ömer eyde ilahı toğrılıq kıldum diye andan ḥaqq te‘ala (10) eyde yā ‘ömer anı bilür misün kim nehara ilinde felān köprüde delik varidi (11) koç geçerken felān yoḥsulun oğlağı delüğe şındı ol deligü sen niçün (12) dutmaduñ diye anı işidecek ‘ömer qorqdu biñ dürlü şef‘at-la qurtıla (13) üçinç ‘aliden şorarlar ‘alī eyde yā resūlallah ‘oşmāna hisāb (14) olmaya didi resūl eyde yā ‘alī bilür misün şol fulān şehir aldu (15) gumda biñ kişi müslimān oldı ol gün müslimān oldı-lar bulara nafaqa

(22a)(1) gerek didüm ‘oşmān vardı üç gün içinde dükeline bir yıllık nafağa getürdi (2) ol vaktin ben daḥı el kötürdüm du‘ā kıldum eyitdüm ilahî ‘oşmāndan (3) kıyāmet ḥisābın şormā geçür didüm anuñçün ‘oşmān ḥisāb virmeye didi (4) andan peygāMBER eydür ol on biş yıl kim ḳullar gūr üzerinedürler gün (5) sonu boyı dura münāfiḳların bitisi şu gibi ḳaynayā ol gün hiç gölgelü o (6) lmaya meger ‘arş altında ola yā muḥammed ‘alemi dibinde ola bāb gökden bitiler (7) yaḡmaḳ sıfatı peygāMBER eydür ol aradan kıyāmet yirine geleler gökden (8) bitiler yaḡa kimün şaḡ eline ol aḳ biti gele kimün şol eline ḳara biti gele (9) rivayet iderler ‘aliden eydür ol bitiler kim kirāmen kātibin yazmışdur (10) tomar olub uça uça gele eyülerün şaḡ eline gele öleyiñ aşḥābu’l meymenet (11) didükleri bular ola aḳ bitilerün toḳıyadur ¹⁵³ (12) (12) وَهُوَ وَلِيُّهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ didükleri (13) bular ola ¹⁵⁴ وَهُوَ أَسْرَعُ الْحَاسِبِينَ didükleri (13) bular ola kim ḥesāb bir sâ‘at içinde ola delil-i ḳur‘ān فَسَوْفَ يُحَاسَبُ جِسَابًا (14) ¹⁵⁵ فَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ kim ḥesāb bir sâ‘at içinde ola delil-i ḳur‘ān فَسَوْفَ يُحَاسَبُ جِسَابًا (14) ¹⁵⁵ فَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ her kimün kim elinde aḳ biti ola (15) ol ḳişinün baḥtı daḥı aḳ ola (15) وَكُلُّ شَيْءٍ اٰخِصِنَاهُ كِتَابًا ¹⁵⁷ 157

¹⁵³Enam suresi 127. Ayet sonu

¹⁵⁴En‘am Suresi 62.ayet sonu

¹⁵⁵ İnşikak Suresi, 8.ayet.

¹⁵⁶ İnşikak Suresi, 7.ayet Ayetin başındaki یتibaresi eksiktir.

¹⁵⁷ Nebe Suresi, 29.ayet.

(23a) (1) getür didiler peygâmbere ‘aleyhisselâm eydür kâfirlerün bitisi uça uça gele (2) bu yanlarna şarmışa dükeli insanın 166 غُفِّهِ 166 yazuklar (3) yılan çayan şuretlü olup ellerinden ağızlarından dükeli boyunlarna sarmaşa (4) ağızından irün kan aķa ol yazuklara şora yazukılar eyde bilür misin bu kul (5) eydebilmezüz yazukları eyde bizi yirde işledük dünyâda bizi uğırlayın (6) getürdün âşikâre dahı getürün didi bu kul ol yazukları getire haķķ te‘âla (7) hażretine vara rivâyet ider resûl hażreti eydür eyü ‘amelli gerek ‘ameli (8) birer görgülü şahş ola gele mü‘minlere selâm vire andan ol şahş kim (9) mü‘mindür eyde ne canavar-sın biz sincileyin sende görmedük diye eyde (10) biz ol dünyâda eyledüğünüz eyü ‘amellerünüzüz diyeler teñri te‘âla bizi saña (11) iş veribidi gel seni götirelüm haķķ te‘âla hażretine iledelüm diyeler hiç korkma (12) dükeli cevâbuñ bizümdür diyeler dükeli korkudan âmin eylevüz diyeler kavlehu (13) te‘âlî 167 فَاصْحَابُ الْمِيمَنَةِ 167 kıyâmet gününde halayık üç bölük ola bir-si (14) aşhâbu’l meymenet üçinç sâbıklar ola bular uçmak pādşahları ola (15) delil-i kūr‘ân 168 فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ 169 أُولَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ 170 وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ 170

¹⁶⁶ İsra Suresi 13.ayet başı

¹⁶⁷ Vakıa Suresi, 8.ayet.

¹⁶⁸ Vakıa Suresi , 12.ayet

¹⁶⁹ Vakıa Suresi , 11.ayet

¹⁷⁰ Vakıa Suresi , 10 .ayet

(23b) (1) yarın kıyāmet güninde üç dürlü kavme uçmak pādşālar ¹⁷¹diyeler (2) evvel ‘ālimler ikinç ol kişiler kim kāfırlıktan müslimān ola haqq te‘āliden (3) nidā gele firıştelere eyde firıştelerüm bular kimlerdür diye haqq te‘ālî huz bilgülü (4) pādışāhdur āmmā anuñçün şorar kim ol kavmüñ hürmetin halāyık bildi (5) rürmek içün firıştelere şora firışteler eyde iy bārihuzay sen (6) yigrek bilür-sin bular şol kişilerdür kim kāfir oğlanlarıydı döndiler (7) imāna geldiler andan haqq te‘āla eyde ol kişiler kim benüm ‘aṭām birle (8) müslimān oldur kim ol kişiler kim atasından anasından görüp müslimān (9) oldılar bularuñ ikisin bir hisābı şoralum diye firışteler eyde iy bārihuzay (10) sen yigrek bilür-sin diyeler haqq te‘āla eyde ol kişiler kim benüm ‘aṭām birle (11) müslimān oldılar bular uçmak pādışāhlardur andan ol kişiler getiriler (12) kim biş vaḳti cemā‘atle kıluvuzdı haqq te‘ālî eyde bular daḫı hürmetliyeyin (13) diye eyde iy firıştelerüm daḫı kimdür eydeler ol kişilerdür kim biş (14) vaḳti cemā‘atle kıırlarlar daḫı haqq te‘āla eyde anuñçün elindaḫı ‘ıvaz (15) virdüm sekiz uçmāğa girsünler diye ‘ālimler daḫı getüreler buluñ daḫı

¹⁷¹ Bu kelimededen sonra yazmada karalanmış kelimeler vardır.

(24a) (1) hürmetin kıyāmet hālāyık ne bildürmek için şora eyde iy muḥammed (2) ümmeti ‘ālemetidür diyeler ḥaḳḳ te‘āla eyde iy muḥammed ümmeti ‘ālimler ne dir (3) ler siz diye bular eydeler iy bāriḥuzay tāmūdān ḳorḳarız uçmağa (4) ümiḳ dutarız diyeler ḥaḳḳ te‘āla eyde iy ‘ālimler ol kişiler kim (5) ‘amel ‘ilm yogidi işde tāmūdān ḳurtıldılar uçmağa girdiler (6) siz bunca ‘ilmiñüz birle tāmūdān ḳurtılup uçmağa girseñüz bular gele siz (7) ḳorḳuñuz ne ola didi ‘ālimler eyde iy bāriḥuzay sen yigrek bilür-sin (8) diyeler andan ḥaḳḳ te‘āla eyde iy ‘ālimler sizüñ siz kim dost edindise anlaruñ (9) dükeline şefā‘at eylegil andan uçmağa varuñ diye ḳavlehu te‘ālī استشفعا (10) ma‘nisi (11) budur kim peygāmbere ‘aleyhi’s selām eydür benüm ümmetüm ‘ālimleri şefā‘at (12) kıla nice kim beni israil peygāmbere şefā‘at kılursa وَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ 172 كِتَابَهُ وَرَأَى ظَهْرَهُ bir nicelerüñ şol ellerin derilerüñüz arḳasında çığıralar (14) bitisin arḳasında vireler فَسَوْفَ يَدْعُو 173 إِنَّهُمْ bular (15) çığırılar iy sa‘ir tāmūsına giriftār olduḳ diyeler وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا 174 bulara ḥisāb virmek ümiḳi olmaya لَا يَرْجُونَ حِسَابًا (16) كَانُوا

172 İnşıkak Suresi, 10.ayet.

173 İnşıkak Suresi 11 ve 12.ayetler, 11.ayette Yazmada ب ve ث yerleri değışmiş orijinaline göre yazıldı.

174 Nebe Suresi, 27.ayet

(25a)(1) ¹⁸⁶ ذَرَّةً شَرًّا يَرَهُ her kim bir zerre kadarı yavuzluk kıldı-ise yavuzamaya (2) ¹⁸⁷ وَمَا أَنَا بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ dükeli kullar güç degülem diye peygamber ‘aleyhi ‘(3) s-selām eydür yarın kıyāmet güninde degme ‘aşilere toksan tokız biti gele (4) dükelinüñ içinde yazuk ola hiç tã‘at bulunmaya andan ‘āşî kullar çıgrışalar (5) eyde iy bārîhūzay bu bizüm bitümüz degüldür diyeler anuñiçünñ biz hacet kılduk (6) gazlık kılduk ve namāz kılduk ol tã‘atler bunda yok diyeler nida gele haqq (7) te‘āliden eyde iy bendeler gerçek siz dükelin işledüñüz dükelerini müslimān(8) lar ğıybetile hebā-i menşur kıldıñuz illa ğıybetile tã‘atlerñ yürimişdür ma‘ (9) siyet yirinde qalmışdur diye imdi bilkim bu biti senüñdür diye peygamber(10)‘aleyhi’s-selām eydür yā ebū hureyre yarın kıyāmet güninde münādi nidā kıla (11) ḥalāyıklar arasında هَذَا يَوْمُ الْفَصْلِ¹⁸⁸ فَان bu ol gündür kim dükeli ‘alimler bir yire gele ¹⁸⁹ كَانَ لَكُمْ كَيْدٌ فَكِيدُونِ (12) جَمَعْنَاكُمْ وَالْأَوَّلِينَ dünyā (13) da üküş hileler kıldıñuz bundaḥı hile kılursuñuz kılñuz görelüm diyeler (14) münādi nidā kıla yā maḥşer-i ḥalayıḳ el-yevm ¹⁹⁰ تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (15) bu gün ol gündür kim her kim ne kıldı-ise biliserdür diye ol günü göricek

¹⁸⁶ Zilzal suresi 8.ayet sonu

¹⁸⁷ Kaf Suresi, 29.ayet sonu

¹⁸⁸ Mürselat Suresi, 38.ayet.

¹⁸⁹ Mürselat Suresi, 39.ayet.

¹⁹⁰ Tahrim Suresi, 7.ayet sonu.

(25b) (1) kāfirler ıgırışılar eydeler haža ‘asır iy dirığa ne düşvār güne şataşduķ
diyeler اتَّخَذُونِي وَأُمِّي إِلَهَيْنِ مِنْ دُونِ اللَّهِ¹⁹¹ (3) وَإِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ أَأَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ
‘isaya kavmüne sen mi (4) didün kim seni teñri diyeler beni koyalar saña ve anañ
tapalar ‘isı ‘aleyhi’s-selām (5) cevāb vire eyde 192 إِنَّ كُنْتُ قُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ تَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِي وَلَا
(6) 193 إِي بَارِئُحُزَايَ سَنَ يِغْرَکَ بِلُورْسِن بُلَارَا بَنَ عَیْتْدُوم (7) بَن
tapduğum teñriye tapuñ didüm bular işitmediler diye 194 إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ (8) sen
ğāybdan bilürsin bulara ben nedidüğüm diye andan yārın kıyāmet güninde (9)
münādīler kāfirlere dört dürlü [a]dıla çağırılar yā ğādirü yā kāfir yā hāin (10) yā fācir
mü‘minler dağı dört dürlü adıla çağırılar yā ‘ārif yā fāzil (11) yā muhlış yā mü‘min
diyeler bāb uçmak yıl şıfatı peygāmbere (12) ‘aleyhi’s-selām eydür yā ebū hureyre
andan uçmak icinde bir yıl-ısa (13) adı nāhiye ola teñri te‘āla ol yıl nūrdan yaratmışdur
‘arş (14) birle kürsi arasında çıķa tamām ol yıl mü‘minlere doķunıķ yüzleri (15)
nūrlana dükelisi şādlık kılalar ve ağaçlar budayı birbirne doķına ezgiler

¹⁹¹ Maide suresi 116. Ayet başı

¹⁹² Maide Suresi, 116.ayetten

¹⁹³ Maide Suresi ,116.ayetten

¹⁹⁴ Maide Suresi,116.ayet sonu.

(26a)(1) çıka tesbih içre nekadâr köşk kapû-sı varısa açıla hüriler (2) menfa'sı biline hüriler irleşeler uçmak içinde müşkden 'anberden depeler (3) ola mü'minlerüñ üstine tüze yitmiş biñ yıl mü'minlere bunuñ gibi şādlık (4) içinde kalalar bir günce görünmeye haber gelmişdür kim uçmak içinde çayırlar (5) vardır içinde canāvarlar var ol canāvarlar inad ederler uçmak ehliniñ (6) evleri anlardır peygāamber 'aleyhi's-selām eydür ol çayırlar ol canāvarlar (7) mi'rāc gicesi gördüm didi bāb muḥammed ümmeti tāmuya varalar āmmā kāfir (8)ler gibi yüziler kara varmayalar çıgruşu çıgruşu varalar ve muḥammede diyü varalar tamām (9) tāmü kapusına gelüp 'azāb göricek bular muḥammed adın andılar mālîk bulara şora (10) eyde kankı ümmetdensiz diye ayrık ümmetler gibi yüzüñüz kapkara degül (11) diye ellerüñüzde ayaklarıñızda zincir bağ yok diye bular eyde biz senüñ (12) habibüñden peygāamberimüz adın onaduk -anca bilüriz kim kur'ân okuduk ve peş vaḳti namāz kılduk ve remazān ay oruc dutduk diyeler mālîk- diyeler mālîk eyde hāy siz muḥammed (13) ümmeti misiz diye bular eyde teñri çün biz muḥammed ümmetiyüz diyeler mālîk eyde (14) iy bedbahtlar muḥammed nite şefā'at kılmadı diye bular eydeler mālîk bize destür (15) vire bize ağlaşalum¹⁹⁵ diyeler mālîk eyde ağlaşuñ anca ağlaşalar yāşlar dökine

¹⁹⁵ Ağşalum şeklinde yazılmış olup ağlaşalum şeklinde tamir edilmiştir.

(26b)(1) k n aġlařalar m lik eyde zih  g rg l  aġlamak eger d ny da te ri k rk s n
(2) bilseyd     bug n t m ya girift r olmayaydu  uz diye andan m lik eyde (3) bular
t m ya koyu n diye bular  ıġır řılar bismillahirrah manirrah m diyeler t m  (4)
bulardan bi n yıllık yol ka a m lik t m s nda t m  gir  kaçd k la bular(5)  ıġır řılar
bismillahirrah manirrah m diyeler t m  bulardan iki bi n (6) yıllık yol ka a m lik
t m ya puşa (?) t m  gir  kaçd k la bular  ıġır řılar (7) bismillahirrah manirrah m
diyeler t m  bulardan    bi n yıllık yol ka a (8) m lik t m ya puşa eyde ben m
ferm num dutmaz m s n diye senden (9) te riye gele kular n diye t m  eyde sen  n
ferm nu n dutar z  m  anlar (10) te rin  n    d rl  ad n ok rlar olar bende kuvvet
k maz diye andan (11) bular bismillah demek daġı unudalar t m  bular g n h nca duta
' k bet ' z  (12) blar n g rcek u maġa gireler mu ammed  m meti t m da k lmaya
b b cehennem (13) şıfat  peyg mber 'aleyhi's-sel m eyd r mi' r c gicesi alt n  k tda¹⁹⁶
(14) g kden ba dum beyti'l mu addisde bir dere g rd m ol derede bir fir (15) işte
g rd m k ra yaz lu  atu  kaşlu yavla  heybetl  uzunl ġı y z yıllık

¹⁹⁶ ف     bi iminde yaz lan ifade baġlama uygun olarak tarafımızca "katda" şeklinde okunmuştur.

(27a) (1) yol ola mālīk aña eydür yā miḥail dükeli tāmū yirün muḥammed göster (2) gil didi evvel baña bir yir gösterdi ādı روم صلاوش dur yüz (3) yıllık yol üzerinde içi çok tolu ḥalāyıklardan dürlü ‘āzāblar (4) iderlerdi ikinç yir gördüm içi çok tolu zincirler bukağılardı (5) üçinci yir gördüm adı ġarḳa¹⁹⁷ādı çok tolu kibrit tağlarıdı (6) kavlehu te‘ālī¹⁹⁸ وَأَعَدَّتْ لِلْكَافِرِينَ (7) altınç yir gördüm ādı siccīndür içi çok tolu kāfirler münāfiklar (8) anlaruñ cānı dürlü ‘azāblar iderler yidinç gördüm ādı عَجِينَ dūr (9) içi tolu od deñiziydi ne‘uzubillah peygāmbēr ‘aleyhi’s-selām eydür (10) mi‘rāc gicesi tāmuyu gördüm dünden ħarañu görüñüz minden ħarayıdı (11) yidi ħapūsı vār evvel ħapū-sı adı cehennemdür ħapūcısı adı ظَفَائِل (12) yitmiş biñ firişte ‘avāneleri vārdur ikinç ħapū ādı lezzardur ħapūcısı ādı (13) ظَفَائِل yitmiş biñ firişte anuñ daḥı ‘avāneler vārdur üçinç ħapū ādı (14) ḥuṭamedür ħapūcısı ādı طَطَائِل yitmiş biñ firişte anuñ daḥı ‘avā(15) neleri vārdur dördinci ħapu adı seḳaredür ħapūcısı ādı شَطَائِل yitmiş

(27b)(1) yitmiş biñ firişte anuñ daḥı ‘avāneler vārdur bişinç ħapu adı sa‘īrdür (2) ħapūcısı ādı صَبَائِل yitmiş biñ firişte anuñ daḥı ‘avāneleri (3) vārdur altınç ħapu ādı hacīmdür ħapūcısı adı طَوَائِل dūr yitmiş (4) biñ firişte anuñ daḥı ‘avāneleri vārdur yidinc ħapu adı ġıyār¹⁹⁹dur ħapū (5) cısı adı mālīk yitmiş biñ firişte anuñ daḥı ‘avāneler vārdur (6) dükeli ‘avāneler ħara yüz çatuk gözlü ağızından burnından o (7) tlar çıĳa tāmūnuñ perdeleri otdandur āmmā mālīk ħapusında (8) yitmiş biñ tağ vārdur degme tāğda yitmiş biñ dere vārdur (9) degme derede yitmiş biñ girān vārdur degme girānda yitmiş biñ (10) oda vārdur degme o ādā yitmiş biñ dürlü ‘azāb var o (11) otdan degme otda yitmiş biñ yılan vārdur degme yılan bir (12) depe gibi ola ve çayan ħatır gibi ola degme çayanuñ biñ ħuyırığı ola (13) degme kuyruğında yitmiş biñ diken vārdur degme dikende yitmiş (14) biñ seleñ āğu vār ke‘bu’l aḥbār eydür tevat içinde (15) okudum ḥaḳḳ te‘āla iki canāvar yaratmış birnüñ ādı celīti

¹⁹⁷ Maarifetname’deki cehennem bahsinde “arka” olarak geçmektedir.

¹⁹⁸ Bakara Suresi, 24. ayet sonu.

¹⁹⁹ kāfirleri müslümanlardan ayıran alâmet

(28a)(1) dirler ve birnün ādına بَيْلَت dirler cibiliyeti irkekdür dişidür degmesinün (2) uzunluğu biş yüz yıllık yoldur her gün ikisini cimā‘ kılurlar cibiliyet kuyruğundan (3) yılan dökülür بَيْلَت kuyruğundan çayān dökülir tamu yılanlarınınuñ aşlı (4) ol ikidendür bāb tamū tāğlar şıfatı peygāmbere ‘aleyhi’s-selām eydür (5) tamu içinde bir tağ vardır adı صَعُودًا kavlehu te‘ālî²⁰⁰ سَأَرْهُقُهُ صَعُودًا (6) kāfirler dirnişeler kırk güne dek ol tağın başına çıkalar tamām tağ (7) başına çıkıcağ ol tağ bir kez silkiñe dükeli kāfirler tamu dibine ineler (8) bir tağ dağı vardır aña غَضْبَانٌ dirler kıyāmet güninde oda tapu (9) çılar ol tağda kaynıyalar bāb tamu ırmağı şıfatı peygāmbere ‘aleyhi’s-selām (10) eydür mi‘rāc gicesi ırmağlar gördüm ziftten dağı kara degmesinün büyük(11) ligi biñ yıllık yol ola şöyle kim²⁰¹ gördüm dağı gözümde evvelkinün (12) adı hamim ikincünün adı şadide üçüncünün adı gıslın²⁰² iki dağı (13) gördüm kapaklı cebrayil buyurdu kapagın gütürdiler anuñ isliginden tiz (14) liginden dükel tamular feryād kular anuñ isliginden içindeki yıla (15) nlar hiç şafı yogıdı cebrayil ben eyitdüm bu ne deredelerüz eyitdi

²⁰⁰Müddessir suresi 17. ayet

²⁰¹Şolleküm şeklinde yazılmış

²⁰² Cehennemde bir yemek adıdır. Hakka Suresi 36.ayette غَسْلِينَ مِنْ إِلَّا طَعَامٌ وَلَا şeklinde geçmektedir.

(29a) (1) kâfir mü‘minlere başa tāmūn mālîki sıçraya gele kâfirlerde duta tāmuya kıoya
 (2) 216 وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدُوٌّ وَلَا يُنْصَرُونَ²¹⁷ bular ebedel ebed tāmı ehli ola (3) وَلَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ²¹⁸ bular hiç şefā‘at olmaya (4) 218 وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدُوٌّ وَلَا يُنْصَرُونَ²¹⁹ hiç yardımcı olmaya rivāyet iderler (5) imām ‘alî eyitdi yā resūlallah
 dūkelinden ulu ma‘şiyet kankısıdur (6) eyitdi yā ‘alî وَإِنَّا إِلَٰهٌ وَاحِدٌ وَإِنَّا إِلَٰهٌ وَاحِدٌ²²⁰ bir kişi kıyāmetde teñriya iletseler (7) teñriden yüz bulmasa tāmuya buyırsalar andan ulu
 ma‘şiyet olmaya didi (8) haberde gelmişdür kim uçmağa kâpusında yazılıdur kim
 kâfirler saña girmeye (9) diyü tāmı kâpusında dahı yazılıdur kim mü‘minler saña
 girmeye diyü ve ri (10) vāyet²²¹ iderler tāmıllıklarıñ boyu anca buca ola kim bir
 yağır²²²ından bir (11) yağırının degin kırk yıllık yol ola başları tağlarca ola saçları
 harbeler (12) gibi ola yüzleri kara ola gözleri ç(a)kır ola delil-i kıur‘ān تَلْفَحُ وُجُوهَهُمْ²²³ (13)
 ellerinde ayaklarında zencirler ola (14) degmesinüñ kırk dış(i) 223 النَّارُ وَهُمْ فِيهَا كَالِحُونَ
 ola kırk arşūn deresi ola araları yılan (15) ceyān ola ta‘āmı zakķūm ola şarāb hamīm
 ola hemnişin divler periler ola

²¹⁶Bakara Suresi,81.ayet sonu.

²¹⁷ Bakara Suresi, 48.ayetten bir kısım.

²¹⁸ Bakara Suresi, 48.ayetten bir kısım.

²¹⁹Bakara Suresi, 48.ayetsonu.يُنْصَرُونَkelimesinde yazmada ط yerine ص yazılmış.

²²⁰Bakara suresi 156. Ayet sonu.

²²¹ Yazmada 9.satırda sehven داو ile başlayarak yazılmış روایت

²²²ki kürek arası, sırt, arka.

²²³Müminun Suresi, 104.ayet.

(29b)(1) ümmetiñden şöyle azduram kim namāzı terk iderler şol hadde yitürler kim (2) islām dininden döneler ne‘uzubillah āmmā ‘azāb ıtaifesi görürler ben (3) süz kim işler hiç zaħmet görmeden işlerler ādemlerüñ mālolların tavar (4) ların kıaparlar ve yağmırlarlar ve oğurlarlar ve āmmā ma‘rifet-iseler ve ‘ālimler ve anlar (5) vekile şöħbet idenler ile dāim cenkde ve depeleşmekden vakıt olur ki bunlar (6) beni yitürler vakıtı olur ki ben bunları yitürven dāim tırmışvan ben ve ev (7) lādum anlara gele muħārebe ideriz resūlullah eyitdi yā mel‘ün benüm şefā (8)‘atüm ümmetümün kebāir ehlinedür kendözni urduğın kıalsar eyitdi (9) yā muħammed şol teñri haqqıçün kim seni güzide kıldı şefā‘atüm idisi (10) siz sin şol on şaħābeden şöıra ki andan ‘aşere-i mübeşşere (11) dirler eyitdi ki yok ve eyitdi ki şefā‘atüm idersersin kıaşdıla namāzı (12) terk idene eyitdi yok resūlullah eyitdi yā la‘ın hiç benden ilerüki (13) peygāamberlerle vardur söyledü kim eyitdi evet nuħa ibrahıme müsaya (14)‘isāya söyledüm āmmā nūħa tufān vakıtinde eyitdüm kim beni gemiye (15) bile al razı olmadı diledi kim kölgenin gemiye kıoya kölgeñ kıuyruğına

(30a)(1) yapışdum kölgeyi girü çekdüm nūḥ kölgeñe kaçıdı gir ya şeytān didi fi'l-hāl
(2) ben daḥı bile girdüm nūḥ eyitdi ki ben kölgene girdüm saña dimedüm ben eyitdüm
yā nūḥ (3) kölgeñi şeytān mıdur yā şeytān gir didük nice dürtti kim ben girü çıkara
teñri (4) te'āla vaḥi[y] kıldı kim yā nūḥ çıkarma saña ögüt virsün naşihat işit nūḥ (5)
eyitdi ki naşihatüñ nedür eyit işidin ben eyitdüm ki yā nūḥ saḳıngıl kend (6) özüñ
görmekden zıṛā ki ben evvel kendözümü gördüm şol vaḳtin kim ādeme (7) secde eyleñ
diyü buyuruḳ geldi kendözüm gördüm²²⁴ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ didüm (8) tekebbürlük eyledüm bu
tekebbürlük sebebiyle 'izzet-i dergāhından sürüñdüm adum (9) la'ın oldu daḥı
eyitdüm ki yā nūḥ saḳıngıl iveceklikden ki pişmān (10) olmyasın zıṛā ki kābil
iveceklik eyledi kardeşi hābili depeledi şoñra (11) pişmān oldu nitekim ḳur'ān ḥaber
verdi²²⁵ فَأَصْبَحَ مِنَ النَّادِمِينَ (12) resūlullah eyitdi ne dirsın yā la'ın senüñ ḳatıñdaki
sa'ādetlü kimdür (13) eyitdi bālig olduğdan şoñra ḳaşdıla namāzın terk edendür resūl
(14) ullah eyitdi senüñ ḳatuñdaki şaḳı bedbaht kimdür eyitdi keremlü cömerd kişüdür
(15) resūlullah eyitdi yā la'ın ne nesne müflis eyler eyitdi 'ulemā meclisinde otıra

²²⁴ Araf Suresi, 12.ayetten bir bölüm.

²²⁵ Maide Suresi, 31.ayet sonu.

(30b)(1) otırmak resûlullah eyitdi yâ la‘în ta‘âmuñ nice yirsın eyitdi şol elümle (2) yirün ve iki barmağımıla yirün resûl eyitdi yâ la‘în güneş katı ıssı oldu(3)ğı vaktin sin ve evlâduñ bize de gölgelenir-sin eyitdi dırnağ gölgelsinde (4) kaçan kim uzun olsa ve kasuk kıl gölgesinde ve öğlen şabah gölgesinde gölge (5) lerven kaçankim uzun ola resûlullah eyitdi yâ la‘în teñriden kaç dürlü (6) hâcet diledüñ eyitdi on nesne diledüm resûlullah eyitdi âdem oğlanlarıyla (7) artuğ olmağ diledüm mālında ve oğlında kızda bu dilek baña virdi nitekim (8) kūr‘ānda haber virdi²²⁶ وَالْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ (9) bismillah denilmeyen ta‘āmda artuğ oluruvan ve zekat virilmeyen mā (10) lda artuğ oluruvan ve ribā harām qarışılan mālda olırıvan ve konık kişi kim (11) helâliyle cimā‘ eyledügi vaktin bismillahi ve e‘uzu billahi dimeden (12) cimā‘ eylese ben anuñla cimā‘da artuğ olırıvan gelen oğlan da (13) artuğlıgum olur şöyle ki ol oğlān benüm sözüm tutır baña muṭī‘ olur (14) ev istedüm²²⁷ hamāmı baña ev virdi mescide istedüm bāzargāhlar (15) baña mescid virdi kūr‘ān istedüm türkice ırlamak baña kūr‘ān virdi yir

²²⁶ İsra Suresi, 64.ayet ortasından bir bölüm.

²²⁷ اِسْتَدَهْ مُ olarak yazılmış.

(31a) ve yardımcılar istedüm şa'irler baña yardımcı virdi müezzin istedüm baña çalgı (2) düdük virdi şarāb istedüm hamr baña şarāb virdi ki sevgülü yār istedüm (3) baña esrikleri virdi niden gerekse esürmeven kardaşlar istedüm baña kaderîler (4) virdi ki hevâricden bular bir tã'ifedür dostlar işitdüm şol kişileri (5) dost vir ki mälların fesā[d] ve ma'siyet yolına hırac eyleyenler bu āyet (6) okır ki إِنْ الْمُبْذَرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ²²⁸ (7) tefsir ehli dimişler kim mübezzirler müsrifler şol kişilerdür kim māl (8) ların fesād yolına hırac eyleyeler tã'at ve 'ibādet yolına itmeyeler (9) iblīs eydür musa beni gördiyse ki deñiz üstide тұrurvan eyitdi yā (10) yā la'ın deñiz üzerinde niçün тұrur-sın eyitdi geldüm saña ki teñriden (11) dileye-sin baña tevbe vire musa eyitdi yā la'ın тұrdur münācāta var ben (12) saña cevāb getireyin velikîn cevāb getürmezden öñ şimdi baña ögit vir (13) eyitdüm yā mūsā kaçankim namāz vaqti gele namāza yaraklıgıl hāzır (14) olgıl vaqt olduğı sã'at bitürcek namāz borcın ödegil ve ger (15) böyle itmez-señ sen gāfıl eylerin şolqadar ki namāzuñ kazāya

(31b)(1) kalur dahı yā mūsā kaçankim bir hayr niyet eyleseñ olhayr tizcek asā (2) işlegil ve eger tizcek işlemez-señ meger hile-yile ol hayrdan (3) yığıruvan dahı eyitdüm yā mūsā cimā' eylemegil helālîñle hayz hālinde (4) ve eger ide-sin olura señ ben senüñle üçinç oluruvan dahı eyitdüm ki (5) yā mūsā saķıngıl toklıqdan zirā kaçankim m'ide tolu olsa anda (6) emler teñrinüñ tã'atinden ve 'ibādetinden ürker bu ögütleri²²⁹ virdüğümnden (7) soñra gā'ib oldu münācāt eyledi girü geldi eyitdi kim ya la'ın (8) işit cevābuñ teñri te'ālā buyurdi varasın ādemüñ gūrına secde ide (9) sin ki teñri te'ālā senüñ tevbeñi kabül eyleye la'ın eyitdi vallahi (10) eger bu cevābı viresügi bilsem her giz saña ögüt virmezdüm vallahu (11) ben ādeme secde eylemedüm şol vaqt ki nurbalık (?) ururdi şimdi (12) çürimiş süñüklerine nite secde ideyin didüm kovdum mūsāyı (13) gitdüm temmet ü kemāl

²²⁸ İsra Suresi, 27.ayet başı, kırmızı yazılmış.

²²⁹ التكرار biçiminde yazılan kelime tarafımızdan اكرار biçiminde tamir edilerek anlamlandırılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

5.1. Tercüme

Birinci satırda diğer yazmaya ait temmet kaydı vardır.

Üzerine lanet edilen şeytan hakkında nasihat:

Abdullah oğlu muhammed oğlu Ebul Hasan ve Ebul Hasan ibn Abbas ile Muaz bin Cebelden rivayet edildi, rahmet üzerlerine olsun. Bunlar dediler ki; biz bir kısım sahabe Allah'ın resulü ile birlikte Ebu Eyüb el Ensari'nin evinde toplanmış oturuyorduk. (O esnada) bir kişi seslendi : “Ey evdekiler izin verir misiniz bana yanınıza gireyim?” dedi. Resul hazret-i sallallahu aleyhi vessellem o sesi işitti (bize) “O seslenen kimdir bilir misiniz?” dedi. (Biz) “Onu Allah ve onun resulü bilir” dedik. Sonra peygamber aleyhisselam “O seslenen (kişi) lanetlenmiş şeytandır “ dedi. Ömer ibn Hattab radiyallahu anha minha “ Ey Allah'ın resulü bana izin verir misiniz onu tepeleyeyim? ” dedi. Resul(ullah) “Ona kıyamete dek ölüm yoktur bu yüzden (sana) izin veremem, Kur'an'da şöyle buyrulmuştur : “ *Allah, şöyle dedi: "Sen o bilinen vakte (kıyamet gününe) kadar mühlet verilenlerdensin.*”²³⁰ “ dedi. Ondan sonra Resullullah, üzerine rahmet olan Abdullah ibn Mesud'a “Kalk kapıyı açıver “ dedi Abdullah ibn Mesud kalkıp kapıyı açtı lanetlenmiş şeytanın bir gözü kör, yüzünde yedi kıldan fazlası olmayan köse bir yaşlı adam olarak içeri girdiğini gördüler.

Gözü yukarıdan aşağıya dik bir biçimde yırtılmış, dudakları kalın ve azı dışı dışarı taşmış bir haldeydi. İçeri girdiği anda “Selamun aleyküm ey Muhammed benim selamımı neden reddettin? Selam Allah'ındır ” dedi. Resullullah “ Doğru söyledin ey şeytan selam Allah'ındır ancak sen onun düşmanısın onun selamına layık değilsin, ne diye geldin ? Biz bu odada zikrediyorduk ” dedi. Şeytan : “ Ey Muhammed ben yerde oturmuştum bir melek elinde bi hazine tutarak geldi bana, (bunu) Muhammed'e veresin o bir kısım Müslümanlarla Ebu Eyüb Ensari'nin evinde oturuyor ona nasihat et ne sorarsa ona doğru cevap ver ve eğer yalan söylersen seni yakıp kül ederim, dedi.

²³⁰ Sad Suresi, 80.ayet.

(Bundan) sonra, şimdi sana geldim ey Muhammed bana ne dilersen sor” dedi. Hazret-i Resul “İnsanlardan en katı düşmanın kimdir?” diye sordu. (Şeytan) “Kesinlikle düşmanım sensin ey Muhammed çünkü senin adın Maşrik’de anılsa Magrib’e kaçarım Magrib’de anılsa Maşrik’e dek kaçarım” (dedi). ve (Resulullah şeytana tekrar) sordu “Benden sonra kesin düşmanın kimdir?” dedi. (Şeytan) “Adil olan sultandır” , dedi. Resulullah “Adil padişahı niçin düşman tutarsın?” dedi.

(Şeytan) “ Çünkü (adil sultan) bir gün adaletle hareket etse altmış yıllık ibadet sevabı alır.” dedi. (Resulullah) “Ondan (sonra) düşmanın kimdir?” dedi. (Şeytan) “Helal harama dikkat eden, Allah’tan korkan takva sahibi gençtir.” dedi. Ve Resulullah “Ondan (sonra) düşmanın kimdir?” dedi. (Şeytan) “Helal harama dikkat eden ve ilmiyle amel eden âlimdir.” dedi. Resulullah “Ondan sonra düşmanın kimdir?” dedi. (Şeytan) “Daima abdestli olan kişidir.” dedi. (Resulullah) “Onları niçin düşman tutarsın?” dedi. (Şeytan) “Çünkü onlar yüce Allah’ın katında sürekli namaz kılan (kişi) sevabı bulurlar.” dedi. Resulullah “ Ey lanetlenmiş (şeytan) Ebu Bekir hakkında ne dersin?” dedi. (Şeytan) o bana asla boyun eğmedi, ne cahiliye döneminde ne İslam (döneminde)” dedi. (Resulullah) sordu. “Ömer İbn Hattab hakkında ne dersin?” (Şeytan) “Ey Muhammed Allah’a and olsun ki, ben onu her nerede görsem yalanıma ve iftirama inanan bazıları bazılarını yoldan çıkardılar kıyamete dek ve eğer yalan söyledimse Allah beni senin elinde kül eylesin. Resulullah, “Doğru söyledin yalan söylemeden” (dedi). Lanetlenmiş (şeytan) “Ey Muhammed ben Osman hakkında yalan söylerim ve iftira (atarım). O iftira bilmez. Mutlaka ümmetinden bir kısım bu iftiraya inanır birçoğu birçoğunu azdırır ve onlara söylerim ki yüce Allah Musa’ya söz söylemedi. Bu söz(ü) benden işitip inanırlar, bu sebeple azarlar. Bazı kişilere münkir ve nekir yoktur, öldükten sonra geri dirilmek ve azap yoktur derim duyup inanırlar doğru yoldan çıkarlar ve (senin) ümmetinden birçoğunu bu ibadetleri onlara göstererek sabah namazından cuma namazından ve teravih namazından uzaklaştırırım. Her kim benim bu sözlerime inansa ve benim bu sözümle hareket etse Allah o kişilerden razı ve hoşnut mu olacak ey Muhammed? (dedi.) Resullullah “Bağışlamayasınız, (Allah) razı ve hoşnut mu olacak? (Şeytan ekledi), ey Muhammed bu azgın kişiler Allahtan günahlarının bağışlanmasını ister ve (sen) şefaet edersin. Resulullah “Şefaet etmeyeceğim”, dedi. Lanetlenmiş (şeytan) “Bu kişiler bendendir ve ben de bu

kişilerdenim bunlar Adem oğullarının şeytanıdır” dedi. Ondan (sonra) Resulullah “Ey lanetlenmiş (şeytan) Allah’tan hiç dilek diledin mi? ” dedi.

(Şeytan) “Ey Muhammed Allah’tan benim evladımı ve soyumu çok eylemesini diledim ve bil ki ey Muhammed, Âdemoğulları geri kalan canlıların on altıda biri kadardır. Yüce Allah benim dileğimi yerine getirmek için sağ uyluğuma seslendi sol uyluğumu dışı üreme organı haline getirdi. Ne zaman iki uyluğumu birbirine sürsem, sabah vaktinde sol uyluğumdan bin şeytan doğar her birisini bir Adem oğlanına vekil tayinedip İslam fikhı alimlerine, zühd sahiplerine, salihlere bunların tümüne evladımı gönderirim alimlere. Ey Muhammed benim bunların tümü benim esirlerimdir. Ey Muhammed (senin) ümmetinden binde birisi senindir geri kalanı benimdir ondan (sonra) Resulullah bu ayeti okudu : *“Fakat Rabbinin merhamet ettikleri müstesna, onlar ihtilafa devam edeceklerdir.”* Bundan sonra resulullah *“Allah’ın emri, kesinleşmiş bir hükümdür.”* dedi. Allah’ın resulü “Ey Eba Mürre, tövbe et (aksi halde) cennet sana cennete (girmen için) kefil olmaz (dedi). (Şeytan) “Ey Muhammed, sen Allah’ın helal yerinde sihir yapma dedi. Resulullah “Senin başını kesen nedir? “ dedi (Şeytan) “Senin üzerine çok salavat getirmektir ve ancak İbrahimilere sözüm budur. O zaman onu ateşe atmak için bir mancınık kurdum, (o) eli ayağı bağlanıp mancınık üzerine konulmuştu geldim dedim ki “Ey İbrahim, sana hoş gelecek bir öğüt vereyim. Ey İbrahim sana konuk gelse arpa ekmeği yedir, buğday ekmeği yedirme ve konuğuna koyun boğazlama, sığır boğazla. Ve ne zaman sana dilenci gelse, Tuhfe ehli gelse hiçbir şey verme ve hiç kimseye verme ben bunları derken İbrahim “Ben seni şeytan saydım, hemen git huzurumdan. Öğütlerindense bana ateşe girmek kolaydır. “Bir ulu idim. Ve kim bir belaya uğrarsa, ey Allah’ım sığınıyorum mukarreb meleklerine, (Allah, onların) hepsini tüm afet, bela ve şerden korur. Bunu deyince İbrahim “Şimdi anladım sen lanetlenmiş İblis’sin huzurumdan git, ey Allah’ın düşmanı” buyurur. Yine buyurursun; Yaradanım, değerli yarattıklarından yardım isteyeyim Allah’a and olsun ki ben senin sözünü işitip sana boyun eğecek değilim, böyle diyerek bıraktım gittim, onu oraya attılar. Budur İbrahim’e söylediğim. Ve ancak, Musa aleyhisselam bir gece sabaha dek bir rekât namaz kılmak için ayakta dururdunuz. Sabah vakti olduğunda Musa dedi ki “O Allah’a şükürler olsun ki bana kudret verdi ve bana yardım eyledi bu geceyi ibadet ve gözyaşı ile geçirdim. Bu tarafta küçük bir kurbağa “Ey Musa, sen bir

geceyi ibadetle geçirdiğim için kendini korudun. Ben bugün üç yüz altmış yıldır bir ayağımın üzerinde durarak Allah’a tesbih ediyorum. Ben Allah’ın aldatmasından korkuyorum, nasıl da İblis’i aldattı. (İblis) Allah’a yakın melekler katından sürüldüyse ben de bir vesile ile cehennemlik olurum diye korkuyorum” dedi. Musa “Ey kurbağa bana tesbihini öğret” dedi.

Küçük kurbağa “Ey Musa sana (tesbihimi) kıyamette bana şefaati olman şartı ile öğretirim” dedi. Musa “Eğer ben selamete erişirsem sana şefaati eylerim, sen hiç korkma” dedi. (Kurbağa) benim tesbihim budur sana söyleyeyim, dedi. “سبحان من يسبح له لجج البحار ، سبحان من يسبح له الأرض والقفار سبحان من يسبح له بكل شقة ولسان Resulullah, ey lanetlenmiş (şeytan) Kur’an ayetini tanık göstersen de benim Rabbimin buyruğu ile gelmiş olmasan ben sana asla inanmazdım. (dedi.) Şeytan “ Ey Muhammed, ben Âdemoğlunun eti ve damarı içinde nasıl istersem yürürüm kıyamete dek. Ve bil ki ümmetinden benimle olan seninle olandan çoktur. Ve bil ki benim bir oğlum vardır adı Utamedir. Ümmetinden şu kişinin kulağına işer ki yatsı namazına gaflet uykusuna galip edip yatsı namazını kılmadan yatsın sabah namazında gaflete düşüp uyanamasın ve eğer bu oğlum onun kulağına işemeseydi asla farzlarını kılmayınca gözüne uyku gelmezdi ve bil ki ey Muhammed benim bir oğlum daha vardır onun adı Menaa’dır. Ne zaman senin ümmetinden bir kişi yaratılmışlardan gizli ibadet etse onu halktan gizlemeyi dilese bu oğlum ona musallat ederim. O işlediğinin tümünü azaltır. Yüz sevap kazanacağı yerde bir sevap kazanır bil ki benim bir oğlum daha vardır onun adı Kâhildir. Ne zaman insanlar; âlimler, hatipler ve vaizler meclisinde otursalar onların gözlerine sürme çeker. Bunları uyutur. Bunlar kimseyi işitmezler ve sevap bulmazlar. Ve bil ki ey Muhammed, bir kadın evinde cinsel ilişkiye (niyetlense) şeytan onun kıyafeti ile gövdesinin arasına girer oturur. Ve o kadını gözleriyle güzel gösterir. Görenler gözleri ile zina edeler ve bil ki ey Muhammed yoldan çıkarmak benim elimde değildir ne olursa olsun (ben) sadece vesvese verici ve yoldan çıkmak isteyeneye yol gösterici(yim). Eğer yoldan çıkarmak benim elimde olsaydı insanoğlundan kimseye ‘Allah’tan başka ilah yoktur’²³¹ dedirtmezdim de hiç kimseye namaz kıldırmazdım ve oruç tutturamazdım hiçbir türlü iyilik yaptırmazdım. Gerçekten senin elindedir hepsi, mutlaka sen resulsün haber ulaştırıcısın ve eğer hidayet senin elinde olsaydı dünyada

²³¹ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ibaresinin Türkçe tercümesidir.

kâfir bırakmazdın. Ey Muhammed, şüphesiz sen Allah'ın delilisin. Kullar azar , (ben) onları esir tutmam. Eşkıya kullar bedbaht olurlar.

Resulullah “Ey İblis yoldan çıkan erkeklerden, kadınlardan hiç senin elinden kurtulup selamete ulaşan var mıdır ?” dedi. (Şeytan) erkeklerden Meryem oğlu İsa ve Yahya kurtuldu. Üzerlerine selam olsun. Kadınlardan Amir ibn Meryem kurtuldu. Resulullah “Benimle el tutuşup bağlılık akdi eden Allah'ın onlardan razı olduğu kişiler hakkında ne dersin?” dedi.(Şeytan) ey Muhammed ben ne diyebilirim o kişiler hakkında, Allah onlardan razı olmuştur, dedi. Resulullah , “Benim evimin ahalisi hakkında ne dersin?”, dedi. Şeytan , “Ey Muhammed ne diyebilirim, Allah onları över”, dedi.

(Resulullah) , “Ey şeytan benim ümmetim hakkında ne dersin ?” diye sordu.(Şeytan) ey Muhammed ben onların birçoğunu azdıracam, yoldan çıkaracağım. Azgınların bir kısmı Ebu Bekir’e, Ömer’e, Osman’a, Ali’ye söverler. Ve o sövgü onların huzurunda tespih etmekten daha iyisi ola. Ve bir kısım *[eksik metin vardır]* aleyhisselam “Dünyanın göğü altında bir deniz yaratmıştır” dedi. Genişliği beş yüz yıllık yoldur. Genişliği de uludur. Maşrikden Mağrib’e kadar yer kaplar. Gece gündüz kaynar dışarıya bir damla yere damlasa Allah'ın fermanı ile ay gün o denizin içinden geçer. Eğer gün deniz içinde geçmeseydi sıcaklığından dünya bir saat içinde kaynardı. Her kim onun yüzünü görse âşık olup ona secde ederdi. Kuran’dan delili şudur; *Her biri bir yörüngede yüzmektedir.*²³² Peygamber aleyhisselam, Allah bu dünyada çeşitli yaratıklar yaratmıştır bu yaratılmışlardan bir tanesi biri Magrib’de diğeri Maşrik’te olan iki şehirde yaşar. Maşrik’de olan o şehrin Seryan dilince adı Bercisiya’dır. Arap dilince adı Cebelisan’dır. Ve o şehirlerin her birinin on bin kapısı vardır ve her kapısında bir kapı bekçisi vardır. O şehirde ne kadar kul varsa gün doğduğunda, doğudan dolandığında kalabalıklar korkmasınlar diye nakkareler toplanıp davul çalarlar. O şehrin kulları olmasaydı günün doğup dolanmasının gürlemesinin heybetinden çizgi hâlinde helak olurlardı. Şehrin halkı müminler ve Allah'ın birliğine inananlardır ve Hud Peygamber ve Musa Peygambere inanmışlardır ve de bizim peygamberimiz Muhammed Mustafa’yı Miraç gecesi görmüşlerdir. Bilerek iman etmişlerdir bunlardan üç kısım var; birine Miskin derler ve birine Nafil ve birine Natadis derler. Bunlar, evet Yecüc ve Mecüc olarak çıkacaktır. Geri dönelim söz

²³² Yasin Suresi, 40.ayet sonu.

başına gelelim. Ay ve güneş tamamen kapanır. Güneş ve ay dönecektir. Yedi kat gökten geçip göğün en alt katına gelince Hak Teâla'ya secde ederler. Kur'an'dan delili şudur: Güneş *de kendi yörüngesinde akıp gitmektedir.*²³³ Kıyamet öyle bir vakittir ki geldiğinde güneş ve arş birbirine kavuşur. O melek Allah'a secde eder. Peygamber aleyhisselam “ Allah bir melek yaratmıştır bir kanadı Maşriktedir bir kanadı Mağribdedir ve o meleğin sağ elini tutar, parmakları arasından nur çıkar dünya denizlerine yayılır, kendi gibi olur. Kur'an'dan delili şudur: *Geceyi gündüze sokar, gündüzü de geceye sokar. O, göğüslerin özünü (kalplerde olanı) hakkıyla bilendir.*²³⁴ O kıyamet zamanı geldiğinde güneş ve ay birbirine yaklaşır. O melek Allahu tealaya secde kılıp “Ey Rabbim, günler kısa oldu bana da dinleneyim diye izin verdi” dedi. Tüm uyuyanlar üç gün üç gece göğün en alt katının altındadır. O üç gün üç gece içinde münafıklar ve kâfirler onu hiç tutmazlar ve âlimler ve abidler o gece ibadet ederler. “Eyvah, o korktuğumuz güne ulaştık” derler. Ondan sonra Allahu teala güneşe ve aya seslenir. Kapkara doğarlar, Mağribten doğarlar. Tümü zeval yerine gelince gece Mağribten dolaşırlar. Ondan sonra Allah tövbe kapısını yapar.

Tövbe Kapısının Özellikleri Bölümü

Ömer bin hattab “Ey resulullah tövbe kapısı nedir? “ dedi. Peygamber “Ey Ömer Allah Teâla, tövbe için bir kapı yapmıştır. O kapı Mağribten ötededir o kapı iki kattır. Mücevher ve incidendir. Bir katından diğer katına kadar kırk yıllık yoldur herhangi bir Müslüman nasuh tövbesi ederse melekler o tövbeyi alıp o kapıya girerler ondan sonra o kul yüz güne yakın gelmez.” dedi. Muaz ibn Cebel “Nasuh tövbesi nasıl olur?” dedi. Peygamber “ Nasuh tövbesinin işareti ana sütünün annenin memesine dönmemesi gibi günahın ona dönmemesidir” ,dedi. Ondan sonra Allah kapıyı bağlar ondan sonra kim tövbe etse kabul olmaz kâfirler de Müslüman olursa kabul olmaz ” dedi şu ayeti okudu: Rabbinin *bazı ayetlerinin gelmesini mi gözlüyorlar? Rabbinin ayetlerinden bazısı geldiği gün, daha önce iman etmemiş veya imanında bir hayır kazanmamış olan bir kimseye (o günkü) imanı fayda vermez.*²³⁵ Ondan sonra Bi ni Ka'b “Ey Resulullah ondan sonra dünyada iyi gün nasıl olacak? “ dedi. Peygamber “(Onlar) Birbirine gelip

²³³ Yasin Suresi, 38.ayet başı.

²³⁴ Hadid Suresi, 6.ayet.

²³⁵ Enam Suresi 158.ayetten bir kısım.

kavuşacak Mağrib'den doğup geri Mağrib'e dolanacaklar dünya kararınca kıyamet gelip tövbe kapısı bağlandıktan sonra yedi yıl geçecek deccal çıkacak.” dedi.

Üzerine Lanet Edilmiş Deccal'in Özellikleri Bölümü

Deccal (hakkındaki bir) hadiste bildirilmiştir. Peygamber aleyhisselam Ebu Bekr-i Sıddık ve Abdullah İbn Mesud ile Mekke'den Medine'ye gitti. Medine'den iki ferseng uzaklıkta bir köye vardılar. Orada toplananlar oraya hesap köyü diyorlardı. Bazıları Şuayin Haris köyü diyorlardı. Peygamber aleyhisselam atını sürüp o güzel köye varınca “Ey Ebu Bekir anla ve bil ki üzerine lanet okunan deccal bu köyden çıkacak. Bu köyde iki Yahudi vardır birinin adı Sayık'dır ve birinin adı Davud'tur. Eşi fitne çıkarıcıdır deccal bu fitne çıkarıcıdan doğacak.” dedi. Bu sözü [edişinin üzerinden] iki üç gün geçmedi Peygamber Medine'de otururdu. Rebiulevvel ayında çarşamba günü gün doğarken deccal anasından doğası geldi, doğdu.

(Bir hadiste) bildirildiğine göre Deccal'in bir gözünün hiç görüşü yoktu. Durmadan kendi kendine vururdu. Vurdukça büyüdü. Ona “Deccal” diye ad verdiler. Herkes bizim peygamberimize kâfir derlerdi. Geri gelip söz başına döneyim. Deccal'in anasından doğduğu o gün Abdullah ibn Mesud ve Muhammed bin Hüseyin insanların toplandığı (bu) köye bir iş için gelmişlerdi. Köyde bir kalabalık olduğunu gördüler. “Bu kalabalık nedir?” diye sordular. (Köydekiler) “Bugün bu köyde bir oğlan doğdu, konuşuyor” dediler. Bunlar onu işitince ikisi de Deccal'in anasının kapısına gittiler.

Deccal'in anası, “Ey Deccal, Muhammed Mustafa'nın arkadaşları seni görmeye geldiler,” deyince Deccal, “Niçin geldiler? Onlar benim düşmanlarım mıdır?” dedi. Bunlar geldiler, Deccal'in elinde “*Gerçekten kâfirdir*”²³⁶ yazdığını görünce kaygılanıp gittiler. Yatsı namazı vaktinde gelip “Ey Resulullah, Deccal anasından doğdu” dediler. Resul(ullah), “Nereden bildiniz?” dedi. Fitne çıkarıcı kadından doğdu, dediler. Kalkıp alametlerini saydılar. Sabah oldu Peygamber (atına) bindi. Ömer ve Abdullah ibn Mesud ayağa kalktılar. Deccal'e ,“Ey Deccal, Muhammed Mustafa sallallahu aleyhi vessellem seni görmeye geldi” dediler. Deccal “Gelsin”, dedi. Peygamber içeri gireceği zaman “Ey dostlar, içimizden bir şey turalım görelim bilecek

²³⁶Metinde ibarenin Arapçası yer almaktadır.

mi?” , dedi. Duhan Suresi’ni içlerinden geçirdiler, Deccal’in yanına girdiler. Kendine vurduğunu ve vurdukça şiştiğini gördüler.

Hazreti Resul, Deccal’i görünce “eşhedü enni resulullah” yani tanıklık et ki ben tanrıyım, dedi. Üç defaya kadar peygamber ona Müslümanlığı teklif etti. O, tanrılık davasında bulundu. Ondan (sonra) peygamber “Ey lanetlenmiş (şeytan) gönlümden ne geçirdiğimi bil “ dedi. Deccal “ Ey Muhammed, Duhan Suresi’ni geçirdin” dedi. Resul(ullah) “Ey lanetlenmiş (şeytan) “Katalek Allah” yani tepelerim seni” dedi. Ömer radiyallahu anha kılıcını çekip sıçradı. (Deccal) Ömer’in yüzüne (kılıcıyla) dokundu dört besak kadarını kesti. Ömer’in yüzü kana bulandı, (kanı) aktı. Peygamber aleyhisselam Ömer’i bu halde görünce “Ey Subhanallah, sen kişiden kazayı giderirsin” dedi. Ondan (sonra) peygamber aleyhisselam dönüp Medine’ye geldi. Lanetlenmiş Deccal ardından geldi, Medine’ye yöneldi. Halk ona yöneldi. “Sen Deccal’sin delil göster” dediler. Deccal bir büyük taşı getirdi. Taş bir hisar gibi oldu. Medineliler korktular “Ey resulullah, deccal fitnessi bizi hisar ile sardı “ dediler. Ondan (sonra) peygamber ellerini kaldırıp dua etti. “Ey yüce Allah’ım vaat edilen vakit gelene kadar kâfir şerrinden sen benim ümmetimi koru “ dedi. (O) ulu anda Allahu Teâla bir melek verdi. (Melek) koşar bir şekilde geldi. Deccal’i vurarak getirdi. O melek Resul(ullah)’a doğru baktı Resul(ullah) parmağı ile işaret etti. Allah onun için Taberistan Denizinde bir ada yaratmıştır. O (yarattığı) adaya (bir zaman) bıraktı. Vakti gelince o adada ölecektir. Mağrib’de bir dağ üzerine çıkıp seslenecektir. Allah onun önüne Mağribden Maşrike dek kâfirler çıkardı. O dağda rivayet ederler ki bir gün bir yıl kadardır. Deccalın uzunluğu üç fersenktir. Karnı açıldığında denizden bir balık çıkarıp cıva suyuyla yıkasın. Ondan (sonra) tekbir ve ferman getireler. Perilerin eşkelini getirsinler. Deccal ona (doğru) yine yürüsün.

Deccal’in Eşinin özellikleri bölümü

Allahu Teâla onun için eş yarattı. Yedi fersenk uzunluğu üç fersenk yoğunluğu teni kızıl kan gibidir. Dört ayağı dizinden (itibaren) kapkara zift gibidir. Karnı beyaz, yüzü sapsarı, kulağı ve boynu uzundur. Adı Layane’dir. Alnında “O gerçekten kâfirdir”²³⁷ yazılıdır. Mesih Deccal’in eşidir. Cezire-i Azim denilen bir büyük adadadır.

²³⁷ Metinde ibarenin Arapçası yer almaktadır.

Rivayet ederler bir adada suyu hiç bitmeyen bir damla bile azalmayan kırk ırmak vardır. Aralarının uzunluğu kırk fersenk'tir. ...O kırkının arasında kırk ot biter. Sabaha kadar hiç emin olmasa da tüm meydanlar arkasında dolu bulur. Geceye kadar kaygılı olmaz. Tüm ömründe Allah onun bir gün rızkını kesmedi hiçbir gece kaygılı yatmadı. Hak Teâla ???? kişileri de ona benzettir. Bencil kişileri de ona benzettir. Kur'an'dan delili şudur: *“Şüphesiz insan çok hırslı ve sabırsız olarak yaratılmıştır. Kendisine kötülük dokunduğu zaman sızlanır.”* ²³⁸ Lanetlenmiş deccal o eşeğe biniyor.

O zamanda Ahmed ibn Abdullah (adlı) bir padişah var idi. Lanetlenmiş Deccal, Ahmed'den korkar. Ondan (sonra) Deccal Ahmet'i öldürüp geri diriltir. Onu görünce askerlerinin gönlü kuvvetlenir. Şimdi bildi(k) ki sen tanrısın, atamızı anamızı dirilt, derler. Üzerine lanet olan Deccal, perilere seslenir. Bunlar onu görünce analarının atalarının kâfirliklerinin ataları mezardan ayaklanır. Ondan (sonra) Abdullah, Kufe'de Müslümanlar Dara ve Kufe kapısında deccal ile denk gelip dövüşsün. Ahmed'in iki bin askeri vardır. Ahmet askerleriyle Medine'ye girer. Allah yeri devirir. (Allah yeri devirdikten sonra) bir saat içinde Medine'ye gelsinler. Ahmed iki bin erden oluşan saf yığsın bir gün bir gece vuruşsunlar birbirini yenemesinler ondan (sonra) Ahmed bilerek Mekke'ye yönelir. Allah yeri devirir. Bir saat içinde (oraya) varsinlar. Deccal arkalarından gelsin bir gün bir gece vuruşsunlar. Ne Ahmed Deccal'i yener ne Deccal Ahmed'i yener. Ondan (sonra) Tur-u Sina Dağına (doğru) Ahmed'in arkasından gelsin. Bir gün bir gece vuruşsunlar ne Ahmed ne deccal zafer kazansın Deccal. Beytülmağdis'e yönelsin Ahmed ardından gitsin bir gün bir gece dövüşsünler birbirlerini yenemesinler. Ondan (sonra) Deccal'in askerleri tüm dünyayı kuşatsın. Yeryüzünde kıtlık çıkar. Allahu Teâla geceleri kalkıp iş gören melekleri benzettir. Tesbih çekmek (onların) susuzluklarını kandırmaz. Deccal, “Tüm dünya benim oldu mu?” desin Medine ve Tur-u Sinaya yönelsin bu dört yöne. Müslümanlar dua etsin Allah onların dualarını kabul etsin İsa Peygamber yürüyerek gelip Deccal'i helak eder.

İsa (peygamberin) Gökten İnmesinin Özellikleri Bölümü

Ondan(sonra) İsa peygamber gökten bir nurdan kubbe ile iner. O kubbe bir ak bulut içinde olur. İsa Peygamber bir ak çember gibi başına yeşil sarık sarınıp gelir. Bir

²³⁸ Mearic Suresi 19 ve 20.ayetler.

inciden nurlu asa elinde olur. O asanın uzunluğu yedi arşın olur. Ondan (sonra) İsa aleyhisselam o asa ile Deccal'e dokunur. Deccal (o kubbenin) eşiğinden yere düşer. Ondan (sonra) Allah Deccal'in ayağını yüz yere bağlar. İsa, kısa (bir) mızrak ile göğsüne yandan vurur. (Deccal'in) göğsüne çıkıp düşer. Irmak gibi kanı akar. Ondan (sonra) Müslümanlar sevinir. Ahmet bin Abdullah, bu dört yöne kovamayalar. İsa Peygambere karşı çıksın. Ondan (sonra) kılıçlar çekilir. Deccal'in askerlerini kırarlar. Deccal'in askerleri kaçır. Nerede büyük dağlar varsa ona sığınır. Allah'ın fermanı ile hangi dağ ve hangi taş varsa buna sığınır. Çılgılık atarak, "Deccal'in bir kişisi hepsini tepeler" , derler. Deccal'in askerini bırakmazlar, kırarlar. Ondan sonrakilerin heybeti ile yeryüzünün karnında ne kadar hazine varsa yukarı çıkar. Allah , *"Yeryüzü kendine has bir sarsıntıya uğratıldığı, içindekileri dışarıya çıkarıp attığı ve insan, "Ona ne oluyor?" dediği zaman"*²³⁹buyurur. Ondan sonra kullar altın gümüş ancak doyarlar. Kullardan hiç kimse kimseye bakmaz. Ondan (sonra)İsa Peygamber kulların yöneticisi olur. İsa Peygamber kırk yıl diri kalır. O günlerde bir yıl bir ay , bir ay bir gün , bir gün bir saat gibi olur. Kırk yıl tamamlanınca İsa peygamber Sahra taşında secdeye varıp canını Hakka teslim eyleye. İsa'nın öldüğünü işiten canlılar İsa'yı Beytülmakdis kapısından defnederler. Ondan yedi gün sonra Yecüc ve Mecüc çıkar.

Yecüc ve Mecüc'ün özellikleri bölümü

Allahu teala, *"Nihayet Ye'cüc ve Me'cüc'ün önü açıldığı zaman her tepeden akan ıderler"*²⁴⁰ buyurmuştur. Yecüc ve Mecüc dedikleri iki melektir. Birinin adı Tulan'dır, birinin adı Anca'dır. Bunların askerlerinin sayısını saymak mümkün değildir. Ve bunlar Muhammet ümmetinin dört katı kadardır. Çıktıkları vakit çok çıkarlar. O Tulan, yeryüzünde ne kadar tatlı su varsa içer. İkinci gün yine çıkar yeryüzünde ne kadar acı sular varsa içer. Üçüncü gün yine çıkar yeryüzünde ne kadar tatlı denizler varsa (içer). Susuzluktan zorluk bulurlar. Bunların ağızı hangi denize yaklaşırsa o deniz kurur. Bunların her birinin uzunluğu ve genişliği bir karıştır gözleri güzeldir, sakalları yoktur. Bıyıkları ağızlarını örter ve kulakları yürürken ayaklarına serilir. Ve yattıkları zaman bir kulakları ile örtünürler. Bir kulaklarını döşeyin derler. Ve bunların en zayıfı yüz

²³⁹ Zilzal Suresi 1 ve 2. ayetler.

²⁴⁰ Enbiya Suresi, 96.ayet.

batman ağırlığında taş getirir derecede kuvvetli olurlar. Bin ikiz oğlan doğuncaya kadar bunlardan kimse (yeryüzünde) olmaz. Bin oğlan doğunca ata bir yana ana bir yana düşer, ikisi de (orada) olur. Bunlar Maşrik yönünden çıkarlar. Üç yılda tüm dünyayı ele geçirirler ve tepelerde bunların zamanında insanlar yiyecek bir şey bulamaz. “Tüm dünya öldü mü?” derler. Göğü bile kuşatırlar. Bir kere gökyüzüne ok fırlatırlar bu oku öyle kuvvetli atarlar ki bir yıllık yola ulaşır. Allahu teala, meleklerle “Bu okları kana bulaştırın” der. Meleklerin kana bulaştırıp saldıgı okları görünce süngüleşirler “Göğün tanrısına bile hükmettik, baş eğdirdik, derler. Gök bile bizim oldu,” derler. Bunlar tüm dünyayı tutar. Ancak Beytülmakdis, Mekke, Medine ve Tur u Sina’yı bunlar görmezler. Bundan (sonra) Hak Teâla, kara bir yılan olan Riyade ve Nefneha adlı karayılanları yaratır. Onlar bunların ağzından girer, dişi üreme organlarından çıkar. Bir saat içinde onları helak eder. Hak Teâla, gönderin buyurup hepsini denize döker. Müminler bunu görünce çok sevinir bundan yedi gün sonar dabbetülarz çıkar.

Dabbetülarz’ın özellikleri bölümü

Peygamber aleyhisselam Dabbe’nin Mekke’den çıkacağını söyledi. Kur’an’ın şu ayetini zikretti:” *(Kıyametin kopacağına dair) o söz başlarına gelince, onlar için yerden kendilerine bir dabbe (canlı bir yaratık) çıkarırız. O, onlara insanların ayetlerimize kesin olarak inanmadıklarını söyler.*”²⁴¹Dabbetülarz insan gibi görünür. Boynu deveboynu gibi, gövdesi kuş gibidir. Sağ elinin küçük parmağının yüzük takılan yerinde bir yüzük, sol elinde hazreti Musa’nın asası vardır. Uzunluğu beş yüz yıllık yoldur. Başı göktedir. Maşrik’ten Mağrib’e kadar ne kadar kul varsa hepsi onu görürler. Sağ elindeki Süleyman peygamberin yüzüğünü bir kez çevirip tüm müminlere dokununca müminlerin yüzleri nurlanır alınlarında müminu billah yazısı çıkar. Sol elinde de Musa peygamberin asası vardır. Ne kadar kâfir varsa eline dokununca alınlarında “gerçekten kâfirdir”²⁴² yazar. Kimin cennetlik kimin cehennemlik olduğu belli olur. Dünya nimetlerle doludur. Kimse kimseye dünya nimetinden dolayı dönüp bakmaz.

²⁴¹ Neml Suresi, 82.ayet. Yazmada ayette geçen دَابَّةٌ مِّنَ الْأَرْضِ ibaresi , اِبْيَاتِنَا لَا ve تَكْلُمُهُمْ ibaresindeki ث ve م harfleri yoktur.

²⁴² Metinde ibarenin Arapçası yer almaktadır.

Meleklerin Ağlamasının Özellikleri Bölümü

Peygamber aleyhisselam, “Ey Ebu Hureyre, ondan sonra melekler kıyametin yaklaştığını bilirler insanlar için ağlarlar. Yazık dünya ıssız kalacak ilim insanları, adil yöneticiler ve cömert kullar harap olacak göz pınarlarından yaşlar dökülür “ der. Ondan sonra İsrail sura üfler. Yerde ve gökte ne varsa o dediği kişiler hariç yok olur. Ondan (sonra) Kıyamet kopar.

Ölüm Meleğinin Kendi Canını Alması Bölümü

Ondan (sonra) peygamber aleyhisselam, “Ey Ebu Hureyre melekler gökten yere iner. O meleklerin teni yarı ateşten yarı kardan olur. Ne kar ateşi söndürür ne ateş karı eritir. Ondan sonra, Cuma günü kuşluk vaktinde İsrail sura üfler. Kur’an’dan delili şudur: *“O, gökleri ve yeri, hak ve hikmete uygun olarak yaratandır. Allah’ın "ol" deyip de her şeyin oluvereceği günü hatırla.”*²⁴³ Ve de bir yerde *“sur’a üfürüleceği ve Allah’ın dilediği kimselerden başka göklerdeki herkesin, yerdeki herkesin korkuya kapılacağı günü hatırla”*²⁴⁴ buyrulur. İnsanlar işlerinden gafil olup gezinirken İsrail sura üfler. İnsanlar korkularından aşağı yukarı bakarlar. O gün korkudan hamile kadınlar yüklerini bırakırlar. Bütün kadınlar evlatlarını yabana atarlar. Kur’an’dan delili şudur: *“ O, size ancak ansızın gelecektir.”*²⁴⁵ *Onlar farkında değillerken kendilerine ansızın elbette gelecektir.*²⁴⁶ Ulu Tanrı İsrail’e emir verir ikinci gün sura üflediğinde yerde ve gökte ne varsa onun dilediği kişiler hariç helak olur. *“Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır.”*²⁴⁷ *Ancak azamet ve ikram sahibi Rabbinin zatı baki kalacaktır.*²⁴⁸ Ondan (sonra) , “Ey ölüm meleği kim kaldı?” diye sorar. Ölüm meleği, “Ey yüce Rabbim sen âlim tanrısın, görürsün, bilirsin. Sana sormak ne haddimedir. Yalnızca; İsrail, Cebrail, Mikail ve zayıf ben kaldım”, der. Hak Teâla, “Benim sözümü okudun mu? *Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır*”²⁴⁹.”Şimdi âlimlerin canını aldığın gibi kendi canını da al, der. Ölüm meleği cennet ile cehennem arasına gelir. Bir kanadını göğsüne sağ parmağını bir gözüne sokarak canını tartar. Tam canının

²⁴³ En’am Suresi , 73.ayetten bir kısım. Yazmada ayette yer alan بِالْحَقِّ ibaresi eksiktir.

²⁴⁴ Neml Suresi, 87.ayet başı.

²⁴⁵ Araf Suresi, 187.ayet ortasından bir kısım.

²⁴⁶ Ankabut Suresi, 53.ayetden bir kısım

²⁴⁷ Rahman Suresi, 26.ayet.

²⁴⁸ Rahman Suresi, 27.ayet.

²⁴⁹ Rahman Suresi, 26.ayet.

çıkacağı ana gelince “Mağrib’den Maşrik’e dek ne kadar kullar var ise yaratılmış, hepsi kendinden yarılıp helak olaydı” diye bir kez bağırır. Ondan (sonra), “Ey Rabbim, can acısının böyle zor olduğunu bilseydim senden özür diler kimsenin canını almazdım” , der. Rivayet edildiğine göre İsrail’in on sekiz bin kanadı vardır. İnciden, yakuttan, zebercetten. Her kanadı Maşrik’den Mağrib’e dektir. Kendi azametiyle kurtulacak gibi değilken bir zayıf kul nasıl kurtulur?

Yerlerin Issız Kalmasının Özellikleri Bölümü

Peygamber aleyhisselam, “Ey Ebu Hureyre, ondan sonra dünya kırk yıl soğuk kalır. Gündüz ve gece hareket etmeyi durdurur. Yağmurlar yağar. Yemişler biter dünya nimetlerle dolar yaradılanların tümü için yiyecek bulunmaz. Ondan sonra Allah limen melikü ayetini okur. “Hani yöneticilik davası yapanlar? Hani hisarlar yapıp yoksullara güç uygulayanlar? Hani o kişiler benden rızkını almıyor gibi diğerlerine tapanlar?”, der. Kimse cevap veremez. Ondan sonra âlemin padişahı cevap verir “Padişahlık bana yakışır tüm dünya padişahlarını helak eden bendim, tekrar yarattım” der. *Bugün mülk (hükümranlık) kimindir? Tek olan, her şeyi kudret ve hâkimiyeti altında tutan Allah'ındır.*²⁵⁰

Yerlerin ve Göklerin Tümünün Dolmasının Özellikleri Bölümü

Peygamber aleyhisselam “Ey Ebu Hureyre, Hak Teâla, dutına (?) emreder yerle gök arası dolar Kur’andan delili şudur: *Göğün açık bir duman getireceği günü bekle*²⁵¹ Aziz Rabbimiz, yedi gün dünyayı ayakta tutar. Ondan sonra Allah yere buyurur yer bir kez silkinir Kur’andan delili şudur: *Yeryüzü kendine has bir sarsıntıya uğratıldığı, içindekileri dışarıya çıkarıp attığında*²⁵² ondan sonra yer silkinir yeryüzünde ne kadar yeşermiş ağaç varsa taze şeyler varsa kurur Kur’andan delili şudur: *Sur'a bir defa üfürülünce, yeryüzü ve dağlar kaldırılıp birbirine bir çarptırılınca, işte o gün olacak olmuş (kıyamet kopmuş)tur.*²⁵³ Yeryüzünde ne kadar tepe varsa dümdüz olur dağlar yıkılır dereler taşar dünya dümdüz olur. Kur’andan delili şudur: *“Onların yerlerini dümdüz, boş bir alan halinde bırakacaktır. Orada hiçbir çukur, hiçbir tümsek*

²⁵⁰ Mümin Suresi, 16.ayet sonu.

²⁵¹ Duhan Suresi, 10.ayet.

²⁵² Zilzal Suresi 1 ve 2.ayetler.

²⁵³ Hakka Suresi, 14.ayet

göremeyeceksin”²⁵⁴ ondan sonra Yüce Allah olarak ben bu yere kırk gün yağmur yağdırırım. Dünya kırk gün kırk arşın suda kalır. Ondan (sonra) Allahu teala seslenir “Ey güneş yüzlüler ve ey saçları dökülmüş ve sakalları beyazlamışlar, ataları çürümüş olanlar benim fermanımla dirilin”, der. Ondan (sonra) Allah İsrail’e can verir.

İsrafilin Sura Üflemesinin Özellikleri Bölümü

Peygamber aleyhisselam “Önce israfil dirilir gelir Sahra taşına binip bağırır. Kur’andan delili şudur: “*Çağırıcının yakın bir yerden sesleneceği gün, (o sese) kulak ver*”²⁵⁵ (Ondan sonra) İsrail böyle diyerek bağırır “Ey dağılmış saçlar, çürümüş kemikler, toplanın”, der. O yüce saatte dirilirler, ondan sonra İsrail sura üfler.

İsrail’in Sura Üflemesinin Özellikleri Bölümü

Peygamber aleyhisselam, “Ey Ebu Hureyre, sur boynuz gibidir ama yaprağı gümüşdür. Dört budağı vardır bir budağı göğün altındadır bir budağı yerin yedi kat altındadır üçüncü budağı tümüyle dünyayı kaplar. Ondan sonra Hak Teâla “İsrail’e sura üfle”, dedi. Kur’andan delili şudur: “*Sonra ona bir daha üflenir, bir de bakarsın onlar kalkmış bekliyorlar*”²⁵⁶ O gün sura üflendiğinde yerden toprağın altına kadar melekler, insanlar kalmaz, dedi Allahu Teâla’nın yarattığı herne varsa dirilir. Ondan sonra Allah Cebrail’e seslenir: “Cehennem meleğine seslen cehennemin tüm kapılarını bağlasın. Muhammed ve ümmeti için Rıdvan’a seslen sekiz cennetin kapılarını açın ve Muhammed için Burak sancak ve hulle al getir. Mikail, İsrail ve de yetmiş bin melek beraber Muhammed’e ver. “ Ondan sonra Cebrail, Mikail, İsrail ve yetmiş bin melek ile Muhammed görünür Burak sancak ve hulleyi ona verir.

Burak’ın Özellikleri Bölümü

Burağın yüzü insan yüzü gibidir ayağı at ayağı gibidir. Tamamen kırmızı yakuttandır. Kulakları yeşil zümrüttendir o yanı yeşil zümrüttendir, beyaz incidendir.

²⁵⁴ Taha Suresi, 106 ve 107.ayetler.

²⁵⁵ Kaf Suresi, 41.ayet.

²⁵⁶ Zümer Suresi, 68.ayet sonu.

Muhammed Mustafa'nın Mezardan Kalkmasının Özellikleri Bölümü

Allah'ın katındaki melekler, Resulullah hazretine Burak sancak ve hulle, verirler. Cebrail (peygamberin) mezarı başında durur. Mikail ayağının ucundadır. İsrail orta yerde duruyordur. Geriye kalan melekler ellerini bağlamış bir şekilde karşısında duruyordur. İsrail "Ey ebedi ruh, mezardan çık" der. İlk çıkardığında gözü yarılr, ikinci çıkardığında çığlık atar. Seyyidussadat aleyhisselavat çıkıp saç ve sakallarındaki toprağı silkeler, ayağı kalkıp gözünü açar. Cebrail Mikail ve melekleri görür "Bu ne günüdür?" diye sorar Cebrail, "Ey Muhammed, bugün insanların topanıp yayıldığı usançlı kıyamet günüdür" der. Bu sözi işiten Peygamber titreyerek ağlamaya başlar. Cebrail "Ey Muhammed, niçin ağlıyorsun? Burak'ı getirdim bin" der. Peygamber, "Bana Burak lazım değil", der. "Ey Muhammed, cennet elbisesini getirdim, giy der. Muhammed "bana cennet hulleli gerekmiyor" der. (Cebrail) "Ey Muhammed, ulu sancağını getirdim" der. Muhammed, "Ben sancak düşüncesinde değilim" diye cevap verir. "Ey Cebrail, Allah hakkı için benim canım (onun) kudret (elindedir) bana ne Burak gerek ne hulle ne taç gerek ne hizmetçiler gerek ne oğul ne kız gerek yalnız bana de ki Hakk Teâla ümmetimi ver", der. O yüce saat İsrail selam üzerine olsun ey Muhammed, Ben İsrail'im. Yeni dirildim henüz sura üflemedim, insanlardan senden başka kimse dirilmedi deyince Muhammed sevinir cennet elbisesini giyer tacı başına alır. Burak'a binmeden Burak "Benim sözüm vardı kıyamet günü bana ahir zaman peygamberi Muhammed binecekti sen kimsin?" der. Muhammed "Ahir zaman peygamberi benim" der. Ondan sonra Burak eğilir, Peygamber biner. Cebrail terkisini tutar. İsrail eğerini getirir. Kalan melekler önüne ardına toplanırlar. Celal sahibi, ulu, sonsuzluğundan şüphe olmayan Allah²⁵⁷ derler. Peygamber, başını secdeye eğdiği esnada Allah'tan ses geldi "Ey Muhammed başını secdeden kaldır bugün ibadet günü değildir, şefa'at ve sevap günüdür" der ondan sonra peygamber "Ey Rabbim ümmetimin şefa'atini bana ver", dedi. Ondan sonra cevap geldi Allah'tan "Sana izin verdim, onlara şefa'at eyle. Böylece senden de benden de hoşnut olurlar dedi. Kur'andan delili şudur: "Şüphesiz, Rabbin sana verecek ve sen de hoşnut olacaksın".

²⁵⁸ Ondan sonra peygamber, başından sonuna (ümmetime) şefa'at ettim, dedi.

²⁵⁷ Metinde ibarenin Arapçası yer almaktadır.

²⁵⁸ Duha Suresi, 5.ayet.

Kulların Mezardan Kalkmasının Özellikleri Bölümü

Ebu Nasır Ahmet'ten rivayet olunduğuna göre peygamber kıyamet günü elli bin yıla denktir demiştir. Kur'andan delili şudur: *“Melekler ve Ruh (Cebrail) ona süresi elli bin yıl olan bir günde yükselir.”*²⁵⁹

O günde elli durak vardır her durakta bin yıl ayakta dururlar. Ancak kullar mezar başında yirmi beş yıl ayakta dururlar. Kur'andan delili şudur: *“Göz dehşetle açıldığı, ay tutulduğu, güneşle ay birleştirildiği zaman”*²⁶⁰ Ondan (sonra) kullar gözlerini göğe dikerler, korkularından sarhoş gibi olurlar. Peygamber seslenir, “İnsanlar mezardan çıkınca başı açık, omuzları boş, anasından doğmuş gibi olurlar. Ayşe, o sözü işitince titreyerek ağladı. “Ey Resulallah, onların arasında kadınlar da çıplak mıdır?” dedi. Peygamber, “Ey Ayşe, rahat ol. Kaygılanma o gün kullar kaygıdan kendilerini bilmeyecek” (dedi). (Ayşe), “Kadınlar da mı?” (dedi). (Peygamber) “Kadınlar da öyle” dedi. O gün yüksek heybetli dağlar atılmış pamuk gibi havaya uçarlar Kur'andan delili şudur: *“O gün insanlar, her biri bir tarafa uçuşan küçük kelebekler gibi olacaktır. Dağlar da atılmış renkli yünler gibi olacaktır.”*²⁶¹

Ve o gün genç oğlanların saçları süt gibi ak olur Kur'andan delili şudur: *“Çocukları ak saçlı ihtiyarlara çevirecek olan bir günde”*²⁶² *“Gökler yarılr”*²⁶³ Kıyametin heybetinden ay ve güneş birbirine kavuşur kapkara olur. Kur'andan delili şudur: *“Güneş ve ay bir araya getirildiği zaman”*²⁶⁴ tüm kullar korkudan bağırırlar; Kur'andan delili şudur: *“Kaçacak yer nerede, nereye kaçalım?”*²⁶⁵ derler.

Ve o gün kardeş kardeşinden kaçır eş eşinden kaçır oğul babasından kaçır Kur'andan delili şudur: *“İşte o gün kişi kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçır. O gün onlardan her birinin işi başından aşkıdır.”*²⁶⁶ ve o gün kafirler zora düşer yeryüzünü dolduracak malları olsa mallarının hepsini verip

²⁵⁹ Mearic Suresi 4. ayet sonu

²⁶⁰ Kıyame Suresi 7 ve 8.ayetler.

²⁶¹ Karia Suresi 4 ve 5.ayetler.

²⁶² Müzzemmil Suresi 17.ayet sonu

²⁶³ Müzzemmil Suresi 18.ayet başı

²⁶⁴ Kıyame Suresi 9.ayet

²⁶⁵ Kıyame Suresi 10.ayet

²⁶⁶ Abese Suresi 34-37.ayetler.

kurtulmayı diler. Kur’andan delili şudur: “Kâfirler için hiç kolay değildir.”²⁶⁷ Ve o gökler parça parça olur. Melekler birden yere iner tümü çırılçıplak olurlar. Ve haberci seslenir: “Ey hesap terazisinin meleği, terazini kur. Ondan (sonra) kullar bir kez demirlenir.

Durakların Özellikleri Bölümü

Dört büyük halifeden (olan) Ali’den rivayet edilir; kıyamet günü elli yerde durak vardır. Yani dört soru sorulan durak vardır. Her kim mümin muvahhid ise cennete hesapsız girer ve her kim münafık, asi ise elli bin yıl başı açık yalın ayak aç susuz damağı kuruyarak kıyamete kadar asilerle kalır. Elli bin yıl sonra cehenneme girer.

Ejderha Yılıının Özellikleri Bölümü

Peygamber aleyhisselam , “Ey Ebu Hureyre, cehennemden bir yıl sonra çıkar o kullar demirlenir, mahşer yerine getirilirler. Güneşe suyun kaynatılmasının buyrulduğu yere gelip dururlar. Münafıkların amel defteri su gibi kaynar güneşin sıcaklığından. Münafıklar o suyun kaydığı dereye topuklarına dek batırlar. Bazıları dizlerine kadar batırlar. Her biri günahının sayısınca azab görür. Ondan sonra minber getirirler.

Minberlerin Özellikleri Bölümü

Kimi rivayetlerde yüz bin kimi rivayetlerde yirmi dört bin minber getirirler. Bizim peygamberin kızıl yakuttandır. Başında tac, elinde hülle vardır. Burak’a biner.Ebu Bekr-i Sıddık çok beyaz birBurak’a biner.Sağ yanında Ömer sarı renk Burak’a biner. Osman muşk rengi bineğe biner, ardından gelir. Oğlu nurdan Burak’a biner. Kırmızı sancak getirirler ve önünden geçerler. Tüm peygamberler bizim peygamberi selamlayıp geçer.

Cehennemin Özellikleri Bölümü

Peygamber aleyhisselam,“Ey Ebu Hureyre, Allah’ın fermanıyla cehenneme yaratılmışları toplarlar. O iletildikleri yere sahir derler Kur’andan delili şudur: “*Birdenbire kendilerini mahşerde buluverirler.*”²⁶⁸ demek pak olur onun için ona pak

²⁶⁷ Müddesir Suresi 10.ayet

²⁶⁸ Naziat Suresi 14.ayet.

derler. O yerde günah yoktur. O yerde acin denilen gümüşten güneş gibi parlar bir ok vardır. Orası Allah'tan korkanlara yer olur. Münafıklar, kafirler ona ayak basamazlar. Ve o gün bazı yüzler kapkara olur Kur'andan delili şudur: "O gün bazı yüzler ağarır, bazı yüzler kararır" ²⁶⁹*O gün birtakım yüzler aydındır*²⁷⁰*Rablerine bakarlar.*²⁷¹Ve o gün Hak Teala'ya ulaşılır. "*Gerçekleşecek olan kıyamet!*" ²⁷²" *Nedir o gerçekleşecek olan kıyamet?*"²⁷³ "*Gerçekleşecek olan kıyametin ne olduğunu sen ne bileceksin?*"²⁷⁴*Bilir misin ey Muhammed Allah'ın haber verdiği o gün bu gündür. "Semud ve Ad kavimleri, yüreklerini hoplatacak olan büyük felaketi (Kıyameti) yalanladılar."*²⁷⁵ Ad kavmi kıyameti yalanlamanın cezasını bilirler. "*İşte o gün, yer, kendi haberlerini anlatır.*"²⁷⁶ Ne yaptılarsa karşılığını görürler. "*Gök açılır ve kapı kapı olur.*"²⁷⁷ve gökler parçalanır. Kullar halden hale girerler. Korkudan bir saat kararır bir saat sararır. "Kesin gerçekleşecek (olan Kıyamet) koptuğu zaman" ²⁷⁸ kıyametin zorluğundan gökler parça parça olurlar. Etrafa atılmış pamuk gibi havaya uçar ve de hepsi gafillerdir²⁷⁹Ey Muhammed bilir misin o günün hangisi olduğunu? "*O gün kimse kimseye hiçbir fayda sağlayamayacaktır*"²⁸⁰ O gün kimsenin feryadını kimse duymaz. "*Ruh'un (Cebrail'in) ve meleklerin saf duracakları gün*"²⁸¹ Önce Cebrail ve tüm melekler saf tutar.

Mahşerin Özellikleri Bölümü

Kullar mahşer yerine gelirler bin yıl ayakta dururlar. Sağdan soldan güneş yakar. O gün arş gölgesinden ve sadaka gölgesinden başka gölge yoktur. Her kim "Allah'tan başka ilah yoktur Muhammed onun elçisidir" ²⁸²dediyse, ibadet ettiyse arşın gölgesinden (faydalanır). Asi kullar o sıcakta bin yıl kalırlar. Bin yıldan sonra

²⁶⁹Ali İmran suresi 106. Ayet başı

²⁷⁰ Kıyame Suresi 22.ayet

²⁷¹ Kıyame Suresi 23.ayet

²⁷² Hakka Suresi 1.ayet.

²⁷³ Hakka Suresi 2.ayet

²⁷⁴ Hakka Suresi 3.ayet.

²⁷⁵ Hakka Suresi 4.ayet

²⁷⁶ Zilzal Suresi 4.ayet.

²⁷⁷ Nebe Suresi 19.ayet.

²⁷⁸ Vakıa Suresi 1.ayet.

²⁷⁹ Araf Suresi 136.ayet sonu

²⁸⁰ İnfitar Suresi 19.ayet başı

²⁸¹ Nebe Suresi 38.ayet başı

²⁸² Metinde ibarenin Arapçası yer almaktadır.

Allah'tan ses gelir. Cehennemliğı cehenneme, cennetliğı cennete koyarlar. İnsanların yüzleri kuşa benzerler. Bilir misin, ey Muhammed kıyamet günü nasıldır? *“O gün insanlar, her biri bir tarafa uçuşan küçük kelekler gibi olacaktır.”*²⁸³ O gün insanlar karanlıkta boğazlanan kuşlar gibidir. Tüm kullar değirmen gibi çekilir. *“O gün o da çökmeye yüz tutmuştur”*²⁸⁴ Kullar o gün tedirgindir. Melekler çığlık atarak seslenir *“Ey cin ve insan toplulukları! Göklerin ve yerin uçlarından bucaklarından geçip gitmeye gücünüz yeterse geçip gidin. Büyük bir güç olmadıkça geçip gidemezsiniz.”*²⁸⁵ derler ey periler ey insanlar kaçın gökler bucaklar ne (oluyor) derler.

Safların Özellikleri Bölümü

O gün kullar iki yüz yirmi bölük olur. Sekiz bölüğü Muhammed ümmetidir ve kırk bölüğü diğer ümmetlerdendir. Kur'andan delili şudur: *“saf saf dizilmiş olarak melekler”*²⁸⁶

Meleklerin bölüğü insanların bölüğünden fazla gelir. *“O gün Ruh ve melekler sıra sıra dururlar.”*²⁸⁷ melekler bölüğü. İnsanlar Mağrib'den Maşrik'e kadardır. Ondan (sonra) yedi kat gökte yedi kat melekler vardır . (Bu meleklerin adları) muhline ve mucine ve raki'in ve sacidin haifin ve havle'l 'arş(tır).Bu melekler arşın yanındadır. Arşı taşıyan sekiz melektir. *“O gün Rabbinin Arş'ını, bunların da üstünde sekiz taşıyıcı taşır.”*²⁸⁸ Bu tüm kullar on beş bin yıl bir direk üzerinde dururlar. *“Sadece Rahman'ın izin vereceği ve doğru söyleyecek olan kimseler konuşabilecektir.”*²⁸⁹ Kimsenin kimseye söyleyeceği yoktur.

Kürsüler Bölümü

Peygamber aleyhisselam “O gün arş gölgesinde kürsüler koyarlar. Benim için nurdan bir kürsü koyarlar. Üç kürsü de benim sağ yanıma koyarlar. Üç kürsü de sol yanıma koyarlar. Üç kürsü de karşıma koyarlar. Üç kürsüden benim sağ yanımda olanın ilkinde Adem oturur. İkinci kürsüde İbrahim oturur. Üçüncü kürsüde Musa oturur. Ve

²⁸³ Karia Suresi 4.ayet.

²⁸⁴ Hâkka suresi 16. Ayet sonu.

²⁸⁵ Rahman Suresi 33.ayet.

²⁸⁶ Fecr Suresi 22.ayet sonu

²⁸⁷ Nebe Suresi 38.ayet başı

²⁸⁸ Hâkka suresi 17. ayet sonu

²⁸⁹ Nebe Suresi 38.ayet sonu

benim sol yanımdaki ilk kürsüde Zekariya oturur. İkinci kürsüde Ebu Bekir oturur.Üçüncü kürsüde Ömer oturur.Benim karşımdaki üç kürsünün ilkinde İsa oturur.İkinci kürsüde Osman oturur.Üçüncü kürsüde Ali oturur.

Sancakların Özellikleri Bölümü

Peygamber aleyhisselam “O gün on sancak vardır ilk sancak Ebu Bekir’in elinde ikinci sancak Ömerin elinde üçüncü sancak Osman’ın elinde dördüncü sancak Ali elinde beşinci sancak Muaz İbn Cebel’in elinde altıncı sancak Abdullah’ın elinde yedinci sancak Bilal’in elinde sekizinci sancak Hamza’nın elinde dokuzuncu sancak Ebu Darda’nın elindedir. Onuncu sancak Ebuzer Gıfari’nin elindedir. Sıddıklar Ebu Bekir’in sancağı altındadır. Doğru söz söyleyiciler Ömer’in sancağı altındadır. İffetli kişiler Osman’ın sancağı altındadır. Cömertler Ali’nin sancağı altındadır. Kur’an okuyucular Abdullah’ın sancağı altındadır. Şehitler Hamza’nın sancağı altındadır. Gençler Ebu Derda sancağı altındadır. Müezzinler Bilal-i Habeşi sancağı altındadır.” buyurmuştur.

Cennetin Özellikleri Bölümü

Bir hadiste bildirildiğine göre, Allah cenneti çeşitli nimetlerle bezer. Ve arşın sağ yanına getirirler. Ve cehennemi türlü azaplarla bezerler arşın sol yanına getirirler. Gök ehli ve yer ehli tümünü görür. Peygamber aleyhisselam“Allahu teala cehennemi azaplarla kıyamet yerine getirir “ dedi. Kur’andan delili şudur :“*O gün cehennem getirildiği zaman*”²⁹⁰

Cehennemi getiren meleklerin her birinin bir tarafından diğerine bir yıllık yol vardır. Ve cehennemin dört ayağı vardır. Bir ayağından diğerine kadar beş yüz yıllık yol vardır. Cehennmin yüzünde bin ağzı vardır. Bir dudağından diğer dudağına beş yüz yıllık yol vardır. Her ağzında bin dişi vardır her bir dişinin büyüklüğü Hud Dağı kadardır. Her birinin başında yetmiş bin zincir vardır. Her bir zincirin yetmiş bin halkası vardır. Her bir halkada yetmiş bin melek bekler. Her bir meleğin büyüklüğü o kadar büyüktür ki yeri göğü bir lokmada yiyip yutabilir. Bu özelliklerle cehennemi kıyamet yerine getirirler. Tüm kâfirlerin üzerine ateş sıçrar. Münafıkları yakar,

²⁹⁰ Fecr Suresi 23.ayet başı

müminlere hiç ateş değmez. Kur’andandelili şudur: “Şüphesiz cehennem, her biri saray büyüklüğünde kıvılcımlar saçar.”²⁹¹ “Bunlar sanki birer kızıl devedir.”²⁹²

O cehennem tüm kâfirler münafıkların üzerine doğru hareket eder. Önce melekler tutar, bırakmazlar. Onun korkusundan hepsinin yüzü düşer. Onun korkusundan İbrahim “Ey ulu Rabbim sen İshak ile beni bilirsin beni bana sen bağışla” der. Yakup da öyle söyler. Kur’andan delili şudur : “Kişinin kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçacağı gün”²⁹³ orada bulunan İlyas peygamber ve niceleri nefsim diye feryat ederler. Yalnızca bizim peygamberimiz ümmetim diye feryat eder. *الم اتجه و قاريم حسين* ümmetimi isterim, der. Ümmetinden ayrı olarak sana zaman verdimse bugün yerine getir der. Ondan (sonra)Hak Teala’dan ses gelir “Ey Muhammed, büyüklüğümün hakkı için gönlümü sevindirdim şefaata ver hem senden hem benden hoşnut olsunlar. Kur’andan delili şudur : “Şüphesiz, Rabbin sana verecek ve sen de hoşnut olacaksın.”²⁹⁴ Ondan (sonra)Allahu Teala cehenneme (bu ayetin deliliyle) boyun eğ (der). (Cehennem) boyun eğip döner. Tüm peygamberler minberlerine oturur hesaplarını verir.

Hesabın Özellikleri Bölümü

Ali İbn Talip“Hesap verme yeri yedi sıradır. İlk yerde kadınların haklarını sorarlar. her kim haramdan uzak olduğuna emin olduysa o büyük saatte kurtulur emin olmadıysa bin yıl azab görür. Bin yıldan sonra cehennemin ikinci katında bidat işleyip işlemediğini sorarlar. Her kim temiz, iyi gönüllü ise o büyük saatte kurtulur. Eğer gönlünde heva bidat varsa bin yıl azab görür. Üçüncü yerde ana baba hakkını sorarlar. Yerine getirdiyse ulu saatte kurtulur. Getirmediyse bin yıl azab görür. Bin yıldan sonra cehenneme girer. Dördüncü yerde evlat hakkını sorarlar eğer evlatlarını hoş tuttuysa o büyük saatte kurtulur, tutmadıysa bin yıl azab görür. Bin yıldan sonra cehenneme varır. Beşinci yerde hizmetçilerinin hakkını sorarlar eğer hoş tuttuysa o büyük saatte kurtulur. Tutmadıysa bin yıl azab görür. Bin yıldan sonra cehenneme gelir. Altıncı yerde akrabaların hakkını sorarlar. Eğer yerine getirdiyse ulu saatte kurtulur.

²⁹¹ Mürselat Suresi 32.ayet.

²⁹²Mürselat Suresi 33.ayet.

²⁹³ Abese Suresi 34-36.ayetler.

²⁹⁴Duha suresi 5. Ayet.

Getirmediyse bin yıl azab görür. Bin yıldan sonra cehenneme varır. Yedinci yerde hayvanların hakkını sorarlar. Eğer hiçbirine eziyet etmediyse ulu saatte kurtulur. Eğer eziyet ettiyse bin yıl azap görür. Bin yıldan sonra cehenneme varır.

Hesabın Özellikleri Bölümü

Hak teala bin yıldan sonra kaleme sorar. (Kalem), bilenlerin ilki sensin ben sana gönderdim, der. Kalem yüz yıl titrer. İlahi ben onu levhe yazdım der. Ondan sonra levhe sorar. Levh iki yüz yıl titrer ben onu Mikail'e verdim der Mikail'e sorar Mikail ben onu Cebrail'e verdim der Cebrail'e sorar. Cebrail ben onu peygamberlere verdim der. Peygamberlere sorar. Peygamberler "Sen daha iyi bilirsin, biz ümmetlerimize söyledik. Onlar sözü tutmadılar", derler Ondan (sonra) o kâfirler münkirler inkar ederler: "Ey Rabbimiz, onlar bize hiçbir şey demediler" (derler).

Ondan (sonra) Nuh "Ey Rabbim sen daha iyi bilirsin. Ben 998 yıl yaşadım. Bunlarla mücadele ettim, bunlar inanmadılar. " dedi. Allah "Ey Nuh, tanık getir" dedi. Ona inanan seksen kişi kaçıp gizlendi tanıklık etmediler. Nuh korktu. Kemikleri titreyerek Muhammed'e baktı. Muhammed ümmetine "Ey Muhammed ümmeti tanıklık edin, ben bunlarla nasıl uğraştım inanmadılar" dedi. Muhammed sancağı altındakiler Nuh'u görünce, esir edilenler gelip tanıklık ettiler. "998 yıl mücadele etti. Bunlar inanmadı", dediler Nuh kavmi, "Ey Rabbimiz bunlar bizi görmedi" dediler. Muhammed'i hak peygamber verdin ama bizondan (önce) İsa'nın kalamını okuduk." dediler. Kur'andan delili şudur: "Şüphesiz biz Nuh'u, kavmine, *"Kendilerine elem dolu bir azap gelmeden önce kavmini uyar" diye peygamber olarak gönderdik.*"²⁹⁵

Ondan (sonra) Allahu teala "Ey Muhammed âlimlerin tanıklığının hakkını verdiniz ama tezkiye de gereklidir bunlara " der. Muhammed'in tezkiyesini getirirler. Muhammed, yüce kalamında (Allah) buyurdu ki *"Bunlar, tövbe edenler, ibadet edenler, hamdedenler, oruç tutanlar, rüku' ve secde edenler, iyiliği emredip kötülükten alıkoyanlar ve Allah'ın koyduğu sınırları hakkıyla koruyanlardır. Mü'minleri müjdele.*"²⁹⁶ .

²⁹⁵ Nuh Suresi, 1.Ayet.

²⁹⁶ Tevbe Suresi 112.ayet. Yazmada السَّائِحُونَ الرَّائِعُونَ kelimeleri eksiktir.

Ondan (sonra) Hak Teala, “Ey Muhammed, bize tezkiye de gereklidir.”der. Ondan (sonra) Musa peygamberin tezkiyesini getireyim. Musa, (Allah) ilahi kelamında da şöyle der : “Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emredersiniz”²⁹⁷dedi.” Ondan (sonra) Hak Teala seslendi “ Ey Muhammed, şahitliğinin hakkını verdiniz izzetimin hakkı için ben ki yaratanım. Tezkiyet de gerçek ümmetin de gerçek. Bunların Nuh hakkında okuduğu da gerçek.” dedi. Yalancılar Nuh’u kovmadılar. Bunları durdururum. Bunları bir kez tutan başını feda etmesin onu cehenneme bırakın, cennete gidin.” dedi. Kur’andan delili şudur: “Onlar Firdevs cennetlerine varis olurlar. Onlar orada ebedi kalacaklardır.”²⁹⁸

Rivayet ederler: Sahabeler Peygamber’e “Allah ilk hesabı kime soracak?” diye sordular. Resulullah, Ebu Bekir dedi. Ebu Bekir bu sözü işitince korktu, kemikleri titredi, benzi sarardı aklı başından gitti. Peygamber Ebu Bekir’in can verdiğini sandı. Şehadet getirmesini dilediği söyledi. Ey Ebu Bekir, Allah’tan başka ilah yoktur²⁹⁹de dedi. Ebu Bekir, “Ey Resulullah benim korkudan aklım başımdan gitti. Herkesten önce neden hesap bana soruluyor?”dedi (O esnada) Cebrail geldi. Ey Muhammed, Allah’ın sana selamı var.(Allah) Ebu Bekir’e söyle korkmasın önce cennete girip kurtulmuşlardan olması için önce ona hesap soruyorum diyor, dedi. Onun ardından hesabı Ömer’e sorarlar. “Sen ne yaptın?” derler. Ömer, “Ey Rabbim doğru yolda oldum”, der Allah, “Ey Ömer, hatırlıyor musun? Nehara ilinde bir köprüde bir delik vardı. Koç geçerken yoksulun oğlağı deliği zedeledi. O deliği sen neden tamir etmedin? Ömer bunu duyunca korktu bin türlü şefaath ile kurtuldu. Üçüncü olarak Aliye hesap sorarlar. Ali, “Ey Resulullah Osman’a hesap yok mudur? “ diye sordu. (Peygamber),Ey Ali biliyor musun şu şehri aldığımda, o gün bin kişi müslüman oldular. Bunlara erzak gerektiğini söyledim. Osman gitti, üç gün içinde hepsine bir yıllık erzak getirdi. O zaman ellerimi kaldırdım, dua ettim. Ey Allah’ım, Osman’a kıyamet (günü) hesap sormadan geçir dedim. Osman, onun için hesap vermeyecek dedi. Ondan (sonra) Peygamber, “O on beş yıl kullar kor üzerindedirler. Gün sonu

²⁹⁷ Ali İmran Suresi 110.ayet başı.

²⁹⁸Müminun Suresi, 11.ayet.

²⁹⁹ Metinde ibarenin Arapçası yer almaktadır.

münafıkların amel defteri su gibi kaynar. O gün Muhammed'in sancağının altından başka hiç gölgelik yoktur.

Gökten Amel Defteri Yağmasının Özellikleri Bölümü

Peygamber “O yoldan kıyamet yerine gelirler. Gökten amel defterleri yağar. Bazılarının eline ak defterler, bazılarının eline kara defterler gelir” dedi.

Ali'den rivayet edildiğine göre o defterleri kiramen kâtibin yazmıştır. (Bu defterler) tomar şeklinde gökten uça uça gelirler. (Defterler) iyilerin sağ eline gelir. Söyleyin, Ashabul meymenet dedikleri bunlardır. Ak defterlerini işlerler. “Allah, yapmakta oldukları şeylerden dolayı onların dostudur”³⁰⁰ dedikleri de bunlardır. Yüzleri nur “O, hesap görenlerin en çabuğudur”³⁰¹ dedikleri bunlardır. Hesapları bir saat içinde olur. Kur’andan delili şudur: *Kime kitabı sağından verilirse*³⁰² *hesabı çok kolay bir şekilde görülecek*³⁰³. Elinde ak defter olan kişinin bahtı da aktır. “Biz ise, her şeyi bir kitapta (Levh-i Mahfuz'da) tamamiyle sayıp tespit ettik.”³⁰⁴ Yaptığı ibadetler, iyilikler defterinin içindedir. Onu kendisi okuyup mutlu olur defterini yukarı kaldırır ve “Gelin, kitabımı okuyun”³⁰⁵ derler. Ey dostlar gelin, görün bunun içinde ne ibadetler ne iyilikler var. “Hesabımla karşılaşacağımı zaten biliyordum”³⁰⁶

Allah'tan ses gelir. “Artık o, hoşnut bir hayat içindedir.”³⁰⁷ “Yüksek bir cennettedir.”³⁰⁸ Ey kulum dünyada senden hoşnuttum. Cennete gir, der. Dünyada siz beni ibadetlerinizle hoşnut kıldınız ben de bugün sizi cennetimle ve yüzümle hoşnut kılarım, dedi. O kişilerin “Allah korusun”³⁰⁹ ellerine kara defterler gelir. Bunlara Ashabul Meşemet derler, cehennem ehli bunlardır. Kur’andan delili şudur: “Üzerlerinde etrafı sınıksız kapatılmış bir ateş vardır.”³¹⁰

³⁰⁰ Enam suresi 127. Ayet sonu.

³⁰¹ Enam Suresi 62.ayet sonu.

³⁰² İnşikak suresi 7. Ayet, yazmada ayetin başındaki ف harfi eksiktir.

³⁰³ İnşikak suresi 8. Ayet

³⁰⁴ Nebe Suresi, 29.ayet.

³⁰⁵ Hakka Suresi, 19.ayet sonu

³⁰⁶ Hakka Surasi,20.ayet sonu

³⁰⁷ Hakka Suresi,21.ayet

³⁰⁸ Hakka Suresi, 22.ayet.

³⁰⁹ Metinde Allah korusun anlamındaki Arapça bir söz yer almaktadır.

³¹⁰ Beled Suresi, 20.ayet.

Defterleri kara olanlar aşağılanırlar, yüzleri de karadır. O defterlerin içinde türlü günahları vardır. Ondan (sonra) bu (ellerine kara defterler gelenlere) *"Oku kitabını! Bugün hesap sorucu olarak sana nefsin yeter"* denilecektir.³¹¹ ve o bedbahtlar ne günahlar işledilerse defterin içindedir. Kendi dilleriyle okurlar. Ondan (sonra) kâfirler çılgılık atarlar. *"Eyvah bize! Bu nasıl bir kitaptır ki küçük, büyük hiçbir şey bırakmadan hepsini sayıp dökmüş!"* derler. Onlar bütün yaptıklarını karşılarında bulurlar. *Senin Rabbin hiç kimseye zulmetmez.*³¹² Ve ah vah derler ne kötüye, keme ulaştık, derler. Dünya'da ne yaptıysak yüzümüze getir, derler.

Peygamber aleyhisselam "Kâfirlerin defteri uçarak yanlarına gelir dolanır", der. *Her insanın amelinin boynuna yükledik.*³¹³ Günahları yılan çiyen suretine bürünüp ellerine ağızlarına tüm boyunlarına sarılır. Ağzından irin, kan akar. O günahlara sorarlar. Günahlar söyleyebilir misiniz bu kulu? Günahları, söyleyemeyiz der. Günahlar; bizi yerde işledin, bizi dünyaya gönderin, açıkça getirdin, der. Bu kul, o günahları Allah'a götürür. Allah'ın huzuruna varır.

Resulullah rivayet eder ki iyi amel sahibine ameli iyi bir insan görünümünde gelir. Müminlere selam verir. Mümin olan kişi, "Sen nasıl bir varlıksın? Biz senin gibisini dünyada görmedik" der. O kişi, "Biz senin dünyada işlediğin iyi amelleriz. Allah bizi sana eş verdi. Gel, seni Allah'ın huzuruna götürelim, ulaştıralım. Hiç korkma tüm cevaplarını biz vereceğiz tüm korkularına karşı sana dua edeceğiz" der.

Allah şöyle buyurmuştur : *"Ahiret mutluluğuna erenler var ya"*³¹⁴. Kıyamet gününde kuller üç kısım olurlar. Biri ashabul meymenedir. Üçüncüsü müslümanlığı ilk kabul eden kimselerdir Bunlar cennetin padişahlarıdır. Kur'andan delili şudur : *"(İman ve amelde) öne geçenler ise (Ahirette de) öne geçenlerdir. İşte onlar (Allah'a) yaklaştırılmış kimselerdir. Onlar, Naim cennetlerindedirler."*³¹⁵

Yarın kıyamet gününde üç türlü kavim cennetin padişahıdır, derler. Birincisi âlimler, ikincisi kâfirlikten müslümanlığa geçenlerdir. Allah meleklerine seslenir "Ey

³¹¹İsra Suresi, 14.ayet.

³¹²Kehf Suresi, 49.ayet sonu.

³¹³İsra Suresi 13.ayet başı.

³¹⁴Vakıa Suresi, 8.ayet başı

³¹⁵ Vakıa Suresi 10-12.ayetler.

meleklerim, bunlar kimlerdir?”, der. Allahım, sen alçak gönüllü, bilgili padişahsın. Onu niçin bu kavmin kim olduğunu kullarına bildirmek için biz meleklerine soruyorsun? Ey Allahım, en iyisini sen bilirsin. Bu kişiler kâfirlerin çocuklarıydı, küfürden dönüp iman ettiler. Ardından Allah, anasından atasından görerek Müslüman olanlarla bunların hesaplarını aynı anda soralım, dedi. Melekler, Ey Rabbim, en iyisini sen bilirsin”, dediler. Hak Teala, “O kullar benim cömertliğimle müslüman oldular bunları cennet padişahlarından yapın” dedi. Ardından beş vakit namazı cemaatle kılan kişileri getirdiler. Hak Teala, “ Hürmet göstereyim” dedi. Allah “Ey meleklerim, bunlar kim?” dedi. Melekler,“Bu kişiler beş vakit namazı cemaatle kılan kişilerdir “dediler. Allah da onun için onlara karşılıklarını verdim sekiz (katlı) cennete girsinler, dedi.

Ardından yöneticileri getirirler. Hürmetini kıyameti kullara bildirmek için sorar. Bu Muhammet ümmetinin alametidir derler. Allah seslenir,“Ey Muhammed ümmeti, sancağınız ne?”Bunlar,“Ey yüce rabbimiz cehennemden korkuyoruz, cennete girmeyi ümit ediyoruz” derler. Hak Teala,“Ey âlimler, o kişiler amel ve ilimleri ile cehennemden kurtuldular. Siz bunca ameliniz ile cehennemden kurtulup cennete girersiniz. Sizin korkunuz nedir?” derler. “Ey yüce rabbim sen daha iyi bilirsin” derler. Ondan sonra hak teala “Ey alimler sizi kim dost edindiyse onların tümüne şefaate eyle cennete girin” der Allah şöyle buyurur : *اسْتَشْفَعَا عُلَمَاءُ أُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَمَةِ كَمَا سَتَشْفَعُ عُلَمَاءُ بَنِي إِسْرَائِيلَ* manası budur; Peygamber aleyhisselam “Beni İsrail peygamberleri şefaate ediyorsa benim ümmetimin alimleri de şefaate kılar“ der.

“*Fakat kime kitabı arkasından verilirse*”³¹⁶ bir kısmının sol ellerinin derileri arkasından feryat ederler, amel defterini arkasından verirler. “*Helak! diye bağırarak ve alevli ateşe girecektir.*”³¹⁷ Bunlar, “Sair cehenemine tutulduk” diye feryat ederler. “*Çünkü onlar hesaba çekilmeyi ummuyorlardı.*”³¹⁸ Bunlara hesap verme ümidi olmaz. “*Ayetlerimizi de alabildiğine yalanlamışlardı.*”³¹⁹ Bunlar şu kıyamet yalandır diyen kavimdir. “*Ey insan! Şüphesiz, sen Rabbine (kavuşuncaya kadar)*

³¹⁶ İnşikak Suresi, 10.ayet.

³¹⁷ İnşikak Suresi 11 ve 12.ayetler, 11.ayette Yazmada ب ve ث yerleri değişmiş orijinaline göre yazıldı.

³¹⁸ Nebe Suresi 27.ayet.

³¹⁹ Nebe Suresi 28.ayet.

didinip duracak ve sonunda didinmenin karşılığına kavuşacaksın."³²⁰Ey Muhammed, kim ne yaptıysa bulacaktır. İyi kötü karşılığını bulacaktır.

Allah "Kitabı kendisine sol tarafından verilen"³²¹ buyurdu. Ve bazılarının sol ellerine kara defter verilir. Dünyada ne kötülük yaptıysalar içindedir. "Keşke kitabım bana verilmeseydi, der"³²² Ah bu defter bana verilmeseydi, der."*Keşke ölüm her şeyi bitirseydi.*"³²³

Ey keşke ile hükmedenler, dünyaya gidip ibadet edin derler. Zebaniler gelip "Ey bedbahtlar son pişmanlık fayda vermez, derler. "*Malım bana hiçbir yarar sağlamadı.*"³²⁴ Zenginler feryat ederler. Zenginlik bizi helak etti, derler. "*Saltanatım da yok olup gitti.*"³²⁵ Sultanlar feryat eder, bizi sultanlık helak etti derler.

Geri dönelim söz başına gelelim. "*Kötülüğe batanlara gelince; ne mutsuz kimselerdir!*"³²⁶ Ey Muhammed, bunlar azab göreceklidir. Bunları sol tarafa alınır. Allah "*O gün insanlar amellerinin kendilerine gösterilmesi için bölük bölük kabirlerinden çıkacaklardır.*"³²⁷ buyurur. O gün (kullar) beli bükük hesap yerine gelirler. Her biri ameli neyse onu bulacaktır. "*Artık kim zerre ağırlığınca bir hayır işlerse, onun mükâfatını görecektir.*"³²⁸ Kim de zerre ağırlığınca bir kötülük işlerse, onun cezasını görecektir."³²⁹ Her kim bir zerre kadar kötülük yaptıysa kötüleşmesin." Ben kullara zulmedici değilim. "³³⁰ Tüm kullara güç yetiremeyecek değilim, der.

Peygamber aleyhisselam yarın kıyamet gününde tüm asilere doksan dokuz amel defteri gelir. Hepsinin içinde günahları vardır, hiç ibadet bulunmaz. Bunun üzerine asi kullar bağırırlar "Ey yüce rabbimiz bu bizim defterimiz değildir, derler. Çünkü biz hac yaptık, gazada bulunduk, namaz kıldık. O ibadetlerimiz bu defterde yok, derler. Hak

³²⁰ İnşikak Suresi, 6.ayet

³²¹ Hakka Suresi 25.ayet başı

³²² Hakka Suresi 25.ayet sonu

³²³ Hakka Suresi 27.ayet

³²⁴ Hakka Suresi,28.ayet : مَا أَغْنَىٰ عَنِّي مَالِيَةٌ şeklinde olup satır sonunda yazılan مَا sehven diğer satır başında tekrar yazılmış olabilir.

³²⁵ Hâkka suresi 29. ayet

³²⁶ Vakıa suresi 9. Ayet, Ayetin başındaki و harfi yazmada sehven ف harfi olarak yazılmış olabilir.

³²⁷ Zilzal Suresi 6.ayet , yazmada يُ ibaresi eksiktir.

³²⁸ Zilzal suresi 7. ayet

³²⁹ Zilzal suresi 8. Ayet

³³⁰ Kaf Suresi, 29.ayet sonu

Teala'dan cevap gelir: "Ey kullarım doğru siz hepsini yaptınız ancak hepsini müslümanların gıybetiyle heba ettiniz gıybet ile dağıttınız.İbadetleriniz yok oldu.Sadece günahlar yerinde kalmıştır.Şimdi emin ol ki bu defter senindir, der.

Peygamber aleyhisselam,"Ey Ebu Hureyre, yarın kıyamet gününde çağırıcı kullar arasında seslenir. *"Bu, hüküm ve ayırma günüdür. Sizi ve öncekileri bir araya toplamışsınızdir."*³³¹ *"Eğer bir tuzağınız varsa, haydi bana tuzak kurun!"*³³² diye seslenir. Bu tüm alimlerin bir araya geldiği gündür. Dünyada türlü hileler yaptınız şimdi yapın da görelim, derler. Çağırıcı (yine) seslenir "Ey insanlar, bugün *"Siz ancak yapmakta olduklarınızın karşılığını görüyorsunuz."*³³³Bugün kimin ne yaptıysa bilip göreceği gündür. O günü görünce kâfirler feryat ederler .*"Bu zordur"*³³⁴. Ah eyvah ne zor bir güne denk geldik, derler.

"Allah, kıyamet günü şöyle diyecek: "Ey Meryem oğlu İsa! Sen mi insanlara, Allah'ı bırakarak beni ve anamı iki ilah edinin, dedin?"³³⁵der . İsa'ya kavmin seni çiviler, der.Sana tanrı derler, beni bırakıp sana ve annene taparlar.İsa aleyhisselam cevap verir: *" İsa da şöyle diyecek: "Seni bütün eksikliklerden uzak tutarım. Hakkım olmayan bir şeyi söylemem, benim için söz konusu olamaz. Eğer ben onu söylemiş olsaydım, elbette sen bunu bilirdin. Sen benim içimde olanı bilirsin, ama ben sende olanı bilemem."*³³⁶İsa "Ey yüce rabbim sen daha iyi bilirsin.Bunlara ben bana tapın demedim.Benim taptığım tanrıya tapın dedim bunlar dinlemediler", der. *"Şüphesiz ki yalnızca sen gaybları hakkıyla bilersin."*³³⁷ Sen gaybtan bilirsin benim ne dediğimi, der. Ardından kıyamet gününde çağırıcılar kafirlere dört isimle seslenir : ey hain ey küfre düşmüş, ey ihanet etmiş, ey yalancı. Müminleri de dört farklı isimle çağırır : ey irfan sahibi, ey erdemli, ey inancında samimi olan kişi, ey mümin der.

Cennetin Özellikleri Bölümü

³³¹Mürselat suresi 38. ayet

³³²Mürselat suresi 39. ayet

³³³Tahrim Suresi, 7.ayet sonu.

³³⁴ Metinde ibarenin Arapçası yer almaktadır.

³³⁵Maide suresi 116. Ayet başı

³³⁶Maide suresi 116. Ayet ortası.

³³⁷Maide Suresi,116.ayet sonu.

Peygamber aleyhisselam, Ey Ebu Uyaz, cennet içinde bir asa vardır adı nahiyedir Allahu teala onu nurdan yaratmıştır arş ile kürsü arasındadır tam o yıl müminlere dokununca yüzleri nurlanır hepsi mutlu olur ağaçların dalları birbirine dokununca ezgiler duyulur. Tesih eder içeride ne kadar köşk varsa kapısı açılır. Hurilerin faydaları bilinir. Huriler erkekleşir.

Cennet içinde müşkten anberden tepeler vardır. Müminlerüstüne kurulur. Yetmiş bin yıl müminler bunun içinde mutlu olurlar. Bir gün görünmez.

Cennet içinde içinde canlıların olduğu çayırlar olduğu rivayet edilir. O canlılara inad derler. Cennet ehlinin evleri onlardır. Peygamber aleyhisselam o çayırları ve canlıları miraç gecesi gördüğünü söyler.

Muhammed Ümmeti Bölümü

Muhammed Ümmeti cennete vardığında yüzleri kâfirler gibi kara varmazlar. Feryat ede ede, ey Muhammed , ey Muhammed diye gelirler. Cehennem kapısına gelip azap görecekteler Muhammed'in adını andılar. Malik, "Bunlara siz hangi ümmettensiniz?" diye sorar. "Diğer ümmetler gibi yüzünüz kapkara değil. Elinizde ayağınızda zincir yok" der. Bunlar, "Biz sevgili peygamberinin ümmetindeniz" deyip peygamberimizin adını onadık. Biz, Kuran okuyan sonra beş vakit namaz kılan ve Ramazan ayında oruç tutanlarız, derler. Malik, onlara "Siz Muhammed ümmeti misiniz? " diye sorar. Onlar "Allah hakkı için, biz Muhammed ümmetiyiz" derler. Malik, "Ey bahtsızlar, Muhammed niye şefaata etmedi?" diye sorar. Bunlar, "Malik bize izin versin, ağlaşalım" derler. Malik "Ağlaşın" der. Yaşlar dökerek kan dökerek ağlarlar. Malik " Şimdi ağlamanız gereksizdir eğer dünyada Allah korkusunu bilseydiniz cehenneme tutulmazdınız" der. Ardından "Bunları cehenneme atın" diye seslenir. Bunlar "Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla " ³³⁸ diye bağırlar cehennem bunların olduğu yere bin yıllık yol uzaklığındadır. Cehennem bunlardan uzaklaşır (yine) "Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla " ³³⁹ derler. Cehennem bunlardan iki bin yıl uzaklaşır. Malik cehenneme doğrulur. Bunlar (yine) "Rahman ve Rahim olan

³³⁸ Metinde besmele sözünün Arapçası yer almaktadır.

³³⁹ Metinde besmele sözünün Arapçası yer almaktadır.

Allah'ın adıyla “³⁴⁰ derler. Cehennem bunlardan üç bin yıllık yol kadar uzaklaşır. Malik cehenneme “Ey cehennem benim emrimi neden yerine getirmiyorsun? Allah bu kulların cehenneme atılmasını emretti” der. Cehennem “Senin emrini yerine getireceğim ancak Allah'ın adını andıkları için bende güç kalmıyor” der. Onlar “Allah'ın adıyla”³⁴¹ demeyi de unutunca cehennem bunları azapları müddetince tutar gördükleri azaplar bitince cennete girerler muhammed ümmeti cehennemde kalmaz.

Cehennemin özellikleri bölümü

Peygamber aleyhisselam “Miraç gecesi altıncı kattan baktığımda Beytülmağdis'te bir dere gördüm. O derede bir melek gördüm. Kara yazılı çatık kaşlı uzun suratlı heybetliydi. Uzunluğu yüz yıllık yoldu. Malik ona, “Ey Mikail, Muhammed'e tüm cehennemi göster” dediğinde önce bana bir yer gösterdi adı روم صلاوش dur. Yüz yıllık yol üzerindeydi içinde türlü azaplar çeken birçok kul doluydu. İkinci gördüğüm yerin içi zincirlenmişlerle doluydu. Üçüncü gördüğüm yerin adı garkaydı. Büyükleme dağları ile doluydu. Allah “O halde yakıtı insanlarla taşlar olan ateşten sakının. O ateş kâfirler için hazırlanmıştır.”³⁴² Buyurdu altıncı yer gördüm adı siccindi kâfirler ve münafıklarla doluydu münafıkların ruhuna çeşitli azaplar yapıyordu yedinci gördüğüm yerin adı عَجِينُ dür. İçeride ateşten bir denizle doluydu Allah korusun”.

Peygamber aleyhisselam “Miraç gecesi cehennemi gördüm geceden karanlıktı. İlk kapısının adı cehennemdir kapıcısının adı ظَفَّالٍ dür. Yetmiş bin melek ve yardımcısı vardır. İkinci kapının adı lezzardır kapıcısının adı ظَفَّالٍ dür. Yetmiş bin melek ve yardımcısı vardır. Üçüncünün adı hutamedir kapıcısının adı طَّاطِئٍ dür. Yetmiş bin melek ve onun da yardımcısı vardır. Dördüncü kapının adı Sekare'dir. Kapıcısının adı شَمَّطَائِلٍ dür. Yetmiş bin melek ve onun da yardımcısı vardır. Beşinci kapının adı Sair'dir. Kapıcısının adı صَبَّائِلٍ dur. Yetmiş bin melek ve onun da yardımcısı vardır. Altıncı kapının adı cehennemdir. Kapıcısının adı طُوطَائِلٍ dür. Yetmiş bin melek ve onun da yardımcısı vardır. Yedinci kapının adı Gıyar'dır. Kapıcısının adı Malik'tir. Onun da yetmiş bin melekten oluşan yardımcısı vardır. Tüm yardımcıları kara yüzlü çatık gözlüdür. Ağzından burnundan ateşler çıkar. Cehennemin perdeleri ateştedir. Sadece

³⁴⁰Metinde besmele sözünün Arapçası yer almaktadır.

³⁴¹Metinde besmele sözünün kısaltılmış şeklinin Arapçası yer almaktadır.

³⁴² Bakara Suresi, 24.ayet sonu.

Malik'in kapısında yetmiş bin dağ vardır. Her dağda yetmiş bin dere vardır. Her dereye yetmiş bin kara bulut vardır. Her kara bulutta yetmiş bin oda vardır. Her odada yetmiş bin türlü azap vardır. Biraz ileride yetmiş bin yılan vardır. Her biri bir tepe gibidir ve çiyân katır gibidir. Her çiyânın bin kuyruğu vardır her kuyruğunda yetmiş bin dikenî vardır her dikende yetmiş bin yılanlı zehir vardır.

Ka'ab el ahbar, "Tevrat içinde okudum. Allahu Teala iki yaratık yaratmıştır birinin adına neceyalit derler. Birinin adına يَلْت derler. Cinsiyeti (hem) erkektir (hem) dişidir. Her birinin uzunluğu beş yüz yıllık yoldur. Her gün ikisi beraber olur. Cibiliyet'in kuyruğundan yılan dökülür. يَلْت'in kuyruğundan çiyân dökülür. Tüm yılanların kökeni o ikisindendir.

Cehennem Dağlarının Özellikleri Bölümü

Peygamber aleyhisselam, Cehennem içinde bir dağ vardır adı صُور 'tur. Allah, "Ben onu dimdik bir yokuşa sardıracağım" ³⁴³ buyurmuştur. Kâfirler toplanırlar. Kırk kısım halinde o dağın başına çıkarlar. Hepsi dağ başına çıkınca dağ bir kez silkinir. Tüm kâfirler cehennem dibine düşerler. Bir dağ daha vardır ona عَضْبَان derler kıyamet gününde ateşe tapanlar o dağda kaynarlar.

Cehennem Irmağının Özellikleri Bölümü

Peygamber aleyhisselam "Miraç gecesi ziftten daha kara ırmaklar gördüm. Her birinin büyüklüğü bin yıllık yoldur, hâlâ gözümün önündedir. İlkini adı Hamim ikincisinin adı Sadide üçüncünün adı Gasileyn'dir. Kapaklı iki (tane) daha gördüm. Cebrail buyurunca kapağını kaldırdılar. Onun ıslığının tizliğinden tüm cehennem çığlık atıyordu. İçindeki yılanlar her şeyi yok ediyor. Ben Cebrail'e sordum "Bu ne deredir?" (Cebrail) derelere seslendi. "Ey Muhammed, birinin adı Veyl'dir diğerinin adı Felak'dır. Yarın kıyamet gününde bu ikisi de seçilmiş kafirlerle dolacaktır. Kur'andan delili şudur: *"Bu sebeple, bugün burada onun samimi bir dostu yoktur. Kanlı irinden başka bir yiyeceği de yoktur. Onu günahkârlardan başkası yemez."* ³⁴⁴ Yarın kıyamet gününde kafirler kimseye seslenemez. *"İşte bu hesap ve ceza gününde onlara*

³⁴³ Müddessir suresi 17. ayet

³⁴⁴ Hakka Suresi 35, 36 ve 37.ayetler

ziyafetleridir.”³⁴⁵ yemekleri içecekleri o ırmaklardan olur. Allah “*Son derece kızgın bir kaynaktan içirilirler*”³⁴⁶ buyurmuştur. Irmaklardan Allahın hışmından yiyecekler çıkar. “*Onlara, acı ve kötü kokulu bir dikenli bitkiden başka yiyecek yoktur.*”³⁴⁷ O yemekler kan ve irinden oluşur. “*Orada ne bir serinlik ve ne de içecek bir şey tadacaklar!*”³⁴⁸ “*Kaynar su ve irin içecekler.*”³⁴⁹ Bunların ondan başka yiyecekleri yoktur. “*Ancak, uygun bir ceza olarak*”³⁵⁰ yerler. “*Onlara çılgınca kaynamış bir içecek ve elem dolu bir azap vardır.*”³⁵¹ Cehennemliklere azap ederler ve kaynar içecek verirler Burak’a binemezler.

Zakkum Ağacının Özellikleri Bölümü

Peygamber aleyhisselam, Kur’andan “*Mutlaka (cehennemde) bir ağaçtan, zakkumdan yiyeceksiniz. Karınlarınızı ondan dolduracaksınız.*”³⁵² ayetlerini delil gösterdi. Zakkum cehennemlikler içindir, orada zakkum ağaçları doludur onlara zakkum yedirirler, acıkanlar ve susayanlara, buyurdu. Sonra bir hadiste bildirilmiştir ki kıyamet gününde kafirler müminlerden fazla gelir. Cehennem meleği Malik sıçrayarak gelir kâfirleri tutup cehenneme koyar. “*İşte onlar cehennemliklerdir. Onlar orada ebedi kalacaklardır.*”³⁵³ Bunlar sonsuza kadar cehennem ehli olacaktır. “*Hiçbir kimseden herhangi bir şefaahat kabul olunmaz.*”³⁵⁴

Bunlara hiç şefaahat edilmeyecek “*Onlardan fidye alınmaz. Onlara yardım da edilmez.*”³⁵⁵ Hiç yardımcıları olmayacak.

İmam Ali, “Ey Muhammed, hepsinden büyük günah nedir?” diye sorunca (Peygamber) “Ey Ali, Allah’tan geldik yine ona döndürüleceğiz.”³⁵⁶ Bir kişi kıyamet (günü) Allah’ın huzuruna ulaşınca Allah ona yüzünü dönüp “Cehenneme” diye

³⁴⁵Vakıa suresi 56. Ayet.

³⁴⁶Gaşiye Suresi, 5.ayet.

³⁴⁷Gaşiye Suresi, 6.ayet.

³⁴⁸Nebe suresi 24. Ayet.

³⁴⁹Nebe suresi 25. Ayet.

³⁵⁰Nebe suresi 26. Ayet başı

³⁵¹Enam Suresi,70.ayetten bir kısım.

³⁵² Vakıa Suresi, 52 ve 53.ayetler

³⁵³Bakara Suresi,81.ayet sonu.

³⁵⁴ Bakara Suresi, 48.ayetten bir kısım.

³⁵⁵ Bakara Suresi 48.ayetten bir kısım

³⁵⁶ Bakara Suresi 158.ayetin sonu

buyursa ondan büyük günah yoktur, dedi. Bir hadiste cennetin kapısında “kâfirler sana giremez” yazılı olduğu bildirilmiştir. Cehennemın kapısında da “müminler sana giremez” yazılıdır. Ve yine rivayet ederler ki cehennemliklerin sırtının bir tarafından diğer tarafına kadar kırk yıllık yol vardır. Başları dağlar gibidir. Saçları mızraklar gibi, yüzleri kara, gözleri çakırdır. Kur’andan delili şudur: “*Ateş yüzlerini yalar ve onlar orada sırtıtır kalırlar.*”³⁵⁷ Ellerinde ayaklarında zincirler vardır. Her birinin kırk dişi vardır. Genişliği kırk arşındır. Aralarında yılan çıyan vardır. Yiyeceği zakkum, içeceği hamimdir. Dostları devler perilerdir.

Ümmetini öyle bir azdırırım ki namazı terk ederler. İslam dininden dönerler Allah korusun³⁵⁸ ama azap tayfasından olurlar. Ben zahmet etmeden de (günahlar) işlerler. İnsanların malı olan hayvanlarını kaparlar, yağmalarlar, çalarlar. Marifetli olanlar ve alimler ve sohbet edenler ile her zaman savaş halinde oluruz. Bazen bunlar beni yener bazen ben bunları yenerim. Her zaman ben ve evladım onlarla mücadele ederiz. Resulullah “Ey lanetlenmiş (şeytan) benim şefatim ümmetimin büyük günahlar işleyen kısmınadır, kendini harap ettiğinle kalacaksın.” dedi. (Şeytan) “Ey Muhammed Allah hakkı için seni seçkin kıldı. Şefaatin sahibisin sen ve şu adına aşere-i mübeşşire denen on sahabeden sonra kime şefaati edersin?” dedi. (Peygamber) “Namazını bilerek terk eden şefaati isterse ona yoktur.” dedi.

Resulullah ey lanetlenmiş (şeytan) benden önceki peygamberlere hiç söyledin mi? (şeytan) “Evet Nuh’a İbrahim’e Musa’ya İsa’ya söyledim. Hatta Nuh’a tufan vaktinde beni gemiye al dedim razı olmadı. Gölgeyi gemiye koyarken gölgenin kuyruğuna yapıştım. Gölgeyi geri çektim. Nuh gölgeye gir ya Şeytan diye seslendi. Bu halde ben de girdim. Nuh “Ben sana söylemeden gölgene girdim” dedi. “Ey Nuh gölgen şeytan mıdır? “ dedim. Nuh beni geri çıkarmak için nasıl dürttüyse Allahu Teala vahiy gönderdi. “Ey Nuh çıkarma, sana öğüt versin öğüdünü dinle” , dedi. Nuh “Öğüdün nedir?” diye sordu. Ben de “Ey Nuh, kendini büyük görmekten sakın ben önce kendimi gördüm o an Adem’e secde edin emri geldi tanrılık iddiası ettim. Kıbrım sebebiyle Adem’e secde etmedim. Yüce huzurdan kovuldum. Adım lanetlenmiş oldu kendini koru acelecilikten. Pişman olmayasın çünkü Kabil acelecilik eyledi. Kardeşi

³⁵⁷ Müminun suresi 104. ayet

³⁵⁸ Metinde ibarenin Arapçası yer almaktadır.

Habil'i öldürdü sonra pişman oldu. Kur'an bunu şu şekilde haber verdi : "Artık pişmanlık duyanlardan olmuştu."³⁵⁹

Resulullah sordu "Ne dersin lanetlenmiş (şeytan) senin katındaki saadet sahibi kimdir? " Lanetlenmiş (şeytan) "Büluğ çağına eriştikten sonra bilerek namazı terk edendir", dedi. Resulullah (yine) sordu "Senin katındaki eşkıya kimdir? " dedi. (Şeytan) "Kerem sahibi cömert kişidir", dedi. Resulullah sordu "Ey lanetlenmiş (şeytan) insanın malını ne tükettirir?". Lanetlenmiş (şeytan) "İlim meclisinde oturması" dedi. Resulullah "Ey lanetlenmiş(şeytan) yemeğini nasıl yersin " dedi. (Şeytan) "Sol elimle ve iki parmağımla yerim "dedi. Resul(ullah) "Güneş aşırı sıcak olduğu zaman sen ve evladın bizde gölgelenirsin "dedi. (Şeytan), "Uzun olursa tırnak ve kasık kılı gölgesinde sabah öğlen gölgelenirim" dedi.

Resulullah "Ey lanetlenmiş(şeytan) Allah'tan kaç türlü dilek diledin?" dedi. (Şeytan) "On şey diledim Resulullah " dedi. "Malda ve oğul (ile) kızda Adem oğlanlarından fazla olmayı diledim, bu dileği bana verdi. Gerçekten Kur'anda "*Mallarına ve çocuklarına ortak ol*" ³⁶⁰ buyruldu. "Bismillah denerek (başlanmayan) yemekte (yemeğin) bir ortağı ben olurum ve zekât verilmeyen malda bir ortağı ben olurum faiz ve haram karışan malda bir ortağı ben olurum ve konuk kişi(?) eşiyle beraber olduğu zaman bismillah ve euzu billah demeden onunla beraber olursa ben de onunla beraber oluşlarında ortak olurum ve doğan oğlan da benden çıkmış olur şöyle ki o oğlan benim sözümü tutar bana boyun eğer. Ev istedim bana hamamı ev olarak verdi. Mescit istedim çarşıları bana mescit olarak verdi Kur'an istedim Türkçe şarkı söylemeyi bana Kur'an olarak verdi. Yardımcılar istedim şairleri bana yardımcı verdi. Müezzin istedim bana çalacak düdük verdi. İçecek istedim bana şarap verdi. Sevgili istedim bana sarhoşları verdi. Neden gerekse (?) kardeşler istedim bana kaderiyecileri verdi. Bunlar hariciye tarikatından bir bölümdendir. Dostlar şu kişileri duydum ki mallarını fesat ve asilik yoluna harcayanlar hakkında "*Çünkü saçıp savuranlar, şeytanın kardeşi*

³⁵⁹ Maide Suresi, 31.ayet sonu.

³⁶⁰ İsra Suresi, 64.ayet ortası.

olurlar”³⁶¹ ayetini okur. Tefsir ehli, müsrif malını fesat yoluna harcıyıp ibadet yoluna harcamayan kişidir derler.

İblis ” Musa beni gördüysen deniz üstünde duruyorum “ dedi. (Musa) “ Ey lanetlenmiş(şeytan) niçin deniz üzerinde duruyorsun?” dedi. (Şeytan) Bana tövbe (hakkı) vermesini Allah’tan isteyessin diye geldim sana” dedi. Musa “ Ey lanetlenmiş(şeytan) Allah’a yakar ben sana (Allah’tan) cevap getireyim ancak bana (senin için) cevap getirmeden önce şimdi bana öğüt ver ” dedi.” Ey Musa namaz vakti gelince namaza hazırlan hazır ol vakit olduğu anda namaz borcunu öde eğer böyle yapmazsan seni namazın kazaya kalana kadar gaflete düşürürüm ve ey Musa ne zaman bir hayır işlemeye niyet etsen onu çabucak yap eğer çabucak yapmazsan seni o hayrı yapmaktan engellerim ve ey Musa eşinle aybaşı halindeyken beraber olma eğer beraber olursan ben seninle üçüncü olurum” ve de dedim ki “ Ey Musa, tokluktan sakın çünkü miden dolu olursa onda cariyeler Allah’ın emirlerine uymaktan ve ibadetten ürker bu öğütleri verdikten sonra kayboldu (Musa) Allah’a yalvardı geri geldi dedi ki “Ey lanetlenmiş(şeytan) Allah’ın cevabını dinle. Allah, Adem’in kabrine secde etsin tövbesini kabul edeyim, dedi. Lanetlenmiş (şeytan) eğer bu cevabı vereceğini bilseydim sana asla öğüt vermezdim Allah’a yemin olsun ben Adem’e secde etmedim o zaman çürümüş kemiklerine nasıl secde edeyim?” dedim Musa’yı kovdum gittim. Temmet ü kemal.

³⁶¹ İsrâ Suresi, 27.ayet başı.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5.1. SÖZLÜK-DİZİN

A

abdest/apdest: (F.) namaz ibadeti için yapılan vücut temizliği

2a/8

abdest ol-: abdestli ol-

2a/7

‘abdullah ibn mes‘ūd: (Ar.) İslamiyet’in ilk dönem Müslümanlarından olan sahabe, ilk muhaddis, fakih ve müfessirlerdendir.

1a/13

‘abid: (Ar.) Allah’a ibadet, kulluk eden kimse

‘a .+ler 6a/15

ada/aṭa: ada

8b/11

a.+da 8b/11

a.+nuñ 9a/10

a.+(y)a 8b/11

ādem: (Ar.) insanoğlu

11a/9, 11b/5, 14a/11, 18b/3

ā.+e 30a/6 , 31b/11

ā.+ler 15b/8 , 17b/12 18/a6 , 18a/7

ā.+lerüñ 29b/3

ā.+üñ 31b/9

ādema: (Ar.) insanoğlu

ā.+lar 14a/3

ademî: (Ar.) insanoğlu

a.+ler ; 4b/6, 11b/15, 12a/7, 18a/3

a.+lerüñ 1b/13

ādem oğlānı: insanoğlu

a.+na 3a/4

a.+nuñ 4a/11

ādem oğlānları: insan oğlu

2b/15, 15a/3

a.+nda 4b/12

a.+nuñ 2b/13

a.+yla 30b/6

‘ādın kavm: (Ar.) Allah’ın gazabına uğrayıp yok olduğu rivayet edilen bir kavim

‘a .+i 17a/11

‘adl eyle-: adaletli davran-

‘a .-se 2a/3

āfet: (Ar.) bela, musibet

a.+den 3b/7

āgāh: (F.) basiretle

6a/3

aḥmer: (Ar.) kırmızı

16b/15

‘acāyib: (Ar.) yaratık, canlı

5b/8

‘alāmet: (Ar.) işaret, iz, delil

‘a .+lerin 8a/1

‘alem: (Ar.) bayrak, sancak

18b/7, 18b/8, 18b/9, 18b/10, 18b/11,
18b/12

‘a .+ler 18b/7

‘a .+i , 18b/13, 18b/14, 18b/15, 19a/1,
22a/6

‘aleyhi’l-la’net : (Ar.) üzerine lanet
olsun

1a/2

‘alim: (Ar.) ilim ehli kimse

12b/3, 20a/15,

‘a .+ler 6a/15 , 25a/12,

‘a .+dür 2a/6

‘amel: (Ar.) dinî emirlerin yerine
getirilmesi işi

24a/5

‘a .+i 23a/7

‘a .+incesi 24b/15

‘a .+lerüñüzüz 23a/10

‘amel eyle- : dinî emirlerin yerine
getirilmesi işi

2a/6

‘amelli: amel sahibi

23a/7

ana/ ane: anne

5a/3, 5a/4, 11a/7

a.+ların 9b/6

a.+ñ 25b/4

a.+muz 9b/5

a.+sı 9b/6

a.+sından 15b/9, 23b/8

a.+sinde 7b/1

a.+ ıyla 7b/1

andan : ondan sonra

1a/13, 2a/3, 2a/5, 2a/6, 2b/13, 3a/7,
3a/10, 6b/1, 6b/3, 6b/8, 6b/13, 6b/14,
7a/1, 7a/2, 8a/4, 8a/5, 8a/9, 8b/1, 8b/6,
8b/12, 9a/1, 9a/2, 9b/1, 9b/3, 9b/8,
9b/12, 9b/14, 10a/1, 10a/6, 10a/9,
10a/10, 10a/12, 10a/13, 10b/3, 10b/5,
10b/6, 10b/7, 10b/8, 10b/10, 10b/11,
11a/11, 11a/13, 11a/14, 11a/16, 11b/8,
11b/12, 11b/14, 12a/1, 12a/2, 12a/3,
12a/10, 12a/11, 12a/13, 12b/2, 12b/6,
12b/9, 12b/14, 12b/15, 13a/2,
13a/5, 13a/10, 13a/12, 13b/2, 13b/4,
13b/6, 13b/9, 13b/12, 14a/1, 14a/4,
14a/9, 14a/14, 14b/2, 14b/6, 15a/3,
15a/7, 15a/12, 15a/13, 15b/1, 15b/7,
15b/10, 15b/11, 16a/14, 16b/6, 16b/10,
17b/6, 18a/8, 19b/8, 19b/11, 20a/14,
20b/1, 20b/4, 20b/5, 20b/10, 20b/15,
21a/1, 21a/2, 21a/7, 21a/8, 21a/11,
21a/14, 21b/2, 21b/9, 22a/4, 22b/10,
22b/13, 23a/8, 23b/7, 23b/11, 24a/8,
24a/9, 25a/4, 25b/8, 25b/12, 26b/2,
26b/10, 28b/9, 29a/7, 29b/10

aña : ona

1a/11, 1a/14, 1b/9, 2b/7, 4b/3, 5b/6,
7b/3, 8a/9, 8b/3, 9a/3, 9a/14, 10b/3,
17a/3, 17a/6, 21b/3, 27a/1, 28a/8

anı: onu

1a/8, 1a/10, 2a/12, 3a/14, 3b/12, 4b/4,
6a/14, 7b/9,

anıñçün: onun için

8b/10

arpa etmeği: arpa ekmeği

3b/2

‘aşā: (Ar.) asa, değnek

‘a .+nuñ 10a/9

‘a .+ıla 10a/10

‘a .+dan 14a/3,

‘a .+uñ 19a/2, 19a/3

arķurı /arkaru : yamuk

1b/1, 10a/11

artuķ : fazla

1b/1, 15a/4 , 17b/, 17b/8, 18a/6, 30b/7,
30b/9, 30b/10, 30b/12,

a.+lıgum 30b/13

‘arş: (Ar.) gök

ħavle’l ‘arş 18a/9

6a/6, 6a/11, 6a/13, 13b/14, 17b /7, 17b
/9, 18a/14 22a/6

‘a .+ı 12a/14, 18a/10,

25b/13 + birle

arşün: (Peh.) büyük bir adım genişliği
, kol boyu veya yaklaşık 68
santimetreye denk gelen uzunluk
ölçüsü

10a/9 , 29a/14

artuķ : fazla

1b/1, 15a/4 , 17b/, 17b/8, 18a/6, 30b/7,
30b/9, 30b/10, 30b/12

a.+lıgum 30b/13

arż kıl- : (Ar.) teklif et- ; sun-

a.-dı 8a/9

āşşı: fayda

24b/9

ata: baba, ced

11a/7 , 20a/4

a.+dan 16a/7

a.+sı 9b/6

a.+sından 23b/8

a.+ sısınlar 9b/7

a.+muz 9b/5

at baş çekdür-: ata bin- ; atı sür-

a.-di 7a/10

‘avāne: (Ar.) yardımcılar

a.+ler 27a/13, 27a/14, 27b/1, 27b/5,
27b/6

a.+leri 27a/12, 27b/2, 27b/4

‘avrat: (Ar.) kadın

4b/9 , 15b/13

‘a .+dan 5a/5

‘a .+lar 5a/6 , 12a/8, 12a/9 , 15b/11

‘a .+lardan 19b/14

‘a .+mıdur 15b/13

‘a .+ı 7a/13

‘aytama: (Ar.) şeytanın oğullarından
birinin adı

4a/13

az- : yoldan çık-

a.-arlar 2b/4

āzgınlık: yoldan çıkmışlık

4b/11

azıd-: yoldan çıkar-

a.-ılar 2a/13

a.-ur 2b/2

a.- urven 2b/2

azdur-: yoldan çıkar-

a.-am 29b/1

a.- sarven 5a/13

azdurmak: yoldan çıkarmak

4b/11, 4b/12

azgün: yoldan çıkmış ; azgın

2b/10

azgünlük: yoldan çıkmak

a.-ların 5a/14

‘azüm:(Ar.) Allah’ın Esmâ-ü
Hüsnâlarından biri ; büyük

19b/9

bāri: (F.) hele, hiç olmazsa

1b/5

bāriḥuday/ bāriḥuzay : (F.) Yüce
Allah

6a/12, 20b/6, 20b/15, 23b/5, 23b/9,
24a/3, 24a/7, 25a/5, 25b/7,

bahāne: (F.) sebep

+yile 4a/4

barḳiyā: (İbr.) Tanrı tarafından
kutsanmış anlamına gelen İbranice bir
isimdir. Matta 23:35'te "Tanrı'ya diz
çöken" anlamına gelen Barachias
olarak adlandırılır.

5b/10

bāy: zengin

b.+lar 24b/9

bāylık: zenginlik

24b/9

bāzargāh: (F.) çarşı

b.+lar 30b/14

bed-baht: / bezbaht (F.) bahtsız,
talihsiz

5a/3

b.+lar 24b/8 , 22b/11

beglik ‘aḳdi: bağlılık sözü, yemini

5a/8

beglik ‘aḳdi eyle- : bağlılık
sözü, yemini et-

5a/8

belā: (Ar.) tasa, musibet, afet

11a/1

b.+dan 3b/8

B

bağışla-: bağışla- , affet-

19b/3

baht: (F.) şans, talih

b.+ı 22a/15

bālīg: olgunluk yaşına gelmiş, ergin

30a/13

bende: (F.) kul, köle

b.+ler 25a/7

beşak: (Ar.) yırt- ; yar- ayır-

8a/13

bet: kötü

b.+e 22b/10

bevl it-/bevl id- : (Ar.) işe-; idrar yap-

4a/13, 4a/15

bey‘at: (Ar.) biat , bağlılık

5a/8

bey‘at eyle- : bağlılığını bildir-

5a/8

beze- : süsle-

b.-(y)e 19a/2, 19a/3

biküllî : (Ar.) tüm, hepsi

19a/2

biñ: bin sayısı

3a/4, 5b/12, 9b/9, 9b/11, 11a/7, 12b/12, 14a/8, 14a/10, 15b/4, 15b/5, 16b/4, 16b/6, 16b/11, 17b/6, 17b/10, 18a/12, 19a/8, 19a/9, 19a/10, 19a/11, 19b/15, 20a/1, 20a/3, 20a/5, 20a/7, 20a/9, 20a/11, 20a/12, 20a/13, 20a/14, 20b/8, 20b/14, 21b/13, 21b/15, 26a/3, 26b/4, 26b/5, 26b/7, 27a/12, 27a/13, 27a/14, 27b/1, 27b/2, 27b/4, 27b/5, 27b/8, 27b/9, 27b/10, 27b/11, 27b/12, 27b/13, 27b/14, 28a/11

+de 3a/6

bir bölük: bazı, bir kısım

1a/5, 1b/9

birle: ile , ...birlikte

5b/3, 9a/2, 10b/1, 13b/6, 14a/8, 14a/10, 17a/2, 19b/2, 23b/7, 23b/10, 24a/6, 25b/14

biti: yazı, defter, amel defteri

22a/8, 22a/14, 22b/3, 24b/4, 24b/5, 24b/6, 25a/3, 25a/9

b.+ler 22a/6, 22a/8, 22a/9, 22b/8, 22b/9, 22b/10, 22b/11,

b.+lerüñ 22a/11

b.+si 16b/8, 22a/5, 22b/1, 23a/1,

b.+sin 22b/2 , 24a/14

boğazla-: (hayvan için) kes-

3b/3

böyle: bu şekilde

3b/11, 12b/10, 13b/9, 31a/15

biyük: büyük

8b/4

buğdāy etmeği: buğday ekmeği

b.+n 3b/2

buhtān: (Ar.) iftira

2a/15, 2b/1

b.+a 2b/1

b.+uma 2a/12

bular: bunlar

6a/4, 7b/9, 7b/11, 9b/7, 10b/2, 11a/8, 11a/11, 11a/14, 20b/4, 20b/5, 20b/6, 20b/8, 20b/14, 20b/15, 21a/4, 22a/11, 22a/13, 22b/8, 22b/11, 23a/14, 23b/3, 23b/6, 23b/11, 23b/12, 24a/3, 24a/6, 24a/14, 24b/1, 24b/11, 24b/14, 25b/7, 26a/9, 26a/11, 26a/13, 26a/14, 26b/3, 26b/6, 26b/11, 28b/8,

b.+a 21b/15, 24a/16, 25b/8, 26a/9,

b.+dan 6a/3, 11a/6, 11b/1, 26b/4,
26b/5, 26b/7, 16b/9, 18a/8

b.+ı 21a/14

b.+ın 11a/2, 11a/5, 11a/9,

b.+uñ 11a/2, 11a/15, 23b/9,

b.+uñla 20b/8

buyuruq: buyruk, emir

30a/7

C

cān acığı: can acısı

12b/10

canavar: (F.) canlı, yaratık

c.+ laruñ 3a/1

c.+sın 23a/9

cāhiliyyet hālī: (Ar.) İslamiyet öncesi
dönemdeki durum

c.+(n)de 2a/11

cibilliyet: (Ar.) yaradılış ; nitelik ; soy,
sop

28a/2

c.+i 28a/1

cihan: (F.) dünya

10a/1, 10a/3

c.+da 5b/7

c.+ı 11a/8

cima‘ et-: (Ar.) çiftleş- ; cinsel ilişkide
bulun-

c.-sem 3a/3

cuhūd: (Ar.) Yahudi

7a/12, 7b/15

c.+u 8b/14

Ç

çalab: Tanrı, Allah

ç.+um 3b/7 4a/10

çalğu düdük : çalgı, müzik aleti

31a/1

çatuk kaşlu: çatık kaşlı

26b/15

çeri: asker

ç.+si 9b/9 , 10a/1, 10/14, 10a/15, 10b/3

ç.+sile 9b/9

ç.+sine 10b/15

ç.+siniñ 9b/4

çehār-şenbe gün: (F.) çarşamba günü

7b/1

çünkim: (F.) çünkü

8a/1

D

dājm: (Ar.) her zaman

2a/7, 2a/9, 29b/5, 29b/6

dahı/dahı/ dahı: dahi

2b/2, 2b/12, 3b/6, 4a/4, 4a/9 , 4b/2,
4b/5, 4b/13, 5b/2, 6a/2, 6a/13, 6b/14,

7b/9, 7b /11, 7b/12, 9a/15, 11a/3, 11a/8, 11a/10, 11a/13, 11b/10, 12a/5, 12b/6, 14a/6,14a/,14a/8, 14b/8, 15a/2, 15b/3 , 15b/11, 17a/5

deccāl: (Ar.) İslami inanca göre kıyametten önce yeryüzüne gelecek olan sahte mesih

7a/5, 7a/13, 7b/1, 7b/3, 7b/6, 7b/9, 7b/10, 7b/11, 7b/12, 7b/14, 8a/3, 8a/4,8a/6, 8a/, 8a/11, 8b/2, 8b/4, 8b/6, 8b/9, 9a/3, 9a/4,9a/7, 9b/13, 9b/14, 9b/16 , 10a/1, 10b/3, 10a/6, 10a/10,10a/11, 10b/3

d.+e 8a/3

d.+ iñ 7b/2

d.+le 9b/9

d.+ üñ 7b/12, 9a/1, 10a/14, 10b/2,

d.+ümüzke 7b/4

d.+sen 8b/3,

deccāl ‘aleyhi’l-la‘ne: (Ar.) üzerine lanet olan deccal

7a/5,7a/6, 9b/2, 9b/3, 9b/6

deccāl-i la‘in: (Ar.) lanetlenmiş deccal

d.+e 9b/1

deccālīk: deccallik

d+a 9b/3

degin: dek,kadar anlamında bir edat

1a/11, 1b/15, 2a/13, 3b/13, 4a/12, 5b/2, 6b/7, 8b/14, 9a/10, 9a/11, 9a/12, 12b/1, 12b/8, 14a/3, 16b/9, 18a/8, 19a/6, 19a/7, 19a/8, 29a/11

d.+i 8b/7

degme: tüm, bütün ; her

15b/5, 19a/9, 19a/10, 19a/11, 25a/3, 27b/8, 27b/9, 27b/10, 27b/11, 27b/12, 27b/13

d.+siñ 11a/2

d.+sinin 5b/12

d.+sinüñ 19a/6, 28a/1, 28a/10, 29a/14

dergāh : (F.) huzur ,kat

d.+ından 4a/8, 30a/8

destār: (F.) sarık

10a/8

destūr: (F.) izin

1a/11

destūr vîr- : izin vermek

1a/6, 6a/13, 26a/14

depele- : tepele-

1a/11, 1a/12, 8a/12, 10b/2, 29a/5, 30a/10

diriğā: (F.) eyvahlar olsun ; yazık

6b/1

dizār: (Ar.) didar, yüz

d.+ um+ıla22b/7

doğuş-: savaşı-

9b/9

du‘ā kıl- : (Ar.) dua et-

8b/7,10a/5, 22a/2

dut-: tut-

1b/8, 5b/3,6a/9, 8a/5, 8a/6, 8a/10, 8a/11, 8b/6,10a/1, 11a/8, 11a/14, 14a/1, 15a/8, 19b/1, 20a/6, 20a/7, 20a/9, 20b/5, 21a/4, 21b/12 , 22b/2, 24a/4, 26b/8, 26b/9, 26b/11, 29a/1

dükeli: tamamı, hepsi, bütünü

3b/7, 4b/15, 5a/2, 5b/8, 5b/16, 8a/1, 9a/11, 9a/13, 10a/1, 10a/3, 11a/8, 11b/8, 11b/9, 11b/16, 12a/9, 14a/5, 17b/5, 19a/4, 19a/15, 19b/1, 19b/12, 21b/5, 23a/2, 23a/3, 23a/12, 25a/3, 25a/12, 27a/1, 27b/6, 28a/7

d.+n 25a/7

d.+ne 22a/1, 24a/9

d.+nden 21b/7, 29a/5

d.+ni 25a/7

d.+ nün 25a/4

d.+ si 25b/15

d.+ sin 11a/16 , 16a/10,

dün: gece

d.+e 6b/1

d.+den 27a/10

dün gün: gece gündüz

5b/3

dünyā gögi: gökyüzü

5b/1

dürlü: türlü

4b/14, 11a/15, 19a/3, 21b/12, 22b/10, 23b/1, 25b/9, 25b/10, 26b/10, 27a/3, 27a/8, 27b/10, 30b/5

düşmen: (F.) düşman

2a/2, 2a/8,

d.+ün 2a/1, 2a/4, 2a/5, 2a/7,

d.+üm 1b/13

d.+i 1b/5, 3b/9

d.+ler 7b/11

d.+rağı 1b/13

düz-: kur-

3a/14

E

ebā mürre: (Ar.) şeytanın bir adı

3a/10, 5a/7

ebū eyyüb enşārī: (Ar.) Bir sahabe

1b/9

eger: (F.) şart anlamı veren bir cümle başı bağlacı

1b/11, 2a/13, 4a/6, 4a/15, 4b/12, 4b/15, 5b/4, 12b/8, 16a/9, 19a/12, 20a/2, 20a/6, 20a/7, 20a/8, 20a/9, 20a/10, 20a/11, 20a/12, 20a/13, 26b/1, 31b/1, 31b/4, 31b/10

ekşer: (Ar.) çok fazla, en fazla, birçok

e.+in 5a/13

el dutuş- : el sıkış- ; mec. anlaş-

5a/8

el getür-: ellerini kaldır-

8b/6

el kavşur-: ellerini kenetle-

e.-up 14b/2

emcük: meme

e.+e

6b/12

er: erkek

e.+den 5a/5

eren: erkek kelimesinin çoğulu; erkekler

e.+lerde 5a/6

esir eyle-: esir et-

e.-mezin 5a/2

esrik: sarhoş

e.+leri 31a/3

esür- :sarhoş ol-

e.-meven 31a/3

ev işşiler: ev halkı

1a/6

evvel: (Ar.) önce, ilk, öncelikle

13b/8, 17b/5, 18b/3, 18b/5, 18b/8,
19b/1, 19b/14, 21b/1

e.+den

evvelā: (Ar.) önce, ilk, öncelikle

18b/3

eyle: öyle

15b/13, 19b/3

eyit-: söylemek

e.-di 1a/7

e.-diler 1a/4,

eyülük: iyilik

4b/14

eyülük işletme- : iyilik
yaptırma-

e.- yeydüm 4b/14

F

farīza: (Ar.) ibadet

f.+lar 4b/1

farīza kıl-: namaz kıl-, ibadet et-

4b/1

feric kıl-: (Ar.) yar- , çatla- ;dişi üreme
organının dış kısmına temas etmek ,
cinsel birliktelik

3a/2

ferseng/fersenk: (F.) 3 millik uzaklık
ölçüsü

7a/8, 9a/1, 9a/4, 9a/5, 9a/9

fesā[t]/ fesād: (Ar.) bozukluk,
kargaşa, yoldan çıkma

31a/5, 31a/8

firişte/ferište: (F.) melek

1b/7, 6a/9,

f.+ler

10a/2, 16a/12, 17b/5, 18a/1, 18a/6,
18a/7, 18a/10, 19a/5, 19a/11 ,
19b/1,27a/12, 27a/13, 27a/14, 27b/1,
27b/2, 27b/4, 27b/5,

f.+lere 23b/3, 23b/5, 23b/9

f.+lerüm 23b/3, 23b/13

f.+ niñ 19a/11

f.+si 16a/13

G

gemi: gemi

g.+ye 29b/14 , 29b/15

gencine: (F.) hazine

10b/4

gevher: (F.) mücevher

g.+den 6b/6

giriftār ol -: (F.) tutul-

24a/15, 26b/2

girü: geri

2b/15, 3a/1, 3a/7, 6a/5

günāhlū: günah sahibi, günahkar

16b/10

gür/gūr : (F.) mezar

14a/15, 14b/3, 15b/6, 16a/13, 22a/4

g.+ den 9b/6

g.+ dan 14a/14, 14b/3, 15b/2, 15b/5,
15b/8, 16b/2

g.+ına 31b/8

g.+ından 15a/3

güzide: (F.) seçkin

29b/9

gökçek: pek sevimli, cana yakın

4b/10, 11a/3

gölge: Işığın geçmesine engel olan bir
cismin ışıklı yer üzerinde meydana
getirdiği karartı

17b/8

g.+sinde 17b/9, 18a/14, 30b/4

g.+sinden 17b/7, 17b/8

gölgele- 30b/5

gölgelen- 30b/3

gölgelü: gölgelik

22a/5

gölgel

g.+sinde

gövde: vücut

g.+si 11b/5

g.+sin 4b/9

Ğ

ğāfil ol-: (Ar.) gaflete düş-

4a/15, 12a/7

ğaflet uykusı: gaflet uykusu

g.+n 4a/14

ğā'ib ol- : (Ar.) kaybol-

31b/7

ğalebe: (Ar.) galibiyet, savaşta
kazanma

ğalebe kıl-: galip ol- ; savaşta
kazan-

ğ.-arlar 5b/14

ğalebe: (Ar.) kalabalık

7b/7, 7b/8

ğālib id-: (Ar.) kazandır-

4a/14

ğayğulū ğuşşalu : (Ar.) kaygılı,
endişeli, düşünceli

9a/13

ğışln: (Ar.) irin

28a/12

ğiyār: (Ar.) kâfirleri müslümanlardan
ayıran alâmet

27a/4

H

heba ol- : (Ar.) boşa git-; ziyan ol-

12a/11

hevā: (Ar.) arzu, heves, istek

h.+ya 15b/14

hemişe: (F.) daima, her zaman

7b/4

hergiz: (F.) asla

4a/10, 4a/15

hidāyet: (Ar.) doğru yol , hak yol

4b/15

hūd ṯāġi: (Ar.) bir yer adı

h.+nca 19a/9

H

ḥacc: (Ar.) İslam'ın beş temel farzından biri olan bir ibadetin adı

ḥacet kıl-: hac yap-

25a/5

ḥarbe: (Ar.) süngü

ḥ+ler 29a/11

ḥācet dile-: (Ar.) Allah'tan bir istekte bulunmak, dua etmek

ḥ-düñ 30b/6

ḥalka: (Ar.) halka

ḥ+da 19a/11

ḥ +sı 19a/10

ḥamīm: (Ar.) Cehennemin bağırırsakları parçalayan suyu

28a/12

ḥāriş: (Ar.) dilsizlik, sessizlik

7a/9

ḥaşā: (Ar.) eğer

ḥ+sın 15a/8

ḥasenāt: (Ar.) iyilikler, güzel ameller

ḥ+lar 22b/1, 22b/3,

ḥaşir neşr: (Ar.) toplanıp yayılma anlamındaki kıyamet gününü kasteden ikileme

14b/7

ḥavale id- : (Ar.) bir işi, bir şeyi başkasına devretmek

ḥ. erin 3a/4

ḥayz ḥāli: (Ar.) kadınların ay başı dönemi

ḥ +nde 31b/3

ḥazret-i 'aleyhi's-şalāt u vessellem : (Ar.) Hazret-i Muhammed'i kasteden ünvanlardan biri

1a/7

ḥazret-i resul : (Ar.) Hazret-i Muhammed'i kasteden ünvanlardan biri

1a/13

ḥicāb: (Ar.) utanma

ḥicāb ḥarañulığından: utanma karanlığından

6a/8

ḥile: (Ar.) aldatma, kandırma amacıyla yapılan işler

ḥ+ler 25a/13

ḥ+yile 31b/2

hile kıl- : aldatma, kandırma

h.- ursuñuz

hişār: (Ar.) duvar

8b/5

hişāriyle dut-: bir duvar ile etrafını çevir-

h.-d1 8b/6

hişār-lar yap-: etrafına duvar yap-

h-up 13a/3

hulle: (Ar.) cennet elbisesi

10a/8, 14a/7, 14a/10, 14a/15, 14b/11, 15a/4, 16b/13

hüccet: (Ar.) delil

h+isin 5a/2

H

haber vir- : bildir- ;Kur’anda geç-

h.-di 1a/12, 30b/8

haber degirici: bildirici, resul

h.sin 4b/15

halak: (Ar.) Yaradan

h+dan 4b/2

halāyık: (Ar.) insanlar , halk, köleler

5a/2, 5b/13, 5b/16, 8b/3, 10b/5, 11b/8, 12b/9, 15b/2, 15b/5, 15b/7, 15b/12, 16a/14, 17b/6, 17b/14, 17b/15,18a/4, 23b/4, 24a/1,

h.+lar 5b/15, 10b/7, 16a/4, 16b/7,17a/13,18a/11, 25a/11

h.+lardan 27a/3

halk: (Ar.) insanlar

h.+dan 4b/3

20a/12

hamr: (Ar.) şarap

31a/2

harac eyle- /harc eyle: harcamak

31a/5, 31a/8

hayr: (Ar.) iyi ve makbul iş

31b/1

h+dan 31b/2

hevāric: (Ar.) hariciye mezhebi

h.+ den 31a/4

hinzir : (Ar.) domuz

hinzir āzısı: domuz dişi

1b/2

hoş: (F.) hoş, mem nun

hoş dut-:hoş tut-; memnun et-

h.-d1 20a/6, 20a/8

hoş kıl-: hoş tut-; memnun et-

h.-dum 22b/7

h. -duñuz 22b/6

hoşnūd: (F.) bir kimseden, bir durumdan memnun olma durumu

h.+dum 22b/5

hoşnūd ol-: bir kimseden, bir durumdan memnun ol-

h.-alar 19b/10

I

ismarla- : gönder- ; ilet-

20a/15, 20b/1,20b/2, 20b/3, 20b/4

ıssı: sıcaklık

30b/2

i.+da 17b/10

i.+ndan

5b/5

İ

iblis/ iblîs: (Ar.) şeytan

1a/1, 1a/9,5a/4, 31a/9

i.+e 4a/3,

iblîs-i la'în: lanetlenmiş şeytan

3b/9

içre: içeri

8a/4, 9a/9,26a/1

'ibâdet: (Ar.) Allah'ın emirlerini yerine getirmek; kulluk

2a/3, 31a/8,

'i .+inden 31b/7

'ibâdet kıl-: ibadet et-

6a/15

'ilm: bilim, bilme

24a/5,

'i.+iñüz 24a/6

'i .+iyle 2a/6

imdi: şimdi

1b/12, 4a/7, 9b/4, 25a/9

incü: (Ç.) inci

i.+nden

12b/12

ins: (Ar.) insan ; aile

i.+leri

5a/11

illa: (Ar.) mutlaka, muhakkak, ne olursa olsun

4b/8, 19b/5, 19b/7,21a/13, 21a/14, 25a/8,

ir-: er- ; ulaş-

i.-diler 7a/8

irüñ/ iriñ: irin

23a/4

i+ den 28b/7

irte: sabah

4a/14

i.+ye 9a/11, 9a/12

irte namazı: sabah namazı

i.+ndan 4a/14

islâm hâli: (Ar.) Müslümanlık

i.+de 2a/15

issi: sıcaklık

i.+ nden 16b/8

isiz /issiz: ıssız

11b/16, 12b/14, 12b/15

isrâfîl : (Ar.) dört melek-i muqarebden biri ki kıyâmet günü şûra üflemekle mükellefdir.

12a/1, 12a/4, 12a/7, 12b/4, 13b/6, 13b/7, 13b/8, 13b/10, 13b/12, 14a/8, 14a/9, 14b/1, 14b/2, 15a/1, 15a/2, 15a/8

i.+e 12a/11 , 14a/1,

i.+ uñ 12b/11

istiğfar: (Ar.) Allah'tan af dileme , tövbe etme

istiğfar it-: Allah'tan af dile- ; tövbe et-

i. - ersizsin 2b/11

işbu: işte bu

1b/6, 3b/15,7a/11

'işeler: (Ar.) canlılar

10b/10

K

ķaderiye: (Ar.) bir mezhep

ķ+ler 31a/3

kāfir: (Ar.) Allah'ın varlığını ve birliğini, Hz. Muhammed'in peygamberliğini ve Allah'tan getirdiklerini kabul etmeyen veya bunlardan herhangi birini inkâr eden kişi

5a/1, 7b/4, 8b/7,

k+ler

6a/14, 6b/14, 8b/14,

kāfirhıklar: Allah'ın varlığını ve birliğini, Hz. Muhammed'in peygamberliğini ve Allah'tan getirdiklerini kabul etmeme durumu

9b/7

kāfūri: (Ar.) çok beyaz

16b/13

kaḥil : (Ar.) şeytanın oğullarından birinin adı

k.+dür 4b/5

kebāir : (Ar.) büyük günahlar

kebāir ehli: büyük günahlar işleyenler

k.+nedür 29b/8

kelām: (Ar.) söz

k.+ uñ

21a/9

kem:kötü, fena, değersiz, adi

k.+e 22b/15

kendöz: kendisi

k.+in 7b/3, 8a/6, 15b/13

k.+ñi 29b/8

k.+üm 30a/7

k.+ ümü 30a/6

k.+uñ 30a/5

key: büyük

1b/13, 10b/3

ķişi: insan

4b/2, 21b/15, 29a/6, 30 b/10

k.+den 8b/1

k.+dür 2a/7

k.+ler 2b/4, 2b/10, 2b/12,5a/8, 5a/10, 9a/14, 9a/15, 12a/11,13a/4, 18b/13, 22b/7, 23b/1, 23b/7, 23b/8, 23b/10, 23b/11,24a/4

k.+leri 31a/4

k.+lerden

2b/9

k.+ nūñ

4a/13,22a/15,

k.+si 10b/2

k.+ye 4b/13

köne suvı: cıva suyu

k.+(n)ıla 9a/2

köse : sakalı veya bıyığı çıkmayan
yahut seyrek olan

1a/15

kör: görme engelli

1a/15

köyündür- : yakıp kül et-

k.-üb 1b/11

kül eyle- : kül et-

k.-rven 1b/11

küllı: (Ar.) tüm

13a/6, 18a/11

kürsi: (Ar.) kürsü, sandalye, oturak

18a/15, 18b/1, 18b/2, 18b/3, 18b/5,
25b/14

k.+de 18b/3, 18b/4, 18b/5, 18b/6

k.+ler 18a/14, 18a/15

K

kapkâra: kapkara, çok karanlık
şekilde

6b/2, 9a/6, 17a/7, 26a/10

kaçan / kaçankim: ne zaman, ne vakit
, ...dığı zaman

3a/3, 3b/2, 3b/3, 3b/6, 3b/13, 4b/2,
4b/6, 30b/4, 30b/5, 31a/13, 31b/1,
31b/5

ķancarı: niçin anlamında bir soru
sözü

7b/11

ķanda: nerede

10a/14

ķanı: “Hani?” soru sözü

13a/2, 13a/3, 13a/4

ķāni: inanmış

20a/15

ķankı: hangi soru sözü

6b/7, 10b/1, 11a/2, 26a/10

ķ+sıdur 29a/5

ķarna: boynuz

ķ.+ları 10a/2

ķarşü: karşı

ķ.+uma 18b/2

ķ.+mda 18b/5

ķarşü gel-: rastla- , karşılaş-

k.-e **10a/13**

ķarşu dur-: rastla- , karşılaş-

k.-a 14b/2

ķat: huzur, yan ; ön

6a/6

ķ.+ımdan 3b/5

ķ.+ ında 2a/9, 5a/15

ķ.+ıñdaki 30a/12

ķ.+uñdaki 30a/14

ķ.+ uñuzal a/6

ķ.+umdan 3b/9

ķatre: (Ar.) damla

5b/3

ķapaķlu: kapaklı

28a/13

ķapu : kapı

1a/14, 5b/12, 6b/6, 27a/6, 27b/1, 27b/3,
27b/4,

ķ+ların

14a/5, 14a/6,

ķ+sı

5b/12, 6b/4, 6b/5, 7a/4, 14b/10,

ķ+sın

6b/3

ķ+sı+na

7b/9

ķ+sında

9b/8, 27b/7,

ķ+sından

10b/11

ķ+yı

1a/14

ķapūci: kapıcı, bekçi

ķ+sı

27b/3, 27b/5, 27b/10, 27b/7, 29a/8,
29a/9

ķaŗd ķıl-: (Ar.) yönel-

ķ.-dı 8b/3,

ķ.-a 9b/12, 9b/14, 9b/16, 10a/16,
19a/15, 26b/4 26b/6

ķ.-alar 8b/3,

ķayģu: kaygı, endişe

ķ+ sın 9a/14

ķayģulu ol-: kaygılan- , kaygılı
ol-

7b/13, 17b/14

ķayu

ķ+sı : 14b/12

ķayķu

ķ+sı 14b/12

ķazāya ķal-: kazaya kal- ; bir namazın
vaktinin geçirilmesi

ķ-ur 31a/15

ķıģır- : baģır-

k. -dı 1a/6,

k.-a 13b/8, 13b/10, 16a/13

ķılıķ ķut-: savaŗ-

10a/15

ķır- : (savaŗta) yen-

ķ -alar 10a/14

ķıyāmet : (Ar.) semāvî dinlerdeki
ortak inanıŗa g re  l lerin dirilip
hesaplarının g r l p ahiret hayatının
baŗlayacađı zaman.

1a/11, 2a/13, 6a/12, 6a/13, 7a/4,
11b/14, 12a/11, 14b/7 , 15a/5, 15b/3,
16a/3, 16b/1, 16b/4, 17a/11, 17a/14,
17b/12, 17b/15, 19a/5, 19a/13, 22a/3,
22a/7, 23a/13, 23b/1, 24a/1, 25a/3,
25a/10, 25b/8, 25a/8, 28b/1, 28b/3,
28b/15,

ķ+e 4a/12, 24b,

ķ+de 4a/5, 29a/6,

ķo-:bırak-

ķ.-dum

ķ.-maz 26b/10

ķoy- : bırak- , koy-

ķ.-a ,29a/1, 29b/15

ķ.-alar 25b/4

ķ. -uñ 26b/3

ķonuk/ķonık: konuk, misafir

3b/2, 3b/3, 30b/10

ķ+a 3b/1

ķonşulıķı: komşuluķu

ķ+ında 7b/15

ķorkı: korku

ķ+dan 12a/8, 21b/5

ķ+larından 12a/8

ķ+sından 19b/1

ķov- : kov-

ķ-madı 21a/13

ķul ķaravaş: k le, carıye

20a/8

ķurbaķ cuķ: k      kurbaķa

4a/1

ķurı-: kuru-

ķ.-(y)a 11a/2, 13a/13

L

la'ın : kelime anlamı *lanetlenmiş* olup metinde şeytanı karşılamaktadır.

1b/, 2a/9, 2a/15, 2b/12, 2b/14, 4a/9, 4a/10,5a/12, 29b/12

levh: Levh-i Mahfuz

20b/1

l.+e 20b/1,

loķma ed-:ye-

l.- p 19a/12

M

maĝrib: batı; İşlam d nyasında sınır kabul edilen Kuzey Afrika'daki bir b lge

m.+e 8b/4

m.+de 1b/15, 5b/9, 5b/10, 7a/3, 11b/8, 12b/12

m. +den 1b/14, 6b/2, 6b/3, 6b/6, 7a/3,18a/7

m.+ded r 6a/9

mancılık: (Ar.) mancınık

3a/14, 3a/15

m'ide: (Ar.) mide

31b/5

ma'şiyet: (Ar.) mec.Allah'ın emir ve buyruklarına karşı  ıkma, itaatsizlik

29a/5, 29a/7, 31a/5

mařriķ: (Ar.) doĝu, İşlam d nyasının doĝu sınırı olarak kabul edilen b lge

18a/8

m.+a 1b/15

m.+da 5b/9, 8b/12

m.+dadur 5b/9, 6a/9,

m.+ dan 5b/2, 8b/13, 11a/8, 11b/7,
12b/8, 12b/12

me'cuce: (Ar.) Ye'cuce ile birlikte
anılan ve kıyametin kopacağı zamana
yakın ortaya çıkacağı düşünülen bir
kimsedir.

10b/12, 10b/13

m.+dür 6a/4

meclis: (Ar.) ilmî toplantıların
yapıldığı yer

m.+ inde 4b/6, 30a/15

mecmū': (Ar.) toplanmış

13a/1

medh id-: (Ar.) öv-

m.-er 5a/12

mekr: (Ar.) hile, aldatma

mekir eyle-: hile yap- ; aldat-

4a/4

mervi : (Ar.) güzel kokulu

6b/6

mi'rāc gice: (Ar.) İslam inancına göre
Hazreti Muhammed'in Allah'ın
huzuruna çıkarılıp görüştüğüne
inanılan gece

m.+si 26a/7, 26b/13, 27a/10, 28a/10

miskīn: (Ar.) fakir, zavallı, tembel

6a/3

muḫarreb firişteler: (Ar.) Allah'a
yakın olan melekler

14a/14

mūsā: (Ar.) kendisine kutsal kitap
indirilen dört peygamberden biri

4a/1, 4a/4, 4a/5, 4a/6, 6a/1, 3b/12,
3b/14, 18b/3, 31a/13, 31b/1, 31b/3,
31b/5

m. +ya 2b/3

m.+yı 31b/12

musallaṭ eyle-: (Ar.) musallat et- ;
bulaştır-

m.-r 4b/3

muşki: (Ar.) müşk rengi

16b/14

muṭī' ol-: (Ar.) boyun eğ-

30b/13

muvaḥḥid: (Ar.) Allah'ın birliğine
inanen kimse

mübezzir: (Ar.) malını, parasını boş
yere harcayan kimse ; savurgan, müsrif

müctemī': (Ar.) toplanmış

7a/8, 7b/7, 7b/15

mü'min: iman etmiş kişi, mümin

m.+ler 25b/10

müflis: (Ar.) iflas eden, züğürt

müflis eyle-: iflas et-

m.-r 30a/15

münācāt: (Ar.) Allah'a duada niyazda
bulunma

münācāt eyle- : dua et-

31b/7

münācāta var-: dua et-

31a/11

münādî: (Ar.) bir haberi ilan eden kimse ; tellal; kıyameti duyuracak melek

16a/13

m.+ler

25b/1

münāfîk: (Ar.) Müslüman olmadığı halde Müslüman gibi hareket eden iki yüzlü kimse

16b/3

m.lar 6a/14, 17a/6, 19a/14,19a/15,

m. laruñ 16b/8, 22a/5

m. lardır 16b/8

münkir: (Ar.) iki sorgu meleşinden biri

2b/4

m.ler 20b/6

müsrif: (Ar.) israf eden

m.+ler 31a/7

müslimān: (Ar.) İslam inancındaki kişi

6b/7

müvekkel: (Ar.) vekil tayin edilen

19a/10

muttaķı: (Ar.) takva üzerine yaşayan

2a/4

muvaḥḥid: (Ar.) Allah'ın birliğine inanan kimseler

m.+ler 6a/1

N

naḳḳāre: (Ar.) davul

n.+ler 5b/13

naşūḥ tevbesü: (Ar.) kesinlikle bozulmaması gereken tövbe, samimi tövbe

6b/7

nekîr: (Ar.) iki sorgu meleşinden biri

2b/4

nesne: eşya, nesne, herhangi bir şey

3a/12, 3b/4, 4b/7, 8a/5, 20b/7, 30a/15,30b/6

. n. +ler 13a/13

nice: nasıl anlamında bir soru sözü

2b/4, 4a/11, 6b/9 , 17a/7, 19b/5, 20b/12, 24a/12, 28b/15, 30a/3, 30b/1

n.+ler 7a/9, 16b/9,

n.+leruñ 24a/13, 24b/4,

n.+si 2b/2

n.+sin 2b/2, 2b/6

n.+kim 28b/14

nite: nasıl anlamında bir soru sözü

4a/3, 7a/2

nitekim:gerçekten

1a/12, 4b/12, 12b/6

O

od: ateş

27a/9

oğurla-: çal-

o.-rlar 29b/4

‘oṣmān: (Ar.) dört büyük halifeden üçüncüsü

2a/15, 16b/14, 18b/6, 18b/8, 18b/13, 22a/1, 22a/3

‘o .+a 5a/14, 21b/13

+dan 22a/2

Ö

öğit vir-: öğüt ver-

ö. 31a/12

P

pād-ṣāh: (F.) padişah, hükümdar, yönetici

p. 10b/7

pāsibān: (F.) bekçi

p. 5b/12

peygāmbēr: (F.) elçi, nebi

peygāmbēr ḥazreti:

15a/10

perḥizkār ol- (F.) : haram ve yasak olan şeylerden kaçın-

p.-a 2a/6

pīr : (F.) yaşlı

p. +1a/15

R

rāst eyit- : (Ar.) doğru söyle-

r. -dūñ1b/4

rāzī: (Ar.) kabul etmiş, boyun eğmiş kimse

rāzī ol-: kabul et- ; boyun eğ-

r.-ısar 2b/9

r.-mıṣdur 5a/10

r.-mıyasuz 2b/10

red eyle- : reddet-

r.-dūñ 1b/3

resul : (Ar.) elçi, nebi

resul ḥazreti:

1b/12, 8a/7, 8a/11,

resulallah : (Ar.) Allah'ın elçisi anlamında söz, Hz. Muhammed kastedilmektedir.

resulullah ḥazreti

+ne 14a/14

ribā: (Ar.) faiz

30b/11

riḍvān: (Ar.) Cennet'in bir katının kapıcısı olan melek

14a/6

rik‘at: (Ar.) namaz içerisindeki her bir bölüm, rekat

3b/13

rivāyet ol- : bir haberi, sözü veya olayı aktar-

t.-undı 1a/3

S

sa‘id: (Ar.) mutlu

s. oldur 5a/3

s. ola 5a/3

sa‘adetl : mutlu

30a/12

s ‘at: (Ar.) zaman

1b/2, 8b/8, 9b/10, 9b/12, 11a/16, 15a/1,
15a/2, 15a/10, 17a/13, 17a/14, 19b/15,
20a/2, 20a/4, 20a/6, 20a/8, 20a/10,
20a/13, 21b /5, 22a/13, 31a/14

s ‘atce: saat kadar

10b/8

sağıl-: sağıl-

s. -an 6b/13

**sevg l  y r: sevgili anlamında bir
ikileme**

31a/5

sihr eyle-: (Ar.) sihir yap-

3a/12

su‘ban : (Ar.) yılan, ejderha.

16b/5

s     / s    : kemik

13b/11

s.+leri 20b/11

Ş

   : (Ar.) sıra, b    

17b /5

      : (Ar.) Hazreti Muhammed’in
sohbetinde bulunmu  M  sl  manları
tanımlayan bir s  zc   

 .+ler 1a/6

  lav   eyit-: (Ar.) Hazreti
Muhammed’in adını anarak dua et-

3a/13

  ru: sarı renk

17a/14

 

**  v  b: i  lenen iyilikleri din  bağılamda
kar ılığına verilen ad**

2a/9, 4b/4, 4b/5, 4b/8, 15a/12

 + ın 2a/3

 

  dl  : (Ar.) sevin lilik

26a/3

  d k  l-: sevindir- ; memnun et-

 .-a 22b/1

 .-alar 25b/15

    : (Ar.) ki i

23a/8

    : (Ar.) g  nah  r

5a/3, 5a/4, 5a/5 30a/14

  r  b: (Ar.) i  ecek

28b/11, 29a/15, 31a/2

 .+lar 28b/5

  hr: (Ar.)  ehir

5b/8, 5b/9, 5b/10, 5b/12, 5b/15, 6a/1

ş.+ inde 9b/8

şer: (Ar.) kötü fiil

17b/14

ş.+ den 3b/8

ş.+ rinden 8b/7

şeytān-ı la'īn : (Ar.) lanetlenmiş şeytan

1a/14

şol: şu sıfat ve zamiri

2a/4, 2a/5, 2a/7, 3a/14, 4a/5, 4a/13, 4b/4, 5a/7, 5a/9, 5a/13, 6b/13, 21b/14, 23b/6, 24b/1, 29b/1, 29b/9, 29b/10, 30a/6, 31a/4, 31a/7, 31a/15, 31b/11

T

tahteşşerā: (Ar.) toprak altı

t.+ya 14a/3

tāzi: Arap

5b/10, 5b/11

tebsere: susamış

16b/4

tefsir: (Ar.) Kur'an-ı Kerim'in açıklanması ilmi

tefsir ehli: müfessir, Kur'an-ı Kerim'in açıklanması ilmiyle uğraşan kişi

31a/7

tekebbürlük: (Ar.) büyüklenme

30a/7, 30a/8

temirlen-: demirlen- ; zincire vurul-

t.-e 16a/14

temmet ü kemāl : (Ar.) metnin sonunu bildiren tamamlandı anlamında bir ikileme

31b/13

teñri : tanrı, Allah

1a/4, 1a/8, 2a/14, 2b/8, 3a/10, 5a/10, 5a/11, 13a/2, 14b/13, 25b/4, 25b/13, 26a/13, 26b/1, 28b/6, 29b/9, 30a/3,

t.+ den 2b/14, 29a/7, 30b/5, 31a/10,

t.+ sin 12b/3

t.+ nüñ 1b/5, 3a/11, 4a/3, 5a/2, 26b/10, 31b/6

t.+ nüñdür 1b/4

t.+ya 4a/2, 29a/6,

t.+ye 3b/14, 25b/8, 26b/9,

t.+yi 11a/13

teñri te'ālā: yüce Allah anlamında bir söz

1b/6, 1b/8, 2a/8, 2b/3, 3a/1, 3b/8, 3b/9, 5b/1, 5b/3, 5b/7, 6a/8, 6a/12, 6b/3, 6b/6, 6b/13, 9a/4, 9b/10, 9b/12, 10a/2, 11a/11 , 14b/13, 17a/2, 21b/1, 23a/10, 31b/8, 31b/9

t.+ dan 17b/10, 20b/9, 22b/4,

t.+ndan 17a/6

terāviḥ namāzı: Ramazan aylarında kılınan bir namaz

t. ndan 2b/7

terk id- : terk et-

t.-erler 29b/1

t.-ene 29b/12

t.- endür 30a/13

tesbîh : (Ar.) tesbihat, zikir

t.+üm 4a/7

t.+ üñ 4a/4

tesbîh it-: teşbih çek-, zikret-

t.-erven 4a/2

tevbe: (Ar.) tövbe

6b/3, 6b/4, 6b/5, 7a/4,31a/11

t.çün 6b/5

t.+ ñi 31b/9

t.+sü 6b/7

t.+yi 6b/8

t.+si 6b/9

t. sinüñ 6b/10

tevbe kıl-: tövbe et-

t.-asın 3a/11

t.arsa 6b/13

tîz: çabuk, hemen

3b/5

tizcek: hemen, çabucacık

31b/1, 31b/2

topuğ: topuk

t. ların-degin 16b/9

tûlân: bir melek adı

10b/14, 10b/16

türkice: Türkçe

30b/15

taş'ife: bölük, bölüm, insan topluluğu

2b/1

taş+yi

2b/2

taşmağ: damak

taş+ı 16b/4

tanuğ: (Ar.) şahit

20b/9

tanuğlıklık: şahitlik

taş+ı 21a/4

tanuğ göster-: delillendir- ; şahit göster-

4a/9

tanıklık vir-/ tanuğlık vir- : tanıklık et-

20b/12

taş-gil 8a/8

taş-meyeler 20b/10

tapun-: ibadet et-

taş.-alar 13a/4

taşra: dışarı

5b/3

tavar:mal

+ taş. ların 29b/3

toğ- : doğ-

toğr: doğru

taş+dan 5b/14

toğru/ toğuru/ toğır: doğru

2b/6, 18b/12

toklık: tokluk

ṭ.+ dan 31b/5

ṭolu: dolu

11b/12, 16a/10, 27a/3, 27a/4,
27a/5,27a/7, 27a/9, 28b/2, 28b/14,
31b/5

ṭopṭolu: dopdolu

13a/1

ṭolun- : dolan-

ṭ-alar 7a/4

ṭ-dururken 7b/1

ṭon: elbise, don

ṭ+ıla 4b/9

ṭufān vaḳti: Hz. Nûh'un kavminin
cezalandırılması için meydana gelen
büyük su felâketi

ṭ+ nde 29b/14

U

uçmaḳ: cennet

14b/11, 23a/4

uçmaḳlu: cennetlik

11b/12

‘ulemā: (Ar.) alimler

4b/6, 30a/13

utlu: utangaç, iffetli

18b/13

Ü

üküş: çok

5b/7, 25a/13

ümüz: (Ar.) ümit, umut

ü.+i 24a/16

ümüz dut- : ümit et- , umut et-

ü.-arız 24a/4

ün : ses

ü.+i 1a/8

ür-: üfle-

ürk-: kork-

ü.-er 31b/6

V

vaḳt: (Ar.) vakit, zaman

v.+in (5b/13),(11a/5),(22a/2),(30a/6),
(30b/3), (30b/11)

Y

yaban: uzak

y.+a

10a/9

yağırın : sırt

y. dan 29a/10

y.a 29a/11

yağmıla-: yağmala-

y.rlar 29b/4

yākūt: (Ar.) kırmızı, pembe vb.
renklerde değerli bir taş

yaña: yan , yön, taraf

yardumcı: yardımcı

31a/1

yavlaq: uzun

9a/6, 26b/15

yazuq: günah

17a/4, 25a/4

y.+a 22b/15

y.+lar 22b/10, 22b/12, 23a/2,

y.+lara 23a/4

yazuqılar 23a/4

yazıq: amel defteri

y.+ına 6b/9

yeyici: yiyecek

13a/2

yiyesi: yiyecek

11a/9

yıq- : engel olmak

y.- uvan

2b/6, 2b/7, 31b/3

yışmış: yeşermiş

13a/12

yigrek: daha iyi

5a/15, 20b/5, 20b/8, 23b/6, 23b/10,
24a/7, 25b/6

yir: yer

10b/4, 19a/4, 19a/5, 19a/12, 27a/2,
27a/4, 27a/5, 27a/7

y.+e 5b/3, 7a/8, 10a/10, 10a/11, 12a/3,
13a/11, 13a/12, 16b/7, 17a/3, 17a/6

y.+de 1b/7, 4b/4, 9b/10,
9b/12, 12a/6, 12a/11, 14b/4, 16b/1,
17a/4, 17a/5, 19b/14, 20a/1, 20a/4,
20a/5, 20a/8, 20a/10, 20a/12, 23a/5

y.+ den 12b/1, 13b/15

y.+e 13a/11, 16a/12

y.+i 19a/12

y.+ ine 3a/2, 6b/2, 16b/7, 19a/5, 19a/13,
19b/8, 22a/7, 24b/14

y.+ inde 3a/12, 13a/12, 13a/14, 25a/9

y.+ne 17b/6, 20a/4, 20a/10,

y.+ler 12b/14, 12b/15, 13a/7, 13a/8

yir yüzi: yeryüzü

y.+ n 16a/9

y.+ nde 10b/16, 11a/1, 11a/9

y.+ nden 10b/17

y.+ nizde 10b/3

yişil: yeşil

10a/8, 14a/12, 14a/13

yit-: kaybol-

y.-ürserve 5a/13

yoğunluk: Yoğun olma durumu

11a/3

+ı 9a/5

yoğsul: yoksul

+un 21b/11

+lara 13a/3

yöre: etraf , çevre

y.+sinde 8b/4

y.+sündedürler 18a/10

yud- : yut-

y.-aydı 19a/12

yuḵārū: yukarı

10b/4, 12a/8, 22b/2,

yumrı: tepe

13a/14

Z

zārı zārı : inleyerek , hüngür hüngür

14b/9, 15b/10

zebercet: (Ar.) cam gibi parlak sarı renkte bir değerli mineral taş

z.+ den 14a/12

zencir: zincir

19a/10

z.+ üñ 19a/10

zevāl yiri: (Ar.) güneşin başucunda bulunduğu an

z.+e 6b/2

zıkr: (Ar.) dua

z.+ine 1b/6

ziya: (Ar.) ılık, kıvılcım

19a/14

Z

za‘ıf: (Ar.) zayıf

12b/4, 12b/13

za‘ıfcı : zayıf kadarı

11a/6

zāmin ol-: (Ar.) kefil ol-

3a/11

Z

zurriyyet: (Ar.) nesil, soy, sop, döl

z.+üm 2b/13

SONUÇ

Türk edebiyatı, Dünya edebiyatları içerisinde tespit edilebilen ilk yazılı belgeleri olan Köktürk Yazıtlarından bu yana çok zengin bir nasihat edebiyatı geleneği oluşturmuştur. Farklı kaynaklardan da beslenerek çeşitlenen bu edebiyat geleneğinin bir bölümü dinî kaynaklardan ve anlatılardan beslenmektedir.

Tezimize konu olan incelemiş olduğumuz yazma eser de nasihatname teması etrafında değerlendirilebilecek bir metindir. 31 varaktan oluşan yazmamızda arada eksik varak veya varaklar olduğu tespit edilmiştir. Eserin müellifi ve telif tarihiyle ilgili bir kayıt veya ibare bulunmamaktadır. Yazma içerisinde yazmanın bağışlanmış olduğu kütüphaneye ait iki mavi mürekkepli mühür bulunmaktadır. İki mühür de aynı ibareyi içermektedir.

Çalışmamızın metin transkripsiyonu bölümünde yazma içerisinde müellifin ayetlerden yaptığı iktibaslarda bazen eksik harf ve ibareler olduğu tespit edilmiş, bunlar dipnotlarda belirtilmiştir. Kelimelerin okunuşu ile ilgili yapılan tamirler de dipnotlarda yer almaktadır. Ayrıca eklenen ibareler parantez içerisinde yazılmıştır. Metnin tercümesinin yapıldığı bölümde , metnin transkripsiyonu içerisinde Arapça halleri korunan Kur'an ayetlerinin tercümeleri yazılmıştır. Anlamlandırılmayan ve yazmanın fiziksel yapısının zarar görmesi sebebiyle okunamayan kelimeler (???) ile gösterilmiştir. Ayrıca bazı özel isimler metnin transkripsiyonu içerisinde ve tercümesinde Arap harfli imlaları ile bırakılmıştır.

Eserin yazım özelliklerine bakıldığında ise bir imla birliği bulunmadığı, aynı kelime ya da eklerin farklı yazım şekilleri olduğu saptamıştır. Ses ve şekil bilgisi bakımından ise genel olarak Eski Anadolu Türkçesi döneminin etkileri görülmekle beraber istisnalar mevcuttur.

Yazmaların şekilsel özelliklerine bakıldığında ise harekeli nesih yazı türüyle yazıldığı, sayfa numarası yerine sayfa sonlarında bir sonraki sayfaya ait ilk kelimenin yer aldığı görülmüştür. Katalog kayıtlarında her sayfada 15 satır olduğu kaydedilmiştir ancak ; sayfalardaki satır sayıları farklılık göstermektedir. Bunun yanı sıra katalog kaydında

TAEKY47/1 demirbaş numarasında Gûlamî tarafından kaleme alınan Dâstân-ı Mustafa,TAEKY47/2 demirbaş numarasında Mahmud B. Şeyh Fahrüddîn tarafından kaleme alınan Şükür-nâme bulunduğu kaydedilmiştir. Ancak 47/2 içerisinde yazmada belirtilmemiş bir metin daha bulunmaktadır. Bu da üzerinde çalışma yaptığımız nasihatnamedir.

KAYNAKÇA

Ahteri Mustafa el- Karahisarî

Ahterî-yi Kebir, Hazırlayan: Ahmet Kırkkılıç, Yusuf Sancak, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2017.

Akar, Metin:

Yûsuf-ı Meddah'ın Dâstân-ı İblis'inin Kaynağı". Beşinci Milletler Arası Türkoloji Kongresi (Tebliğler-II. Türk Edebiyatı). C. 1. İstanbul. 1-7.

Anaz, Zehra, Arı, Bülent:

Âşık Feymânî'de Nasihat, The Journal of Academic Social Science Studies, 2108.

Arslanoğlu, İbrahim:

Şah İsmail Hatayî ve Anadolu Hatayîleri, Der Yayınları, İstanbul 1992.

Armstrong, Karen:

İncil, Çeviren: Ilgın Yıldız, Versus Kitap, İstanbul, 2008.

Ayverdi, İlhan:

Asırlar Boyu Tarihi Seyri İçinde Misalli Büyük Türkçe Sözlük, Kubbealtı Yayınları, İstanbul, 2005.

Banguoğlu, Tahsin:

Türkçenin Grameri, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2007.

Clauson, Sir Gerard:

An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish. Oxford, 1972 (= EDPT)

Çobanoğlu, Özkul:

Türk Halk Kültüründe Şeytan Telakkisi Üzerine Tespitler, Motif Akademi Halkbilimi Dergisi , 2 (3-4) , 269-282 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mahder/issue/36158/407543>, 2009.

Gül, Nesrin:

Bâtınî dini yapılanmalarda Tanrı ve tanrısal varlıklar. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dicle Üniversitesi, Diyarbakır, 2021.

Güleç, İsmail, Zeren, Mehmet :

İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesi Yazma Eserler Katalogu, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul , 2009.

Ercilasun, Ahmet B. :

“İlk Müslüman Türk Devletlerinde Dil ve Edebiyat”, Türkler, C. 5. Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2003.

Ercilasun, Ahmet B. , Akkoyunlu, Ziyat:

Divan-ı Lügat-t Türk (Giriş- Metin- Çeviri-Notlar- Dizin), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2014.

Ergin, Muharrem:

Türk Dil Bilgisi, Bayrak Yayınları, İstanbul, 2008.

Kabaklı, Ahmet:

Türk Edebiyatı II, gözden geçirilmiş onbirinci baskı, 2002.

Kanar, Mehmet:

Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü, Say Yayınları, İstanbul, 2011.

Karahan, Leyla:

Türkçede Söz Dizimi, 15.bs., Ankara, Akçağ Yayınları, 2010.

Karaatlı, Recep, Toparlı, Recep, Vural, Hanifi:

Kıpçak Türkçesi Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2018.

Küçük, Murat:

“Tarihi Türk Lehçelerinden Türk Türkçesine -Dır/-Dur (<Turur) Eki ve İşlevleri”, Türkbilig, Ankara, 2010

Kocaoğlu, Timur:

“Tarihi Türk Lehçeleri Metinlerinin Transkripsiyonlanmasında Kapalı é/i Meselesi” , Türk Kültürü, Sayı: 483, Ankara, Temmuz-Ağustos 2003.

Kur'an-ı Kerim Meali:

Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları
Ankara, 2011.

Nasihatler Kitabı:

(Risâletü'n Nushiyye) Yunus Emre
Hazırlayan Ziya Avşar, 1. Baskı, Şubat 2013.

Öztürk, Nazif:

Evkaf-ı Hümayun Nezareti, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C.11, İstanbul, 1995.

Pala, İskender:

Nasihatname, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C.32, İstanbul, 2006.

Redhouse, James W.

Müntahabât-ı Lügât-i Osmâniyye, Türk Dil kurumu Yayınları, Ankara, 2016.

Sami, Şemseddin:

Kamus-i Türki, İstanbul, Çağrı Yayınları, 2004.

Steingass, Francis Joseph:

A Comprehensive Persian English Dictionary, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2005.

Şentürk, Nurettin:

Hadislere Göre Şeytan, Sakarya, Sakarya Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı / Hadis Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2015.

Şık, Harun:

“Devil According to the Bible and the Qur’an”, Bozok University Journal of Faculty of Theology [BOZİFDER], Cilt 13, Sayı 7, 2018, s.50.

Türk Dil Kurumu:

Türkçe Sözlük, 11. Baskı, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011.

Uzun, Mustafa İsmet:

“Hak Katına Yükselişin Şiiri: Türk-İslam Edebiyatında Mi’raciyye ve Mi’racname”
Osmanlı Kültür Ortamında Miraç ve Yolculuk Durakları, Editör Ayşe Taşkent, Nicole Kançal Ferari, Dergâh yayınları, İstanbul, 2021

Yavuz, Kemal:

Gölşehrî'nin Mantıku't-Tayr'ı (Gölşen-nâme) -Metin ve Aktarma, T.C. Kùltür ve Turizm Bakanlığı.

Yağcı, Saniye:

Belief terms in the texts of the ancient Turkish language period / Eski Türk dili dönemi metinlerinde inanç terimleri, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2019.

EKLER

VARAK 1

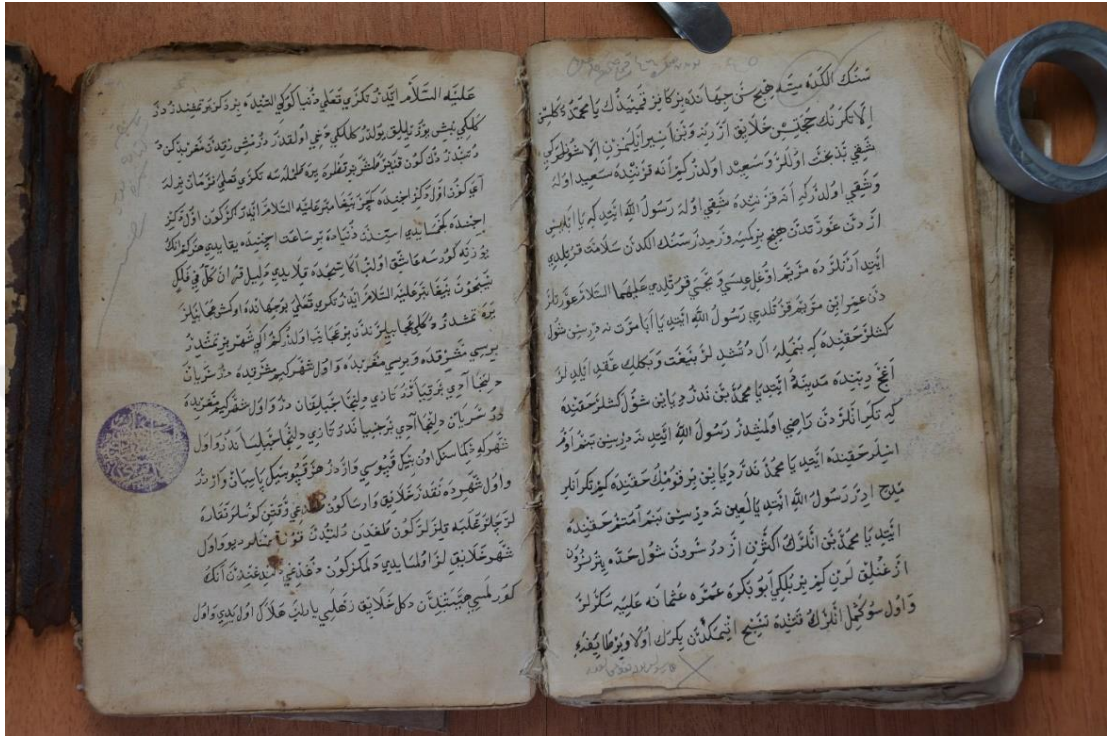
VARAK 2

VARAK 3

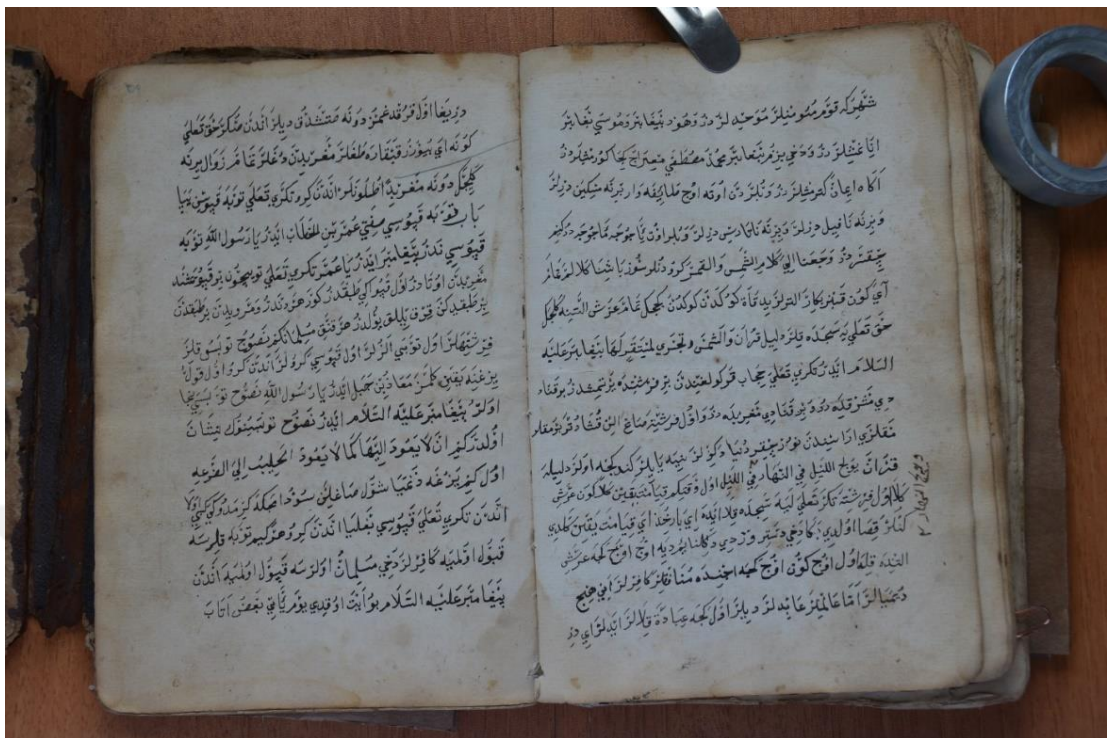
VARAK 4

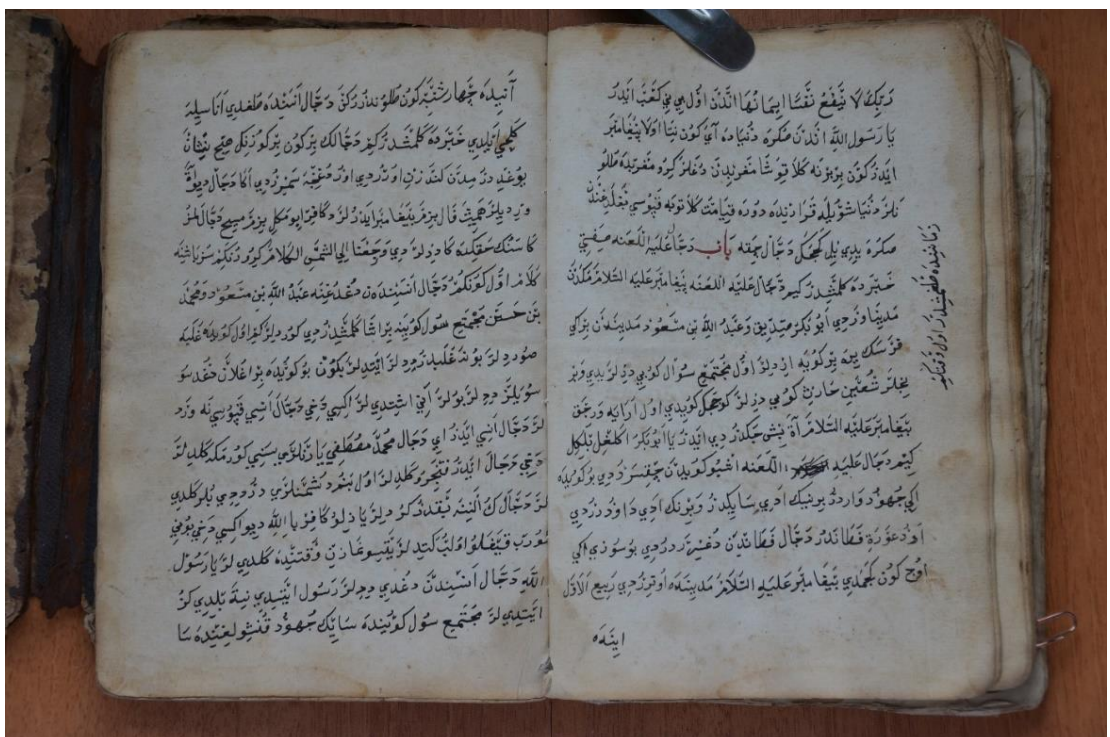
VARAK 5

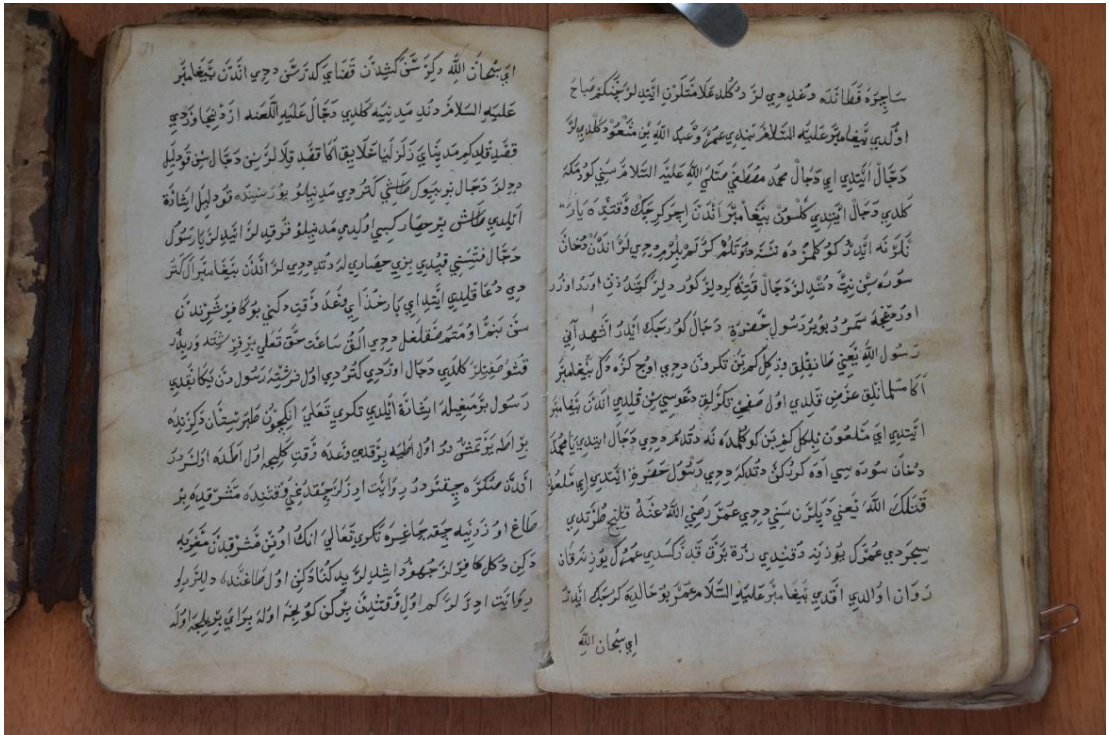
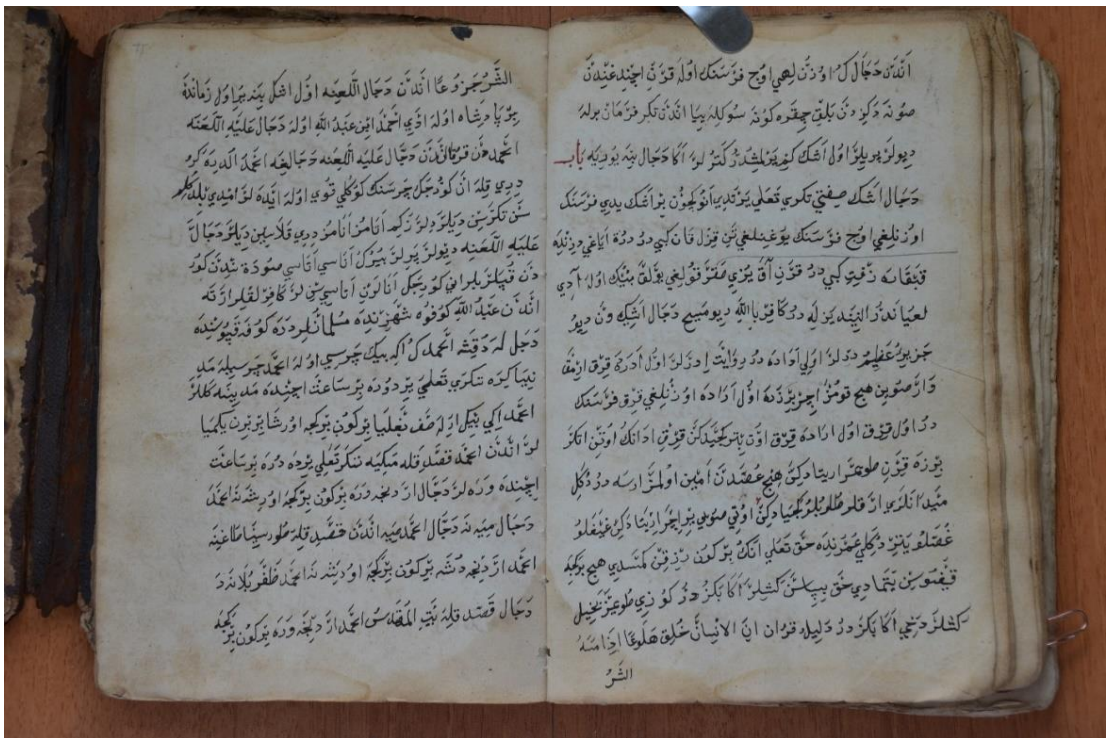

VARAK 6

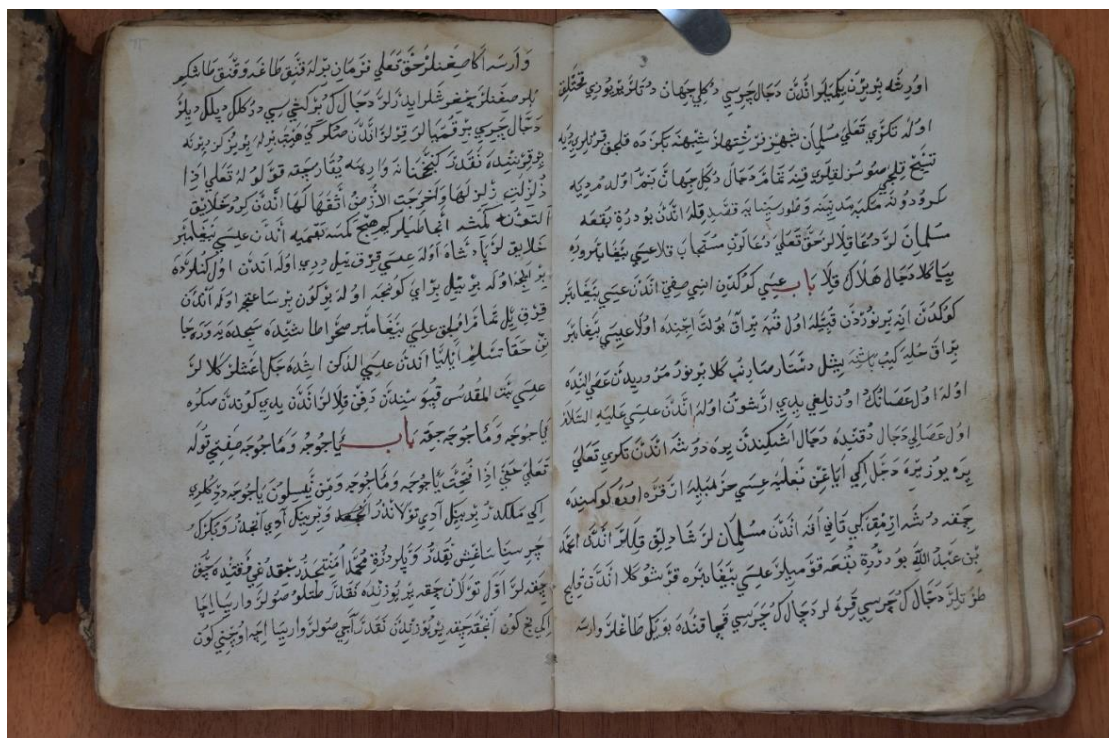

VARAK 7

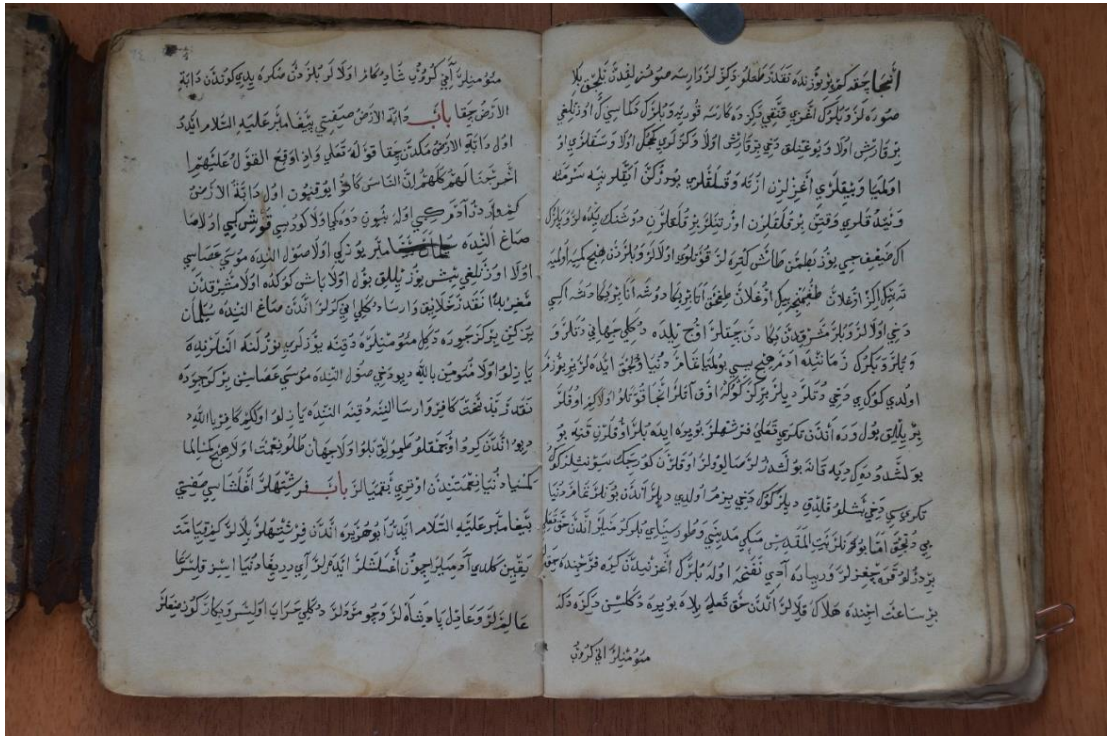

VARAK 8**VARAK 9**

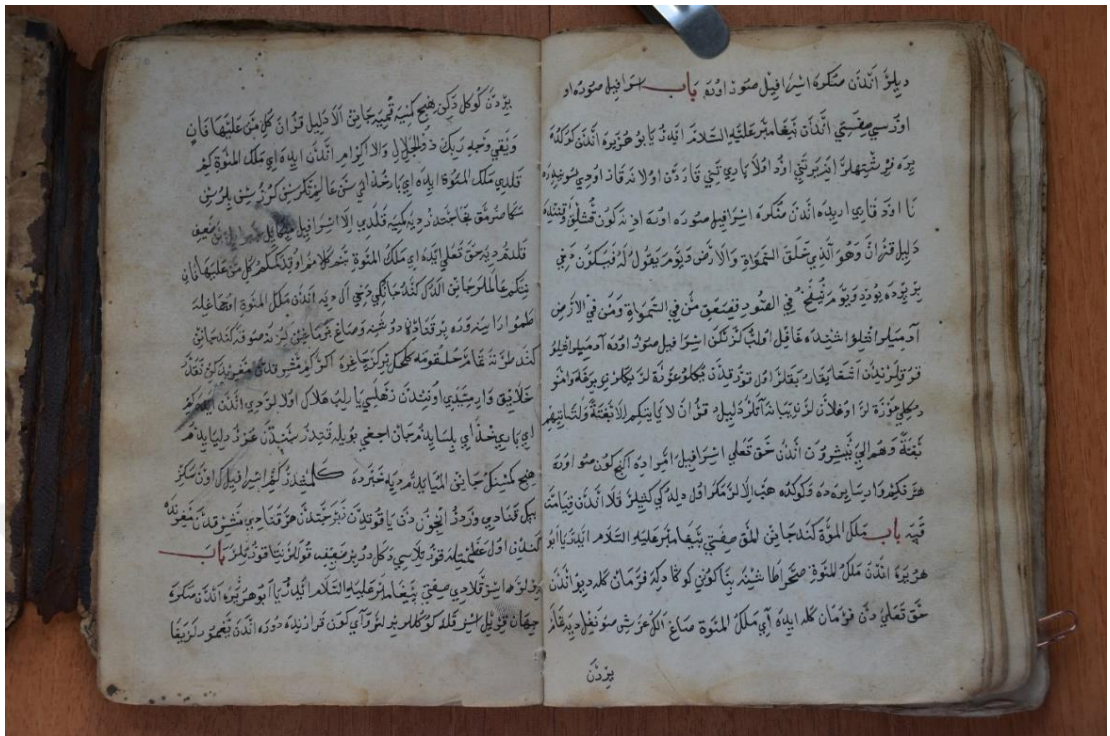
VARAK 10

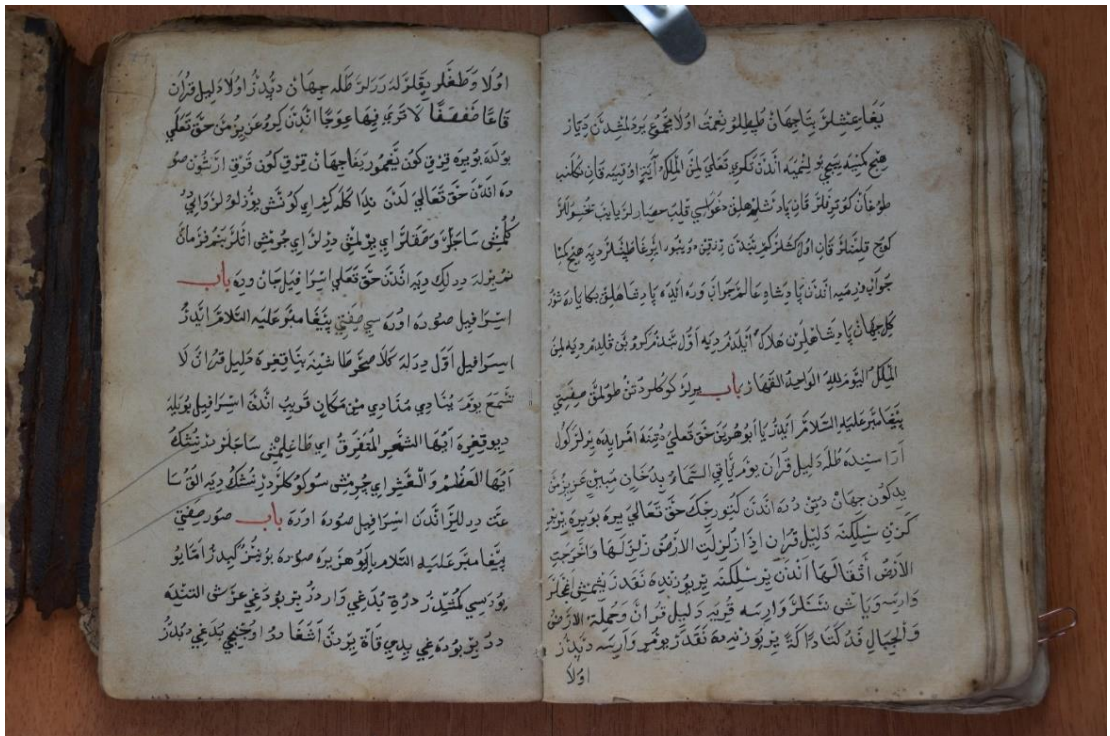

VARAK 11

VARAK 12

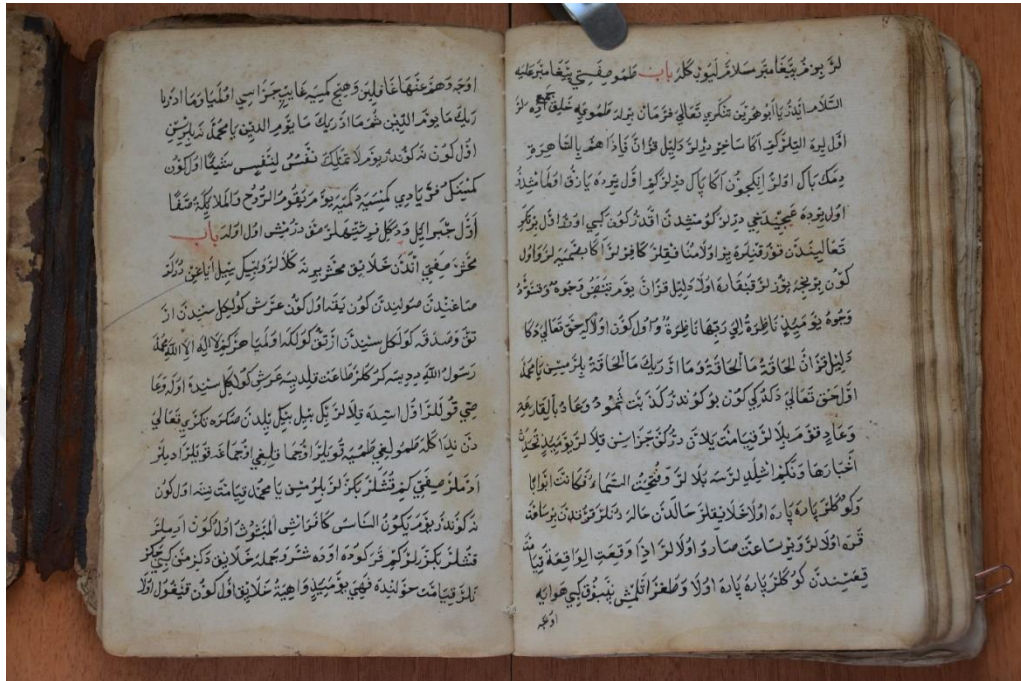

VARAK 14

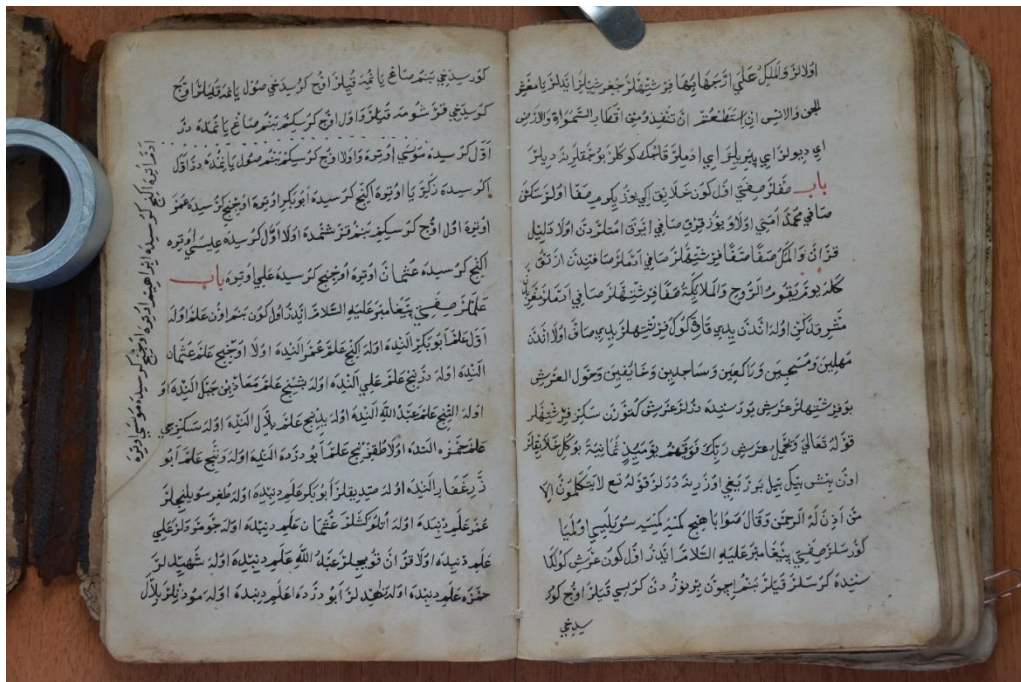

VARAK 15**VARAK 16**

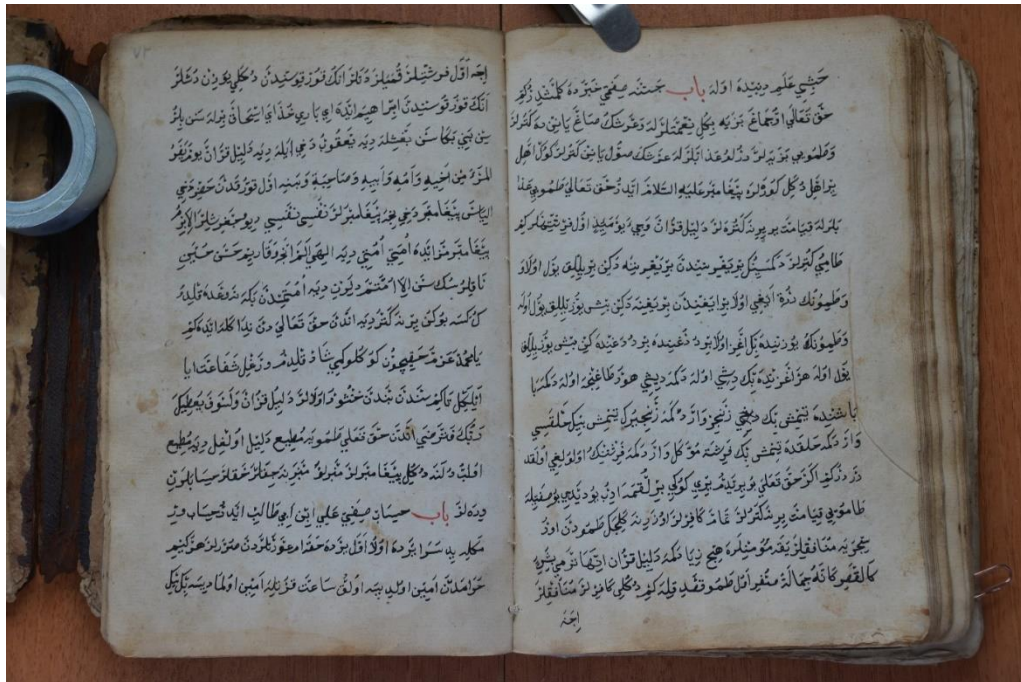
VARAK 17

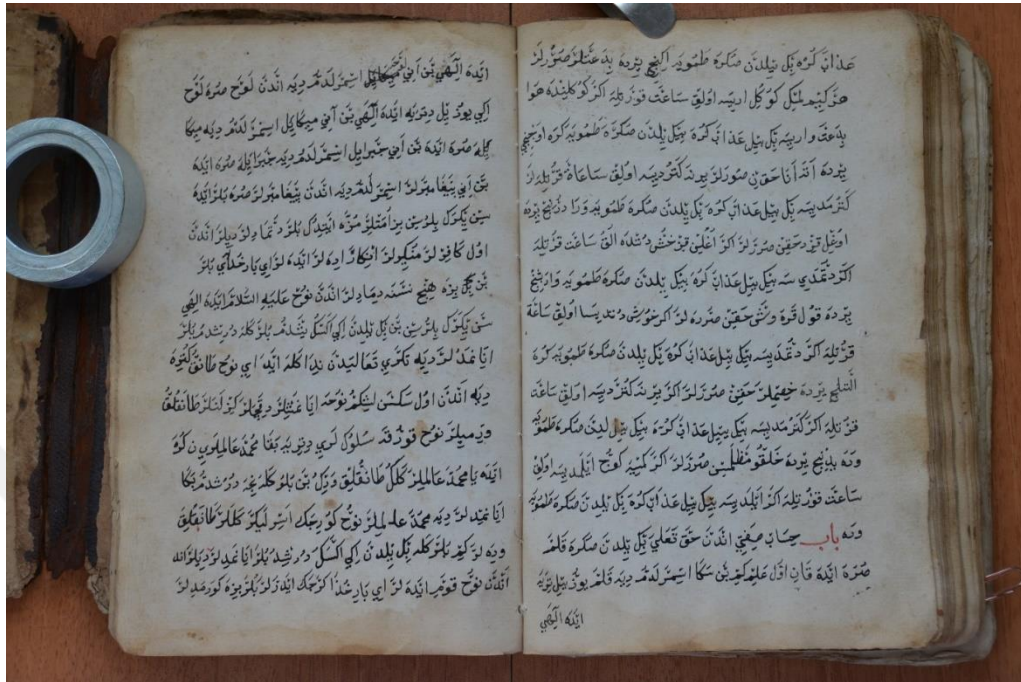
VARAK 18

VARAK 19

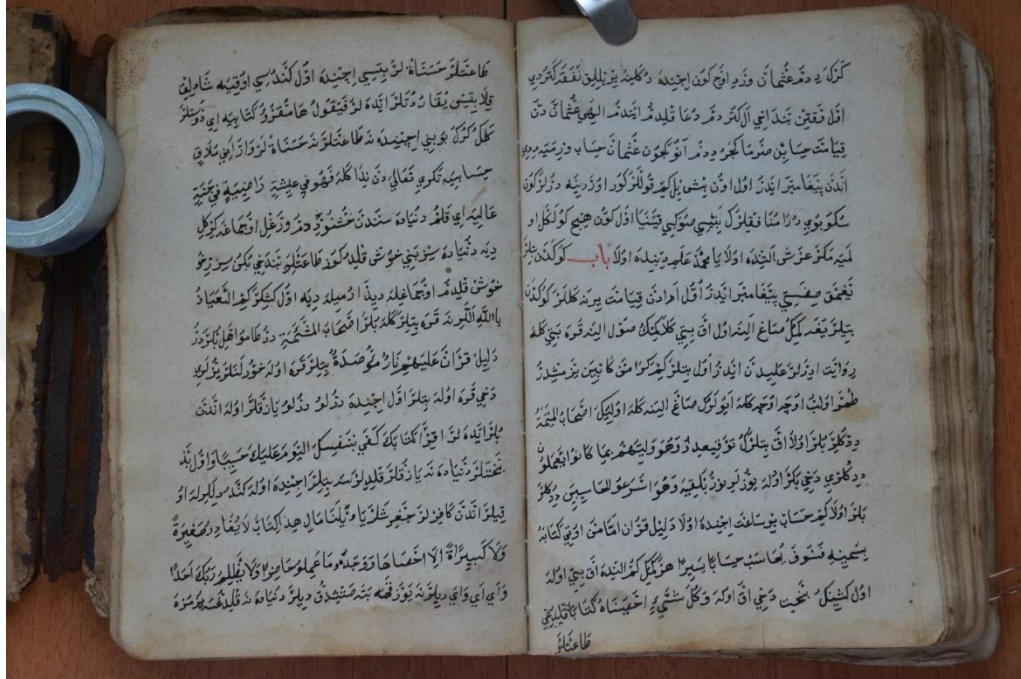
VARAK 20

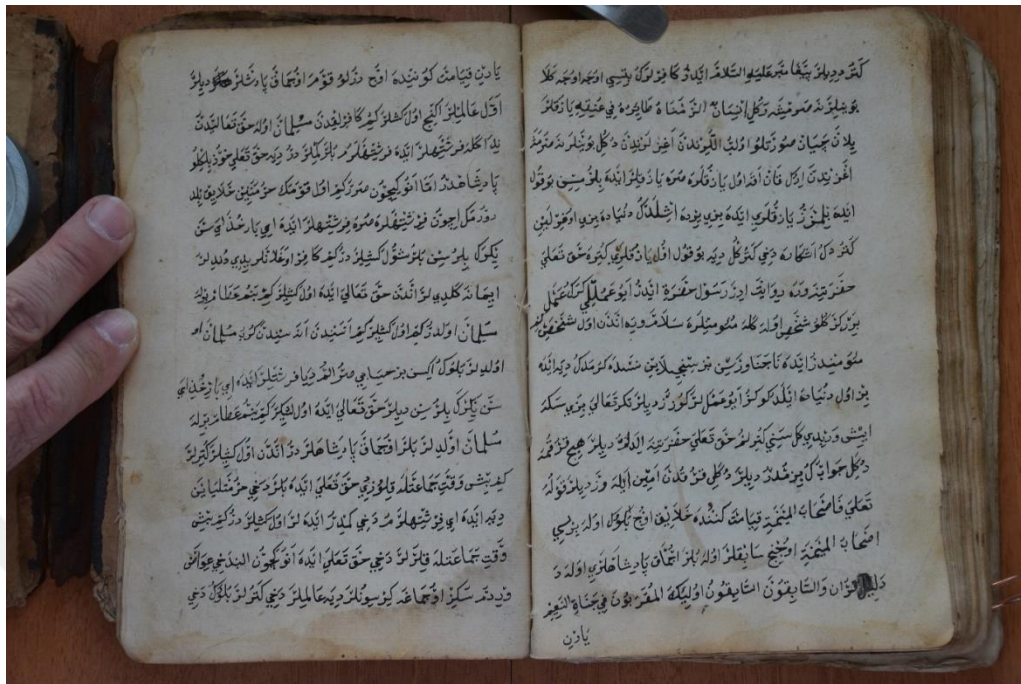
VARAK 21

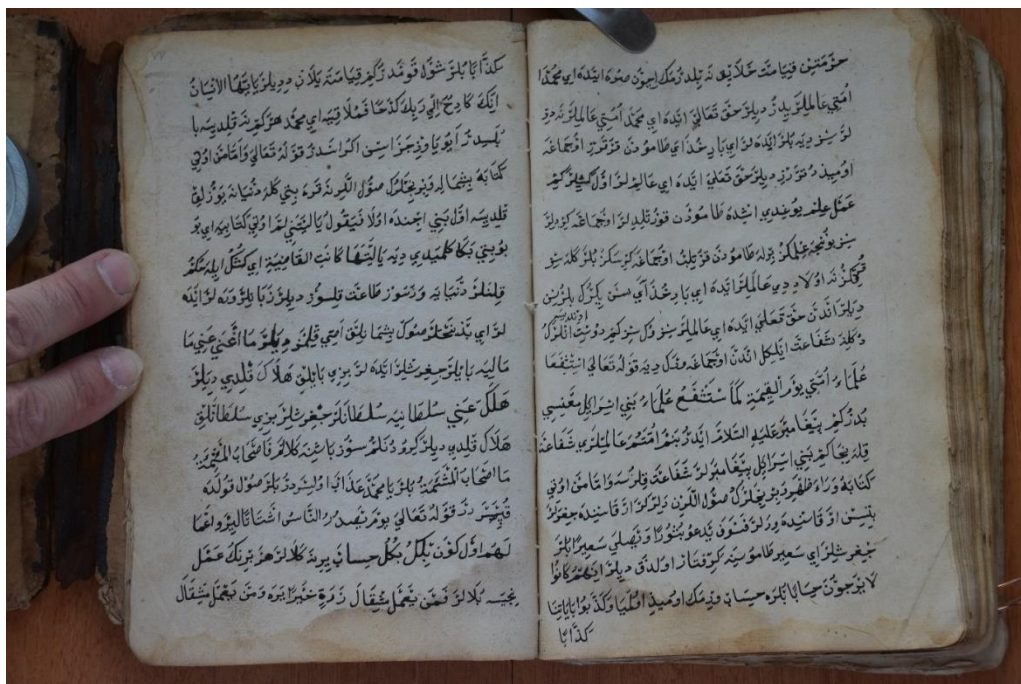
VARAK 22

VARAK 23

VARAK 24

VARAK 25**VARAK 26**

VARAK 27

VARAK 28

VARAK 29

VARAK 30

VARAK 31

